

بِإِشْرَافِ

لَدُنْهُ الْإِعْتِمَادُ الْهَادِي إِلَى سَبِيلِ الرِّشَاقِ

نُصِبَ

مَوْفَقُ الدِّينِ أَبِي مُحَمَّدٍ هَبِشَةَ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ قُدَامَةَ الْخَلَّاسِي

وَمُرَكَّبَاتِي

لَاكُزْ حَبِيلُكُمْ

منتدى اقرأ الثقافى

www.iqra.ahlamontada.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نابین

راقه‌ی پهرتوکی

لمعة الإعتقاد الهادي إلى سبيل الرّشاد

کتابخانه چاپدانی پارتیزان
نارین

ناروی کتیب	رافعی پرتوکی لعة الإعتقاد الهادي إلى سبيل الرُشاد
نوسین	موفق الدين أبى محمد عبدالله بن أحمد بن محمد بن قدامه المقدسى
پافه کردنی	شيخ محمد بن صالح العثيمين
پیداچوونه وهو پیشه کی	د. عبداللطيف أحمد مصطفى م. عبدالرحمن حسين پور
لیکولینه وهو ته خریجی	أشرف بن عبدالمقصود بن عبدالرحيم
وه رگپران	ثاکر جلیل کریم
نه خشه سازی ناوه وه	کومپیوتہ ری نارین (محمد علی)
سالی چاپ	۲۰۱۲ ز
ژماره ی سپاردن	(۱۷۷۴) ی سالی (۲۰۱۱) ی پیدراوه .

بازاری زانست بک کتیب و چاپه مه نی

website: www.nareenpub.com

E-mail: info@nareenpub.com

nareenpub@gmail.com

تله فون: ۶۶ ۲۵۱۱۹۸۲ (۰۰۹۶۴)

موبایل: ۰۰۹۶۴ ۷۵۰۴۰۶۴۶۱۰

اشراف و تنمید کتابدار المعرفة بیروت لبنان

WWW.MAREFAH.COM

دارالمعرفة

راقه‌ی په‌رتوکی

لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد

نوسینی

موفق الدین اَبی محمد عبدالله بن اَحمد بن محمد بن قدّامة المقدسی

وهرگیّرانی

ناکو جلیل کریم

نایب

پێشه‌کی : د. عبداللطیف أحمد مصطفی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله .

یڤگومان ڤیتماپی مروؤ به ڤاستیتی و ناراستی عه‌قیده‌و بیروباوه‌ڤکه‌یه‌وه به‌نده،
وهه‌روه‌ها به‌هه‌شت و جه‌هه‌نمه‌می گشت که‌سی‌کیش هه‌ربه‌وه وه به‌نده.

که‌وابوو پێویسته‌ موسلمان هه‌ولتی فێربوونی عه‌قیده‌یه‌کی ڤاست و دروست بدات
و تمه‌نها نه‌و عه‌قیده‌یه‌ش ڤاسته‌که‌ پێغه‌مبه‌ر صلی الله علیه وعلی آله وسلم و هه‌وله‌
حه‌یره‌کانی له‌سه‌ر بووه‌ نه‌ک نه‌و بیروباوه‌ڤو عه‌قیدانه‌ی که‌ گروپه‌ داھێتراه‌کان
دیانته‌تاره‌ وه‌ک عه‌قیده‌ی ((قه‌ده‌ری و جه‌بری و موخته‌زیلی و خه‌واریج و مورجیه‌)).

له‌و باشانه‌ش که‌له‌سه‌ر عه‌قیده‌و بیروباوه‌ڤی سه‌له‌فی صالح نووسراون ﴿لمعة
لاعتقاد﴾ی شیخ نبین و قودامه‌یه‌ وه‌شه‌رحه‌که‌ی شیخ ابن عثیمین زیاتر کتبه‌که‌ی
حه‌یره‌ پێزکردوه‌ و ڤونی کردوه‌ته‌وه‌ و به‌لگه‌ی زیاتری له‌سه‌ر هێتاره‌ خواپاداشتی
حه‌ریان بداته‌وه‌، وه‌سوپاس بۆ خوا منیش هه‌تسام به‌شه‌رحکردنی به‌ زمانی کوردی بۆ
قه‌تیان وه‌شه‌رحه‌که‌ش ته‌سجیل کراوه‌، به‌لام برای به‌ڤێزمان ماموستا ئاکۆ هه‌له‌ساوه‌
حه‌ره‌گیرانی شه‌رحه‌که‌ی شیخ ابن عثیمین بۆ زمانی کوردی و ئهمه‌یه‌ که‌ ئیستا
حه‌رده‌ستی خوینه‌ری به‌ڤێزدایه‌ .

جاداواکارم خوا‌ی گه‌وره‌ به‌ره‌که‌ت بڤاخه‌ گشت نه‌و کارانه‌، وه‌سوود به‌خشیان
که‌ت و ییکاته‌ تویشووی دوا ڤوژ وه‌ موسلمانان لییان به‌هه‌رمه‌ندن و خوا پاداشتی
مموستا ئاکۆ بدات له‌سه‌ر ئهم خزمه‌ته‌ی وه‌ به‌رده‌وامی بکات له‌سه‌ر کاری ناوا خێر.

والحمد لله وصلى الله على رسول الله

عبداللطیف أحمد مصطفی

پیشه کی ماموستا عبدالرحمن حسین پور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بایه خدان به باوه پرو عه قیده گرن گزین کرده وهی ئینسانی ئیمانداره چونکه پایه وه
ئه ساسی هموو وته کرده وهی چاکه یه، نه گهر باوه پرو عه قیده وهی ئینسانی ئیماندار راست
نه بیته ئهوا کرده وه و وتهی چاکه یه لی وه رنا گریته .

پیغه مبهری نازیز صلی الله علیه وعلی آله وسلم له سیانزه سالتی ده عوهت و
بانگه وازی مه ککه یدا باوه پرو عه قیده وهی ساغو صه حیچی له دلتی هاوه لاند چه سپاند و
پاشان کرده وه و وتهی راست و چاک و پاکی فیر کردن .

هاوه لانی بهر پرتز ده فهرموون پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ئیمان و
باوه پرو عه قیده وهی فیر کردین بهر له وهی قورئانمان فیر بکات .

سوپاس بو الله که ئه مرپۆ نامیلکه و کتیب لهم باره وه زوره و له ناویاندا ﴿لمعة
الإعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد - دانراوی پیشه وایین و قودامه ی مه قیدیسی﴾
له باشترینیانه له بهر ئه وهی که شهرحی یه کیك له زانایانی لیکۆلهره وهی لیتهاتوو کارامه ی
وهک شهیخ ابن عثیمینی ره حه تهی خوای له سهر بیت له سهره که شوینه کورت و
ههروه ها شوینه قورسه کانی رونکردۆته وه، خوای گه و ره پاداشتی برای
خۆشه ویستم ﴿م. ناکۆ جلیل کریم﴾ بداته وه که هه ستاوه بهم ئه رکه جوانه
که وه رگپرانیه تی بو سهر زمانی کوردی هیوادارم خوای گه و ره بیکاته مایه ی
تیگه یشتن له بیرو باوه ری راسته قینه بو موسلمانانی کورد.

وصلی الله علی سیدنا ونبینا محمد وعلی آله وصحبه وسلم

براتان: عبدالرحمن حسین پور

پيشه كي وهر گير

إِن الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُوا إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ ﴿١٠٢﴾ ﴿١٠١﴾

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً

وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ ﴿١﴾ النساء: ١

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ ﴿٧١﴾ ﴿الأحزاب: ٧٠ - ٧١﴾

أَمَّا بَعْدُ: فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٍ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

موسولمانانی بهر پیر ، برایان و خوشکانی دلسوزم - خوینهری سهنگین و خوشهویست:

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته :

سویاس بونهو خواهی له ناو دروستکراوه کانیدا به ژیرترینان دروستی کردوین که مروفه کانن وهله ناو مروفه کانداندا به ژیرترینان به دیهیتناوین که موسلمانان وهله ناو موسلماناندا نه هلی سوننهو جه ماعهین که خاوندترین و ژیرترین مروفی سهر پروی زهون نهوانی که به تنهها سهری بهرزیان بو خوی گه وره الله نهویده کهن وه په رستش

به تهنهائی بۆ ئەو ئەنجام دەدەن سوپاسی دەکەین ئەو چاکەیی خۆیەتی بەسەر ئێمەو،
 وەدروودو سلاویک کەشایستەیی چاکترین و بەرێزترین دروستکراوی خواپە لەسەر
 پێشەواو سەرورەمان رێ ژۆشکەرەوێ ژیاغمان موخومەدی هەلبژێردراو بێت صلی الله
 علیه وعلى آله وسلم ئەو پێغەمبەرەیی هەموو نارەحەتی و نازاریکی چەشت بۆ
 سەرخستنی یەكخوواناسی و نەهیشتنی هاوبەش بۆ خوا پەیداکردن و ئەنجامدانی هەموو
 جوۆرەکانی پەرستش بەتەنھا بۆ خوای تەك و تەنھا، هەر ئەو بوو فێریکرین و موزدەیی
 پێداین کەلەفێربوونی زانستدا چ پاداشتیك هەیە هەرەو کە دەفەرموویت : ﴿مَنْ سَلَكَ
 طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا لِطَالِبِ
 الْعِلْمِ رَضًى بِمَا يَصْنَعُ وَإِنَّ الْعَالَمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حَتَّى
 الْجِبْتَانِ فِي الْمَاءِ وَقَضَى الْعَالَمُ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ
 وَرَكَّةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يَوْرَثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحِطِّ
 وَافِرٍ﴾

واتە : ﴿هەر کەرسێک رێگەپێکەر بگرێتە بەر تیایدا زانستیك فێربێت ئەو خوای گەورە
 رێگەپێکەری بۆ بەهەشت بۆ ئاسان دەکات وە فێریشەش بەتەنھا بۆ فێرخوازی زانستی
 شەری دادەنێت لەبەر رازی بوونی بەوێ کەدەیکات، وە کەسی زانا ئەوێ کە لە
 ئاسمانەکان و زەویدا بە تەنەت حوتەکانیش لەناو ئاودا داوای لێخۆش بوونی بۆ دەکەن
 وە گەورەیی زانا بەسەر کەسی خواپەرستدا وەکو گەورەیی مانگ وایە بەسەر هەموو
 هەسارەکاندا، زانایان میراتگری پێغەمبەرەن سەلامی خوایان لێ بێت، پێغەمبەرانی
 سەلامی خوایان لێ بێت دینار و درەهەمیان لەدوا بەمیراتی بەجێ نەهێشتووە بەلکو
 زانستیان لەدوا بەمیراتی بەجێ نەهێشتووە جا هەر کەسێک ئەو زانستە ببات ئەو بەشێکی

زۆرو فراوانی بۆخۆی بردوو، وهه‌روه‌ها ده‌فه‌رمووت : ﴿إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ صَدَقَةٌ جَارِيَةٌ أَوْ عِلْمٌ يَنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٌ صَالِحٌ يَدْعُو لَهُ﴾^١

واته : ﴿ئەگەر مەرۆفە مرد کردەوه‌ی کۆتایی پێدیت و ده‌پەریت تهنه‌ی سیان نه‌یت که‌ئه‌وانیش خێریکی له‌به‌رپۆشتوو وه‌کو دروستکرنی مزگه‌وتێک هتد یان زانستێک سوودی ئی بێنریت یان مندالێکی چاک بۆی بپارێته‌وه﴾، که‌واته‌ پێویسته‌ به‌به‌رده‌وامی سه‌لتاوتی بۆ بنێرین و داوای به‌رزکردنه‌وه‌ی پله‌و پایه‌ی بکه‌ین له‌به‌هشته‌که‌ی خواداو ﴿مقام المحمود﴾ ی به‌ نسیب بکات .

نازیزان زۆر ده‌مێک بوو ئاواته‌ خوازبووم که‌ موسلمانانی کوردی به‌رێژ ناشنا‌بوونا‌یه‌ به‌و پەرتوو‌کانه‌ی که‌ سوودێکی زۆری تیا‌دا‌یه‌ بۆ دین و ژینی مەرۆ‌فه‌کان به‌تایه‌تی به‌توو‌که‌کانی بیروبا‌وه‌ر که‌ شاره‌زا‌بون لی‌یان سه‌ربه‌رزی دونه‌یار دوا‌رۆ‌ژی هه‌موو مەرۆ‌فێکی خا‌وه‌ن عه‌ق‌لی تیا‌دا‌یه‌، زانا‌یانی ئی‌سلامیش هه‌رله‌سه‌رده‌می پێ‌غه‌مبه‌ری خۆ‌شه‌ویستمانه‌وه‌ صلی الله علیه وعلی آله وسلم تا‌کو ئی‌ستا ساتێک نه‌بو‌وه‌ کۆ‌لب‌ده‌ن له‌وه‌ی بیروبا‌وه‌ری خا‌وین بۆ خه‌لکی ڕوون‌که‌نه‌وه‌ به‌به‌رده‌وامی له‌ نووسین و ووتنه‌ی وانه‌کاندا بوون بۆ ڕێ‌نمویی کردنی خه‌لک و پاراستیان له‌ بیروبو‌چوونه‌ نامۆو گوم‌را‌که‌ره‌کان، له‌چینی پی‌رۆ‌زی ها‌وه‌لانه‌وه‌ بگه‌ره‌ تا ده‌گاته‌ شو‌ینکه‌وته‌کانیان و پێ‌شه‌وا‌یانی پایه‌به‌رزی ئی‌سلام وه‌کو ﴿ئە‌بو‌ حه‌نی‌فه‌و مالیک و شافعی و ئە‌حمه‌دو یه‌حی‌ای کور‌ی مو‌عین و سو‌فیانی سه‌وری و پاشان بو‌خاری و موس‌لیم و پێ‌شه‌وا‌یانی فه‌رمو‌وده‌و شه‌یخی ئی‌سلام و نو‌یکه‌ره‌وه‌ی و له‌نا‌وه‌ری شیرک و بیدعه‌ ئین و ته‌یمه‌و قوتا‌به‌ به‌رپێ‌زه‌کانی وه‌ ئین و قودامه‌و قوتا‌به‌کانی وه‌ تادیننه‌ سه‌ر شه‌یخی ئی‌سلام و نو‌یکه‌ره‌وه‌ی و له‌نا‌وه‌ری شیرک و بیدعه‌ مو‌حومه‌دی کور‌ی عب‌دالوهاب و نه‌وه‌و قوتا‌بیانی تانی‌ستاشی

١ رواه مسلم في الوصية رقم (١٦٣١)، باب (ما يلحق الإنسان من الثواب بعد موته)، وأبو داود (٢٨٨٠) في الوصای، والترمذي (١٣٧٦) .

لە گەڵدا بێت کە هەرچی سونیهك دەبینیت لەزانستی ئەو کەلە پیاوێی ئیسلام بە هەرمەند بووبێت تەماشای دەکەیت موسلمانێکی یە کەخوێناس و شوێنکەوتە ی راستەقینە ی پێغه مەبری خوایە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دوژمنی شیرک و هەلگرانین خوشەوێستی تەحیدو پەپرەوانین، جایە کیک لەو زانستانە ی کە زۆر پێوێستە شارەزابوونی زانستی ناو و سیفەتەکانی خوای پەروردگارە کە ناسراوە بە ﴿توحید الأسماء والصفات﴾ لەناو جوۆرەکانی تری تەوحیددا، زانایان زۆر بایەخیان پێداوە بە ڕوونکردنەوێ ناو و سیفەتەکانی خوای گەورەو ڕەددانەوێ ئەوانە ی گومرەان و باوەڕیان پێی نیەو دە یگۆرن و دە یچوین بە دروستکراوە کانیەو و اتاکە ی پەك دەخەن وەکو ﴿رافیزیەکان و موعتەزلیەکان و جەھمیەکان و خەوار یجەکان و قەدەریەکان و جەبریەکان و ئەشعەریەکان و هەر ڕێچکە یەکی گومرایی تر هەبووبێت یان پەیدا بێت و قسە ی ئەوان بکات یان قسە ی نوێ دا بین﴾ زانایانی ئیسلام ڕەدی هەمو یانیا ن داوە تەو و پەرتووکیان لەسەر داناون وەکو پێشەوای ئەھلی سوننە ئەھمەدی کورێ حنبەل و بەیھەقی و ئین و قودامەو ئین و تەیمیەو زەھەبی و ئین و عوسەیین و دەیان و سەدانی تریش ﴿کەبەھەمیشە یی لە کەمیندا بوون بۆ ڕێگرتنیا ن و ڕوونکردنەوێ سەرلێشیواویان، لەو پەرتوو کە بەنرخانە ی لەو بوار دەدا دانراون زۆرن لەوانە ﴿الرد علی الزنادقة والجهمية - دانراوی پێشەوای ئەھمەدی کورێ حنبەل﴾ وە ﴿بیان تلبیس الجهمية في تأسيس بدعهم الكلامية وه منهاج السنة النبوية في نقض كلام الشيعة والقدرية - دانراوی پێشەوای ئین و تەیمیە﴾ وە ﴿إجتماع الجيوش الإسلامية على غزو المعطلة والجهمية و الصواعق المرسلة في الرد على الجهمية و المعطلة - دانراوی پێشەوای ئین و لقەیم﴾ وە ﴿الرد على الجهمية - دانراوی پێشەوای ئین مەندە﴾ وە ﴿الرد على الجهمية - دانراوی پێشەوای دارەمی﴾ وە ﴿الرد على الأشاعرة والمعتزلة - دانراوی محمد أمان بن علي الجامي﴾ ئەمانە ی کە ڕابووورد بەتایبەتی زانایان ڕەدی

گومراییان داوێهه‌وه و ئه‌وه مشتیکه له‌غونه‌ی خه‌رمانیك، به‌لام هه‌ندیك له‌زانایان هاتوون پەرتووکیان داناهه‌ ده‌رباره‌ی ڕوونکردنه‌وه‌ی ناو و سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌ به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی و له‌گه‌ڵشیدا ڕه‌دی ئه‌وانه‌یشیان داوێهه‌وه‌ پێچه‌وانه‌ی ئه‌هلی سونه‌ و جه‌ماعه‌ن وه‌ بیروباوه‌ری ئه‌هلی سونه‌شیان به‌کورتی تیا‌دا باسکردوه‌ له‌باشترین ئه‌وه پەرتوو‌کانه‌ وه‌کو ﴿العقيدة الواسطية، الحموية، التدمرية - دانراوی پێشه‌وا ئیبن و تهمیه﴾ وه‌ ئهم پەرتوو‌که‌ی به‌رده‌ستمان که هه‌ڵده‌ستین به‌وه‌رگێڕانی إنشاء الله ﴿لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد - دانراوی پێشه‌وا ئیبن و قودامه‌ی مه‌قدیسی﴾ که‌یه‌کیکه‌ له‌باشترین پەرتوو‌که‌کانی بیروباوه‌رو زانایانی خواناس زۆر بایه‌خیان پێداوه‌ و ڕا‌فه‌یانکردوه‌ و هه‌ستاون به‌و‌تنه‌وه‌ی به‌ فێرخوازان و زۆر گرنگیان پێداوه‌، جامنیش وه‌کو خزمه‌تکاریکی ئهم دینه‌ پاک و جوانه‌ به‌ئهرکی سه‌رشانی خۆم زانی هه‌ستم به‌ پێشکه‌شکردنی خزمه‌تیك له‌و بواره‌داو ڕۆش‌نکردنه‌وه‌ی بیرو هۆشی موس‌لمانان به‌بیروباوه‌ری راست و دروستی ئیسلامی بۆئه‌وه‌ش هاتووم پەرتووکی ﴿لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد - دانراوی پێشه‌وا ئیبن و قودامه‌ی مه‌قدیسی﴾ به‌شه‌رحکردنی ﴿پێشه‌وا‌ی ئه‌هلی سونه‌و جه‌ماعه‌ محمد بن صالح العثيمين﴾م هه‌ڵبژاردوه‌ که‌هه‌رکام له‌و دوو پێشه‌وا‌یه‌ زۆر له‌وه‌ گه‌وره‌ترن من بدویم له‌سه‌ریان و له‌ناو پەرتوو‌که‌که‌دا له‌سه‌رژانی هه‌ردوو کیان کورته‌یه‌ك نووسراوه‌، ئه‌وه‌ی ماوه‌ته‌وه‌ باسی بکه‌م سوپاسکردنی هه‌ردوو مامۆستای به‌رێزو خۆیست ﴿دکتۆر عبداللطيف أحمد مصطفى وه‌ مامۆستا عبدالرحمن حسين پور﴾ه‌ خوای گه‌وره‌ پاداشتی به‌خێریان بداته‌وه‌ و تهمه‌نیان درێژبکات بۆخزمه‌تکردنی ئیسلام و موس‌لمانان که‌ ئه‌رکیان کێشا به‌ پێداچوونه‌وه‌ و پێشه‌کی بۆ نووسینی ئهم پەرتوو‌که‌ به‌سووده‌ ﴿لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد - دانراوی پێشه‌وا ئیبن و قودامه‌ی مه‌قدیسی﴾ که‌هه‌ریه‌که‌ له‌و دوو مامۆستا پایه‌به‌رز هه‌ستیکی ب‌التایان هه‌یه‌ بۆ خزمه‌تکردنی ئایینی پاک و پێڕۆزی ئیسلام و هه‌ول‌دان بۆ

خاوێنکردنەوی بیروباوەری موسلمانان لە شیرک و بیدعە و خورافەو هەموو جوۆرەکانی تێکدانێ بیروباوەری موسلمانان بۆیە پێمخۆش پێداچوونەو پێشەکی بۆ بنووسن ئەوانیش خوا بیانپاریژیت وەلامی داواکەیان دامەووە و ئەو نەرکەیان کیشا .

لەبەر چەند هۆیکە ئەم پەرتووکم هەڵبژاردوووە بۆ ئەوەی وەریگیرم :

۱. لەبەر ئەوەی دانراوی شەیی ئیسلام ئێبن و قودامە میقدیسیە کە یەکیکە لەو زانایانەی گەرمەکان بە یە کەواناسی داوەو ئەم پەرتووکی شەیی شەهیدی ئەوەیە.

۲. لەلایەن پێشەوای ئەهلی سوننەو جەماعە ﴿محمد بن صالح العثيمين﴾ هەو رافە کراوە ئەم زانایە یەکیکە لە گەورەترین ئەو زانایانەی میژووی ئیسلام بەخۆیەووە بینوویەتی و بەرھەمەکانی و فێرخوازەکانی و قەبوولکردنی لەلایەن موسلمانانەووە باشترین بەلگەن بۆ ئەوە.

۳. پەرتووکیکی پوختە دەربارەی بیروباوەرو کۆکەرەووەی بابەتەکانی بەتایبەتی لە بواری ناو سێفەتەکانی خوای گەورەدا، وەرپاڤە کەیشی زۆر جوان و بەهەمانشیوە پوخت و زانستیه .

۴. ئەبوانی پەرتووکیک لەو بواردەدا لەناو کتێبخانە کوردیەکاندا کەمن بەش بەحالی خۆم پەرتووکیکی لەو شیوەیەم نەبینووە بۆیە حەزمکرد لەبواری ناو و سێفەتەکانی خوای گەورەدا شتیکی ئاوا پوخت بەزمانی کوردی هەبێت.

وَصَلَّى اللهُ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

براتان ئاکۆ جلیل کریم ﴿گوخلانی﴾

رۆژی سێ شەممە - ۲۱ - جەمادی کۆتایی - ۱۴۳۲ کۆچی

۲۴ - ۵ - ۲۰۱۱ زاینی

﴿کاری من لەم پەرتووەدا﴾

۱- هاتووم دەقی پەرتووکه‌ی ﴿لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد﴾ م وه‌کو خۆی هیناوه‌ له‌بەرئەوه‌ی که‌سی خوێنەر و فێرخوازی زانست نه‌لێت خۆزگایه‌ ده‌قی پەرتووکه‌ که‌ له‌ گه‌ڵ رافه‌ که‌دا به‌تایه‌ ئەوه‌تا هیناومه‌ تا سووده‌ که‌ی زیاترو گشتگیرتر بێت و به‌م نیشانه‌یه‌ و هاوشیوه‌کانی جیامکردۆته‌وه‌ ،

۲- پاشان ده‌قی عه‌ره‌بیکه‌م کردووه‌ به‌ کوردی وه‌ک خۆی ئە‌گه‌ر ناروونیه‌ک هه‌بێت به‌شیوه‌ی جیاو له‌نیوان که‌وانه‌دا به‌م شیوه‌یه‌ ﴿﴾ پرووغمکردۆته‌وه‌.

۳- رافه‌ی پێشه‌وا ﴿محمد بن صالح العثيمين﴾ یشم به‌هه‌مانشیوه‌ وه‌ک خۆی کردۆته‌وه‌ به‌ کوردی و هه‌روه‌کو ده‌قه‌ که‌ ئە‌گه‌ر ناروونیه‌ک هه‌بێت به‌هه‌مان شیوه‌ی ئە‌و پرووغمکردۆته‌وه‌ و به‌م جوړه‌ش جیامکردۆته‌وه‌ رافه‌ی شیخ عیبن و عه‌سین.

۴- بۆ ته‌حقیق و ته‌خریجی فه‌رمووده‌کانیش کاری مامۆستایه‌کی به‌رپێزم به‌ناوی ﴿أشرف بن عبدالمقصود﴾ که‌خه‌لکی وولاتی میصره‌و شه‌یخ ئیبن و عوسه‌یمین خۆی مۆلته‌ی داوه‌ بۆ ئە‌و کاره‌و چاپکردنی پەرتووکه‌ی، وه‌ئهم مامۆستایه‌ زۆر کاریکی جوانی کردووه‌ له‌ پرووی ته‌حقیق و ته‌خریجی فه‌رمووده‌کانه‌وه‌ و له‌هه‌ندێک شوێنیشدا توێژینه‌وه‌یه‌کی رێکوییکی بۆ ئە‌وبابه‌تانی کردووه‌ که‌ به‌پێوستی زانیوه‌.

۵- کاری ئە‌و مامۆستایه‌م ﴿أشرف بن عبدالمقصود﴾ له‌سه‌ر ئە‌م پەرتووکه‌ هه‌ر به‌زمانی عه‌ره‌بی وه‌کو خۆی هیناوه‌ له‌بەرگرنگیه‌ که‌ی به‌لام ئە‌گه‌ر پێوست بووبێت ئە‌وا وه‌رم گێڕاوه‌ته‌ سه‌ر زمانی شیرینی کوردی.

پێشه‌کی : م . عبدالرحمن حسین پور

پيشه کي ليکواله

إِن الْحَمْدُ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَلْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

پاشان :

نوه په رتو کي ﴿شرح لمعة الاعتقاد لابن قدامة﴾ ه داناوی زانای پایه بهرز محمد بن صالح العثيمين له بهر گيکي نويدا پيشکه شي ده کهين به برا موسلمانان کاغان تا تيايدا ديمه نيکي گه شاهه رهنګاو رهنګ پوخت و بېګه رد بينن سه بارهت به بيرو باوه ري کومه لي رزگار بو سهر که وتو تار و ژي قيامهت که نه و انيش نه هلي سوننهت و جه ماعه تن.

وله کاتيګدا گرنگ ترين شتيګ که پيوستمان پي بيت بو راست گردنه وهی بيرو باوه ري که نه و يش له شوي ني بناغيه کي پته و چه قيوه بو بنياد ناني کرده وه چاکه کان.

وه به دلنځاييه وه دانه زور بهی نهم بيرو باوه ري داناوه به رويشتن له سه ر پيگه ی پيشينه چاکه کان و پيشه واياني فه رموده ناس له و با به ته دا بويه ديني پته که که ی پر کرده به نايه ته کاني قورئان و ده که کاني فه رموده و گوته ی هاوه لان و پيشه و ا پایه به رزه کان ره زاوره همتي خويان لي بيت.

بيګومان خویشي ره همتي خوي لي بيت که سيکي بيرو باوه ري باش و دروست بوه^۱ زور بيګه ردو خوا په رست بووه و له سه ر په پيو و ياساي پيشين بووه^۲ پيشه و ا بووه له زانست و کرده وه کردن به زانسته کهيدا .

۱ عمري کوري حاجيب بهو شيويه وه صفی کرده وه هره کو له ﴿سر اعلام النبلاء ۱۶۷/۲۲﴾ دا هاتوه.

۲ نين و نه جار بهو شيويه وه صفی کرده وه هره کو له ﴿الذيل على طبقات الحنابلة ۱۳۵/۲﴾ دا هاتوه.

نەم بیروباوەرە سەلامەتە کاریگەرێهەکی زۆری هەبوو لەژانییدا تا لەبارەیهوه ووتراوه ﴿هەرکەسێک بێینی ئەو ئەو وایە هەندی لە هاوێلانی بێییت﴾^۱، وە شیخی ئیسلام ابن القیم لەپەرتووکه‌که‌ی خۆیدا ((اجتماع الجيوش الإسلامية)) برکەیه‌کی لێم بیروباوەرە هێناوه بێم شیوه‌یه‌ ده‌ستی پێکردوووه ((وتە‌ی شیخی ئیسلام﴾ موفق‌الدین‌ ابی‌ محمد عبدالله بن أحمد المقدسی﴾ که‌ هەموو لایەنه‌کان لەسەر رازی بوون بێی و به‌گه‌وره‌ دانانی و پێشه‌وایه‌تی ئەو یه‌ک ده‌نگ و رێککه‌وتوون جگه‌ له‌ جه‌همیه‌کان و ئەوانه‌ی سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌ په‌کده‌خه‌ن))^۲ قسه‌که‌ی ته‌واو بوو.

وه‌له‌به‌ر بایه‌خ‌دان له‌ بڵاو‌کردنه‌وه‌ی بیروباوهری راست و دروست هه‌ستاین به‌ خوێندنی نەم پەرتوکه‌ له‌مزگه‌وته‌که‌ماندا بۆ‌برایانمان به‌سوود وەرگرتن له‌ رافه‌که‌ی زانای پایه‌به‌رز محمد بن صالح‌ العثیمین و پەرتووکه‌کانی شیخی ئیسلام ئین و ته‌یمیه‌و قوتابه‌یه‌که‌ی ئین و لقه‌یم و جگه‌ له‌وه‌ش له‌پەرتووکه‌ دانراوه‌کان له‌و بابه‌ته‌دا.

هه‌ربۆیه‌ هه‌ندی له‌ برایانمان پێداگریان کرد له‌سه‌رئه‌وه‌ی هه‌ستم به‌ ته‌خریجی فهرمووده‌کانی نەم رافه‌یه‌و چاپکردنی له‌گه‌ڵ ده‌قه‌که‌دا تا سووده‌که‌ی گشتگیرتر بیت جابۆیه‌ به‌ پێش‌یازیکی به‌هێزمزانی و ئیستخاره‌م کردو داوام له‌خوای گه‌وره‌ کرد که‌ یارمه‌تیم بدات و ده‌ستم به‌وکاره‌کرد، داوا له‌خوای به‌رزوبه‌رێژ ده‌که‌م که‌نهم کاره‌ والیبکات ته‌نها له‌به‌ر ره‌زامه‌ندی خۆی بیت وه‌ سوود به‌ دانه‌رو رافه‌کارو ئەوه‌ی له‌سه‌ری نووسیه‌ و بڵاو‌که‌روه‌یه‌ی و خوێنه‌ری و چاپکه‌ری بگه‌یه‌نیت، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت: ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ﴾ (۸۸) ﴿إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ (۸۹) الشعراء: ۸۸ - ۸۹

۱ بێزه‌ی نەم وته‌یه‌ کۆره‌زاکی (ابن‌الجوزي) هه‌روه‌کو له‌ (الذیل ۱۳۴/۲) داها‌تووه‌.

۲ اجتماع‌ الجيوش ص ۱۹۱.

وہباشترین وەصیەتیش وەصیەتی براکانی پێکەم لەم شوێنەدا بریتە لە وتەى خواى گەورە کە دەفرمووێت: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيَعْلَمَكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾^(٢٨٢) البقرة: ٢٨٢

ئای چەندە جوانە ئەو وتەیهى پێشەوا ئەوزاعى رەحمەتى خواى لى بێت
کە دەفرمووێتى

﴿شوین رینگەو رێبازى پێشین بکەو ئەگەر چیش خەلکى نەیانویستیت و وازیان
لێهێنایت، وە ناگاداربە لە شوێنکەوتنى بۆچونى خەلکى با بۆشت برازێنەو بە قسە،
لەبەر ئەوەى بارودۆخە کە پروون دەبێتەو و تۆ لەسەر رینگە راستە کەیت﴾^١.

و ههروهها دهفرمووێت: ﴿ئارام بگره لهسەر سوننەت﴾ مەبەستى لەوێهە کاتى
هەڵدەستى بە بەجێهێنانى سوننەتى پێغەمبەرى نازدارى لەناو خەلکیدا بە نامۆی
دەردەکەوى گۆی بەو نامۆیە مەدەو ئارام بگره لهسەر ناپەرحەتى خەلکى کەبەرەو
پرووت دەبێتەو – وەرگیر، وە لەو شوێنەى ئەو کۆمەڵە بەرپزە وەستان تۆش بوەستە،
و ئەو بەلێ کە ئەوان و وتویانە ﴿واتە: وەك ئەوان بدوێ لەبارەى کاروبارى دینەو –
وەرگیر﴾، وە واز لەو شتە بێتە ئەوان وازیان لێهێناو ((واتە: ئەوەندە لەسەر شت
مەدوێ و رۆمەچۆ چونکە هەر کەسى زۆر رۆبجێ سەرئەنجامى گومرايیه، لەوانەیه هەندى
شت هەبن نەهێتە کەى پروون نەبێت هەر بتهوێت بیزانیت ئەوا خۆت تووشى ناپەرحەتى

١ اثر صحيح: أخرجه الخطيب في شرف أصحاب الحديث ص(٧) والأجري في الشريعة ص(٥٨) وعنه ابن عبد البر في جامع بيان العلم وفضله (١٤٤/٢) من طريق العباس بن الوليد بن مزيد البيروتي قال: (أخبرني أبي قال: سمعت أوزاعي يقول: فذكره).

وهذا إسناد صحيح. وأما قول الحافظ في التقریب (٣٩٩/١) عن العباس بن الوليد أنه صدوق فمتعقب، وقد وثقه ابن أبي حاتم والنسائي وابن حبان وغيرهم كما في التهذيب (١١٥، ١١٦/٥) والجرح والتعديل (٢١٦/٢) وطبقات الحنابلة (٢٣٥/١).
والأثر أورده الحافظ الذهبي في سير أعلام النبلاء (١٢٠/٧) وفي العلو للعلی الغفار وصحح الألباني إسناده في مختصره للعلو ص(١٣٨).

دەكەیت و بەرەو تیاچوون دەچیت-وەرگێڕ))، ڕێگەی پیشینە چاکاكانت بگرە بەر چونکە ئەوێ بۆ ئەوان گونجا بۆ تۆش دەگونجێت و لەناو ئەو ئابنە پیرۆزەدا جێت دەبێتەو^١.

و هەوا لەخوای گەرە دەکەم کە زانستی بە سوودو کردەوێ چاک و وەرگیراومان بێ بێخەشیت، هەرە کو داوای لێدەکەین کە پەنامان بدات لەزانستێت کە خاوەنەکە تەنها دەست بەتالی بۆ بێنێتەو و بێتە هۆی سەرشۆری بۆی و لەگەردنی خاوەنەکەشیدا کۆتێک بێت، و هەوا لێدەکەین کە منەتی خویمان بەسەردا بپێژێت تا بتوانین یەک خواناسی بەدی بهێنین بە زانست و کردەو و بیروباوەرو حال و بارودۆخاندا، و پەنای بێ دەگرین لەوێ کە بەشمان لەو هەوا تەنها باسکردنی بێت و بەس .

وحسبي الله ونعم الوكيل، ولا حول ولا قوة إلا بالله العزيز الحكيم، ما شاء الله لا قوة إلا بالله، توكلت على الله، اعتصمت بالله، استعنت بالله، وفوضت أمري إلى الله، واستودعت الله ديني ونفسي ووالدي وإخواني وأحبائي وسائر من أحسن إليّ وجميع المسلمين وجميع ما أنعم به عليّ وعليهم من أمور الآخرة والدنيا، فإنه سبحانه إذا استودع شيئاً حفظه ونعم الحفيظ^٢

وصلی الله وسلم وبارک علی محمد وعلی آلہ وأصحابہ والتابعین وسلم تسليماً.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

مصر — مدينة الإسماعيلية

الجمعة — ٦ من رجب ١٤١٠هـ

أشرف بن عبدالمقصود بن عبدالرحيم

١ رواه إسماعيل بن الفضل في الحجة في بيان المحجة بإسناد صحيح.

٢ الأذكار للنووي ص (٤٤) .

ژبانی ئیبنو قودامە ی مەقدیسی لە چەند دێرێکدا

ﷲ ناو و پرەجه لکی : ناوی موفق الدین باوکی محمد عبدالله کورپی أحمد کورپی محمد کورپی قدامە کورپی مقدم کورپی نصر کورپی عبدالله المقدسی، پاشان الدمشقی، الصالحی.

ﷲ لە دایکبوونی : لە مانگی شەعبانی سالی ۵۴۱ کۆچی لە گوندی جەماعیل لە چیا یی نابلس لە دایک بوو .

ﷲ یتیمبو و گەشتەکانی لە یتیمگە ی وەرگرتنی زانستدا : لە گەن خێزانە کەیدا هاتوو تە شام لە کاتی کدا تەمەنی ۲۰ سال بوو، پاشان قورئانی خوێندوو و کورتە ی خیرەقی لە بەر کردوو .

ﷲ لە گەن پورزاکی کە ناوی ﴿الحافظ عبدالغني المقدسي﴾ لە سالی ۵۶۱ کۆچیدا گەشتیان کردوو بۆ بەغداد و لای زۆریک لە زانایانی ئەو شارە زۆر وانهیان خوێندوو . زۆر زیرەک و یتیمبو بوو تا بە سەر زۆریک لە هاوڵاتیاندا سەرکەوتوو و پلە یەکی بەرز ی بە دەست هێناو و لە کۆتایی دا شارەزاییەکی تەواوی لە مەزەهەب و بنچینەکانیدا بە دەست هێناو .

ﷲ لە خواترسان و بە کەم رازیوونی : لە خواترسان بوو، بە کەم رازی بوو، پارێزکار بوو، سێفەتی هێمنی و شکۆداری پێو دیار بوو، وە نەرم و نیا و لە سەر خۆبوو، وە کاتەکانی تەرخانکراو بوو بۆ زانست و کردوو کردن پێ، ئەم زانا پایە بەرزە لە کاتی ناکۆکیدانە یارەکی رەش دە کرد هەروەکو خەلوز بە بەلگەو پێسەلماندن، وە هیچ کات شەرم دای نە دە گرت و بێزار نە دە بوو، وە نە یارو دوزمە کەشی هاواری دە کردو دە سوتا لە تاو بە هێزی ئەم زانا بەرێزەو بێ توانایی خۆی .

﴿مأموستا کانی : ئین و قودامە بەحمەتی خوای لی بیت زانستی لەسەر دەستی زۆرێک لەزانایان وەرگرتوو لە ناودارتەرییان ﴾ ﴿تقی الدین أبو محمد عبدالغنی المقدسی ٦١٢هـ﴾

وە شارەزای ولاتی عێراق نامۆزگاریکاری ئیسلام أبا الفتح نصر بن فیان الشهیر بابن المنی.

﴿قوتاییە کانی : ئەم زانا پایە بەرزە ئیجگار قوتایی زۆر بوو لە بەناوبانگەرییان ﴾ ﴿شهاب الدین أبوشامة المقدسی ٦٦٥هـ﴾ وە ﴿الحافظ زکی الدین أبو محمد المنذري ٦٥٦هـ﴾ وە جگە لەوانەش.

﴿وتە زانایان لەبارە ی ئەم زانا پایە بەرزە وە :

- أبو عمر بن الصلاح فەرموویەتی : ﴿ئەوێ شێخ مەفەقم نەدیوہ﴾.
- ابن تیمیة فەرموویەتی : ﴿لەدوای پێشەوا ئەوزاعی کەس نەهاتۆتە شام بەئەندازە ی شێخ مەفەق زاناو تێگەیشتوو بیت﴾.
- ئیشەوا موزیری فەرموویەتی : ﴿فەقیهو پێشەوا، لە شاری دیمەشقدا هەلکەوت، وانە ی ووتەتەو و فەتوای داو، لە فیکهو جگە لەوێش پەرتووکی داناو لەپەرتووکی کورت (بچوک) و فراوان .
- ئیشەوا زەهەبی فەرموویەتی : ﴿یەکیکە لەگەورەترین زانا گەورەکان، کە خواوەنی چەند پەرتوو کە دایناو لەبارە جوړاو جوړەکاندا﴾
- ئین و کەسیر فەرموویەتی : ﴿شێخی ئیسلام، زاناو پێشەوا، لیھاتوو، لەسەر دەمی ئەو و پێش ئەو ماوەیەش کەسی نە لەو تێگەیشتوو تربیت﴾.

﴿ بهر هه مه کانی

پێشه‌وا موه‌فه‌ق برێکی زۆر دانراوی هه‌یه که جیگه‌ی ره‌زامه‌ندی لای زانایانه:
ئین و ره‌جه‌ب ده‌فه‌رموویت: ﴿ پێشه‌وا موه‌فه‌ق ژماره‌یه‌کی زۆر دانراوی باشی له
مه‌زه‌به‌دا داناره له‌ئه‌صل و فه‌رعی، وه‌هه‌روه‌ها له‌باره‌کانی فه‌رمووده‌و زمان و دنیا
نه‌ویستی و له‌خوا ترساندا، وه‌دانراوه‌کانی له‌بوا‌ری بیروباوه‌یدا له‌وپه‌ری جوانی و
چاکیدا‌یه، زۆربه‌یان له‌سه‌ر پێره‌وی فه‌رمووده‌ناسانه پێه‌ له‌فه‌رمووده‌و ته‌ی پێشینه
چاکه‌کان که‌هه‌موویان به‌سه‌ندو پرشته‌وه‌ هینا‌ونی، هه‌روه‌کو چۆن ته‌وه‌ پێگه‌و پیا‌زی
پێشه‌وا ئه‌حمده‌و پێشه‌وا‌یانی فه‌رمووده‌یه‌﴿ ته‌واو.

له‌م به‌ره‌مه‌مانه‌ش:

١. له‌فیه‌دا: المغنی، والکافی، والعدة، والعمدة، والمقنع
 ٢. له‌ بیروباوه‌یدا: لمعة الاعتقاد، القدر، ذم التأویل
 ٣. له‌ ئوصولی فیه‌دا: روضة الناظر.
 ٤. له‌دو‌نیا نه‌ویستی و خواناسیدا: الرقة والبکاء، والتوابین.
 ٥. له‌فه‌رمووده‌شدا: مختصر علل الحديث للخلال.
- جگه‌ له‌وانه‌ش له‌به‌ره‌مه‌کان که‌هه‌یا‌نه له‌چاپ دراوه و هه‌شیانه هیشتا ده‌ست
نووسه، داوا له‌ خوا ده‌که‌ین که‌به‌م نزیکانه چاپ بن و رو‌شنایی بپین^١.

^١ بۆ زیاتر شاره‌زا‌بون له‌ژبا‌نی ئه‌م زانا پایه‌به‌رزه له‌خوا ترسه ده‌توانیت بگه‌ڕێته‌وه بۆ:

- التكملة في وفيات النقلة للمندري (١٠٧ / ٣).
- تاريخ الإسلام للذهبي الطبقة الثانية والستون مؤسسة الرسالة ترجمة رقم (٦٦٩).
- العبر في خبر من غير للذهبي (٨٠ - ٧٩ / ٥).
- سير أعلام النبلاء للذهبي (١٧٣ - ١٦٥ / ٢٢).
- البداية والنهاية لابن كثير (١٠٠ - ٩٩ / ١٣).
- ذيل طبقات الحنابلة لابن رجب (١٤٩ - ١٣٣ / ٢).
- شذرات الذهب لابن العماد المنبلي (٩٢ - ٨٨ / ٥).
- معجم البلدان لياقوت الحموي (٩١٥٩ / ٢).
- فوات الوفيات لابن الشکر الکنی (١٥٩ - ١٥٨ / ٢).
- فهرس مخطوطات الظاهرية (قسم الحديث) للشيخ الألباني .
- مقدمة تحقيق كتاب إثبات صفة العلو لابن قدامة بقلم بدر البدر.

باسی بهرهمه کانی ئینو قودامه له‌بوارى بیروباه‌ردا

الحافظ ئین و ڕه‌جەب له‌پەرتووکی ﴿ذیل طبقات الحنابلة لابن رجب (٢ / ١٣٩)﴾ ده‌فهرمووت : پێشه‌وا موه‌فەق ژماره‌یه‌کی زۆر دانراوی باشی له‌ مه‌زه‌به‌دا داناوه‌ له‌ئه‌صل و فهرعی، وه‌هه‌روه‌ها له‌بواره‌کانی فهرمووده‌و زمان و دونیا نه‌ویستی و له‌خوا ترساندا .

وه‌دانراوه‌کانی له‌بوارى بیروباه‌ردا له‌وه‌په‌ری جوانی و چاکیدایه‌، زۆربه‌یان له‌سه‌ر ڕێژه‌ی فهرمووده‌ناسانه‌ پڕه‌ له‌فهرمووده‌و ته‌ی پێشینه‌ چاکه‌کان که‌هه‌موویان به‌ سه‌نه‌دو ڕشته‌وه‌ هیناونی، هه‌روه‌کو چۆن ئه‌وه‌ ڕینگه‌و ڕیازی پێشه‌وا ئه‌حه‌دو پێشه‌وایانی فهرمووده‌یه‌، باوه‌ری به‌وه‌ نه‌بوو که‌ ڕۆبجیته‌ له‌گه‌ڵ ئه‌هل‌ی که‌لامدا له‌بابه‌ته‌ ورده‌کاندا، ئه‌گه‌ر چی بۆ ره‌ددانه‌وه‌شیان بوایه‌ و ئه‌مه‌ش ڕیازی پێشه‌وا ئه‌حه‌دو زانا پێشینه‌کانه‌.

وه‌ ئه‌م زانا به‌ڕێزه‌ زۆر به‌دواداچوونی بۆ ئه‌و ده‌قانه‌ ده‌کرد که‌ وه‌رگه‌رابوون له‌بوارى بیروباه‌رو جگه‌له‌وه‌شدا، هه‌زی به‌ره‌هایى ئه‌وه‌ی کاریگه‌ری نیه‌ له‌ده‌سته‌واژه‌کان نه‌ده‌کرد، وه‌هه‌رده‌م فهرمانی به‌جیگیرکردن و تێپه‌راندن ده‌کرد له‌باره‌ی ئه‌وده‌قانه‌ی هاتوو له‌بوارى صیغه‌ته‌کانی خواى گه‌وره‌دا، بێ ئه‌وه‌ی هیچ شیکردنه‌وه‌ و ڕافه‌و چۆنیه‌تیه‌کی بۆ دابنیت، وه‌ بێ ئه‌وه‌ی وینه‌ی بۆدانیان گۆرانکاری تیا‌دا بکات، وه‌ یان ماناکه‌ی له‌پراستی خۆی لاب‌دات و بیگۆرپی یان واتا راستیه‌که‌ی خۆی په‌ک‌ب‌خات.

له بهرهمه کانی له بنچینه‌ی نایندا ﴿بیروباوه‌ر﴾:

١. البرهان في مسألة القرآن. جزء^١
٢. جواب مسألة وردت من صرخد^٢ في القرآن. جزء
٣. الاعتقاد^٣. جزء
٤. مسألة العلو^٤. جزآن
٥. ذم التأويل^٥. جزء
٦. كتاب القدر^٦. جزآن
٧. فضائل الصحابة. جزآن، وایزایم که پەرتووکی ﴿منهاج القاصدين في فضل الخلفاء الراشدين﴾ بیت^٧
٨. رسالة إلى الشيخ فخرالدين بن تيمية في تخليد أهل البدع في النار^٨.
٩. مسألة في تحريم النظر في كتب أهل البدع. ته‌وار.

١ نشر في مجلة البحوث الإسلامية العدد (١٩) والتي تصدر عن دار الإفتاء بالرياض .
بتحقيق د. سعود بن عبدالله الغنيسان.

٢ صرخد: گوندیکه له گونده کانی شام له نزیک حۆران، بههمان شیوه ئیبن عیماد باسی ئەم پەرتووکه‌شی کردووه .

٣ که‌ئه‌ویش ئەم پەرتووکه‌یه ئیمه له‌خزمه‌تیداین و هه‌لده‌ستین به‌له‌سه‌ر نووسینی رافه‌که‌ی .
وه‌بیگومان ابن شاکر وه‌الذهبي وه ابن العمان بههمان ئەو ناوه ناویان بردووه .

٤ طبع سنة ١٣٢٢ هجري في مطبعة مجلة المنار بمصر، وأعيد طبعه محققا على عدة نسخ خطية بالدار السلفية بتحقيق بدر البدر وقد نقل الحافظ ابن القيم منه فقرة في كتابه اجتماع الجيوش ص(٨٧).

٥ طبع ضمن مجموعة إعتقاد السلف تحقيق النشار والطالبي . طبعة منشأة المعارف وكذا بتحقيق بدر البدر.

٦ ذكره الذهبي أيضا وكذا ابن شاکر.

٧ ذكره الذهبي وابن العماد.

٨ ذكره ابن العماد.

پاشان دواى ناو هێنانى ئەوهى کهماوه له پەرتووکه کانی فەرمووی : ﴿هه موو
موسلمانان به گشت به بهرهمه کانی زانای پایه بهرز سود مەند بوون، وه شوێنکه وتوانی
مهزهب به تایبه تی . وه بئارو بوویه وه و ناوی ده کرد به هۆی باشی مه بهسته کهیی و
دڵسۆزی له دانانیدا^۱. ته و او .

۱ وه ههروه ها له بهرهمه کانی زانای پایه بهرز له بواری بیروباوهیدا :

- حکایه المناظره في القرآن أو المناظره لأهل البدع في القرآن. طبع بتحقيق الأخ عبدالله بن يوسف كرمه الله.
- ذم ما عليه مدعو التصوف . طبع ضمن مجموعة من دفائن الكنوز بتحقيق الشيخ محمد حامد الفقي رحمه الله
- الصراط المستقيم في بيان الحرف القديم . قال محقق كتاب البرهان في بيان القرآن لابن قدامة : ((جزء لم يطبع وهو موجود عندی أرجو أن أوفق في إخراجہ إن بقي في العمر بقية)).

پوخته يهڪ لهڙياني زاناي پايه بهرز ﴿محمد بن صالح العثيمين﴾

وه بهرهمه ڪاني له بواري بيروباوه ردا

﴿ره چهله ڪي : ﴿ناوي ابو عبدالله محمدى ڪورپى صالحى ڪورپى محمدى ڪورپى عثيمين الوهي التميمي﴾ ه.﴾

﴿له دايڪبوني : له شارى عونيه له ۲۷ى ره مهزاني پيروزى سالي ۱۳۴۷هـ له دايڪبوه .﴾

﴿پڙگه يشتي : قورناني پيروزى لاي باپيري وانا باوڪي دايڪي ڪه ناوي ﴿عبدالرحمن ي ڪورپى سوله يمانى نال دامغ﴾ بووه خوڻندووه و له بهر ڪردووه، پاش نهوه رووي ڪردو ته فير بووني زانست و فير نووسين و ژميرياري و هه نديڪ هونه ري ناداب بووه. لهو ڪاته دا زاناي گهوره عبدالرحمن ڪورپى ناصر سه عدى دووان له فير خوازاني زانستي شهر عى لاي خوى دانابوو تا وانه به فير خوازه بچو ڪه ڪان بلينه وه ڪه به ڪي ڪيان عهلى صالحى و نهوي تران محمدى ڪورپى عبدالعزيزى مطوع بوو ره هه تي خويان لى بيت، هه ري ڪه له پوخته ي بيروباوه ري الواسطيه ڪه دانراوى شيخ عبدالرحمن ڪورپى ناصر سه عدى خوى بوو وه منهاج السالڪين له فيقه دا ڪه به هه مان شيوه دانراوى شيخ عبدالرحمن ڪورپى ناصر سه عدى بوو له گهل الاجروميه و الالفية لاي نهو زانا پايه به رزه خوڻندووه، وه هه روه ها لاي شيخ عبدالرحمن ي ڪورپى على ڪورپى عودان زانستي ميرات و فيقه ي خوڻندووه.﴾

وه هه رلاي شيخ عبدالرحمن ڪورپى ناصر سه عدى ڪه داده نريت به ماموستاي به ڪه مي و لاي ماوه ته وه زانسته ڪاني ﴿به ڪخواناسي و ته فسرو فهرموده و فيقهو نوصولي فيقهو ميرات و زاراوه ي فهرموده و نهو صهرفي﴾ خوڻندووه .

وه لاي زاناي پايه بهرز شيخ عبدالعزيز بن باز ره هه تي خواي لى بيت ڪه داده نريت به ماموستاي دووه مي دهستي ڪرد به خوڻندي صهحيحي بوخاري و هه ندى له نامه ڪاني شيخي نيسلام نين و ته عيه و هه ندى له پهرتو و ڪه فيقيهه ڪاني خوڻندووه .

بەرپیشچوونی لەوەرگرتنی زانست و ھەولەکانی لەبەواری بانگەوازدا:

لەسالی ۱۳۷۱ دا لەمەزگەوتدا دانیشت بۆ وانه ووتنەو و ھەرلەگەن کردنەو و پەیمانگا زانستەکاندا لەشاری رپاز لەسالی ۱۳۷۲ پەیوەندی پتووە کردوو پاش دوو سال تەواوی کردوو دیاری کرا بە وانه بیژ لە پەیمانگای زانستی شاری عونیزە لەگەن بەردەوامبوونی لەخویندن لەزانکۆدا بەشیوە تەنسیب لە کۆلیژی شەریعت و لەگەن ئەو شەدا ھەر بەردەوام بوو لەوەرگرتنی زانست لەسەر دەستی زانای پایەبەرزی شیخ عبدالرحمن کوری ناصر سەعدی رەھەتی خوای لی بیت .

لەکاتی کدا زانای پایەبەرزی شیخ عبدالرحمن کوری ناصر سەعدی رەھەتی خوای لی بیت مرد ئیمامەتی مەزگەوتی گەورە و شاری عونیزە گرتە دەست، وە وانهی لە ھەریەک لە قوتابخانە و عونیزە نیشتمانی و پەیمانگای زانستیدا دەوتەو پاشان گۆتێزایەو بۆ وانه ووتنەو لەھەردوو کۆلیژی شەریعت و ئوصولی دین لقی زانکۆی ئیمام محمدی کوری سعودی ئیسلامی لەقەصیم جگە لەو و کەلەھەمان کاتدا ئەندامی دەستە گەورە زانایان بوو لە سعودیە رەھەتی خوای پەروردگاری لی بیت.

و ھەروەھا شیخ عثمین رەھەتی خوای لی بیت زۆر چالاک بوو لەبەواری بانگەواز و چارۆشن کردنەو و موسلماناندا، ھەموو خەلکی دەیان ناسی لەرپنگە و وانه بەسوودەکانیو و ووتارە جوانەکانیو کەپیشکەشی دەکردن لە مەزگەتی گەورە و عونیزە، و ھەو و وانهی کەلەرۆزانی دە و کۆتای مانگی رەمەزانی ھەموو سالی کدا لە مەزگەتی حەرام پیشکەشی دەکرد، و ھەلەرپنگە فتوا پتەو کانیو کەپیشکەشی ھەموو موسلمانانی جیھانی دەکرد لەکاتی مەراسیمی حەجدا و ھەلەرۆزنامەو گۆزارەکاندا و ھەلەرنامە و ﴿نور علی درب﴾ کە پیشکەش دەکرا لە رادیو و ھەلەرپنگە نالۆگۆر کردنی نامەکانیو کەلەگەن زۆرێک لەفێرخوازان و زانایاندا ھەبوو... ھتد، و ھەو ھەموو پرسیارە و کەرۆزانە رۆوبەر و و دەکرایەو و بە و ھەلەمی تەواو کەم و ھەلەمی دەدا یەو.

بەرھەمەکانی لە بواری بیروباوەردا:

وەھەرۆھە شێخ عەمێن رەھەتی خۆی لێ بێت ژمارەیه‌کی زۆر دانراوی بەپێزی ھەیه که خەڵکی سوودی لێ بینون لە ھەریەک لەبواریکانی ﴿بیروباوەرو فیکھو نوصولی فیکھو ئامۆزگاری و پێنمایی و بانگەوازا﴾ که ژمارەیه‌کی زۆر لەوانە لە وەزارەتی مەعارفی سعودی بە وانه دەخوێندرێن.

ئیمە لێرەدا ئەوێ پەیوەندی بە بیروباوەرۆھە ھەیه باسی دەکەین :

١. فتح رب البرية بتلخيص الحموية که ئەمە یەکم پەرتووکی چاپکراوی (شێخ عەمێن) ٨٠١ی ذی القعدة ی سالی ١٣٨٠ تەواوی کردوو لە چوارچێوەی کۆمەڵە نامەکاندا لەبیروباوەردا چاپخانەیی مکتبە المعارف لەریاز چاپی کردوو.

٢. پوختەیه‌ک لەبیروباوەری ئیسلامی : شێخ عەمێن رەھەتی خۆی لێ بێت لەم پەرتووکه‌دا شەش پایەکە ی باوەری بەشیوازیکێ زۆر ئاسان رافە کردوو و ئەم نامەیه‌ دانه‌رێت بەپڕۆگرامی قۆناغی سییەمی ناوەندی لەپەیمانگا زانستیه‌کاندا لە وڵاتی سعودیه‌ لەبواری یەکخواناسیدا . ئەم بەرھەمەش ھەرۆھە کۆ ئەوێ پێشوتر لە چوارچێوەی کۆمەڵە نامەکاندا لەبیروباوەردا چاپخانەیی مکتبە المعارف لەریاز چاپی کردوو.

٣. القواعد المثلى في صفات الله وأسمائه الحسنى : که ئەوێش لەجوانترین پەرتووکه‌کانی شێخ عەمێن رەھەتی خۆی لێ بێت، سوپاس بۆخوا ھەستاوین بەتەخریج و لەسەرنووسینی ئەم پەرتووکه‌و لەچاپدراو.

٤. رافه‌ی لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد لابن قدامة: ئەوێش ئەم پەرتووکه‌ی بەردەستمانەو کراو بەبابەتی سالی یەکمەمی ناوەندی لەبواری یەکخواناسیدا لە پەیمانگا زانستیه‌کاندا.

٥. بیروباوەری ئەھلی سوننەت و جەماعەت : که تیایدا کورتەو پوختەیه‌کی لەبیروباوەری ئەھلی سوننەت و جەماعەتی باسکردوو که ئەوێش لە بلأو کراوێ کانێ زانکۆی ئیسلامیه‌ لە مەدینەیی مۆنەرۆه.

٦. رافه‌ی العقيدة الواسطية لابن تيمية : که ئەوێش بابەتی سالی دووھەمی ناوەندیە لەبواری یەکخواناسیدا لە پەیمانگا زانستیه‌کاندا. چاپکراو و دەست دەکەوێت.

٧. تەفسیری آية الكرسي : ئەم تەفسیرە دانه‌رێت بە جیاکەرۆھیه‌کی زۆر جوان لە قسەکانی شێخ لەبواری ناو سیفەتەکانی خۆی گەرۆدە. چاپکراو و دەست دەکەوێت.

٨. نامەیه‌ک لە گەشتن بەمانگ و چوونە سەری . که ئەوێش چاپکراو لە چوارچێوە کۆمەڵە نامەکاندا لەبیروباوەردا.

٩. ئەمانەتی باسکران جگە لە فەتواکانی شیخ عیسمینە رەحمەتی خۆی لی بێت لەبەواری بیروباوەردا کە چەندان جار چاپکراوە لەحوارچیۆهی پەرتووکی فەتواکانیدا، وە بەرھەمەکانیشی لە گۆڤارو رۆژنامەکاندا.^١

١ ئەوەی پێیستە بوتریت ئەوەیە کە زانای پایەبەرز تا مرد لە وائە وتەو و نوسین و فێربوون و فێرکردن ئەوەستا بۆیە زەحمەتە بوانریت پەرتووکی کانی شیخ دیاری بکەیت و بوتریت ئەوەندە پەرتووکی هەیە، لەبەرئەوەی ئەم زانا خواناسە ھەرچی بابەتێکی وتیبەو لەلایەن فێرخوازانەو رۆژ لەدوای رۆژ دەنوسینەو و دەکرێت پەرتووکی نوی، خۆی پەروردار خۆی بەرەکتی رشتە بەسەر تەمەنی ئەم زانایەدا و بەرھەمی زۆرەو موسلمانان قەرزاری ئەم پیاو بەپێژەن بۆیە داوا لەفێرخوازانێ زانست دەکەم بەگۆڕەوی توانای خۆیان ھەست بەخزمەتکردنی و پەرتووکی کانی وەرگیرێت سەر زمانی شیرینی کوردی تا موسلمانانی کوردستانیش بتوانن زیاتر سوود لەبەرھەمەکانی بێن، سوپاس بۆ خوا لەلایەن فێرخوازانە نازیزەکانەو ھەست بەمە کراوە بۆیە ھەست دەکەین ھێواش ھێواش بەھەمەکانی دەکرێت بەکوردی و ئێمە شونکەوتە قورئان و سونەت لەھەموو کەس زیاتر دەبێت خزمەت بە زانا سەلفیەکان بکەین بەتایبەتی ئەم زانا بەپێژەو ھاویروارکانی وەکو شیخ ئیبن باز و پێشەوا ئەلبانی و شیخ صالح فەوزان ھەموو ئەوانی تێریش کە پێشەوای ئەم بانگەوازانە پێرۆزەن کە بانگەوازی سەلفیەتە و لەھەرشوێتیک بئایەتەو ئەو شونە رزگاری دەبێت لە گۆڕپەرستی و ھاوبەش بۆخوا دانان و بیدعوو خورافەت و درۆو دەلەسوو چان بۆ خەڵک ھەلکەندن و رەوانە کردنیان بۆ ناگری دۆزەخ، بۆیە نامۆزگاری خۆم دەکەم پێش تۆ ئەو موسلمانێ بەپێژو خوێنەری دلتۆز نەگەر دەتوانی ھەست بەوەرگیرانی بەرھەمی زانا سەلفیەکان ئەو چیدی مەوەستەو قۆلی مەردایەتی لی ھەلکەو دەست بکە بەوەرگیرانی بەرھەمە موبارە کەکانیان تا چاوی خەڵکی پێ رۆشن بکەیتەو، وەنەگەر ئەو توانایەت نە ئەو بەمالەکەت خزمەت بە بانگەوازی سەلفیەت بکەو بڕیکی زۆر لەپەرتووکی کانیان بەسەر خەڵکیدا دا بەش بکەو نامۆزگاریان بکە بێخوێنەو و چووی بۆ ھەرشوێتی ناوھەدانی بکەو بە بردنی ھەندێ لەو بەرھەمانی دلتایبەت سەلفیە ئێر ئەوەی تری بدە دەست خۆی گەورە خۆی دینی خۆی سەردەخات و بئایەتەو بەلام ئێمە ھیچ نەکەین ھەر گەلی لەخەڵکی بکەین و بڵێن خەڵکی دینی ناوی ئەوە باش نە بەلکو ئەوەی لەسەر من و تۆی بانگەوازانە گەیانندی ئەم بانگەوازانە پێرۆزە بەھەموو شونێ تا چیر شونکەوتووای شەیتان و گۆڕپەرستان و فیلبازەکان و بیدەچیەکان خەڵکی لەو زیاتر گومارتر نەکەن، خۆی گەورە منیش و تۆش سەرفرازی دونیای دواوژ بکات و بمانگێری لەو کەسانە شەرەفی بانگەوازیکردنیان پێ دەبەخشریت بۆلای خۆی پەروردارو ئایە پاست و دروستەکی وەرۆمان ھەبێت لەرۆژی دوایدا سەربەزبکەیتەو و بڵێن ئێمە سەلفی بەراستی تا کۆمەڵ بووین کە خۆی گەورە ھەلپێژاردین بۆ ئەو ئەرکە قورسە کە خاوەن کردنەو بیروباوەری خەڵکی بوو لەبیربووچوونە بێ باوەری و گومارکان، ئەو ھەش پێیستی بەماندوو بوونە و شوغوونی ھەبە چونکە ئەم کوردستانە ئێمە گێری خواردوو بەدەست کۆمەڵی کەسی دەروون نەخۆشی ھەواو نارەزوو پەرستی ھاوبەش پەیدا کەری بیدەچی نەفامەو کە خۆیان بەجێشینی پێغمبەر S دەزانن و بەنارەزووی خۆیان ئایە کە خاوەن گۆرپو ھەو لەو پێناوھەدا نامادەن ھەموو شتی بکەن تا ئەو پێگەبەیی لەدەستیاندا بە مێحراپی مژگەوتەکانە لەدەستیان نەچێت چونکە ئەگەر لەدەستیان چوو ئەو خەڵکی ئەوانی بۆ دەردەکەوت و شونێیان ناکەون و بەگۆیان ناکەن، بۆیە وامەزانە بانگەواز کردن بۆ رێبازی پێرۆزی سەلفیەت ھەروا ناسانە بەلکو دەبێت پەشت بە خۆی گەورە بێستی لەتەواوی کارەکانتا بەتایبەتی لەکاری بانگەوازی کردن بۆلای خۆی گەورەو ئایە دوور لە شێرک و بیدەکی - وەرگیر .

رافه‌ی پەرتووکی

﴿لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد﴾

دانراوی پێشه‌وا

﴿موفق الدين أبي محمد عبدالله بن أحمد بن محمد بن قدامه المقدسي﴾

له‌لایه‌ن پێشه‌وا

﴿محمد بن صالح العثيمين﴾

وه‌رگێرانی

﴿ناکۆ جلیل کریم﴾

پێداچوونه‌وه و پێشه‌کی بۆ نووسینی

د. عبداللطيف أحمد مصطفى

م. عبدالرحمن حسين پور

ليکۆلینه‌وه و ته‌خريجي فهرموده‌کانی له‌لایه‌ن

﴿أشرف بن عبدالمقصود بن عبدالرحيم﴾ هه‌وه بۆ کراوه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پێشه‌کی رافه‌کار: محمد بن صالح العثيمين

الْحَمْدُ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَتُوبُ إِلَيْهِ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ وَسَلَامٍ تَسْلِيمًا كَثِيرًا.

له‌پاشاندا : ئه‌وه له‌سه‌ر نووسینی‌کی کورت له‌سه‌ر پەرتووکی ﴿لمعة الاعتقاد﴾ که ﴿أبو محمد عبدالله بن أحمد بن قدامه المقدسی﴾ دایناوه، له‌سالی ۵۴۱ هـ له‌ گوندی جه‌ماعیل له‌ چیا‌یی نابلس له‌دایک بووه، وه له‌ پرۆزی جه‌ژنی په‌مه‌زانی سالی ۶۲۰ هـ له‌دیمه‌شق مردوووه په‌حه‌تی خوای گه‌وره‌ی لی بیت.

وه ئه‌و پەرتووکه‌ دانه‌ری تیایدا پوخته‌ی بیروباوه‌ری کۆکردوووه‌ته‌وه و له‌به‌رئه‌وه‌ش سه‌رۆکایه‌تی په‌یمانگا زانسته‌کان بریاری دا که‌له‌سالی یه‌که‌می به‌شی ناوه‌ندیدا بخویندریت تا بیته‌ پالپشتیک و لهم قوناغه‌دا پشتی پی به‌سرتیت، وه‌له‌به‌ر گرنگی پەرتووکه‌که‌ له‌رووی بابه‌ت و به‌رنامه‌یه‌وه و نه‌بوونی رافه‌یه‌ک بۆی له‌به‌رئه‌وه‌ پشتیوان به‌خوای گه‌وره و داوام لێی که‌ راستیم پی به‌خشیت له‌وته‌و کرده‌وه‌مدا بریارم دا که‌ چه‌ند وشه‌یه‌کی ساده و ئاسان له‌سه‌ری بنووسم تا به‌هۆیه‌وه نه‌یه‌یه‌کانی بدۆزریته‌وه و سه‌رچاوه‌کانی روونکریته‌وه و سووده‌کانی ده‌ربخیریت، داوام له‌ خوای گه‌وره‌یه‌ نهمداته‌ ده‌ستی خۆم بۆ چاوتروکاندنیک و یارمه‌تیم بدات به‌یارمه‌تیدانی خۆی و سه‌رکه‌وتووم بکات، وه‌ پرۆزی به‌خشیت به‌کاره‌که‌م و سوود به‌خشی بکات چونکه‌ هه‌ر خۆی به‌خشه‌رو به‌ریزه‌.

محمد بن صالح العثيمين نووسراوه له ۱۰-۱-۱۳۹۲ هـ

چەند بنەمایەکی گەرنەگ لەبابەتی ناو و سیفەتەکانی خۆی گەورەدا

پیش چوونە ناو کەرۆکی پەرتووکی کە پێم خۆشە لە پێشدا چەند بنەمایەکی گەرنەگ
باس بکەم لەوێ پەڕێندە دارە بە ناو و سیفەتەکانی خۆی گەورەو^۱:

بنەمای یە کەم:

لەوێ پێویستە بەرامبەر قورئان و سوننەت لەناوەکانی خۆی گەورە و
سیفەتەکانیدا:

ئەوێ پێویستە لەسەرمان بەرامبەر دەقەکانی قورئان و سوننەت هێشتنەوێ
بەلگەکانیەتی لەسەر پرووکەشی خۆی بەبێ گۆڕین لەبەرئەوێ خۆی گەورە قورئانی بە
زوبانیکی عەرەبی روون و پاراو ناردۆتە خوارەو، وە پێغەمبەریش صلی اللہ علیہ وعلی
آلہ وسلم بەھەمان شیوہ بە زوبانی عەرەبی قسەدەکات لەبەرئەوێ پێویستە هێشتنەوێ
بەلگەکانیەتی قسەیی خوار قسەیی پێغەمبەرەکی صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لەسەر
ئەوێ کەھەبەر بەلگەییە لەو زوبانەدا، وە لەبەرئەوێ گۆڕینی لەو پرووکەشی
کەھەبەتی قسەکردنە لەسەر خوا بەبێ بوونی زانست لەو بوارەدا کەئەوێش حەرامە و
قەدەغەییە لەبەر فەرماشتی خۆی گەورە کە دەفەر مویت: ﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ
مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ
تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا نَعْمُونَ﴾ (۳۳) الاعراف: ۳۳

۱ بۆزانیاریت زانای پایەبەرز پەرتووکیکی زۆر جوانی ھەبە دەربارەیی ناو و سیفەتەکانی خۆی
گەورە کەتاییدا ژمارەیک لەبنەما گەرنەگەکانی تیا دا باس کردووە دەربارەیی ئەو بابەتەیی باسکرا، وە
نێمە ھەستاوین بە توێژینەوێ و ناسراو بە ﴿القواعد المثلی فی صفات اللہ وأسمائہ الحسنی﴾ کەزۆر
جینگەیی گەرنەگی پێدان و خۆیندەنەوێ.

واته : ﴿بَلَىٰ نَهَىٰ يَتَفَهَّمِبَر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ وَسَلَّمَ پەروەردگارم هەركاری خراب و دزیوو ناشیرینی حەرامکردوو، ناشکراو نەپیتی و هەروەها تاوان و گوناه و لەسۆردەرچوون و دەستدریژی کردن بۆ سەر خەڵک بەناھەق و بێ هیچ بەلگەیه‌کی خوایی، شەریک و هاوبەش دانین بۆ خوا و لەئاخواتن و قسەکردن دەربارە‌ی خوا بەبێ زانین و بەبێ بەلگە درۆ هەلبەستن﴾

نۆنە‌ی ئەو‌ه‌ش وەکو خوای گەورە دەفەرمویت : ﴿بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ المائدة: ۶۴ واته : ﴿بەلکو هەردوو دەستی خودا هەمیشەو بەردەوام کراو‌یه هەرچۆنێک خۆی بیهوێ دەیه‌خ‌شیت﴾

چونکە ڕۆکەشی نایەتە کە بەلگە‌ی ئەو‌ی تێدا‌یه کە خوای گەورە دوو دەستی راستە‌قینە‌ی هەیه جابۆیه پێوستە جێگیرکردنی ئەو سیفەتە بۆ‌ی و دانپێدانانی، جائە‌گەر کەسێ وێ مەبەست پێان ﴿هێزە – واتە هێزی خوای گەورە﴾ پێی دە‌لێن ئەو‌ه هەلگە‌راندنەو‌یه بۆ قسە‌کە‌ی خوا لە ڕۆکەشە‌کە‌ی خۆی لەبەر ئەو‌ه‌ش دروست نیه ئەو قسە‌یه بک‌ری‌ت و بو‌تری‌ت چونکە ئەو‌ه قسە‌کردنە دەربارە‌ی خوا و لەسەر خوا بێ بوونی زانین .

بنەمای دووهم :

لەبارە‌ی ناو‌ه‌کانی خوای گەورەو‌یه، وەله‌ژێر ئەم بنەمایە‌دا چەند لەقی‌ک هەیه:

- لەقی یە‌کەم : ناو‌ه‌کانی خوای گەورە هەره‌مووی جوانن : واتە لە‌جوانیدا بێ وێنە‌یه‌و گە‌یش‌تۆتە ئەو پە‌ری جوانی، لەبەر ئەو‌ه‌ی هەرچی سیفە‌تی‌کی تەواو هەیه گ‌رتو‌یه‌تیه خۆی کە هیچ کەم و کورتیه‌کی تێدا نیه لە هیچ ڕوویه‌کە‌وه لە‌رو‌وه‌کانە‌وه : خوای گەورە دەفەرمویت : ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ﴾ الأعراف: ۱۸۰ واتە ﴿ناو‌ه‌کانی خوای گەورە هەر هە‌مووی جوانن﴾

فونەى ئەو : ناوی ﴿ الرحمن ﴾ بریتە لەناویك لەناوەکانی خوای گەورە، بەلگەیه لەسەر سیفەتیگی گەورە کەئەویش بەزەیی فراوانە، لەو وە دەزانین کە یەکیك نیه لەناوەکانی خوای گەورە ﴿ الدھر ﴾ لەبەرنەوہی ﴿ الدھر ﴾ واتایەك ناگریتە خوێ بگاتە ئەو پەری جوانی، ھەرچی دەربارەى فەرمودەكەى پیغەمبەرشە صلى الله عليه وعلى آله وسلم کەدەفەرمویت ﴿لاتسبوا الدھر فان الله هو الدھر﴾^۱ واتە ﴿جنیو مەدەن بە رۆژگار لەبەرنەوہی خوای گەورە خوێ رۆژگارە﴾^۲ جا واتاکەى بریتە لە خواوەنى الدھر کە بەئارەزووی خوێ کارى تیندا دەکات و ھەلیدەسوریتیت بەبەلگەى فەرمودەكەى ترى صلى الله عليه وعلى آله وسلم کەدەفەرمویت لە گێڕانەوہیەکی تردا لە خواوە کە دەفەرمویت : ﴿يَدِي الْأَمْرُ ، أَقْلَبُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾^۳ واتە ﴿ھەموو کارو بارى بەدەستی منە، چۆن بوی ھەلیدەگێرمەوہ﴾^۴

۱ مسلم : كتاب الألفاظ من الأدب : باب النهي عن سب الدھر (۲۲۴۶) (۵) من حديث أبي هريرة - رضي الله عنه - وقال الحافظ في الفتح (۱۰ / ۵۶۵) : ((وأخرجه أحمد من وجه آخر عن أبي هريرة بلفظ ((لاتسبوا الدھر فان الله تعالى قال : أنا الدھر ، الأيام والليالي لي أجددها وأبليها وأتي بملوك بعد ملوك)) وسنده صحيح)) أ.هـ.

۲ زانای پایە بەرز ابن القيم لە پەرتوو کەکیدا زادالمعاد (۳۵۵/۲) دا فەرمویتی : ﴿ ئەو کەسەى جنیو بە الدھر دەدات لەنیوان دوو بارودۆخدايە کە ھەر بیگومان یەکیکیانی تیدا یە : یان ئەو تەتا جنیو دانەكەى بۆ خودایە، یان ھاوبەشی بۆ داناو، لەبەرنەوہی ئەو کەسە نەگەر باوہری وابیت کەخوای گەورە خوێ بەتەنھا ئەو کارەى کردووە و ئەویش جنیو بۆ دەدات کەئەوہی کردووە ئەوا بۆ گومان جنیوی بە خوای گەورە داوە ﴾ . ئەواو

۳ أخرجه البخاري : كتاب التوحيد : باب قوله تعالى ﴿يُرِيدُونَ أَنْ يُبَدِّلُوا كَلِمَ اللَّهِ﴾ الفتح: ۱۵ (۷۴۹۱) ومسلم كتاب الألفاظ من الأدب : باب النهي عن سب الدھر (۲۲۴۶) . من حديث أبي هريرة رضي الله عنه.

۴ لتبقرطنطى ففرمودتکە ئیتمخوشتە ھەموو ففرمودتکە بەیتەم ھەروەکو لە صحیحی ئیشترا بوخاریدا بتم شیۆتیە ھاتوو : ﴿حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يُؤَذِّنُنِي ابْنُ آدَمَ يَسُبُّ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ يَدِي الْأَمْرُ أَقْلَبُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارَ﴾ [وقرطير].

● لقي دووهم : ناوه ڪاڻي خواي گهوره ڪورت نه ڪراو ته وه له ژمارهيه ڪي دباري ڪراودا ﴿واته به ووردي ژماره ي ناوه ڪاڻي خواي گهوره نازانريت-وهر گيڙي﴾ : له بهر فرموده به ناوبانگه ڪهي پڙهه بهر صلى الله عليه وعلى آله وسلم ڪه دهه فرمويٽ ﴿أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ ، سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ ، أَوْ أُنْزَلَتْ فِي كِتَابِكَ ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ ، أَوْ اسْتَأْثَرْتُ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ﴾^۱

واته ﴿داوات ليده ڪم به هه موو ناويڪ ڪه توڙ خواهه نيتي و خورت پي ناوناوه، يان له ڪتبه ڪه تدا ناردو ته خواره وه، يان فيري به ڪيڪ له دروست ڪراوه ڪانت ڪردو وه، يان له زانستي غهيدا لاي خورت هه لتگرتو وه و تنهها خورت دهيزانيت﴾^۲

وه ڪوبه ندي ﴿جمع وتوفيق﴾ له نيوان نهو فرموده بهو فرموده صهحيه ڪهي تر ڪه پڙهه بهر صلى الله عليه وعلى آله وسلم دهه فرمويٽ ﴿إِنَّ لِلَّهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا مِائَةً إِلَّا

۱ حديث صحيح : جزء من حديث ابن مسعود رضي الله عنه، الذي رواه أحمد (۱ / ۳۹۴، ۴۵۲) وابن حبان (۲۳۷۲-موارد) والحاكم (۵۱۹/۱)، وصححه الحافظ ابن القيم في شفاء العليل (ص ۲۷۴)، واستفاض في بيان أهميته وفوائده في كتابه الفوائد (ص ۲۴ : ۲۹)، وصححه الشيخ أحمد شاکر في تعليقه على المسند (۳۷۲۱) وكذا الألباني في الصحيحة (۱۹۹)، وشعيب الأرنؤوط في تخريج زاد المعاد (۱۹۸ / ۴) .

۲ له بهر گرنگي داواو پارانه وه ڪهي پڙهه بهر صلى الله عليه وعلى آله وسلم بو لاداني خهفته و دلته ننگي فرموده ڪه وه ڪزي دهه نيتي تا بتوانين له بهري بڪهين و ڪاري پي بڪهين إنشاء الله وه فرموده ڪهش صهحيه بو دلتيانيت : قَالَ أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ : حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ مَرْزُوقٍ ، حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ الْجُهَنِيُّ ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَا قَالَ عَبْدٌ قَطُّ إِذَا أَصَابَهُ هَمٌّ ، أَوْ حُزْنٌ : اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ بْنُ عَبْدِكَ بْنُ أَمَتِكَ ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ ، مَا ضَى فِي حُكْمِكَ ، عَذَلِي فِي قَضَاؤِكَ ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ ، سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ ، أَوْ أُنْزَلَتْ فِي كِتَابِكَ ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ ، أَوْ اسْتَأْثَرْتُ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رِبْعَ قَلْبِي ، وَلَوْ صَدَرِي ، وَجَلَاءَ حُزْنِي ، وَذَهَابَ هَمِّي ، إِلَّا أَذْهَبَ اللَّهُ هَمَّهُ وَأَبْدَلَهُ مَكَانَ حُزْنِهِ فَرَحًا ، قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَعَلَّمَ هَؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ ، قَالَ : أَجَلٌ ، يَنْبَغِي لِمَنْ سَمِعَهُنَّ أَنْ يَتَعَلَّمَهُنَّ . ﴿وهر گيڙي﴾

وَاحِدًا مِّنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ ﴿١﴾ واتە ﴿خوای گهواره نه‌دو نو ناوی هه‌یه سه‌د جگه له‌یه‌ک هه‌ر که‌سی‌ک بیان‌بێژێت ده‌چێته به‌هه‌شته‌وه﴾ ﴿٢﴾ نه‌وه‌یه که واتای نه‌و فەرموده‌یه نه‌وه ده‌گه‌یه‌نێت : له‌ ناوه‌کانی خوای گه‌واره نه‌وه‌دو نو ناوی هه‌یه هه‌ر که‌سی‌ک بیان‌بێژێت ده‌چێته به‌هه‌شته‌وه، نه‌مه نه‌وه ناگه‌یه‌نێت که ژماره‌ی ناوه‌کانی خوای گه‌واره کورت کراوه‌ته‌وه له‌و ژماره‌دا، وێنه‌ی نه‌وه‌ش که‌بێتی : سه‌د دره‌هم هه‌یه ناماده‌م کردووه بۆ خێر، جائه‌وه واتای نه‌وه نه‌یه که دره‌می توت نه‌بێت ناماده‌ت نه‌کردبێت بۆ جگه له‌خێر.

● لقی سێهه‌م : ناوه‌کانی خوای گه‌واره به‌عه‌قل جێگیر نا‌کریت به‌لکو به‌شه‌رع جێگیر ده‌کریت و ده‌سه‌لێنێت:

له‌به‌ر نه‌وه‌ی ناوه‌کانی خوای گه‌واره ﴿توقیفة - وه‌ستێراوه﴾ سه‌لماندی وه‌ستێراوه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی له‌شه‌رعه‌دا هاتووه نه‌لێی زیاد ده‌کریت و نه‌لێی که‌م ده‌کریت، له‌به‌ر نه‌وه‌ی عه‌قل ناتوانێت هه‌ست به‌وه بکات که شایه‌نی خوای گه‌واره‌یه له‌ ناوه‌کان جاله‌به‌ر نه‌وه پێویسته وه‌ستان له‌وه‌دا له‌سه‌ر نه‌وه‌ی له‌ شه‌رعه‌دا هاتووه، وه‌له‌به‌ر نه‌وه‌ی ناوانانی به‌وه‌ی ناوی له‌خۆی پێ نه‌ناوه یان ملنه‌دان به‌وه‌ی خۆی پێ ناواناوه و پێی نا‌رازی بیت تاوانیکه به‌رامبه‌ر خوای په‌روه‌رگار نه‌نجام ده‌دریت، جابێه پێویسته رێپه‌وه‌ی نه‌ده‌ب بگێرێته به‌ر له‌و باسه‌دا.

● لقی چواره‌م : هه‌موو ناوی‌ک له‌ناوه‌کانی خوای گه‌واره به‌لگه‌یه له‌سه‌ر زاتی خوا و له‌سه‌ر نه‌و سیفه‌ته‌ی گرتویه‌تی‌ه‌خۆی و له‌سه‌ر نه‌و شوێنه‌واره‌ی به‌هۆیه‌وه دێته‌ دی نه‌گه‌ر نه‌و ناوه ((متعدي)) بیت.

١ أخرجه البخاري : كتاب الدعوات : باب لله مائة اسم إلا واحد (٦٤١٠) ومسلم : كتاب الذكر والدعاء : باب في أسماء الله تعالى وفضل من أحصاها (٢٦٧٧) . من حديث أبي هريرة رضي الله عنه .

٢ خۆشه‌ويستان بێژه ﴿أحْصَاهَا﴾ به‌واتای ﴿له‌به‌رمان ده‌کردو کارمان ده‌کرد﴾. ﴿وه‌رگێر﴾.

وه باوه پيش به ناو نايه ته جي تنها به جيگير ڪرڻي هموو نه وانه نه بيت .

غونه ي نه وه له ناويڪدا كه ((متعدي)) نه بيت : ناوي ﴿العظيم﴾ باوه ربون پتي نايه ته دي تا باوه رت به وه نه بيت ناويڪه له ناوه ڪاني خواي گهوره و به لگيه له سهر ذاتي بهرزو گهوره ي وه له سهر نهو سيفه ته ي كه گرتويه تيه خوي كه نه ويش سيفه تي ﴿العظمة - گهوره يه تيه﴾ .

وه غونه ي نه وهش له ناويڪدا كه ((متعدي)) بيت : ناوي ﴿الرحمن﴾ باوه ربون پتي نايه ته دي تا باوه رت به وه نه بيت ناويڪه له ناوه ڪاني خواي گهوره و به لگيه له سهر ذاتي بهرزو گهوره ي وه له سهر نهو سيفه ته ي كه گرتويه تيه خوي كه نه ويش سيفه تي ﴿الرحمة - بهزه يه﴾ وه له سهر نهو شويتنه واره ي به هويه وه ديتنه دي كه نه ويش نهويه ﴿بهزه يي به ههر كه سيڪدا ديتنه وه كه بيه وٽ﴾ . پوخته ي نه م لقي چواره مه نهويه كه ده بيت باوه رت به هموو ناوه ڪان و سيفه ته ڪاني خواي گهوره و نهو شويتنه واره ي به هوي نهو ناوه وه ديتنه ڪايه وه هه بيت و ته تسليمي بيت و پتي رازي بيت - وه رگير ﴿

بنه ماي سيهم ::

له باره ي سيفه ته ڪاني خواي گهوره وهيه، وه له رتير نه م بنه مايه دا به هه مان شيوه چهند لقيك هه يه:

● لقي يه ڪم : ناوه له ناوه ڪاني خواي گهوره همووي بهرزن و سيفه تي ته واور ستايش ڪراون له هيچ پرويه ڪ له پروه ڪانه وه ڪم و ڪورتي تيدا نه .

وه ڪو ﴿زيان و زانياري و توانايي و بيستن و بينين و دانايي و بهزه يي و بهرزيه تي﴾ جگه له وهش هه وه ڪو خواي گهوره ده فهرمويٽ: ﴿وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ﴾ النحل: ۶۰ واته ﴿هموو غونه يه ڪي بهرزو پر شڪو هه ربو خواي گهوره يه﴾

وه له بهر نه وه ي پهروه رڱار ته واره بويه ده بيت سيفه ته ڪانيسي همووي ته واور بن .

جانه گهر سيفه ټيک کم و کورتي بوو له ههمو لايه نيکموه تهواو نه بوو نهوا ناگوځيټ بيټه سيفه تي خواي گه ورو دووړه له وه وه کو ﴿مردن و نه زانين و بي توانايي و کهړي و کوړي﴾ و غونه ي نه وه، له بهر نه وه ي پوره دگار سزاي نهو که سانه ي داوه که خواي گه وريان به سيفه ټيک و هسف کردووه که کم و کورتي تيدا بيټ و خوي به دووړ گرتووه له ههمو نهو سيفه تانه ي نهويان پي و هسف کردووه له کاتيکدا نهو و هسف کردنه کم و کورتي تيدا بيټ، و له بهر نه وه ي پوره دگار نايټ و ناگوځيټ کم و کورتي بيټ بو نه هيشتني کم و کورتي له پوره دگار يه تيدا.

وه نه گهر سيفه ته که تهواو بوو له پوريه کهو به لام کم و کورت بوو له پوريه کي تروه نهوا نايټه سيفه ټيکي هه ميشه يي و جيگير بو خواي گه ورو بهر هاش نايټ به دووړ بگيرت له خواي گه ورو به لکو لهم حاله ته دا پويستي به له سهر روښتن و زياته باسکردن هديه، جالمو کاته دا جيگير و ده سه لميترت بو خواي گه ورو نه گهر سيفه ته که و اتاي تهواو يه تي ده گهياند وه به دووړ ده گيرت له خواي گه ورو نه گهر و اتاي کم و کورتي و ناتهواوي ده گهياند وه کو ﴿مکر، کيد، خداع - فيلکردن﴾ هاووينه ي نه وه ش، جائهم سيفه تانه وه کو سيفه ټيکي تهواو سهر ده کرټ نه گهر له بهر امهر هاوشيوه ي خويدا بيټ^۱ له بهر نه وه ي به لگيه له سهر نه وه ي که بکه ره که ي بي توانا نيه له بهر امهر دوژمنه کهيدا که ههمان کاري کردووه، و ههر نهو سيفه ته ده بيټه سيفه ټيکي

۱ واته نه گهر که سي بيموي به گوماني خوي فيل له خواي گه ورو بکات نهوا خواي گه ورو له خوي باشر فيلي لينده کات و فيله که ي نهو يش هه لده وه شيټنه وه نالهم کاته دا سيفه تي فيلکردن که له بنچينه دا سيفه ټيکي ناشرين و ناتهواوه ده بيټه سيفه ټيکي تهواو بو خواي گه ورو، خوښه ي بهر ټر ده بيټ له کاتي وردبو نه وه له سيفه ته کاني خواي به توانادا زور به وريايي و ژيرانه وه مامله بکه ين و نه که وینه هه لده خواي گه ورو يارمه تيمان بدات بهوشيوه ي که خوي پتي خوشه له ناو و سيفه ته کاني خوي تيگه ين - نامين ﴿وهر گير﴾.

کەم و کورت و ناتەواو ئەگەر لەحاله‌تیکدا بەکاربهێرت جگه‌ له‌ حاله‌تی یه‌کەم^١ جاکه‌واته‌ ئەم جوړه‌ سیفه‌تانه‌ به‌کارده‌یه‌تیت به‌خوای گه‌وره‌ ئەگەر حاله‌ته‌که‌ وه‌کو یه‌کەم وابوو، به‌لام به‌کاره‌یتانی ئەو جوړه‌ سیفه‌تانه‌ به‌دوور ده‌گیریت له‌خوای گه‌وره‌ ئەگەر بارودۆخه‌که‌ وه‌ك حاله‌تی دووهم وابوو.

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمووت: ﴿وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ﴾ الأنفال: ٣٠
واته‌ ﴿به‌ئێ ئه‌و کافرا نه‌ خه‌ریکی پیلان گیران و فیلکردن به‌گومانی خوێان وه‌ خوای گه‌وره‌ له‌وان به‌تواناتره‌ پیلان دا‌برێژیت و فیلان لیبکات وه‌ هه‌رخوای گه‌وره‌ باشترینی پیلان دا‌برێژهران و فیلکارانه‌﴾^٢

١ ﴿وه‌ك ئەوه‌ی كه‌سێ هه‌یه‌ت بێ تاوان و په‌وشت جوان و رێكو پێك هه‌یج جوړه‌ لاری و كاری ناره‌وا ئەنجام نه‌دات به‌لام كه‌سێ بلێ خوا باش فیلێ لیده‌كات ئالم كاته‌دا به‌كاره‌یتانی سیفه‌تی فیلکردن بۆ خوای گه‌وره‌ ده‌یه‌ت سیفه‌تیکی ناشیرین چونكه‌ نادا‌ده‌په‌روه‌ری تیدا‌یه‌، به‌لام كه‌سانی بێ باوه‌رو دوو‌پوو هه‌میشه‌ واگومان ده‌بن به‌ فروفیل خوا هه‌لده‌خه‌لتین كه‌چی جارله‌دوای جا شكست ده‌هین و ده‌دۆزین ئەگەر ئالم كاته‌دا بو‌تریت خوای گه‌وره‌ باشی فیلێ لیکردن و شكاندنی ئەوا به‌كاره‌یتانی سیفه‌تی فیلکردن بۆ خوای گه‌وره‌ سیفه‌تیکی ته‌واو و جوانه‌ چونكه‌ له‌ ته‌واوی دا‌ده‌په‌روه‌ری خوای گه‌وره‌یه‌ فروفیلێ ئەوانه‌ له‌ ناو به‌ریت بۆیه‌ ده‌یه‌ت ئاوا له‌ سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌ تیه‌گه‌ین تاگومرا نه‌بین﴾. ﴿وه‌رگیر﴾.

٢ پێ‌یسته‌ ته‌ماشای ئایه‌ته‌که‌ هه‌مووی بکه‌ین چونكه‌ پرا‌وپر به‌سه‌ر ئەو رو‌نکردنه‌وه‌ی رابوو‌ردا ده‌چه‌سه‌یت له‌به‌رئه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ باسی فرو فیلێ کافرانی کردووه‌ دوا‌ی ئەوه‌ خوای گه‌وره‌ش ده‌فه‌رمووت خوا زۆر له‌وان به‌تواناتره‌ له‌وه‌ی فیلان لیبکات و فروفیلێ ئەوانیش هه‌لبه‌ه‌شینه‌وه‌ هه‌روه‌کو ده‌فه‌رمووت: ﴿وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ﴾ (٣٠) الأنفال: ٣٠ واته‌ ﴿بیربکه‌روه‌ که‌ چو‌ن به‌ه‌سته‌کان پیلانیا‌ن دا‌برێژا که‌ چه‌پست بکه‌ن یا‌ن بتکوژن یا‌ن له‌ شاری مه‌که‌که‌ ده‌رتبکه‌ن، به‌ئێ ئه‌و کافرا نه‌ خه‌ریکی پیلان گیران و فیلکردن به‌گومانی خوێان وه‌ خوای گه‌وره‌ له‌وان به‌تواناتره‌ پیلان دا‌برێژیت و فیلان لیبکات وه‌ هه‌رخوای گه‌وره‌ باشترینی پیلان دا‌برێژهران و فیلکارانه‌﴾

وههروهه دهه فرمویت: ﴿إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ۖ وَأَكِيدُ كَيْدًا﴾ ﴿١٦﴾ الطارق: ١٥ - ١٦
 واته ﴿نَمُو بَنِي بَاوَهْرَانَه هَهْمِيشَه لَه هَه وَلَدَان بَو فِيلَكِرْدَن تَا بَه هَوِيَه وَه نَاينَه كَهِي خَوَاي
 گهوره له ناو بهرن ﴿١٥﴾ وه منيش له بهرام بهر ياندا فيلده كم و پيلانه كانيان
 هه لده وه شينمه وه و فيله كانيان له ناو ده بهم ﴿١٦﴾ .

وههروهه دهه فرمویت: ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ﴾ النساء: ١٤٢
 واته ﴿بَنِي گُورمان دُووروهه كان به خه يالتي خويان ده يانه ويْت فيل له خوا بکهن و
 بيخه له تينن به لام خوي گهوره فيلکارو هه لده له تينه ري ئه وانه هه موو فر و فيلکانيان
 هه لده وه شينته وه و له ناوي ده بات ﴿١﴾ وه جگه له چه ندان به لگه ي تريس .

١ هه رسي نايته كه ئه و راستيه ده سملتين كه مادام دوزماني نايين فيل ده كهن دژ به خوا و نايه كهي ئه و
 خواش دژ به و ان فيل ده كات و پيلانه كاني ئه و ان له ناو ده بات، به كار هيتاني سيفه تي فيل بَو خوا لي ره دا
 سيفه تيكي ته و او و جوانه چونكه له بهرام بهر دوزمه كانيا به تي و ناهيتلي فيله كانيان سه ر بگريت و شانازي
 پيوه بکهن، بابه غونه بهك بَوْت به سملتينم - و رديره وه له چوار ده وري خَوْت و ئه و و لتاتانه به غونه وه ر بگيره
 به ناشكرا و نهيتي دژا به تي خوا و نايه كهي ده كهن بزانه چَوْن له ناويان ده بات بازوَر به ميژيش بن بَو و تيه
 روسيا دوه م زه نيزي جيهان بوو كاتيك رايگه ياندا دژا به تي خوي گهوره ده كات و رنكه له بلتاو بوونه وي
 نايه كهي ده گريت خوي گهوره به جَوْرِي لاوازي كردن كردني به چه ندنن ده و له تَوَكَمُو زير خاني نابور ياني
 داته پاندو دژمه سه ر سه خته كهي كه نمري كايه زالتي كرد به سمريدا و له و ه ش زياتر به لكو هه ر چه ند كه سيك
 خود به خود راده بهر ين و به شيكان لي داده بري و سه ر به خَوِي خويانيان راده گه ياندا .

وههروهه ها هه ري كه له سه ر ز كه كاني تونس و ميصر به غونه وه ر بگيره بزانه چَوْن خوي گهوره له ناوي بَرْدَن
 دواي ئه وي به شوه بهر و ز خه ريكي فيل كردن بوون بَو له ناو بَرْدَنِي نم نايه پاكه به لام نه يان زاني خوا زَوْر
 له و ان به توانا تره له فيل كردندا هه به خويان خوياني له ناو بَرْدُو خوا هني دُوو حيزي گه و ره ش بوون له دواي
 له ناو چووني خوا هه نه كانيان حيز به كانيشيان له ناو چو و .

بَوِيه با ناگا دار بين ئه و نه بهت به خه يالماندا فيل له خوا بکهين و وابزانين ده توانين له ده ستي قوتارمان ده بيت و
 دُووسِي رَوْرِي ده زين و پاشان ده مرين و نيز زيندو و نايه وه، نه خير و له تاهي و انيه نه و كه سه ي له
 فيل كردندا زه ره ده كات ته نها نيمه ين و ره نه رَوِي دُونِي دوا رَوْر ده بين بَوِيه ده بيت داوا له خواي گهوره
 بکهين رَتَمُو مان بکات تا له سه ر نايه كهي به نينه وه و به وشيوه يش دينداری بکهين كه خَوِي بَنِي خَوَشو لي
 رازيه وه به دُوور مان بگريت له و يرو بَر و چو نانه ي دژا به تي خَوِي و نايه كهي ده كهن وه له و كه سانه شي
 بانگه شهي بَو ده كهن - نامين ﴿وه ر گيت﴾ .

جا نه گهر و ترا : نايه خواى گهوره وه سف ده گريت به سيفه تى فيل بوغونه؟

نهوا له وه تلامدا مهلى بهلى، وه مهشلى نهخير، بهلام بلى : نهو فيلكاره له بهرام بهر
كه سيكدا كه شايسه تى نه وه بيت . والله اعلم.

● لقى دووهم : سيفه ت و ناوه ت ناوه كانى خواى گهوره دابهش ده بن بو دوو بهش
كه نه وانيش :

﴿ ثبوتية : نهريه تى - جيگر كردن، سلبية : نهريه تى - به دوور گرتن ﴾

١- ثبوتية : نهريه تى - جيگر كردن: برتبه له وهى كه خواى گهوره بوخوى بريارى
داوه و جيگرى كردووه وه كو ﴿ زيان و زانين و توانايى ﴾ . وه پيوستيشه له سهر نيمه
جيگرى بكهين بوخوا بهو شيويهى شايسه تى خويه تى له بهر نه وهى خواى پهروه ردگار
خوى بريارى داوه و جيگرى كردووه وه چه سپاندويه تى وه ههر خوئيشى زانatre
به سفه ت و ناوه ت ناوه كانى .

٢- سلبية : نهريه تى - به دوور گرتن: برتبه له وهى كه خواى گهوره خوى لى
به دوور طرتووه وه كو ﴿ سته مكرت ﴾ جابويه پيوسته نيمهش نهو سيفه ته به دوور
بگرين له خواى گهوره له بهر نه وهى خواى گهوره خوى به دوورى گرتووه له نه فسى
خوى، بهلام پيوسته باوه ربوون به پيچه وانه كهى بو خوا له سهر ته و او ترين شيوه چونكه
شتى نه فيكراو نايته ته و او تا جيگر كردن له خونه گريت كه نه و يش ﴿ ثبوت ﴾ ه.

نونهى نه وه خواى گهوره ده فهرمويت : ﴿ وَلَا يَظِلُّ رَبُّكَ أَحَدًا ﴾ ﴿١٩﴾ الكهف: ٤٩

واته ﴿ پهروه ردگارى تو ستمم له هيچ كه سيك ناكات ﴾ بويه پيوسته سته مكرت
له خواى گهوره به دوور بگرين له گهل باوه ربوون به چه سپاندنى ﴿ العدل -
داد پهروهرى ﴾ به ته و او ترين و جوان ترين شيوه.

وه وه لامي پرسیاری دووهم : نه خیر بهیج جوریک دروست نیه چۆنیه تی بۆدانانی له بهر فەرموده ی خوای گهواره دا که ده فەرمویت : ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا ۝۱۱﴾ طه : ۱۱۰ واته ﴿زانینی هیچ که سیک بازۆر زاناش بیت ناگات به زانینی خوداو ناتوانیت بهی به زانینی بی سنوری خودا بیات﴾.

وه له بهر ئه وه ی عهقل و ژیری ناتوانیت بهی به چۆنیه تی سیفەت و ئاوه لئاوه کانی خوای گهواره بهریت.

وه لامي پرسیاری سیهم : هاوشیوه ی سیفەتی دروستکراوه کان نیه بهیج جوریک له بهر فەرموده ی خوای گهواره دا که ده فەرمویت : ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ الشوری : ۱۱ واته ﴿هیج شتیک هاوشیوه و هاووتنه ی خوای گهواره نیه، وه ههر ئه ویشه بیسهرو بینایه﴾.

وه له بهر ئه وه ی خوای گهواره شیای هه موو ته واویه تیه که که هیچ شتیک له سهرو ی نه وه وه نیه جابۆیه ناگوئجیت هاوشیوه ی دروستکراو بیت چونکه دروستکراو ناته واوه . وه جیاوازی له نیوان ﴿هاوشیوه و چۆنیه تیدا﴾ ئه وه یه که : ﴿التمیل-هاوشیوه : باسکردنی چۆنیه تی سیفەتیک که به سهراوه به هاوشیوه یه کی وهك خوی﴾

وه ﴿التکیف - چۆنیه تی : باسکردنی چۆنیه تی سیفەتیک سنوردانه کراوه به هاوشیوه یه کی وهك خوی﴾

ئونه ی ﴿التمیل-هاوشیوه﴾ : وهك ئه وه ی که سیک بلای دهستی خوای گهواره وه کو دهستی مرۆڤ وایه.

وه ئونه ی ﴿التکیف - چۆنیه تی﴾ : ئه وه یه که خه یال و بیر کردنه وه بکات بۆ دهستی خوای گهواره و چۆنیه تیه کی بۆ دابنیت که هاوشیوه ی نه بیت له دهسته کانی دروستکراوه کاندایا جا ئه و جۆره خه یال و بیر کردنه وه یه بهیج جوریک دروست نیه.

بنەمای چوارەم:

لەوێ که رەدی ﴿المعطلة﴾ ی پێ دەدەینەو :

﴿المعطلة﴾ بریتین لەوانە ی که ملنادهن بۆ بەشیک لە ناوەکانی خوای گەورە یان سیفەت و ئاوەلناوەکانی وە دەقەکان لە پرووکەشی خۆی لادەدەن و دەیگۆرن وە پیشیان دەگوتریت ﴿المؤولة﴾ — ئەوانە ی راستیەکان دەگۆرن و دەیشیۆین ﴿﴾ وە ئەو بنەما گشتیە یی که رەددی ئەوانی پێ دەدەینەو ئەوێه که دەلێن قسەکیان : پێچەوانە ی پرووکەشی دەقەکان و پێچەوانە ی رینگەو رێبازی پێشینە و هیچ بەلگە یەکی راست و دروستی لەسەر نیەو لەوانەشە لەهەندێ سیفەت و ئاوەلناودا لایەنی چوارەم یان زیاتریش هەبێت. ﴿﴾ مەبەستی شیخ رەحمەتی خوای گەورە ی لێ بێت ئەوێه چونکە ئەوان لە خۆیانەو قسەدەکەن و بەلگەیان بەدەستەو نیە هەر لەخۆیانەو ناو ئاوەلناوەکانی خوای گەورە دەگۆرن و رافعی بۆدەکەن بۆیە دەکەونە هەڵە ی گەورەو و چەندین لایەنی بۆ دادەنێن تەنها لەبەرئەوێه لە گەل هەواو ئارەزوو پوچەکانیاندا بیگونجێن — وەرگیر ﴿﴾.

پيشه ڪي خاوهي دهقي ﴿لمعة الاعتقاد﴾

پيشهوا نين و قودامهي مهقديسي

شيخي پابهريو پيشهواو زاناي بهريز ﴿موفق الدين عبدالله بن احمد بن قدامة المقدسي﴾ رهجهتي خواي لي بيت دهفهرمويٽ:

بسم الله الرحمن الرحيم

الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَمْدُ بِكُلِّ لِسَانٍ، الْمَعْبُودِ فِي كُلِّ زَمَانٍ، الَّذِي لَا يَخْلُو مِنْ عِلْمِهِ مَكَانٌ، وَلَا يَشْغُلُهُ شَأْنٌ عَنْ شَأْنٍ، جَلَّ عَنْ الْأَشْبَاهِ وَالْأَنْدَادِ، وَتَنَزَّاهُ عَنِ الصَّاحِبَةِ وَالْأَوْلَادِ، وَنَفَدَ حُكْمُهُ فِي جَمِيعِ الْعِبَادِ، لَا تُمَثِّلُهُ الْعُقُولُ بِالتَّفَكُّيرِ، وَلَا تُتَوَهَّمُهُ الْقُلُوبُ بِالتَّصْوِيرِ،

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ ﴿١١﴾ ﴿التَّوْحِيدُ: ١١﴾ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى وَالصِّفَاتُ الْعُلَى، ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾ ﴿٥﴾ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى ﴿٦﴾ وَإِنْ تَجَهَّرَ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى ﴿٧﴾ طه: ٥ - ٧، أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا، وَقَهَرَ كُلَّ مَخْلُوقٍ عِزَّةً وَحُكْمًا، وَوَسَّعَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا، ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا﴾ ﴿١١﴾ طه: ١١٠، مَوْصُوفٌ بِمَا وَصَفَ بِهِ نَفْسَهُ فِي كِتَابِهِ الْعَظِيمِ، وَعَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ الْكَرِيمِ.

سوپاس بوئو خودايهي كه به همو زوبانيك سوپاس دهكريٽ، ده په رستريٽ له همو كاتيكداء، هيچ شويٽيك نيه له زانياري نهو به تال ييٽ، هيچ شتيك ناتوانيٽ خواي گه وري سهرقال بكات بوئو هي نه توانيٽ شتيكي تر نه نجام بدات، خواي گه وري زور لهو به رزتره كه هاوشيوه و هاوبه شي هه بيت، وه زور دووره لهو هي كه پويستي بهاوړي و مندال هه بيت، وه همو حوكم و برياره كاني به سهر همو بهنده كانيدي جي به جي بووه، هيچ كاتيڪ عقله كان ناتوان له نه نجامي بير كردنه وياندا وينه شيويهك بوخوا دابين و بلين خوا ناواو ناوايه، وه هيچ كاتيكيش دله كان ناتوان وا گومان بهرن

شیوهی خوای گهوره بهو شیوهیه که نهوان بیری لیده که نهوه، خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ ﴿١١﴾ الشوری: ١١
واته ﴿هیج شتیک هاوشیوه و هاوویتهی خوای گهوره نیه، وههر نهویشه بیسهرو بینایه﴾.

هموو ناویکی جوان و سیفه تیکی بهرز بوئهو و شایستهی نهوه خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿الرَّحْنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾ ﴿٥﴾ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى ﴿٦﴾ وَإِنْ تَجَهَّرَ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى ﴿٧﴾ طه: ٥ - ٧
واته ﴿خوای گهوره بهرز بوئهو تهوه بوهر عدرشه کهی خوای ﴿٥﴾ هدرچی له ناسمانه کانو هدرچیش لهزه ویدایه هدرشتیکیش له نیوانیاندایهو نهووش له ناو خاکدایهو شاراوویه هدرهمووی مولکی نهوه ﴿٦﴾ وهنه گهر تو به ناشکرا قسه بکهیت و دهنگ هه لبریت وهیان به هیواش و هیمنی قسه بکهیت لای خوای گهوره یه کسانه له بهر نهوهی زانواو شارهزایه بههموو نهی و شاراوویه﴾.

خوای پهروه ردگار به زانست و زانیاریه کهی دهووی هموو شتیکی داوه، وه هدرچی دروستکراوینک ههیه خوای پهروه ردگار به بریارو هیزو دهسته لاتی خوای زالبوو به سهریانداو ژیرباری کردوون بو جی به جی کردنی بریاره کانی خوای ههروه کو ده فهرمویت: ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ﴾ ﴿١١﴾ طه: ١١٠

واته ﴿خوای گهوره بههموو نهو شتانه ده زانیت و شارهزایه که نهوان پیشیان خستروه و کردویانه له دونیادا وههروه ها بهوشتانهش شارهزایه ده زانیت که له پرژی داویدا چاوه پینانه، واته ناگای لههموو شتیکه، زانینی هیج که سیک بازور زاناش بیت ناگات به زانینی خوداو ناتوانیت پهی به زانینی بی سنوری خودا بیات﴾.
خوای گهوره وهسف کراوه بهوهی خوای له قورئاندا وهسفی خوای پیکردوه وههروه ها له سه زاری پیغمبره کهی صلی الله علیه وعلی آله وسلم وهسفکراوه.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

اللمعة: لەزمانەوانیدا بەچەند شیوەیەك بەكار دەهێنرێت لەوانە : البلغة : بریتیه له‌وه‌ی پێداویستیه‌كه‌ی پێ پرېكرێته‌وه هەر بۆیه‌ش فەرمویه‌تی ﴿ البلغة من العیش - گه‌یشتن به‌وه‌ی پێویستیه‌كانی بژێوی به‌هۆیه‌وه دابین بووه - وەرگێر ﴾ و ئەو واتایه‌ش گونجاوترین مانایه‌ بۆ بابەتی ئەم پەرتووکه‌.

جا واتای لمعة الاعتقاد لێره‌دا بریتیه له گه‌یشتن به‌ بیروباوه‌ڕێکی راست و دروست كه‌ رېك بێت له‌ گه‌ڵ رېنگه‌و رېبازی پېشین رەزای خوا له‌هه‌موویان بێت. وە واتای الاعتقاد بریارێکی یه‌كلاکه‌ره‌وه‌ی بیرو هۆشه‌ جا نه‌گه‌ر هاوڕێك بوو له‌ گه‌ڵ نمو رووداوه‌ی بریاره‌كه‌ی له‌باره‌وه‌ دراوه‌ ئەوه‌ راست و دروسته‌ وه‌ نه‌گه‌ر وانه‌ بوو ئەوا راست نیه‌و هه‌ڵه‌یه‌.

ئەوه‌ی وتاری پەرتووکه‌كه‌ له‌خۆی گرتووه‌ :

وتاری دانەر لهم پەرتووکه‌دا ئەم شتانه‌ی له‌ خۆگرتووه‌:

١- دەست پێکردن به‌ ﷺ وەك شوێنكه‌وتنێك بۆ قورئان و سوننه‌تی پێغمه‌به‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم.

وه‌ ﷺ به‌ واتای هه‌ڵده‌ستم به‌ كردنی ئەو شته‌ له‌ گه‌ڵ داوای یارمه‌تی كردن له‌ خواو پێرۆز كردنی به‌هه‌موو ناویك له‌ ناوه‌كانی خواي گه‌وره‌ كه‌ وه‌سفكراوه‌ به‌ به‌زه‌یه‌ فراوانه‌كه‌ی، وه‌ الله به‌ واتای په‌رس‌تر او دێت له‌بهر خۆشه‌ویستی و به‌گه‌وره‌دانانی كردنی به‌ په‌رس‌تر او سۆزێك بۆی، وه‌ الرحمن خاوه‌نی به‌زه‌یه‌کی فراوانه‌، وه‌ الرحيم گه‌یه‌نهری به‌زه‌یه‌كه‌یه‌تی به‌هه‌ر كه‌سێك له‌ دروستكراوه‌كانی، جا جیاوازی نێوان ﴿الرحمن و الرحيم﴾ بریتیه له‌وه‌ی كه‌ یه‌كه‌میان چونكه‌ سیفه‌تی به‌زه‌یه‌ وه‌سفیكه‌

بۆخوای گەوره بەلام دووهمیان کرداریکە بۆ خوای گەوره بیهۆیت بههر کهسیکی بگهیهنیت له دروستکراوه کانی ئەوا دهیگهیهنیت.

٢- پیاده‌لەدان به‌سه‌رخوای گەوره‌دا به‌ سوپاسکردنی وه سوپاسکردنیش باسکردنی هه‌موو وه‌سفه سوپاسکراوه ته‌واوه‌کانیه‌تی وه کرده‌وه جوانه‌کانی له‌ گه‌ل ئەو پەری دەربرینی خوشه‌ویستی بۆی و به‌گه‌وره‌دانانی.

٣-خوای گەوره سوپاسکراوه به‌هه‌موو زوبانیك و پەرس‌زاه له‌هه‌موو شوینیک واته‌ شیایه‌تی و دروسته که سوپاس بکریت به‌هه‌موو زوبانیك و پەرس‌زیت له‌ هه‌موو شوینیکدا.

٤- فراوانی زانستی خوای گەوره به‌وه‌ی هیچ شوینیک نیه له‌ زانیی ئەو خالی بیت وه ته‌واوی توانایه‌تی و ده‌وردانی هه‌موو شتیک به‌ زانستی خوای گەوره به‌جۆرنیک هیچ شتیک ناتوانیت سه‌رقالی بکات به‌وه‌ی نه‌توانیت کاریکی دی نه‌نجام بدات.

٥- گه‌وره‌یه‌تی و بالاده‌ستی و به‌رزیه‌تی خوای گەوره له‌هه‌موو هاوشیوه و هاوه‌لیك و ویکچویهك له‌به‌ر ته‌واویه‌تی سیفه‌ته‌کانی له‌ هه‌موو ڕوویه‌که‌وه .

٦- به‌ پاک‌راگرتن و پڕۆزدانانی و به‌دوورگرتنی له‌هه‌موو ژن و منداڵ و هاوه‌لیك ئەوه‌ش له‌به‌ر ته‌واویه‌تی ده‌وله‌مه‌نی که‌پێویستی به‌وانه نیه.

٧- ته‌واویه‌تی ویست و ده‌سته‌لاتی به‌جی به‌جی کردنی ب‌پاره‌کانی به‌سه‌ر هه‌موو به‌نده‌کانیدا جابۆیه هیچ هیژو مولک و ژماره و سامانیك ناتوانیت ڕیگر بیت له‌به‌رامبه‌ر ب‌پاره‌کانی خوای گەوره‌دا له‌ کاتی‌که‌دا که ده‌ریده‌کات.

٨- گه‌وره‌یه‌تی خوای گەوره له‌سه‌روی ئەوه وه‌یه که‌به‌خه‌یاڵ و نه‌ندیشه‌ی م‌ر‌ۆ‌ف‌دا بیت به‌جۆرنیک که هیچ عه‌ق‌لیك ناتوانیت هاوشیوه‌یه‌کی بۆدانیت و هیچ د‌ل‌یک‌یش

ناتوانيت به خديالي خوي وينهه کي يو ديارى بکات، له بهرنه وهى خواى گهوره ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ (۱۱) ﴿الشورى: ۱۱﴾

واته ﴿هيچ شتک هاوشيوه و هاووينهى خواى گهوره نيه، وههر نهویشه بيسهرو بينايه﴾.

۹- تاييه تي خواى گهوره به ناوه جوان و سيفه ته بهرزه کانه وه.

۱۰- بهر زبون وهى خواى گهوره يو سهر عهر شه کهى خوي که برتیه له بهرزيه تي و جيگير بوني بهو شيوه يه که شايسته و شياوى خويه تي.

۱۱- گشتگيره تي مولکه کهى به ناسمانه کان و زهوى و نهو هس له ژير خوّل و خاکدايه.

۱۲- فراوانى زانسته کهي و بههيزى دهسته لات و برپاره کهى، وه نه وهى که دروستکراوه کان ناتوانن پهى به زانياريه کاني خواى گهوره بهرن له بهر کهمى هه سترک دنيا ن به وهى شايسته ي پهروهر دگارى مدزنه له سيفه ته کاني تهواويه تي و گهوره يه تي.

ملکه‌چ بوون و وه‌ر گرتن

بو ئایه‌ته‌کان و فەرمووده‌کانی سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره

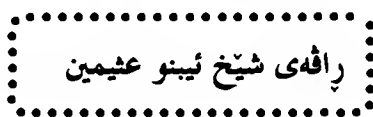
و کُلُّ مَا جَاءَ فِي الْقُرْآنِ أَوْ صَحَّ عَنِ الْمُصْطَفَى عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ صِفَاتِ
الرَّحْمَنِ وَجَبَ الْإِيمَانُ بِهِ وَتَلَقَّيْهِ بِالتَّسْلِيمِ وَالْقَبُولِ، وَتَرَكِ التَّعَرُّضَ لَهُ بِالرَّدِّ وَالتَّأْوِيلِ،
والتَّشْبِيهِ وَالتَّمْثِيلِ. وَمَا أَشْكَلَ مِنْ ذَلِكَ وَجَبَ إِثْبَاتُهُ لَفْظًا، وَتَرَكِ التَّعَرُّضَ لِمَعْنَاهُ، وَنَرُدُّ
عِلْمَهُ إِلَى قَائِلِهِ، وَنَجْعَلُ عُهْدَتَهُ عَلَى نَاقِلِهِ، إِتْبَاعًا لَطَرِيقِ الرَّاسِخِينَ فِي الْعِلْمِ، الَّذِينَ أَتَى اللَّهُ
عَلَيْهِمْ فِي كِتَابِهِ الْمُبِينِ بِقَوْلِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ﴿وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِ - كُلٌّ مِنْ
عِنْدِ رَبِّنَا﴾ آل عمران: ٧، وَقَالَ فِي ذِمِّ مُبْتَغِي التَّأْوِيلِ لِمِثَابِهِ تَنْزِيلُهُ ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ فِي
قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَبَّهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ - وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ﴾
آل عمران: ٧، فَجَعَلَ ابْتِغَاءَ التَّأْوِيلِ عَلَامَةَ الزَّيْغِ وَقَرَنَهُ بِابْتِغَاءِ الْفِتْنَةِ فِي الدِّمِّ، ثُمَّ
حَجَبَهُمْ عَمَّا أَمْلَوْهُ، وَقَطَعَ أَطْمَاعَهُمْ عَمَّا قَصَدُوهُ، بِقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا
اللَّهُ﴾.

وهه‌موو نه‌وه‌ی له‌قورن‌اندا هاتووه، یان به‌صه‌حیحی رپوایه‌ت کراوه له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه
صلی الله علیه وعلی آله وسلم پێویسته‌ باوه‌ر‌بوون پێی و پێشوازی کردنی به‌ رازی‌بوون
پێی و وه‌ر‌گرتنی، وه‌ وازه‌یتان له‌به‌‌گژدا‌چوونه‌وه‌ی به‌ وه‌ر‌نه‌گرتنی و گو‌رپینی و
وی‌که‌چواندنی و هاوشیوه‌ بو‌دانانی، وه‌هر‌ چه‌‌کیش له‌وه‌دا کی‌شه‌ی دروست‌کرد پێویسته‌

خاوەنەکهی و لێی نادوین، وه بهرپرسیاریهتی ئهو ئهوهی بۆمان گوازاراوه تهوه دهخهینه سههر شانی ئهوهی بۆی گواستوینه تهوه، وهك شوینكه وتینك بۆ پرینگه و پرپازی ئهوانهی رۆچوون له زانستدا ئهوانهی خوای گهوره له قورئانه کهیدا به باشی باسی کردوون ههروه کو ده فهرمویت: ﴿وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا﴾ آل عمران: ۷ واته ﴿ئهو کهسانهی له زانستدا رۆچوو دامهزراوو زۆر زانان ده لێن ئیمه باوهرمان به ههموو ئهو شتانه ههیه که له لایهن پهروهردگارمانهوه هاتوو که ((محکم و متشابه))

وه ههروهها له بارهی ئهوانهی ئارهزووی ئهو ده کهن به شوین ((متشابه)) دا برۆن له باره یانهوه ده فهرمویت: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَبَّهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ﴾ آل عمران: ۷ واته ﴿جانهوانهی له دلیاندا لادان و چهوتی ههیه ههیشه نامادهن بۆ فیتنه نانهوه بهردهوام به شوین موته شابهه کاندای ده گهرین و به ئارهزووی خوێان رافه یان بۆ ده کهن به مه بهستی گیره شیوینی و لادانی خه لکی له پرینگه ی راست و دروستکردنی گومان بۆیان له کاتیکدا تهفسیر و لیکدانهوهی مانا راسته که یان خوا نه بیت که سیکێ تر نایزانیت که وابوو ئیمه هه ته سلیم بوون و ملکه چیمان له سه ره

جابهیه به شویندا چوونی لیکدانهوهی موته شابهی به نیشانهی گومار بوون دانا وه نزیکه کردوه لهو کهسانهی ده یانهو بیت ئاژاوه و فیتنه بنینه وه له ناو خه لکیدا، پاشانیش به دووری گرتن له وهی بزنان مانای ئهو شتهی به شوینیدا ده گهرین و هه موو ناو اته کانیا نی پچر اندا له وهی مه به ستیا نه ده ستیان بکهو بیت به وهی که فهرموی ﴿وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ﴾

دابەشکردنی دەقەکانی سیفەتەکانی خۆای گەورەو ڕێگەى خەڵکی لەتێگەشتیدا:

ئەو دەقەنەى لەقورئان و سوننەتدا ھاتوو لەبارەى سیفەتەکانى خۆای گەورەو دابەش دەبێت بۆ دووبەش : پروون و ناشکرا، وە نەپتیی و شاراوە .

جائەوہى پروونە بریتىە لەوہى ھەم لەفزەکەى وە ھەم واتاکەى پروون و ناشکرایە بۆیە پێویستە باوەر بەلەفزەکەى بێنن و بەراستیش واتاکەى بچەسپێنن و جیگیرى بکەن بەبێ ڕەد کردنەوہ و گۆڕپنى، وەبەبێ وێکچواندن و ھاووتنە بۆدانان لەبەرئەوہى شەرەکەى خوا ھیناویەتى ھەرلەبەرئەمە پێویستە باوەرپروون پتیی و رازیبوون بە وەرگرتنى و ملکەچ بوونى تەواو بۆى.

وہ ھەرچى دەبارەى نادیارەکانە بریتىە لەوہى کە واتاکەى پروون نیە لەبەرکورتى لەبەلگەکەیدا یان کەمى لەتێگەشتنى خۆنەرەکەیدا جابۆیە پێویستە لەفزەکەى بچەسپێنن و دانى پتدا بێنن لەبەرئەوہى لەشەرەدا ھاتووہ وە وەستان لەواتاکردنیدا وە وازھێنان و دەستھەلگرتن لە بەگژداچوونەوہى لەبەرئەوہى نادیارە ناکرێ بریارى لەبارەوہ بدەن ھەرلەبەرئەوہ زانینى واتاکەى دەگیرنەوہ بۆ لای خۆای گەورە و پێغەمبەرەکەى صلى الله عليه وعلى آله وسلم .

بەدلتیایەوہ ڕێگەکانى خەڵکی لەبارەى نادیارەکانەوہ دابەش بزوہ بۆ دوو ڕێگە :

ڕێگەى یەکەم : ڕێگەى ڕۆچووہ کانە لەزانستدا ئەوانەى کەباوەریان بەھەریەکە لە موحکەم و موتەشابە ھەبەو ووتیان ﴿كُلُّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا﴾ وە وازیان ھێنا لە بەگژداچوونەوہى ئەو شتەى کەناتوانن پتیی بگەن بۆئەوہى شارەزای بن و پەى پتیی بەرن

له‌بهر نه‌وه‌ی خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی صلى الله عليه وعلى آله وسلم به‌گه‌وره‌و به‌رز ده‌گرن و زوړش به‌ئه‌ده‌بن له‌گه‌ل ده‌قه‌ شرعیه‌کاندا وه‌هر نه‌وانن که‌ خواى گه‌وره‌ به‌باشه باسیان ده‌کات و له‌باره‌یان‌ه‌وه‌ ده‌فرمویت : ﴿وَالرَّسُخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا﴾ آل عمران: ۷ واته ﴿نه‌و که‌سانه‌ی له‌زانستدا رږوچوو دامه‌زراوو زوړ زانان ده‌لین : ئیمه‌ باوه‌رمان به‌هم‌وو نه‌و شتانه‌ه‌یه‌ که‌له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگارمانه‌وه‌ هاتووه‌ که‌ ((محکم و متشابه)) ﴿

رپڼگه‌ی دووم :: رپڼگه‌ی به‌لارپندا چوو گوم‌رایانن نه‌وانه‌ی شوین موته‌شابه‌ که‌وتن له‌بهر نه‌وه‌ی ده‌یان‌ه‌ویت نازاوه‌ له‌ناو خه‌لکیدا دروست بکه‌ن و له‌مپه‌ر له‌رپڼگه‌ی ناینه‌که‌یاندا دانین و له‌رپڼگو رپیازی پيشبه‌ چاکه‌کان لایان دهن جابړیه‌ هه‌ولیان داوه‌ نه‌و موته‌شابه‌انه‌ بڼه‌و شته‌ی که‌خوړیان ده‌یان‌ه‌ویت ماناکه‌ی بگورن نه‌ک بڼه‌وه‌ی که‌خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده‌یان‌ه‌ویت، و هاتوون ده‌قه‌کانی قورئان و سونه‌تیاں هه‌ندیکیان به‌هه‌ندیکه‌ تریاندا داوه‌ و هه‌ولیانداوه‌ تانه‌ له‌به‌لگه‌ هیتانه‌وه‌که‌ی بگرن به‌دزایه‌تیکردن و که‌مک‌ردنه‌وه‌ی نرخه‌که‌ی تا موسلمانان بڼه‌نه‌ گومان‌ه‌وه‌ له‌باره‌ی کردنه‌ به‌لگه‌ی نه‌و ده‌قانه‌ و کوړریان بکه‌ن له‌رپڼگه‌ پروون و رپنمایه‌که‌ی، نه‌وانه‌ نه‌و که‌سانه‌ن که‌خواى گه‌وره‌ به‌خراب باسیانی کردووه‌ و له‌باره‌یان‌ه‌وه‌ فرمویه‌تی : ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَبَّهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَأْمُرُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ﴾ آل عمران: ۷ واته ﴿جانه‌وانه‌ی له‌دلایاندا لادان و چه‌وتی هه‌یه‌ هم‌یشه‌ ناماده‌ن بڼ فیتنه‌ نانه‌وه‌ به‌رده‌وام به‌شوین موته‌شابه‌ه‌کاندا ده‌گه‌رپن و به‌ئاره‌زووی خوړیان پراڤه‌یان بڼ ده‌که‌ن به‌مه‌به‌ستی گیره‌ شیوتی و لادانی خه‌لکی له‌رپڼگه‌ی راست و دروست‌کردنی گومان بڼیان له‌کاتیکدا ته‌فسیرو لی‌کدانه‌وه‌ی مانا راسته‌که‌یان خوا نه‌ییت که‌سیکی تر نایزانیت که‌وابوو ئیمه‌ هه‌ ته‌سلیم بوون و ملکه‌چیمان له‌سه‌ره‌ ﴿.

ساغکردنەوی قسە لە دەقەکاندا لە پرووی پروونی و ناروونیمو:

بیگومان پروونی و ناروونی لە دەقە شەریعەکاندا کاریکی نیسی رێژەییە خەڵکە ی تیایدا جیاوازی بە گۆڕە ی زانست و تیگەشتیان چونکە دەگونجیت ئەو ی لای کەسێک نادیاربیت لای کەسێکی تر پروون و ئاشکرا بیت، و ئەو ی پێیستە لە بەرامبەر ئەو شتانی پروون و ئاشکرانیە شوێنکەوتنی ئەو یە کە رابوورد لەو ی باسکرا لە وازەیان لە بە گۆڕدا چوونەو ی و پەلەویشتن بۆ ئەو ی واتای بکات بە ئام لە پرووی راستی دەقە شەریعەکانەو سوپاس بۆ خوا شتیکی وای تیدا نیە نادیار بیت هیچ کەسێک لە خەڵکی نەبیت واتاکە ی نەزانیت دەربارە ی ئەو شتە ی گرنگە بۆیان لە بارە ی دین و دنیایانەو لە بەر ئەو ی خوای گەورە قورئانی بەو وەسف کردووە کە پرووناکیەکی دیار و ئاشکرایە وە رۆشنگەرەو یە بۆ خەڵکی و جیاکەرەو یە وە خوای گەورە ئەو قورئانە ی دابەزاندووە وە ک رۆشنگەرەو یە ک بۆ هەموو شتێک وە رێنمایی و رەحمەت و بەزەییە، وە هەر ئەو ش ئەو دەخواییت کە لە دەقەکاندا شتێک نەبیت نادیاربیت بە گۆڕە ی بارو دۆخە کە بە جۆرێک کە هیچ کەسێک لە ئوممەتدا نەبیت واتاو ماناکە ی بزانی.

واتای رەدکردنەو و بەرپەرچدانەو و گۆڕین و ۆنکچووالدن و هاو شیۆە بۆ دانان و

حوکمی هەریە کە لەوانە :

رەدکردنەو و بەرپەرچدانەو: واتە بە درۆخستەو و ملنەدان بۆی غونە کە کەسێک بلیت : خوا دەستی نیە نە لە راستیدا و نە لە خەیاڵدا کە ئەویش بێ باوەریە لە بەر ئەو ی بە درۆخستەو ی خوا و پێغەمبەرە کە یەتی صلی الله علیه و علی آله وسلم .

گۆڕین ﴿التأویل﴾: بریتیه لە ڕاڤە کردن بە ئام لیڕەدا مەبەست لیی تەفسیر کردنی دەقەکانی سیفەتەکانی خوای گەورە یە بەی ئەو ی خوای گەورە و پێغەمبەرە کە ی صلی الله علیه و علی آله وسلم بیانەویت وە بە پێچەوانە ی ئەو ی کە هاوێلان و شوێنکەوتوانی ئەوان بە چاکە بەو شیۆە تەفسیر و ڕاڤەیان کردبیت.

حوکمى گورپن و ﴿التأويل﴾ سى جوره:

یه کهم : نه گهر به شیوه یه که بوو که ئیجتهادوو تیکووشان و له نیهت پاکیه وه بوو به جوریک نه گهر راستیه که ی بوو دهر کهوت و پروون بویه وه گه پرایه وه لهو پرافه کردنه ههله یه ی نهوا هیچی له سهر نیهو خوای گه وره لیى ناگریت چونکه نهو نهوپه ری ههولدانیه تی بۆتیکه یشتن لهو باسه وه بیگومانیش خوای گه وره فهرموویه تی : ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ البقرة: ۲۸۶ واته ﴿خوای گه وره نهرك ناخاته سهر شانی هیچ که سیك به دهر له وزه و توانای خو ی﴾ ﴿نهم که سهش ههولیداوه بۆنه وه ی بگاته راستی بابته که به لام نه پیکاره و کاتی بۆی پروون ده بیته وه له سهر ههله یه خیرا ده گه پرتنه وه له ههله که ی و ده ست ههله ده گریت و داوای لیخووشبون ده کات له خوای گه وره بۆیه نهم جوره که سانه هیچیان له سهر نیهو خوای گه وره گه پراښه که یان لیوهرده گریت و لیان خو ش ده بیته إنشاء الله – وه رگریٔ .

دووه م : نه گهر به شیوه یه که بوو له ههواو ئاره زوو ده مارگریه وه بوو تهفسیر کردنه که ی وه نهو شتهش پروویه کی تری هه بوو له زمانى عهره بیدا نهو له سنوور دهرچوونه و بیاره ری نیه بیجگه لهو نه بیته که که موکورتی و عه بیته که له مافی خوای گه وره دا بگریته خو نهوا نهو کاته ده بیته بی باوه ری.

به شی سیههم : نه گهر به شیوه یه که بوو له ههواو ئاره زوو ده مارگریه وه بوو تهفسیر کردنه که ی وه نهو شتهش پروویه کی تری نه بوو له زمانى عهره بیدا ئانه وه بی باوه ری به بهر نه وه ی له راستیدا به دروخستنه وه یه و هیچ پروویه کی تری نیه تابه وه یه وه بلتی تابه و شیوه یه ش تهفسیر ده کریت.

ویکچووالدن ﴿التشبيه﴾ : دانانی لیکچوویه که بوو خوای گه وره لهو شته ی که تابه ته به وه وه له یه کی که له مافه کانیدا یان له سیفاته کانیدا که نه وه ش بی باوه ری به

لەبەرئەوێ لە ھاوبەش دانانە بۆخوای گەورە ناتەواوی دەگرێتە خۆ لە مافی خوای گەرەدا بەجۆرێک کە چوواندی ﴿شوبهاندی﴾ بە دروستکراویکی ناتەواوە .

و ه ھاوشیۆه بۆدانان ﴿التمثيل﴾: دانانی ھاوشیۆهێک بۆخوا لەوشتە تاییبەتە بەو وە لە یەکیەک لەمافەکانیدا یان لە سیفاتەکانیدا کەئەوێش بێ باوەڕییە لەبەرئەوێ لە ھاوبەش دانانە بۆخوای گەورە و بەدرۆخستەوێ فەرمودەیی خوای گەورەییە کەدەفەرمویت: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ ﴿الشورى: ۱۱﴾ واتە ﴿هیچ شتێک ھاوشیۆه و ھاوێنەیی خوای گەورە نیە﴾، وەهەر وەها ئەم ھاوشیۆه بۆدانانە ناتەواوی دەگرێتە خۆی لە مافی خوای گەرەدا بە جۆرێک کە کردی بە ھاوێنەو ھاوشیۆهیی دروستکراویکی ناتەواوە.

و ھجیاوازیش لە نێوان ھاوشیۆه بۆدانان و وێکچوواندنە ئەوێ کە

ھاو وێنە بۆدانان یە کسانبوون دەخوازێت لەھەموو پرویە کەو

بەپێچەوانەیی وێکچوواندنەو.

وتەى پېشەوايانى پېشين

لە بارەى سىفات و ئاوەلناوەکانى خواى گەورەو

← قَالَ الإمام أبو عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل - رضي الله عنه - في قول النبي صلى الله عليه وسلم - «إِنَّ اللَّهَ يَنْزِلُ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا» وَ«إِنَّ اللَّهَ يُرَى فِي الْقِيَامَةِ» وَمَا أَشْبَهَ هَذِهِ الْأَحَادِيثَ، قَالَ: نُؤْمِنُ بِهَا وَنُصَدِّقُ بِهَا لَا كَيْفَ وَلَا مَعْنَى وَلَا نُرَدُّ شَيْئًا مِنْهَا، وَنَعْلَمُ أَنَّ مَا جَاءَ بِهِ الرَّسُولُ حَقٌّ، وَلَا نُرَدُّ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ - صلى الله عليه وسلم - وَلَا نَصِفُ اللَّهَ بِأَكْثَرِ مَا وَصَفَ بِهِ نَفْسَهُ، بَلَا حَد وَلَا غَايَةَ:

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ (الشورى: ١١). ونقول كما قال، ونُصِفُهُ بِمَا وَصَفَ بِهِ نَفْسَهُ، لَا نَتَعَدَّى ذَلِكَ، وَلَا يُبْلَغُهُ وَصْفُ الْوَاصِفِينَ، نُؤْمِنُ بِالْقُرْآنِ كُلِّهِ مُحْكَمُهُ وَمُتَشَابِهُهُ وَلَا نُزِيلُ عَنْهُ صِفَةً مِنْ صِفَاتِهِ لَشَنَاعَةِ شُنْعَتِ، وَلَا نَتَعَدَّى الْقُرْآنَ وَالْحَدِيثَ، وَلَا نَعْلَمُ كَيْفَ كُنْهُ ذَلِكَ إِلَّا بِتَصَدِيقِ الرَّسُولِ صلى الله عليه وسلم وَتَثْبِيتِ الْقُرْآنِ.

پېشەوا أبو عبد الله ئەحمەدی کورێ موحەدی کورێ حەمبەل رەزای خواى لى بىت لەبارەى فەرمودە کەى پێغەمبەرى خواوہ صلى الله عليه وعلى آله وسلم کە فەرمویتى: ﴿خواى پەرورەدگار دادەبەزیتە ئاسمانى دنیا﴾ وە ﴿خواى گەورە دەبیریت لەرۆژى قیامتدا﴾^١ فەرمویتى: باوەرمان پێتە و بەراستى دادەنێن، نەچۆنیتە کەى دەزانین و نەواتای چۆنیتە کەشى، وە هیچ شتیکیشى لى رەد ناکەینەو، وە دەزانین کە ئەوہى پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم هیناویەتى هەق و راستە، وە بە هیچ جوړى بەرپەرچى پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم نادەینەو بەوہى بلێن ئەوہى ئەو فەرمویتى وانیە، وە وەسفى خواش ناکەین بەزیاتر لەوہى وەسفى خوێ پیکردووہ ﴿واتە چۆن وەسفى خوێ کردووہ ئێمەش ھەربەو شیوہیە وەسفى دەکەین و لى زیاد

١ تەخریجى ئەم فەرمودانە لە داھاتوویدا دیت لە شوێنى خوێاند.

ناڪين - وەر گير ﴿ بهيٰ نهوى هيچ جو ره سنورو ڪوتايه ڪي بڙدانيين : ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴾ (النور: ١١) واته ﴿ هيچ شتيڪ هاوشيو و هاووينه ڇواي گهوره نيه، وههر نهويشه بيسهرو بينايه ﴾.

وههروهه ها ڇوي چي فهرمووه ئيمهش ههر نهوه دهلئين، وه وهسفيشي بهوه ده ڪهين ڇوي پي وهسفر دوه و لهوه زياتر تيناپهريڻ، وه هيچ ڪاتيڪ وهسفي وهسڪاران ناتوانيت پي بگات، وه ئيمه باوه بهقورن ان ده ڪهين ههرهه مووي به موڪهم و موه شابهيهوه، وه به هيچ جو ريڪ ڪاري وانا ڪهين سيفه تيڪ له سيفه ته ڪاني لابهدين و باوهر مان پي نه بيت له بهر قسهيه ڪي ناشيرين ڪه ڪرايت ﴿ له لايه ڪه سانيڪهوه بهوهي بلين نه مانه ههر له ڇويانهوه دهلئين خوا داده بهزيت، نه خير بهلگه دهلئين باوهر مان بهوه هديه له ڇومانهوه سيفه ته ڪاني خوا لانهدين له بهر قسهوه قسه لَو ڪي خه لڪي دم به تال و نه فام - وەر گير ﴿، وه له قورن ان و فهرمووده تيناپهريڻ ﴿ ههر بهوه دووانه قسه دهين نهوهي نهوان باسيان ڪردو جينگريان ڪرد ئيمهش داني پيدا دهنيڻ و جينگري ده ڪهين لهوه زياتر سنور نابهزيتين - وەر گير ﴿، وه وانا راسته قينه ڪهي نازانين تنها بهوه نه بيت پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم بهراستي داناوه و قورنانش چه سپاندوويه تي^۱.

۱ بگهريوه بڙ ((الصواعق المنزلة)) ي ابن القيم (۲۷۵ / ۱)، وه ڪورتڪراوهي ((الصواعق المرسله)) ي ابن الموصلي (۲ / ۲۵۱)، و مناقب الإمام أحمد لابن الجوزي (ص ۱۵۶) وه ژباني پيشهوا نه حمد له ڪيئي ((التاريخ الإسلامي ص ۲۷)).

• زاناي پايه برز محمد بن صالح العثيمين له پهرتو وڪي ﴿ فتح رب البرية في تلخيص الحموية ﴾ دا لاپهره ۶۳ ده فهرموويت : نهو مانايه ڪي پيشهوا نه حمد نه هيشت له قسه ڪهيدا بريته لهو واتايه ڪه ﴿ المعطلة ﴾ ه ڪان دا بان هتا له جهميه ڪان و جگه له وانش ڪه ده ڪه ڪاني قورن ان و سونه تيان لهرو ڪه شه ڪهي ڇوي گوري بڙ ڪومه له واتايه ڪه پيجهوانهيه تي، وه نهوهش بهلگيه له سر نهوهي ڪه باسما ڪرد پيشهوا نه حمد و اتاو ماناي ڇونهيه ڪهي نه هيشت تا قسه ڪهي رهي نهو دوو ڪومه له گومرايه بگريته ڇوي ڪه نه وانش ڪومه تي ﴿ المعطلة والمشبهة ﴾ ن . تهواو.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

ئەوێ قسە کە‌ی پێشەوا ئەحمەد لە فەرمووده‌کانی دابەزینی خۆ‌ی گه‌وره‌دا گرتوویه‌
خۆ‌ی و ئەو گومانانە‌ی لە‌باره‌یه‌وه‌ن بریتیه‌له‌:

١. پێوستیه‌تی باوه‌ربوون و بە‌راست دانانی ئەوێ له‌لایەن پێغه‌مبەری خواوه‌ صلی
الله‌ علیه‌ وعلی آله‌ وسلم هاتوو له‌و فەرموودانە‌ی باسی سیفه‌ته‌کانی خۆ‌ی گه‌وره‌
ده‌که‌ن به‌بێ هیچ زیاده‌خستنه‌ سه‌رو لی‌ که‌مکردن و سنوربۆدانان و کۆتایی دیاری
کردنیک.

٢. فەرمووی نه‌چۆنیه‌یه‌کە‌ی ده‌زانین و نه‌ واتای چۆنیه‌یه‌کە‌یشی واته‌: ئێمه‌
چۆنیه‌تی بۆئهم سیفاتانه‌ دانانی‌ له‌به‌رئەوێ چۆنیه‌تی بۆدانانی رێگر ده‌بێت له‌وێ
رابورد و مەبه‌ستیش ئەو نه‌یه‌ که‌ سیفه‌ته‌کانی خۆ‌ی گه‌وره‌ چۆنیه‌یه‌کی نه‌یه‌ له‌به‌رئەوێ
سیفه‌ته‌کانی خۆ‌ی گه‌وره‌ جینگێرو راستن وه‌هه‌موو شتیکی دانپێدانراو چه‌سپاویش
ده‌بێت چۆنیه‌یه‌کی هه‌بێت به‌لام ئەو چۆنیه‌یه‌ی سیفه‌ته‌کانی خۆ‌ی گه‌وره‌ لای ئێمه‌
نه‌زانراوه‌. ﴿واته‌ له‌ راستیدا چۆنیه‌تی هه‌یه‌ به‌لام ئێمه‌ نایزانین چونکه‌ زانیاریمان
له‌باره‌یه‌وه‌ نه‌یه‌ – وه‌رگیر﴾.

وه‌ وته‌کە‌ی پێشەوا : ﴿وه‌ماناکه‌شی نازانین﴾ به‌واتای ئەو ده‌یت ئێمه‌ دان
به‌واتایه‌ کدا نانین پێچه‌وانه‌ی ڕووکە‌شه‌کە‌ی بێت هه‌روه‌کو کۆمه‌لی ته‌ئویل کاران
کردیان، وه‌هه‌روه‌ها وته‌کە‌ی پێشەوا ئەحمەد واتای ئەو نه‌یه‌ مانا راسته‌قینه‌کە‌ی که‌
هاوتایه‌ له‌گه‌ڵ ڕووکە‌شه‌کە‌یدا نه‌هێلی که‌پێشین به‌و شیوه‌یه‌ رافه‌یان کردوو له‌به‌رئەوێ

ئەو چەسپاوە، ئەو هشی بەلگە بێت لەسەر ئەو و تەکە ی خۆیەتی کە فەرمووی بە هیچ جوړیک هیچ شتیک لەو پەد ناکەنەو و وەسفیشی بەو دەکەین کە خۆی پێ وەسفکردوو و بە هیچ جوړیک کاری وانا کەین سیفەتیک لەسیفەتەکانی لابدەین و باوەرمان پێ نەبێت لەبەر قسەیه کی ناشیرین کە کرا بێت وە وانا راستەقینە کە ی ئەو هشی نازانین جا ئەو پێگریه ی بۆ پەد کردنەو ه ی هەرشتیک لێی و پێگریه کەیشی بۆ زانیی چۆنەتیە کە ی بەلگەیه لەسەر دانێدەنانی ئەو و اتایه ی مەبەست لێهەتی و وێستراو.

٣. پێوستیه تی باوەرپوون بەهەموو موحکەمیەو کەبریتیه لەو ه ی و اتاکه ی پروونه، وەموتەشایهیشی کەبریتیه لەو ه ی و اتاکه ی پروون و ئاشکرا نیە جابۆیه ئیمە موتەشایه دەگیرنەو بۆ لای موحکەم تا و اتاکه ی پروون و ئاشکرا بێت جائەگەر دوای ئەو هیشی موتەشایهه کەیشمان گیرایه و بۆ لای موحکەمه کە هەر و اتاکه ی پروون و ئاشکرا نەبوو ئەوا ئەو کاتە پێوسته باوەرمان بەلەفزه کە ی هەبێت و و اتاکه ی وازلیبێن بۆخوا ی گەوره چونکە خۆی باشتر دەزانیت ماناکه ی چیه.

← قَالَ الإمام أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي رضي الله عنه وآمنتُ بالله وبما جاء عن الله على مُرادِ الله، وآمنتُ برسولِ الله وبما جاء عن رسولِ الله على مُرادِ رسولِ الله.

پێشهوا أبو عبدالله محمدی کورپی ئیدریسی شافعی رهزای خوای لی بیت فهرموویەتی: ﴿باوه‌رم به‌خوا هه‌یه‌و به‌وه‌یشی له‌لای ئه‌وه وه هاتوه‌، به‌وشیوه‌یه‌ی خۆی و یستوویه‌تی، وه باوه‌رم به‌ پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم هه‌یه و وه به‌وه‌ی له‌لای پێغه‌مبه‌ری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم هاتوه‌، به‌وشیوه‌یه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم و یستوویه‌تی﴾^١ مهبه‌ستی پێشه‌وا ئه‌وه‌یه باوه‌ری به‌ خواو قورئان ئه‌وه‌یشی تیی‌دایه وه باوه‌ری به‌ پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم هه‌یه و ئه‌وه‌یشی هیناویه‌تی و ووتویه‌تی و کردوویه‌تی و بێ ده‌نگ بووه له به‌رامبه‌ریدا – وه‌رگێڕ.

١ بگه‌ڕێه‌وه بۆ نامه‌ی ﴿المدنية لشيخ الإسلام ابن تيمية ص ١٢١﴾ له‌گه‌ڵ پەرتوکی ﴿الفتوى الحموية﴾. لشیخ الإسلام ابن تيمية فهرموویەتی: ﴿ئەوێ که پێشه‌وا شافعی فهرموویەتی راسته‌ پێسته‌ له‌سه‌ر هه‌موو موستامانیکیش باوه‌ری وه‌کو باوه‌ره‌که‌ی پێشه‌وا شافعی واییت . وه‌هه‌ر که‌سیکیش به‌وشیوه‌یه‌ بوو باوه‌ری و قسه‌یه‌ کیشی نه‌کرد هه‌لبوو هه‌شیتیه‌و ئه‌وا ئه‌و که‌سه‌ ڕێگه‌ی پارێزراویه‌تی گرتۆبهر له‌دونیای دوا‌ڕۆژدا .

منیش ده‌لێم ((لیکۆلەر)) وه‌له‌قه‌سه‌ گه‌رنگه‌کانی پێشه‌وا شافعی له‌ بوا‌ری ناو و سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌وه‌ ئه‌وه‌یه که ده‌فهرموویت : ﴿خوای گه‌وره‌ ناوه‌کان و ناوه‌لناوه‌کانی هه‌یه‌، هه‌چ که‌سیک ناتوانی‌ت ره‌دیان بکاته‌وه‌ له‌ کاتی‌که‌دا به‌لگه‌ی له‌سه‌ر چه‌سپاییت، جا نه‌گه‌ر دوا‌ی ئه‌وه‌ی که به‌لگه‌ی له‌سه‌ر چه‌سپاییت و بێ ووترا‌ییت پێچه‌وانه‌ی کردو و ره‌دی کرده‌وه‌ ئه‌وا ئه‌و که‌سه‌ بێ باوه‌ره‌، به‌لام پێش ئه‌وه‌ی که به‌لگه‌ی له‌سه‌ر چه‌سپاییت و بێ ووترا‌ییت ره‌دی بکاته‌وه‌ ئه‌وا ئه‌و که‌سه‌ بیانوی بۆ ده‌هینریتیه‌وه‌ به‌وه‌ی نه‌زانه‌، له‌به‌رئه‌وه‌ی زانی‌نی ئه‌وه‌ به‌ عه‌قل و لیۆردبوونه‌وه‌ و بیرکردنه‌وه‌ هه‌ستی پێناکریت، به‌لکو ئه‌و سیفه‌تانه‌ ده‌ییت جی‌گه‌یرو چه‌سپاو بکری‌ت و لیکچوون و هاوشیوه‌ی لی دوور بخه‌یتیه‌وه‌ هه‌روه‌کو خۆی له‌ خۆی دووری خستۆته‌وه‌﴾ لێس کێشێه‌. شَنْ وَهُوَ التَّمِيحُ الْبَصِيرُ ﴿الشوری: ١١﴾ واته‌ ﴿هه‌چ شتی‌ک هاوشیوه‌ و هاووینه‌ی خوای گه‌وره‌ نه‌، وه‌هه‌ر ئه‌ویشه‌ بیسه‌رو بینایه‌﴾. بگه‌ڕێه‌وه‌ بۆ ﴿مختصر العلو للآلبنی ص ١٧٧، إجتماع الجيوش الإسلامية لابن القيم ص ٥٩﴾.

ولهلم قسه‌یه‌دا ره‌دی ههریه‌که له‌وانه‌ی تێدایه‌ که ده‌قه‌کان ده‌گۆرڤن و له‌خۆیانم‌وه
 ڤافه‌و لیکۆلینه‌وه‌ی بۆده‌که‌ن و وه‌هه‌روه‌ها ئه‌وانه‌ی وینه‌و هاوشیوه‌ بۆ خ‌وای گه‌وره
 داده‌نن، له‌به‌رئه‌وه‌ی هه‌رکام له‌وانه‌ باوه‌ڤیان به‌وه‌ نیه‌ که‌له‌لایه‌ن خ‌واو پیغمبه‌ره‌که‌یه‌وه
 صلی الله علیه وعلی آله وسلم هات‌وه‌ به‌وشیوه‌یه‌ی خ‌واو پیغمبه‌ره‌که‌ی صلی الله علیه
 وعلی آله وسلم وسته‌ویانه‌، چونکه‌ ئه‌وانه‌ی ده‌قه‌کان ده‌گۆرڤن و له‌خۆیانم‌وه ڤافه‌و
 لیکۆلینه‌وه‌ی بۆده‌که‌ن له‌نرخ و به‌هایان که‌مک‌رده‌وه‌ و ئه‌وانه‌شی وینه‌و هاوشیوه‌ بۆ
 خ‌وای گه‌وره‌ داده‌نن لیان زیاد‌کرد.

➔ وعلى هذا دَرَجَ السَّلَفُ وَأَثَمَةُ الْخَلَفِ - رضي الله عنهم - ، كُلُّهُمْ مُتَّفِقُونَ على الإقرار، والإقرار والإثبات لما وَرَدَ مِنَ الصِّفَاتِ فِي كِتَابِ اللَّهِ وَسُنَّةِ رَسُولِهِ، مِنْ غَيْرِ تَعَرُّضٍ لِتَأْوِيلِهِ.

وہ لەسەرئەوہ پێشەوایان لە پێشین و پاشین ڕەزاو ڕەحمەتی خوایان لی یێت ھەرھەموویان یە کەدەنگن لەسەر ﴿جینگێر کردن و تیەڕاندن و چەسپاندن﴾ لەبارە ی نمو شتانە ی ھاتووہ دەربارە ی سیفەتەکانی خوای گەورە لە قورئانە کە ی خواو و سوننەتی پێغمبەرە کە ی صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم بە بی بە گژداچوونەوہ بو ڕافە کردنی بەمەبەستی تێکدان و گۆڕینی.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثمین

پێگەو ڕێبازی پێشین لەبارە ی سیفەتەکانی خوای گەورەوہ :

نەفر پێگە یە ی پێشین دەربارە ی سیفەتەکانی خوای گەورە گرتوو یانە بەر بریتیه لە جینگێر کرن و چەسپاندن لەبارە ی نمو شتانە ی ھاتووہ دەربارە ی سیفەتەکانی خوای گەورە لە قورئانە کە ی خواو و سوننەتی پێغمبەرە کە ی صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم بە بی بە گژداچوونەوہ بو ڕافە کردنی بەمەبەستی تێکدان و گۆڕینی بەوہ ی کە ناگوئجیئت لە گەل ویستی خواو پێغمبەرە کە ی صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم .

هاندان بۆ پهره و کردنی سوننهت و هوشیاریدان له داهینان له دیندا

← وقد أمرنا بالافتقار لآثارهم والاهتداء بمنارهم، وحذّرنا المخدّات، وأخبرنا أنّها من الضلالات، فقال النبي - صلى الله عليه وسلم - «عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي، عضوا عليها بالتواجد، وإياكم ومخدّات الأمور، فإن كلّ مخدّة بدعة، وكلّ بدعة ضلالة».

وهبه دلتیایه وه فهرماغان پیکراوه به شوین هه لگرتنه وهی شوینهواره کانیان وه نهوانه بکهینه نیشانهی هیدایهت و ریتمای و هر گرتیمان، وه ناگادار کراوینه ته وه لهو شتانهی داهینراوه له دینه کهی خوای گه وردها، وه هه والمان پندراوه که نهو شته تازه داهینراوانه له گومراییه کانیان هه رله به رئه وهش پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم: ﴿عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي، عضوا عليها بالتواجد، وإياكم ومخدّات الأمور، فإن كلّ مخدّة بدعة، وكلّ بدعة ضلالة﴾ واته : ﴿ناگادارتان ده کهمه وه به سوننه ته کام وه به سوننه تی خه لیفه کانی راشدینی ریتموی کراو، به ددانه کانتان تووند قه بی پیا بکهن، وه ئامان ناگادارتان ده کهمه وه لهو شته نویانهی که دادیت له دیندا ، له به رئه وهی هه موو داهینراویک بیدعه یه هه موو بیدعه یه کیش له دیندا گومراییه 》.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

شۆین پێهه‌نگرتنی ئەوان لەوه‌دا پێویسته‌ له‌به‌رفه‌رمووده‌که‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که‌فه‌رمووی: ﴿عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي، عَصُوا عَلَيْهَا بِالتَّوَّاجِدِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ﴾. واته‌: ﴿ناگادارتان ده‌که‌مه‌وه به‌ سونه‌ته‌کانمو به‌سونه‌تی خه‌لیفه‌کانی راشدینی رێنمووی کراو، به‌ ددانه‌کانتان توند قه‌یی پیاکه‌ن، نامان ناگادارتان ده‌که‌مه‌وه له‌و شته‌ نوێانه‌ی که‌ دادیت، له‌به‌رئه‌وه‌ی هه‌موو داهێنراویک بیدعه‌یه‌و هه‌موو بیدعه‌یه‌کیش گومراییه‌﴾. ئەم فەرمووده‌یه‌ پێشه‌وايان ئەحمەدو ئەبو داودو ترمزی رپوایه‌تیان کردوه‌و ترمزی فەرمووه‌تی ﴿حسن صحیح﴾ و شیخی ئەلبانی‌ش به‌ سه‌حیحی داناوه‌و جه‌ماعه‌ش به‌هه‌مان شیوه‌ به‌ سه‌حیحیان داناوه‌.^١

١ فەرمووده‌یه‌کی سه‌حیحه‌:

پێشه‌وا ئەحمەد له‌ موسه‌ددا به‌ژماره‌ (١٢٧/٤، ١٢٦) رپوایه‌تی کردوه‌وه .
وه‌ ته‌بو‌داودیش له‌ کتاب السنه‌: باب فی لزوم السنه‌ به‌ژماره‌ (٤٦٠٧) رپوایه‌تی کردوه‌وه .
وه‌ ترمیز له‌ کتاب العلم: باب ما جاء فی الأخذ بالسنه‌ وإجتنب البدعه‌ به‌ژماره‌ (٢٦٧٦).
وه‌ نین و ماجه‌ش له‌ پێشه‌کی‌دا: باب إتباع السنه‌ الخلفاء الراشدين المهديين به‌ژماره‌ (٤٢، ٤٣) رپوایه‌تی کردوه‌وه، وه‌ الدارمی (١/ ٤٤)، وغین حبان (١٠٢ - الموارد)، والحاكم (٩٧/١) وغین أبی عاصم فی السنه‌ (ص ١٧: ٢٩، ٣٠، ٢٠)، والبيهقي فی دلائل النبوة (٦/ ٥٤١) وابن عبد البر فی جامع بیان العلم وفضله‌ (١/ ٢٢٤: ٢٢٢)، من حدیث العرباض بن ساریه‌ أبی نجیح رضی الله عنه، وقد صححه‌ غیر واحد من أهل العلم: فقال الرمزي ﴿حسن صحیح﴾ و صححه‌ الحاكم و أقره‌ الذهبي، ونقل ابن عبد البر عن أبي بكر أحمد أحمد بن عمرو البزار قوله‌ ﴿حدیث العرباض فی الخلفاء الراشدين صحیح ثابت﴾ ثم قال: وهو كما قال، و صححه‌ شیخ الإسلام ابن تیمیة فی غیر موضع (٣٠٩/٢٠) مجموع الفتاوى و فی اقتضاء الصراط المستقیم (٢/ ٥٧٦)، أما تصحیح الألبانی الذي أشار اليه‌ الشيخ ففي صحیح الجامع الصغير (٢/ ٣٤٦) و فی تخریج السنه‌ لابن أبی عاصم ص (١٧: ٢٠)، ص (٢٩، ٣٠).
سوودێك ::

قال الحافظ بن رجب فی الجامع العلوم والحكم ص (٣٦٥) فی شرحه‌ لهذا الحدیث فی الكلام علی محدثات الأمور وتعديدها: ﴿وله‌ وه‌ش قورس‌ر ئه‌وه‌یه‌ که‌ روویداوه‌ له‌قه‌کردن له‌باره‌ی زاتی خواوه‌ و سیفه‌ته‌کانیه‌وه‌ له‌وه‌ دا که‌ پێغه‌مبه‌رو صلی الله علیه وعلی آله وسلم هاوه‌ل‌ان و شوێنکه‌وتوانی ئەوان به‌چاکه‌ ره‌زاو ره‌جه‌تی خوایان ئی بیست له‌ ناستیدا بێده‌نگ بوون . جا کۆمه‌لێک زۆریک له‌سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌یان نه‌هیتاوه‌ له‌کاتیکدا له‌ قورسان و سونه‌ته‌دا ها‌توره‌، وه‌واش گومان ده‌بن که‌ته‌مو کاره‌یان له‌به‌رئه‌وه‌ کردوه‌ خوای گه‌وره‌ به‌پاک و بێگمرد رابگرن له‌و شته‌دا که‌عه‌قل واده‌خوازیت به‌پاک و بێگمردی رابگرت، وه‌ا گومانیا‌ن بردوه‌ که‌ بوونی ئەو سیفه‌ته‌ بۆخوای پاک و بێگمرد نه‌گونجاوه‌، وه‌ کۆمه‌لێکی تریش هه‌ر به‌وه‌ وه‌ نه‌وه‌ستانه‌ن ته‌ سیفه‌تانه‌ی بۆ دابنن و جیگه‌ری بکه‌ن تا شتانیکیان بۆ به‌سیفه‌ت داناوه‌ به‌گومانی خۆیان که‌ ده‌بیست هه‌ییته‌ له‌به‌رامبه‌ر سیفه‌تی دروستکراوه‌کاندا ، ئەم په‌یوه‌ستکردنانه‌ به‌ هه‌ردوو جو‌زه‌ که‌ی ﴿نفیا وإثباتا﴾ پێشینه‌ی ئەم ئه‌مه‌ته‌ له‌ناستیدا بێده‌نگیان هه‌لبژاردوه‌﴾ ته‌واو

سوننه و بيدعت و حوکمی هه ریه که له و دو وانه

سوننه له زمانه و انیدا به و اتای ریځه دیت، و له زار او هی شهر عیشدا بریتیه له و هی که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و علی آله و سلم و ها و له تانی په زای خویان لی بیت له سهری بوون له بیرو با و هرو کرده و هدا .

و ه شوین که و تنی سوننه پتو سیده له بهر نه و هی خوی گه و ره ده فهر مویت : ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ (١١) **الأحزاب: ٢١** واته ﴿به راستی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و علی آله و سلم چاکترین نمونه ی ریک و پیکي و سهرمه شقه بو تان به تاییه تی بوئه و که سه که به هیوای خواو پژوی دوا یه﴾ .

و له بهر فهر موده که ی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و علی آله و سلم که فهر موی ﴿علیکم بسنتی و سنة الخلفاء الراشدين المهديين عضوا عليها بالنواجذ﴾ واته ﴿ناگادارتان ده که مه و به سوننه ته کانم و به سوننه تی خلیفه کانی راشدینی رینموی کراو، به ددانه کانتان تووند قه پی پیا بکه ن﴾ .

و ه بیدعت له زمانه و انیدا بریتیه له ههر شتیکی تازه په یدابو .

و له زار او هی شهر عیشدا : بریتیه له و شته ی داهیر او له دینداو پیچه وانه ی نه و یه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و علی آله و سلم و ها و له تانی په زای خویان لی بیت له سهری بوون له بیرو با و هرو کرده و هدا .

و نه و هوش حرام و قه ده غه کراو له بهر فهر مایشتی خوی گه و ره که ده فهر مویت : ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا بُنِنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ تُولَىٰ مَا تُولَىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ (١١٥) **النساء: ١١٥** واته ﴿ههر که سیک پاش

ئەوێ رینگەى هەق و راستى بۆدەرکەوت و شارەزایی دینی خوا بوو دژایەتى پێغەمبەرى
خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم بکات و رینگاو رېبازى بگرێتە بەر کەرێگای راستى
باوەرداران نەبێت ئێمەش پەروى ئەکەینە ئەو بەرنامەورینگایە بەئارەزووى خۆى لەدوونیدا
هەلبێزاردووێ ئێز ئێمە وازی لێدین و هەقمان نیە بەسەرێهەو و لەقیامەتیشدا دەبخەینە
ناو ناگرى تاودراوى دۆزەخەوێ ئای کە دۆزەخ جینگاو رینگایەکی خراپە﴿.

و هەرلەبەر فەرموودەکەى پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم
کەفەرمووى ﴿وإياكم ومحدثات الأمور فإن كلُّ مُخَدَّتَةٍ بَذْعَةٌ وَكُلُّ بَذْعَةٍ ضَلَالَةٌ﴾ واتە:
﴿ئەوانمان ناگادارتان دەکەمەوێ لەو شتە نوێیانەى کەدادیت لەدیندا ، لەبەرئەوێ
هەموو داھێنراویک بیدەئەو هەموو بیدەئە کیش لەدیندا گومرايە﴾.

← وههروهه عبدالله ى كورې مهسعود رهزای خواى لى بىټ دهه فرمويټ :
﴿الْبُغَا وَلَا تَبْتَدِعُوا، فَقَدْ كُفَيْتُمْ﴾^۱

واته : له عبدالله بن مسعود d دهه فرمويټ : ﴿شويټكهوتوو بن ، وهيچى تازه دامههين چونكه نهوهتان بهسه﴾.

← وه عومهرى كورې عبدالعزيزيش رهزای خواى گهورهى لى بىټ قسهيهكى هديه واتاكي بهم شيوهيهيه ﴿قِفْ حَيْثُ وَقَفَ الْقَوْمُ، فَإِنَّهُمْ عَنْ عِلْمٍ وَقَفُوا، وَبَصَرَ نَافِلٍ كَفُّوا، وَلَهُمْ عَلَى كَشْفِهَا كَانُوا أَقْوَى، وَبِالْفَضْلِ لَوْ كَانَ فِيهَا أُخْرَى، فَلَمَّا قُلْتُمْ حَدَّثَ بَعْدَهُمْ، فَمَا أَحَدُهُ إِلَّا مَنْ خَالَفَ هَدْيَهُمْ، وَرَغِبَ عَنْ سُنَّتِهِمْ، وَلَقَدْ وَصَفُوا مِنْهُ مَا يُشْفِي،

۱ وتهيهكى راست و دروسته: كه ييگومان له كه سيك زياتر نهو وتهيهيان له ابن مسعودهوه d رپوايهت كړدوهه، لهوانه:

۱. أبو عبد الرحمن السلمي : أخرجه الدارمي (٢١١) والطبراني في الكبير (٨٨٧٠) والبيهقي في المدخل (٢٠٤) وابن وضاح في البدع والنهي عنها ص(١٠) كلهم من طريق الأعمش عن حبيب بن أبي ثابت عنه وقال الهيثمي في المجمع (١٨١/١) ((ورجاله رجال صحيح)). قلت : لكن الإسناد فيه عننة الأعمش وعننة حبيب بن أبي ثابت وكلاهما مدلس .

۲. إبراهيم النخعي : أخرجه أبو خيثمة في العلم (٥٤) من طريق العلاء عن حماد عنه وصحح إسناده الألباني حيث قال ((وهذا إسناد صحيح، لإبراهيم وإن كان لم يدرك عبدالله وهو ابن مسعود فقد صح عنه أنه قال : إذا حدثكم عن رجل عن عبدالله فهو الذي سمعت، وإذا قلت : قال عبدالله فهو واحد عن عبدالله)).

۳. قتادة : أخرجه ابن وضاح في البدع والنهي عنها ص(١١) من طريق أبي هلال عنه وأبو هلال هذا هو محمد بن سليم صدوق وفيه لين أخرج له البخاري في التعاليق.
وبالجملة فأنر ابن مسعود بهذه طرق صحيح بلا ريب والله أعلم.

وَتَكَلَّمُوا مِنْهُ بِمَا يَكْفِي، فَمَا فَوْقَهُمْ مُحَسَّرٌ، وَمَا دُونَهُمْ مُقْصَرٌ، لَقَدْ قَصَرَ عَنْهُمْ قَوْمٌ فَجَفَوْا، وَتَجَاوَزَهُمْ آخَرُونَ فَغَلَوْا، وَإِنَّهُمْ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ لَعَلَى هُدًى مُسْتَقِيمٍ ﴿١﴾

واٽه: ﴿١﴾ ٻووهسته لهو شويندها ڪه پيشينه چاڪه ڪان له بارهه ناو و ناوه لئاوه ڪاني
خوای گهوره وهه وهستان، له بهر نه وهه نهوان زانيويه ڪه دهيت چوَن رهفتار بڪن لهو
بارهه ٻويه وهستان، وه به بينينيڪي تهواوه دهستان هه لگرتووه ((به چاوٽيڪي
ڪاريگرو ناگاداره وه دهستان هه لگرتووه له وهه ڪه باسي بڪن - وهر گير))، وه
نهوان له سهڙ ڏوڙينه وهه و دهرخستني واتاڪه نه گهر ويستان لي ٻووايه به هيترين
ڪهس بوون، وه نه گهر به پويستان بزانيويه زياده خسته سهري و زور دووان لي باشه
له بهرترو شايسته تر بوون، جائه گهر ووتان نهم شته له دواي نهوانه وه پويداوه و
داهاتووه، نايه نهو ڪه سهي دايه نايه ڪيه جگه له ڪه سيڪ نهيت ڪه پڇه وانهي
ريوشويني هاوه لٽان و شوينڪه وتوواني نهواني ڪردووه، وه وازي له شوينڪه وتني
ريوشويني هاوه لٽان و شوينڪه وتوواني نهوان هيناهه، وه بيگومان هاوه لٽان و
شوينڪه وتوواني نهوان نه وهندهيان لي وه سفردووه ڪه چاره سهڙ بيت، وه نه وهندهش
قهسيان له باره وه ڪردووه ڪه بهس بيت، جا هه ڪه سيڪ خوي له سهرووي نهوانه وه
بينيته وه و بيهوي زياتر لهوان بدوي و بزاني نهوا خوي ماندوو دهڪات و دهست به تال

۱ الاثر آورده ابن قدامه في كتابه البرهان في بيان القرآن ص (۸۸، ۸۹) من قول عبدالعزيز بن أبي الجشون
ثم قال (وروى معناه عن عمر عبدالعزيز).

وقد آورده الحافظ ابن الجوزي في مناقب عمر عبدالعزيز ص (۸۴، ۸۳)، وأورد الحافظ ابن رجب طرفاً منه مع
اختلاف يسير في رسالته فضل علم السلف ص (۳۶) وهي قوله ((إن السابقين عن علم وقفوا، وبصر ناقد كفوا،
وكانوا هم أقوى على البحث لو بحثوا)) ۱. هـ . يشير بهذا إلى أن سكوتهم كان عن علم وخشية وليس سكوت عجز
وعى، وأن توسع من توسع بعدهم لا يدل على أنهم أعلم منهم . وراجع في هذا المعنى فضل علم السلف ص (۳۶):
(۴۱).

ڪفوا : دهسيان لي هه لگرتووه، بالفضل : به زياده خسته سهڙ، محسر : له حسره وهه هاتووه ڪه بريته له بي توانايي.
جفوا : له ﴿الجفاء﴾ وه هاتووه ڪه بريته له دور ڪه وتنه وه، غلوا : بريته له سورهه چوون.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

ئەو وتانە‌ی ھاتوون لەبارە‌ی ھاندان بۆ پە‌یرە‌و کردنی سوننەت و ھۆشیاریدان لە بیدعەو داھێنراوە‌کان:

۱- لە وتە‌کانی ھاوہ‌لان : ھاوہ‌لی بە‌رێزی پێغە‌مبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم عبداللہ ی کوری مە‌سعودە رە‌زای خوای لی بێت کە‌لە‌سالی ۳۲ کۆچی مردووە لە تە‌مە‌نی شە‌ست و ئە‌وہ‌ندە سالتیدا، دە‌فەر مووێت : اَلْبُعُوا : واتە‌ شوێن وتە‌و کردارە‌کانی پێغە‌مبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم بکە‌ون بە‌بی ئە‌وہ‌ی ھیچ زیادە‌یە‌کی بێخە‌نە سەر و لی کە‌م بکە‌نە‌وہ، وە‌کو خۆی چۆنە‌ ئاوا شوێنی بکە‌ون وَلَا تَبْدَعُوا ھیچ بیدعەو زیادە‌یە‌ک لە دیندا دامە‌ھێنن فَقَدْ كُفِيتُمْ چونکە‌ ئە‌وانە‌ی لە پێش ئێ‌وہ وە‌ بوون کاروباری دینە‌کە‌تانیان بۆ تە‌واو کردن کە‌ ئە‌وانیش پێشینیە‌چاکە‌کانن بە‌جۆریک خوای پەرورە‌دگار دینە‌کە‌ی بۆ پێغە‌مبەرە‌کە‌ی صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم تە‌واو کرد ئایە‌تی خۆی دا بە‌زانە‌د کە‌ دە‌فەر مووێت : ﴿أَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾ المائدة: ۳ واتە‌ ﴿ئە‌مڕۆ دینە‌کە‌تانم بۆ تە‌واو کردن﴾ ئێ‌ر لە‌دوای ئە‌وہ وە‌ دین پێ‌وستی بە‌ تە‌واو کردن نیە چونکە‌ خۆی تە‌واو و کە‌م و کورتی نیە.

۲- لە وتە‌کانی شوێن کە‌وتووانی ھاوہ‌لانی پێغە‌مبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم وتە‌کە‌ی ئە‌میری ئیمانداران عومە‌ری کوری عبدالعزیزە کە‌لە‌سالی ۶۳ لە‌دا‌یک بوو و لە‌سالی ۱۰۱ دا مردووە کە‌ تیایدا ئە‌مانە‌ دە‌گریتە‌ خۆی :

أ- پێ‌وستیە‌تی وە‌ستان لە‌و شتە‌ی ئە‌وان لە‌ئاستیدا وە‌ستان کە‌مە‌بە‌ستی پێغە‌مبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم و ھاوہ‌لە‌کانیە‌تی لە‌و شتە‌ی لە‌سە‌ری بوون لە‌ب‌واری بیروباوە‌رو کردە‌و دا لە‌بەر ئە‌وہ‌ی ئە‌وان لە‌سەر بوونە‌ زانست و زانیاری و بینیکی تە‌واو وە‌ستان و ئە‌گەر خێ‌ر لە‌و شتە‌دا بووایە کە‌ لە‌دوای ئە‌وانە‌و داھێنراوە‌ ئە‌وا

بيگومان نهوان له بهر ترو شايسته تربون بهوې دايان بهينا به لآم چونکه خيري تيدا نه بروه نهوان کاري وایان نه کردوه و ناینه کې خوايان تيکنه دوه .

ب- نهوې له دواي نهوانه داهيتراوه هيچ نيه تهنه پآچه وانه کردن و دژايه تي کردني رپوشوئي پآغمبه صلي الله عليه وعلى آله وسلم و هاوه له کانيه تي وه وازهينان و دور که و تنهويه له سوننه تيان، وه نه گهر نا نهوان دينيان بهوه و هسفر کردوه که چاره سهر بيت وه نه و نه دهش قسه يان له سهر کردوه که بهس بيت و رونه چوون تيدا .

ج- له ناو خه لکيدا که سانیک هه ن که مته رخم بوون له شوينکه و تياندا جابويه کور تره و ووشکه ه لگه راوبوه، وه هه نديکي تر هه بوون لهو ناسته دا نه و ستاون نهواني لي و هستان بويه رونه چوون و بهره و تيا چوون رويشتن، وه رپگه ي راستيش له نيوان نهو دو وانه دايه که توندره وي و کور تره ويه .

۳- له و نه کاني شوينکه و تواني شوينکه و تواندا ﴿تابعي تابعين﴾: و نه کې پشوا نهوزاعيه ﴿عبدالرحمن ي کوري عمره که له سالي ۱۵۷۱ د مردوه﴾ که ده فرمويت: ﴿عليك باثار من سلف﴾ په يوه ست به به رپگه ي هاوه تان و شوينکه و توانيانه وه به چاکه له بهر نه وې بونيدنراوه له سهر قورثان و سوننه ت .

﴿وان رَفَضَكَ النَّاسُ﴾ نه گهر چيش دووريان خستيه وه و نه يان ويستيت .

﴿وايالك وآراء الرجال﴾ ناگاداري بوجهوني خه لکي به که نه و هس بريتي له وې و و تراوه و تهنه بوجهوني که به بي نه وې هيچ به لگيه کې له سهر بيت له قورثان و سوننه تي پآغمبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم .

﴿وان زَخْرَفُوهُ﴾ بايشي رازيننه وه : واته له کاتي دهر برينيدا جواني ده که ن و دهر رازيننه وه به لآم ده بيت نه وه بزاني که ناهق نايت به هق به وې جواني بکه ن و بر رازيننه وه . ﴿چونکه هه مو قسه و کرده و به کې پوچ هه پوچ و ناهقه با که سانتيکي دهم لوس و قسه زانيش بر رازيننه وه - و هر گير﴾ .

← وقال محمد بن عبد الرحمن الأذرمي لرجلٍ تكلمَ ببدعةٍ ودعا الناسَ إليها: هل عَلمَهَا رسولُ الله - صلى الله عليه وسلم - وأبو بكرٍ وعمرُ وعثمانُ وعليٌّ أو لم يعلموها؟ قال: لم يعلموها، قال: فشيءٌ لم يعلمه هؤلاء أَعلمتَهُ أنت؟ قال الرجلُ: فإني أقولُ قد عَلموها، قال: أفوسِعَهُمْ أن لا يتكَلَّمُوا به ولا يَدْعُوا الناسَ إليه، أم لم يَسعَهُمْ؟ قال: بَلْ وَسِعَهُمْ، قال: فشيءٌ وَسِعَ رسولَ الله - صلى الله عليه وسلم - وخلفاءَهُ، لا يَسَعُكَ أنت؟ فانقَطَعَ الرجلُ، فقال الخليفةُ، وكان حاضِرًا: لا وَسِعَ الله على مَنْ لم يَسعَهُ ما وَسِعَهُمْ.

وههروها موحهدهي كوري عبدالرحماني نهدرهي بهپاويكي ووت كهقسي بؤ خهلكي ده كرد و قسه كاني بيدعو داهيتراو بوو وه خهلكيشي بؤلا بانگ ده كرد:

﴿نايه پيغهمبيري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم و نهوبه كرو عومرو عوسمان و على رهزاي خوا له ههر چواريان بيت نهو شتهي تو بانگهوازي خهلكي بؤ لا ده كهيت دهيانزاني يان نهيان دهزاني ؟ كابرا وتي : نهياندهزاني، نهو يش فمرمووي شتيك نهوپاوانه نهيانزاني بيت نايه تو دهيزانيت !! پياوه كه وتي من ده ليم بيگومان زانيويانه، پاشان موحهدهي كوري عبدالرحماني نهدرهي وتي : نايه نهوانه توانيان قسي تيادا نه كهن، وه خهلكيشي بؤ لا بانگ نه كهن يان نهيانتواني ؟ كابرا وتي : به تي دهشتيان تواني نهو كاره بكهن به لام نهيانكردوه، پاشان موحهدهي كوري عبدالرحماني نهدرهي وتي : شتيك پيغهمبيري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم و نهوبه كرو عومرو عوسمان و على رهزاي خوا له ههر چواريان بيت توانيبيتيان بيكهن و نه شيان كرديت نايه تو ناتوانيت نهيكهيت و وازي لي بهيتيت !! پياوه كه قسه كاني بري و كوتاي پي هينا، خهليفهي نهو كاتمش لهويدا نامادهبوو دواي نهو گفتوگويه وتي : دهك خوا مؤلته و تواناي نه دات به كهسيك كه كاريك بكات لهو شتهدا كه نهوانه نهيانكرديت و رازي نهيت بهوهي نهوان پي رازييون ﴿﴾.

← وهكذا مَنْ لَمْ يَسْغُهُ مَا وَسَّعَ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَأَصْحَابَهُ وَالتَّابِعِينَ لَهُمْ بِإِحْسَانٍ، وَالْأُئِمَّةَ مِنْ بَعْدِهِمْ، وَالرَّاسِخِينَ فِي الْعِلْمِ، مِنْ تِلَاوَةِ آيَاتِ الصِّفَاتِ وَقِرَاءَةِ أَخْبَارِهَا، وَإِمْرَارِهَا كَمَا جَاءَتْ، فَلَا وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ.

وههروهه ههركهسێك جێی نهبیتهوه لهودینهدا كه پێغه مبهری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم وههوه لانی و شوێنكهوتوه چاكه كانیان تییدا جییان بووهوه، وه ئهه پێشهوايانهی له دواى نهوانهوه هاتن و زۆر شاره زابوون و رۆجوو بوون له زانست و خوێندنهوهی ئایه ته كانی سیفه ته كانی خواى گهروه دا و خوێندنهوهی ههواله كانی و تێپهراندنی و دهست لی نه دانی سه ره پای نه وهش هه رازی نه بیته و به بۆجوونی خوێ له باره یانه وه بدویت دهك خواى پهروه ردگار هه رگیز جێی نه كاته وه و نه توانیته خوێ لهو دینه فراوانه دا ببینیته وه.

رافعی شیخ نبینو عثمین

رپوودانی گفتموگۆ و چاوپێكهوتنیك له نیوان ئادره می و كابرای خاوهن بیدعه دا له لای خه لیهفه دا:

شاره زایم له سه ره ژیا نی ئادره می و نهو كه سه شیی له گه لیدا بووه نیه وههروه ها نازا نم جوړی نهو بیهده یی باسكرا وه چی بووه¹ به لām نه وهی گرنګ بیت نه وهیه كه بزاین

١ القصة أخرجهما الخطيب في تاريخ بغداد (٧٥/١٠) ومن طريقه ابن الجوزي في مناقب الإمام أحمد ص(٤٣٦:٤٣١) ومن طريقه ابن قدامة في التوايين (ص١٩٤) وأخرجها الذهبي في سير أعلام النبلاء (٣١٣/١١) والآجري في الشريعة ص (٩١ : ٩٥) وأوردها ابن كثير في البداية والنهاية (١٠ / ٣٣٥).

وقد رويت القصة من طريقين أحدهما مطول والآخر مختصر وقال الحافظ الذهبي بعد ذكر الطريقة المختصرة للقصة : ((هذه قصة مليحة وإن كان في طريقها من يجهل ولها شاهد)) ثم ذكر لها الطريق المطول .

ويظهر من كلام الشيخ العثيمين رحمه الله أن في هذه القصة مبهمة الأربعة : الأردمي، والناظر له، والخليفة الذي حظر المناظرة، والبدعة التي جرت المناظرة بسبها . ومن خلال التعرف على شخصية المناظر تبين لنا بقية المبهمة.

الأول : الأردمي : والذي نستطيع تأكيده أنه مصحف من الأذرمي واسمه أبو عبد الرحمن عبد الله بن محمد بن إسحاق الأذرمي روى عن وكيع وابن عينة وابن مهدي وغيرهم وروى عنه أبو داود والنسائي . وهو صاحب القصة المذكورة كما جاء في المصادر التي وردت بها القصة وكما رجح غير واحد من أهل العلم فروى الخطيب في تاريخه

ئەم قوناغانە کامايە ئەم گەتوگۆ و چاويئەكەوتەنى پىدا تىيەربووە تابەهۆيەوہ رېئەگەيەك بەدەست يىئىن شارەزايى چۆنەتەي گەتوگۆکردن بين كە لە نيوان دوو كەسدا پروودەدات كاتىك گەتوگۆدەكەن لەسەر شتەك .

(۷۷، ۷۸/۱۰) وابن الجوزي في المناقب ص(۴۳۶) أن الحافظ أبابكر أحمد بن عبد الرحمن الشيرازي حدث بهذه المناظرة ثم قال ((الشيخ هو عبد الرحمن عبدالله بن محمد بن إسحاق الأذرمي)) أ.هـ. وقال الخطيب في تاريخه (۷۵ / ۱۰) : ((وكان هارون الواثق بالله أشخص شيخا من أهل إذنة للمحنة وناظر ابن أبي داود بحضرته واستعمل عليه الشيخ بحجته فأطلقه الواثق وردّه إلى وطنه، ويقال : إنه كان أبا عبد الرحمن الأذرمي)) أ.هـ. وقال الخطيب في التهذيب (۵/۶) بعد أن ذكر كلام الخطيب : قلت : القصة مشهورة حكاها المسعودي وغيره، ورواها السيارى في الألقاب بإسناد له قال فيه : إن الشيخ الناظر هو الأذرمي هذا)) أ.هـ. وقال السمعاني في الأنساب (۶۲/۱) في مادة: الأذرمي : بعد الألف وفتح الذال المعجمة وسكون الراء، وفي آخرها الميم، هذه نسبة إلى آذرم، وظني أنها من قرى أذنة بلدة من الثغر منها أبو عبد الرحمن عبدالله بن محمد بن إسحاق الأذرمي ثم ترجع له وذكر مثل كلام الخطيب .

الفاي: الناظر له وهو أحمد بن أبي داود : القاضي الكبير أبو عبدالله أحمد بن فرج بن حريز الإيادي البصري البغدادي الجهمي عدو أحمد بن حنبل . كان داعية إلى خلق القرآن كانت له منزلة ومشورة عند الخليفة المأمون والمعتصم والواثق وكان إلبا على الإمام أحمد يوم المحنة يقول يا أمير المؤمنين اقله هو ضال مضل راجع ترجمته في: وفيات الأعيان (۸۱/۱) وسير أعلام النبلاء (۱۶۹/۱۱) والبداية والنهاية (۳۱۹ / ۱۰) وشذرات الذهب (۹۳/۲) .

الثالث: الخليفة الذي حضر المناظرة هو الواثق بالله هارون بن محمد (المعتصم بالله) بن هارون الرشيد العباسي أبو جعفر من خلفاء الدولة العباسية بالعراق ولد ببغداد وولى الخلافة بعد وفاة أبيه سنة ۲۲۷ هـ فامتنع الناس في خلق القرآن وسجن جماعة، والظاهر أنه تاب عن ذلك في آخره عمره كما جاء في سياق روايات القصة التي نحن بصدد الكلام عليها ففي آخرها قال المهتدي بالله ابن الخليفة الواثق بالله : ((لرجعت عن هذه المقالة، وأظن أن الواثق رجع عنها منذ ذلك الوقت)) أ.هـ .

وقد عنون الحافظ ابن قدامة في التوابين ص(۱۹۴) لهذه القصة بقوله (توبة الواثق بالله وابنه المهتدي بالله) . وقال الحافظ ابن الجوزي في مناقب الإمام أحمد ص(۴۳۱) : ((وقد روى أن الواثق ترك إمتحان الناس بسبب مناظرة جرت بين يديه رأى بها أن الأولى ترك الإمتحان)) ثم ساق القصة بطولها .

الرابع: البدعة التي جرت المناظرة بسببها : هي بدعة القول بخلق القرآن تلك الفتنة الكبرى التي امتحن بسببها أئمة أعلام على رأسهم الإمام الرباني والصدّيق الثاني أحمد بن الحنبل رحمه الله . وراجع مقدمة الشيخ عبدالقادر الأرنؤوط في تعليقه على لمعة الاعتقاد حيث نبه على علة هذا التصويب أيضا بإشارة لطيفة .

بێگومان ئادەرمی لەسەرچەند قۆناغیک گفتوگۆکەى دامەزراندوووە تابه‌هۆی هەریەکیک لەم قۆناغانەووە پەندى لیۆه‌ربگریت بۆ قۆناغەکەى تر تا دوژمنەکەى بشکێت.

قۆناغى یەكەم :: زانست بێگومان ئادەرمی پرسیاری لێکرد و پێى ووت ئایە پێغمبەر صلى الله عليه وعلى آله وسلم و جێنشینەکانى رەزای خویان لى بێت ئەم بیدەعیەیان دەزانى؟ بیدەعیەکە و تى : نەخێر نەیان دەزانى جا ئەم نەفیکردنەى بیدەعیەکە کەمکردنەوى نرخی پێغمبەر صلى الله عليه وعلى آله وسلم و جێنشینەکانى رەزای خویان لى بێت دەگریتە خۆ بەجۆرێک کە ئەوان نەزان بوون بەوێى کە لەشتە گرنگەکان بوو لە دیندا وە لە گەڵ ئەوەشدا ئەو بەلگەى لەسەر بیدەعیەکە باشە ئەگەر ئەوان نایزان، و ئەنەمەووە ئادەرمی گفتوگۆکەى گواستەووە بۆ.

قۆناغى دووهم :: باشە ئەگەر ئەوان ئەو شتە نازانن ئەى چۆنە کە تۆ دەیزانیت؟ ئایە دەکریت خۆى گەورە زانستیک لە پێغمبەر صلى الله عليه وعلى آله وسلم و جێنشینەکانى رەزای خویان لى بێت قەدەغەبکات بیزانن لەشتیکدا کەپەيوەندى بەشەریعەتەووە هەبیت و دەرگای زانینى لەسەرتۆ کردووەتەووە تەبیزانیت؟

جابۆیە کابرای بیدەعی چووە و بەخۆیدا و تى من دەلیم زانیوانە، بەو وەلامەى بیدەعیەکە روێشتە قۆناغیکى تر :

قۆناغى سێهەم :: ئەگەر ئەوان بێگومان زانیبێتیا ئایە توانیان بەو شیۆهە قسەى لەبارەووە نەکەن وە خەلکیشى بۆلا بانگ نەکەن یان نەیان توانى؟ کابرای بیدەعی وەلامى داوە و تى بەلێ توانیان بى دەنگ بن قسەى لەبارەووە نەکەن پاشان موحەمەدى کورپى عبدالرحمانى ئەدرەمى پێى ووت : شتیک کە پێغمبەر صلى الله عليه وعلى آله وسلم و جێنشینەکانى رەزای خویان لى بێت توانیبێتیا بیکەین و نەیانکردیبت ئایە تۆش

ناتوانی نەیکەیت، کابراکە بێ دەنگ بوو هیچ وەڵامی نەدا یەو لەبەرئەوێ دەرگای لەبەر دەمدا داخست.

دوای ئەنجامدانی ئەم گفتوگۆیە خەلیفە بۆچوونەکەی ئەدرەمی بەراست زانی و بانگەوازی کرد بۆار لەبەر دەم ئەو کەسانەدا تەسک بکەنەووە رازی نەبێت بەوێ پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم و جێنشینەکانی رەزای خوایان لێ بێت کردوویانەو هەریانەوێت بەبۆچوونی خۆیان هەرچیەکیان بووێت بیکەن و بیلێن، ﴿بەلکو دەبێت وەک ئەوان بکات لەکوێکدا پێویست بوو قسەبکەن بیکەن و لەکوێشدا پێویست بوو قسەنەکەن نەیکەن چونکە ئەو زانستی تەواوە کە هەرکەسێک سنوری خۆی بزانی و دەست درێژی نەکاتە سەر سنورەکانی شەرەحەکەی خۆی گەرە-وەرگیر.﴾

و هەریەو شێوێە خاوەنی هەموو بەتالێک لە ئەنجامدانی بیدەدا یان هەرشتیکمتر ئەوا هەردەبێت سەر ئەنجامی دابران بێت لەوێ بزانیت وەڵام بداتەو^۱.

۱ زانی پایە بەرز رەحەتی خۆی لێ بێت کەدەفەر مەوێت ﴿شارەزایم لەسەر ژبانی ئادرەمی و ئەو کەسێشی لەگەڵیدا بوو نە و هەروەها نازام جۆری ئەو بێدەبەیی باسکراوە چی بوو﴾ بەلگە نە لەسەر ئەوێ هەرنەزانرێت ئەو نەزانراوانە لای ئەو زانایە بەرزە چێن بەلکو زانایانی تر بەم شێوێە بۆیان باسکردووین:

• ئادرەمی : ﴿ناوی أبو عبد الرحمن بن محمد بن إسحاق الأذرمي﴾ بوو.

• ئەو کەسێشی گفتوگۆکە لەگەڵدا ئەنجامداوە ناوی ﴿ئەحمەدی کورێ ئەبی داوود بوو دۆزمنی سەر سەستی ئیمام ئەحمەد بوو لەسەر رێچکەیی جەمەیکان بوو﴾ ناو و نازناوی بەم شێوێە بوو ﴿القاضي الكبير أبو عبد الله أحمد بن فرج بن حريز بن الإيادي البصري البغدادي الجهمي﴾ بوو.

• ئەو خەلیفەبەشی لەو شێوەدا نامادەبوو ناوی ﴿الواقق بالله هارون كوري محمد المعتصم بالله كوري هارونه رەشیدی عەباسی بوو﴾.

• ئەو بێدەبەشی گفتوگۆکەیان لەسەر ئەنجامداوە بیدەدی دروستکردنی قورئان بوو. کەلمو سەردەمەدا باو بوو و خەلکانێکی زۆر بەهۆیە تووشی نارەحەتی و کوشتن و گرتن بوون- وەرگیراوە لەقسەکانی لێکۆلەرەو - وەرگیر.﴾

باسکردنی هه‌ندیک له‌ئایه‌ته‌کانی سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره

له‌و ئایه‌تانه‌ی هاتووه له‌باره‌ی سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌وه :

﴿سیفه‌تی ږوو﴾

خوای گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿وَبَقِيَ وَجْهٌ رَبِّكَ﴾ الرحمن: ۲۷ واته
﴿به‌ته‌نھا ږوووی په‌روه‌ردگارت ده‌میښته‌وه﴾.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

له‌و سیفه‌تانه‌ی که دانه‌ر باسی کردووه له‌ سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره :

دانه‌ر ږه‌حه‌تی خوای لى بیت ئه‌مانه‌ی له‌سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره باسکردووه و
نیمه‌ش قسه‌ی له‌سه‌ر ده‌که‌ین به‌گویره‌ی ریزبه‌ندی دانه‌ر:

• سیفه‌تی یه‌که‌م: ﴿الوجه - ږوو﴾

ږوویه‌کی دانپیدا‌نراو بو‌خوای گه‌وره به‌به‌لگه‌ی قورئان و سوننه‌ت و یه‌کده‌نگی
پیشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

خوای په‌روه‌ردگار ده‌فرموویت: ﴿وَبَقِيَ وَجْهٌ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ (۲۷)
الرحمن: ۲۷ واته ﴿ته‌نھا ږوووی په‌روه‌ردگاری خاوه‌ن شکوو که‌ره‌مکه‌رت ده‌میښته‌وه﴾

و ھەروەھا پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم بەسەعدی کۆری ئەبی
و ەقاصی فەرموو : ﴿إِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أَجْرْتَ عَلَيْهَا﴾ متفق
عليه. واتە ﴿ئەو سەعد تۆ ھیچ شتێک نابەخێشت مەبەست پێی پووی خوا بیت ئەوا
بەدلتیایەوه پاداشت دەدریتەوه لەسەری﴾.

و ە یە کەدەنگی سەلف لەسەر ئەو ە دانبریت بەو ەدا خوا ی گەورە پووی ە ە
ھەر بۆیە پێویستە جیگیر کردنی پووی بۆ خوا بەبی گۆرین و ە بەبی پە کخستن و ە بەبی
چۆن ەتی بۆ دانان و ە بەبی ھاوشیۆ ە بۆ دانان کە ئەو ەش بریت ە لە پووی ە کی راستە قینە ی
خوا ی گەورە کە شایستە ی خۆی ەتی.

و ە بەدلتیایەوه ئەوانە ی سەفەتە کانی خوا ی گەورە پە کەدەخەن سەفەتی پووی خوا ی
گەورە یان بە پاداشتی خوا لیکداوەتەوه و ئیمەش بەرپەرچیان دەدەینەوه بەو ە ی لەپێشەوه
لەبنەمای چوارەمدا باسکرا.

۱ البخاري : كتاب الجنائز : باب رثاء النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم سعد بن خولة
(۱۲۹۵).

ومسلم : كتاب الوصية : باب الوصية بثلاث (۱۶۲۸) (۵).

﴿سيفهتی دوو دهست﴾

← وههروهه خوی گهوره دهفهرموویت : ﴿بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ﴾ المائدة: ۶۴

پافهی شیخ نبینو عثیمین

• سيفهتی دووهم : ﴿اليدان - همدوو دهستی خوی گهوره﴾

دوو دهست له سيفهتهجیگیره کانی خوی پدروهرد گاره به بهلگهی قورنات و سوننهت و یه کدهنگی پیشین ﴿سهلف﴾.

خوی گهوره دهفهرموویت : ﴿بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ﴾ المائدة: ۶۴ واته ﴿بهلکو همدوو دهستی خوی گهوره کراوهیه﴾.

وههروهه پیتغمبهیری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم دهفهرموویت : ﴿يَمِينُ اللَّهِ مَلَأَى لَا يَفِيضُهَا نَفَقَةً سَحَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ تا نهو شوینهی که دهفهرموویت : ﴿وَبِيْدِهِ الْآخِرَى الْقَبْضُ يَرْفَعُ وَيَخْفِضُ﴾^۱

۱ مسلم : كتاب الزكاة : باب الحث على النفقة وتبشير المنفق بالخلف (۹۹۳) (۳۷).

و اما رواية البخاري فعنده في كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى ﴿لَمَّا خَلَقْتُ بَيْدَيَّ﴾ ص: ۷۵ (۷۴۱۱) بلفظ ﴿يَدُ اللَّهِ مَلَأَى لَا يَفِيضُهَا نَفَقَةً.....﴾ من حديث أبي هريرة

لايفيضا : بالعين المعجمة والضاد المعجمة الساقطة : واته : لني كم نايتموه .

سحاء : بمهلتين مثقلا ممدود : بهبهردهوامی دهبریزی بهسريد(۱۳ / ۳۹۵).

• سوودتک : نبین و حهجر له فتح الباريدا (۱۳ / ۳۹۵) دهفهرموویت لمقه کردن لهسر دهبرینه کهی مسلم و گیرانموه کهی که تاييدا له باتی ﴿يد الله﴾ ﴿يمين الله﴾ هاتوره .

وهدهیکاته بهلگه دزی نمو کهسانهی که دهستیان لیرودها به نیعمهت تفسیر کردووه وه لهموهش دوروتر نهو کهسانهی به گمغینه کانی خوا تفسیری کردووه، وهفهرموویتهی ﴿أطلق اليد على الخزان لتصرفها فيها﴾ منیش ووتم ﴿ليکرتمر﴾ : ((لهمودها بهلگهی نموهی تیدا به که : نبین و حهجر ره دی نموانهی داوهنموه سيفهته کانی خوی گهوره ده گورن)).

واته ﴿دهستی خوای گه‌وره پره به‌به‌خشین لینی کهم نایته‌وه به‌شه‌و رۆژ لینی ده‌رێژیت و ده‌به‌خشیت﴾ ﴿وله ده‌سته‌که‌ی تریدا کی‌شانه‌و پێوانه هه‌یه، به‌رزى ده‌کاته‌وه و نرمی ده‌کاته‌وه﴾^۱ هه‌ردوو پێشه‌وا موسلم و بوخارى رېوايه‌تیا‌نکردووه .

وه سه‌له‌ف یه‌کده‌نگن له‌سه‌ر جیگیرکردنی دوو ده‌ست بۆ خوای گه‌وره هه‌ربۆیه پێویسته جیگیرکردنی دوو ده‌سته بۆ خوا به‌بێ گۆرپین و وه‌به‌بێ په‌ک‌خستن وه‌به‌بێ چۆنیه‌تی بۆدانان وه‌به‌بێ هاوشیوه بۆدانان که‌ئه‌وانیش بریتین له‌ دوو ده‌ستی راسته‌قینه بۆ خوای گه‌وره که شایسته‌ی خۆیه‌تی.

وه به‌دلتیاییه‌وه ئه‌وانه‌ی سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره په‌کده‌خه‌ن سیفه‌تی دوو ده‌ستیان به نیعمه‌ت یان توانایی یان هاوشیوه‌ی ئه‌وانه ﴿تەفسیر کردوو و لیکداوه‌ته‌وه و ئیمه‌ش به‌رپه‌رچیان ده‌ده‌ینه‌وه به‌وه‌ی له‌پێشه‌وه له‌به‌های چواره‌مدا باسکرا وه به‌لایه‌نیکی چواره‌م به‌هه‌مان شیوه به‌رپه‌رچیان ده‌ده‌ینه‌وه : له‌ناو نایه‌ته‌که‌دا ئه‌وه‌ی تێدایه که رێگره له‌وه‌ی به‌هیچ جوۆی به‌و شیوه‌یه ته‌فسیر بکری‌ت هه‌روه‌کو خوای گه‌وره ده‌فه‌رمووی‌ت :

﴿لَمَّا خَلَقْتُ بَدَنِي﴾ ص: ۷۵ واته ﴿بۆ ئه‌وه‌ی که به‌دوو ده‌سته‌ی خۆم دروستم کردوو﴾، وه‌هه‌روه‌ها فه‌رمووده‌که‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رمووی‌ت ﴿وَبِيْدِهِ الْاُخْرَى الْقَبْضُ﴾ واته ﴿وله ده‌سته‌که‌ی تریدا کی‌شانه‌و پێوانه هه‌یه﴾.

۱ ته‌واوی فه‌رمووده‌که‌م به‌م شیوه‌یه‌یه ته‌نها بۆ زانیاری هه‌تاومه تا ناگادار بیت ﴿يَمِينُ اللَّهِ مَلَأَى لَا يَغِيظُهَا نَفَقَةُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَرَأَيْتُمْ مَا أَفَقَ مِنْذُ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فَإِنَّهُ لَمْ يَنْقُصْ مَا فِي يَمِينِهِ وَعَزَّهُ عَلَى الْمَاءِ وَبِيْدِهِ الْاُخْرَى الْفَيْضُ أَوْ الْقَبْضُ يَرْفَعُ وَيَخْفِضُ﴾ ﴿وه‌ر گێڕ﴾.

۱ واتہ لہم وشہی ﴿بیدہ﴾ کہ ﴿ید﴾ بہ تاء ہاتو وہ ہیج رپگری و مہنعیکی تیا نیہ کہ بو دوو دہستی خوا بہ کار بہیتریت - م. عبدالرحمن .

﴿سيفه‌تی نه‌فس﴾

← وه‌هه‌روه‌ها خ‌وای گه‌وره هه‌وان له‌باره‌ی پێغه‌مبه‌ر عیساوه h ده‌دات که
 فهرموویه‌تی: ﴿تَعَلَّمْ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمْ مَا فِي نَفْسِكَ﴾ المائدة: ۱۱۶ واته: ﴿خ‌وای
 گه‌وره تۆ ده‌زانیت چی له ناخ و ده‌روونی مندا هه‌یه به‌لام من نازانم چی له نه‌فسی تۆدا
 هه‌یه﴾.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

● سيفه‌تی سی‌ههم: ﴿النفس - نه‌فسی خ‌وای گه‌وره﴾

دانان به نه‌فسی‌کی جی‌گیر بۆ خ‌وای گه‌وره به به‌ل‌گه‌ی قورئان و سونه‌ت و
 به‌که‌ه‌نگی پێشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

خ‌وای گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿كُنْتُ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ﴾ الأنعام: ۵۴
 واته: ﴿دل‌نیا بن خ‌وای په‌روه‌رد‌گار‌تان له‌سه‌ر نه‌فسی خ‌وایی نووسیه به‌به‌زه‌یی و
 به‌رحم بێت له‌گه‌لتاندا﴾.

وه‌هه‌روه‌ها خ‌وای گه‌وره هه‌وان له‌باره‌ی پێغه‌مبه‌ر عیساوه h ده‌دات که فهرموویه‌تی:
 ﴿تَعَلَّمْ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمْ مَا فِي نَفْسِكَ﴾ المائدة: ۱۱۶ واته: ﴿خ‌وای گه‌وره تۆ
 ده‌زانیت چی له ناخ و ده‌روونی مندا هه‌یه به‌لام من نازانم چی له نه‌فسی تۆدا هه‌یه﴾.

وھەر وھە پێغەمبەری خواوہ صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دەفەر مووێت :
﴿سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَرِضَاءَ نَفْسِهِ وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ﴾^۱ واتە
﴿پاکى و بى کەم و کورتى و گەورەیی سپاس بو خواى گەورە بەئەندازەى زماوەى
دروستکراوەکانى و پەزای خۆى و قورسایى عەرشە کەبى و زۆرو درێژى وشەکانى﴾
وہ سەلف لەسەر دانپێدانانى و جیگیرکردنى یە کەدنگن بەو شیوەیەى شایستەو
شیاوى خۆیەتى ھەربۆیە پێویستە دانپێدانان و جیگیرکردنى سیفەتى ﴿نەفس﴾ بو
خواى گەورە بەبى گۆرپن و ەبەبى پەکخستن وەبەبى چۆنیەتى بۆدانان وەبەبى ھاوشیوە
بۆدانان.

۱ مسلم : کتاب الذکر والدعاء .. : باب التسبیح أول النهار وعند النوم (۲۷۲۶) (۷۹) من
حدیث جویریة رضي الله عنها.

﴿سيفه‌تی هاتن﴾

← وه خوای پاك و بیگمرد ده‌فەرموویت : ﴿وَجَاءَ رَبُّكَ﴾ الفجر: ۲۲

واته ﴿وهلهو رۆژه‌دا پەروەردگارت هات به‌هاتنێك شیای خوی بیت﴾

وهه‌روه‌ها ده‌فەرموویت : ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ﴾ البقرة: ۲۱۰

واته ﴿ئایه‌ ئه‌وانه‌ی پەیره‌وانی شه‌یتانن چاره‌ڕێتی چی ده‌که‌ن به‌ده‌ر له‌وه‌ی خوای گموره‌ بیت بۆ لایان﴾.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

• سيفه‌تی چواره‌م : ﴿النجيء﴾ - هاتنی خوای پەروەردگار﴾

هاتنی خوای گموره‌ له‌رۆژی قیامه‌تدا بۆ حوکومکردن له‌ نێوان بێنده‌کانیدا جیگیربووه‌ به‌ به‌لگه‌ی قورئان و سوننه‌ت و یه‌که‌هنگی پێشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

وه خوای پاك و بیگمرد ده‌فەرموویت : ﴿وَجَاءَ رَبُّكَ﴾ الفجر: ۲۲

واته ﴿وهلهو رۆژه‌دا پەروەردگارت هات به‌هاتنێك شیای خوی بیت﴾

وهه‌روه‌ها ده‌فەرموویت : ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ﴾ البقرة: ۲۱۰

واته ﴿ئایه‌ ئه‌وانه‌ی پەیره‌وانی شه‌یتانن چاره‌ڕێتی چی ده‌که‌ن به‌ده‌ر له‌وه‌ی خوای گموره‌ بیت بۆ لایان﴾.

وههروهها پیغه مبهری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده فەر موویتی : ﴿حَتَّىٰ إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ أَتَاهُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ متفق علیه .
واته : ﴿تَانَهُو کاتهی نه گەر نه مایه وه جگه له کهسانیک نه بیت که خوای گهوره ده پەرستن پهره ردگاری جیهانیان دیت بۆ لایان﴾^۲ له فەر موودهیه کی درێژدا .

۱ البخاري : كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى : ﴿رُحْمَ يُؤْمِنُ تَائِرَةً﴾ (٢٢) إِلَى رَبِّهَا نَاطِرَةً ﴿٢٣﴾ القيامة: ٢٢ - ٢٣ (٧٤٣٩).

ومسلم : كتاب الإيمان : باب معرفة طريق الرؤية (١٨٣) (٣٠٢) من حديث أبي سعيد الخدري رضي الله عنه .
٢ موسلمانانی نازیز نهم فەر موودهیه زانای پایه بهرز له رفاهه کهدا هیتاویهتی بهشیکه له فەر موودهیه کی درێژ که تیايدا نهتموه کانی تیدا ههشده کریت و باسی هاتی خوای پهره ردگاریشی تیدا به که دیت بۆ لای کهسانیک تهمنها خویان په رستوه چاره پێی هاتی ده کهن، جاله بهر گرنگی نهو فەر موودهیه که پشموا بوخاری له سه حیه کهیدا هیتاویهتی منیش لێره دا به پێوستی ده زام بیهتیم له بهر دوو هو :

١- وهك رەدێك بۆ بیدعه چه كان كه به ناره زووی خویان هه رچه کیان بویت ده یگۆرن له وانمش سیفه ته کانی پهره ردگار چونکه نهم فەر موودهیه بیانوویان ده بریت، به تلام نهوهی جیگهی پر سياره نهویه نایه نهوانه ده گهریتمهو بۆ ههق ؟ وهلامه کی بۆ توی خویتمر جیده هیتلم .

٢- وهك موژدهیهك بۆ خوا پەرستان كه هیچ خهفەت نهخۆن ژبانی دنیا هیچ نه پاشان مردن دیت و زیندوده کریتنهو و خوای گهوره دیت بۆ لایان وه ده بینین، داوا کارم خوای گهوره من و توش بگێری لهوانه ی نهو موژدهیه دهیانگرتمهو .

له فەر موودهیه که :

٤٥٨١ - حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ حَدَّثَنَا أَبُو غَمَرٍ حَفْصُ بْنُ مَيْسَرَةَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ﴿ أَنَّ أَنَسًا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ هَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ بِالظُّهْرِ ضَوْءَ لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ قَالُوا لَا قَالَ وَهَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ ضَوْءَ لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ قَالُوا لَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا كَمَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ أَحَدِهِمَا إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَذُنٌ مُؤَذِّنٌ تَقْبَعُ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ فَلَا يَبْقَى مِنْ كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللَّهِ مِنَ الْأَصْنَامِ وَالْأَنْصَابِ إِلَّا يَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ بَرٌّ أَوْ فَاجِرٌ وَغَيْرَاتُ أَهْلِ الْكِتَابِ فَيَدْعَى الْيَهُودُ يَقَالُ لَهُمْ مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ غَزِيرَ ابْنِ اللَّهِ فَيَقَالُ لَهُمْ كَدَّبْتُمْ مَا أَخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ فَمَاذَا تَبْغُونَ فَقَالُوا عَطِشْنَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا قِشَارًا أَلَا تَرَوْنَ فَيُخْشَرُونَ إِلَى النَّارِ كَالْهِيَ سَرَابٍ يَخْطُمُ بَعْضُهَا بَعْضًا فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ ثُمَّ يَدْعَى النَّصَارَى يَقَالُ لَهُمْ مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ فَيَقَالُ لَهُمْ كَدَّبْتُمْ مَا أَخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ فَيَقَالُ لَهُمْ مَاذَا تَبْغُونَ فَكَذَلِكَ مِثْلَ الْأَوَّلِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ أَتَاهُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فِي أَدْنَى صُورَةٍ مِنَ النَّبِيِّ رَأَوْهُ فِيهَا فَيَقَالُ مَاذَا تَنْتَظِرُونَ تَقْبَعُ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ قَالُوا فَارْقَانَا النَّاسَ فِي الدُّنْيَا عَلَى الْفَقْرِ مَا كُنَّا إِلَيْهِمْ وَلَمْ نُصَاجِبْهُمْ وَنَحْنُ نَنْتَظِرُ رَبَّنَا الَّذِي كُنَّا نَعْبُدُ فَيَقُولُ أَنَا رَبُّكُمْ فَيَقُولُونَ لَا نُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا ﴿ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا - وَهَرَكِيرِ

و ه سەله‌ف یه‌کده‌نگن له‌سه‌ر چه‌سپاندنی سیفه‌تی ﴿هاتن﴾ بۆ خوای گه‌وره
 هه‌ربۆیه‌ پێویسته‌ جێگیر کردنی ﴿هاتن﴾ بۆ خوا به‌بێ گۆڕین و وه‌به‌بێ په‌کخستن
 وه‌به‌بێ چۆنیه‌تی بۆدانان وه‌به‌بێ هاوشیوه‌ بۆدانان که‌ئه‌ویش بریتیه‌ له‌ هاتنیکی راسته‌قینه‌
 بۆ خوای گه‌وره‌ که‌ شایسته‌ی خۆیه‌تی .

و ه به‌دلتیاییه‌وه‌ نه‌وانه‌ی سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌ په‌کده‌خه‌ن سیفه‌تی هاتنی خوای
 گه‌وره‌یان به‌ هاتنی فه‌رمانه‌که‌ی خوا لێکداوه‌ته‌وه‌ و ئێمه‌ش به‌رپه‌رچیان ده‌ده‌ینه‌وه‌ به‌وه‌ی
 له‌پێشه‌وه‌ له‌بنه‌مای چواره‌مدا باسکرا .

﴿سيفه‌تی رازیوون﴾

← وهه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾ المائدة: ١١٩

واته ﴿خوای په‌روه‌ردگار له‌وان رازیبه‌و نه‌وانیش له‌خوای په‌روه‌ردگار رازین﴾

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

• سيفه‌تی پێنجهم: ﴿الرّضى - سيفه‌تی رازیوونی خوای گه‌وره﴾

رازیوون یه‌کیکه له‌سيفه‌ته‌چه‌سپاوه‌کانی خوای گه‌وره به‌به‌لگه‌ی قورئان و سوننه‌ت و یه‌کده‌نگی پێشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾ المائدة: ١١٩

واته ﴿خوای په‌روه‌ردگار له‌وان رازیبه‌و نه‌وانیش له‌خوای په‌روه‌ردگار رازین﴾.

وهه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده‌فه‌رموویت : ﴿إِنَّ اللَّهَ لَيَرْضَى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا أَوْ يَشْرِبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا﴾^١

واته ﴿خوای په‌روه‌ردگار رازی ده‌بی‌ت له‌به‌نده‌یه‌ك كه هه‌ر جارێك خواردنی‌ك ده‌خوات سوپاسی ده‌كات له‌سه‌ر ئه‌و خواردنه‌ی به‌وی به‌خشیوه، یان له‌كاتێكدا تینوی ده‌بی‌ت و ئاو ده‌خواته‌وه سوپاسی ده‌كات له‌سه‌ر ئه‌و خواردنه‌وه‌یه‌ی به‌وی به‌خشیوه﴾.

^١ مسلم : كتاب الذكر والدعاء : باب إستحباب حمد الله تعالى بعد الأكل والشرب (٢٧٣٤)

(٧٩) من حديث أنس بن مالك رضي الله عنه .

الأكلة: بریتیه له‌خواردنی ژه‌مێك له‌خواردن وه‌ك نیوه‌رو ئیواره.

هەربۆیە پێویستە جێگیر کردنی سیفەتی ﴿پازیبوون﴾ بۆ خوای گەورە بەبێ گۆڕین و وەبەبێ پەکخستن وەبەبێ چۆنیەتی بۆدانان وەبەبێ هاوشیۆە بۆدانان کەئەویش بریتیه لە پازیبوونیکی راستەقینە بۆ خوای گەورە کە شایستەیی خۆیەتی .

و بەدلتیاییه‌وه ئەوانەیی سیفەتەکانی خوای گەورە پەکدەخەن سیفەتی پازیبوونی خوای گەورەیان بە پاداشتی خوا لێکداوەتەوه و ئێمەش بەرپەرچیان دەدەینەوه بەوهی لەپێشەوه لەبنەمای چوارەمدا باسکرا .

﴿سێفه‌تی خۆشه‌ویستی﴾

← وهه‌روه‌ها خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت: ﴿يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ﴾ المائدة: ٥٤

واته ﴿خۆشی ده‌وین و ئەوانیش ئەویان خۆش ده‌ویت﴾.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

• سێفه‌تی شه‌شهم: ﴿الحبة - خۆشه‌ویستی﴾

خۆشه‌ویستی یه‌ کێکه‌ له‌ سێفه‌ته‌ چه‌سپاوه‌کانی خ‌وای گه‌وره‌ به‌ به‌لگه‌ی قورئان و سوننه‌ت و یه‌ کده‌نگی پێشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت: ﴿فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ﴾ المائدة: ٥٤

واته ﴿جاخ‌وای گه‌وره‌ له‌مه‌دوا که‌سانیک‌ دیتیت که‌ خۆشی ده‌وین و ئەوانیش ئەویان خۆش ده‌ویت﴾.

وهه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم له‌ رۆژی خه‌یه‌ردا به‌ پێشه‌وا عه‌لی ره‌زای خ‌وای لی بیت فه‌رموو: ﴿لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ عَدَا رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾^١ واته ﴿به‌یانی ئالاکه‌ ده‌ده‌م به‌ پیاویک‌ که‌ خ‌واو پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی صلی الله علیه وعلی آله وسلم خۆش ده‌ویت وه‌ خ‌واو پێغه‌مبه‌ره‌که‌یشی صلی الله علیه وعلی آله وسلم ئەویان خۆش ده‌ویت﴾.

١ البخاري: كتاب المغازي: باب غزوة الخيبر (٤٢١٠).

ومسلم: كتاب فضائل الصحابة: باب من فضائل علي (٢٤٠٦) (٣٤) من حديث سهل بن سعد رضي الله عنه.

نەو پیاوه‌ی له‌فه‌رموده‌که‌دا ناوی براوه‌ ﴿عه‌لی کورپی نه‌بو تالیب ره‌زای خ‌وای لی بیت﴾ نه‌بو.

سەلەف یە کدەنگن لە سەر چەسپاندنی سیفەتی ﴿خۆشەویستی﴾ بۆ خوای گەورە بەجۆری کە خۆشەویستی ھەیە و خۆشەویستیشە ھەربۆیە پێویستە جێگیر کردنی سیفەتی ﴿خۆشەویستی﴾ بۆ خوای گەورە بەبێ گۆڕین و وەبەبێ پەکەستن وەبەبێ چۆنیەتی بۆدانان وەبەبێ ھاوشیوە بۆدانان کەئەویش بریتییە لە خۆشەویستییەکی راستەقینە بۆ خوای گەورە کە شایستەی خۆیەتی .

وە بەدلتیایەوێ نەوانەی سیفەتەکانی خوای گەورە پە کدەخەن سیفەتی رازیوونی خوای گەورەیان بە پاداشتی خوا لێکداوەتەوێ و ئێمەش بەرپەرچیان دەدەینەوێ بەوێ لەپێشەوێ لەبنەمای چوارەمدا باسکرا .

﴿سيفهتی تورەبوون﴾

← وههروههها خوای گهوره دهفهرموویت: ﴿وَعَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ الفتح: ۶
واته ﴿وه تورەبه لیان﴾.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

• سيفهتی حدوتهم: ﴿الغضب - تورەبوون﴾

تورەبوون یه کێکه له سيفهته چه سپاوه کانی خوای گهوره به بهلگهی قورئان و سوننهت و یه کدهنگی پیشین ﴿سهلف﴾.

خوای گهوره لهبارهی کهسیکهوه باوهرداریک بهدهستی نهقهست بکوژیت دهفهرموویت: ﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا

وَعَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾ النساء: ۹۳

واته ﴿هه کهسیک بهدهستی نهقهست مروڤینکی خاوهن باوهرد بکوژیت سزاو تۆلهی ههردۆزهخهو بههه تاههتایش تیدا دهمیتهوه غهزهه و تورەبهی خوای لهسههوه نهفرینشی لیکردوهه﴾.

وههروههها پیغهمهبری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم دهفهرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ كِتَابًا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي فَهُوَ مَكْتُوبٌ عِنْدَهُ فَوْقَ الْعَرْشِ﴾^۱

۱ البخاري: كتاب التوحيد: باب قول الله تعالى ﴿بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ﴾ (۶۱) فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ (۲۲) ﴿البروج: ۲۱ - ۲۲﴾ (۷۵۵۴).

ومسلم: كتاب التوبة: باب في سعة رحمة الله تعالى وأنها سبقت غضبه (۲۷۵۱) (۱۴) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه.

واتە ﴿خوای پەرورەدگار نووسینیکی نووسی پیش ئەوەی هیچ دروستکراویک دروست بکات که بەزەیی من پیش تورەبوونم کەوتوووە کەئەوێش نووسراوە لەلای خۆی لەسەر عەرش﴾^۱

وہ بینگومان سەلف یە کەدەنگن لەسەر چەسپاندنی سیفەتی ﴿تورەبوون﴾ بۆ خوای گەورە ھەربۆیە پێویستە جیگیر کردنی سیفەتی ﴿تورەبوون﴾ بۆ خوای گەورە بەبێ گۆرین و وەبەبێ پەکخستن وەبەبێ چۆنیەتی بۆدانان وەبەبێ ھاوشیوە بۆدانان کەئەوێش بریتێە لە ﴿تورەبوونیکی﴾ راستەقینە بۆ خوای گەورە کە شایستەیی خۆیەتی .

وہ بەدلتیایێوە ئەوانەیی سیفەتەکانی خوای گەورە پە کەدەخەن سیفەتی تورەبوونی خوای گەورەیان بە تۆلەسەندنەوە لیکداوەتەر و ئیمەش بەرپەرچیان دەدەینەو بەوەی لەپێشەو لەبنەمای چوارەمدا باسکرا، وە لەپروویەکی ترەو خوای گەورە جیاوازی کردووە لەنیوان ﴿تورپوون و تۆلەسەندنەوە﴾دا جالەوبارەو خوای گەورە ڤەرموویەتی: ﴿فَلَمَّا آسَفُونَا﴾ الزخرف: ۵۵ واتە ﴿جاکتیک تورپان کردین﴾

﴿أَنْقَمْنَا مِنْهُمْ﴾ الزخرف: ۵۵ واتە ﴿تۆلەمان لیسەندنەو﴾ خوای گەورە تۆلەسەندنەوی کردە دەرئەنجام و ئامانج بۆ تورپوونەکی، کەئەوێش بەلگەیە لەسەرئەوی کە جیاوازی ھەیە لەنیوان ﴿تورپوون و تۆلەسەندنەو﴾دا.

۱ خۆشەویستان زانای ڤاڤەکار دەقی ڤەرموودەکی بەجۆریکی تر ھێناوە بەلام من کەسەیری بوخاریم کرد بینیم ھەو شیوہی سەرەو راستە وەھەرەھا لە موسلیمشدا ھەربەو شیوہی نێ بۆیە ئەو ھەلبژارد پێم وایە شیخیش ئەوێ لە قەست نەھێناوە. ھاتوو ڤەرموودەکی لە بوخاری و موسلیمدا ھەلبژاردوو و ئەو شیوہی لیدەرچوو.

والله أعلم ﴿وەرگێر﴾

﴿سێفه‌تی نارازی بوون﴾

← وهه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿اتَّبِعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهُ﴾ محمد: ٢٨ واته ﴿شوینی شتیک که‌وتن خوای گه‌وره نارازییه لێ﴾.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثمین

• سێفه‌تی هه‌شتم: ﴿السخط - تووره‌یی﴾

توره‌یی یه‌کیکه له سێفه‌ته چه‌سپاوه‌کانی خوای گه‌وره به به‌لگه‌ی قورئان و سوننه‌ت و یه‌کده‌نگی پێشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهُ﴾ محمد: ٢٨ واته ﴿ئهو تۆله‌یه‌شیان به‌و جوژه به‌هۆی ئه‌وه‌وه‌یه که‌به‌راستی شوینی شتیک که‌وتن خوا توره ده‌کات﴾.

وه له دو‌عاو نزا‌کانی پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ئه‌وه بوو که‌ده‌یفه‌رموو: ﴿اللَّهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَلْتَ كَمَا أَتْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ﴾^١

واته ﴿خوا‌یه په‌نا ده‌گرم به‌ره‌زای تۆ له توره‌بوونت، وه‌په‌نا ده‌گرم به‌لیبوره‌یت له سزادانت، وه‌خوای گه‌وره په‌نا ده‌گرم به‌تۆ له‌خۆت، ستایشم بۆتۆ ژماره‌ناکه‌م، هه‌روه‌کو چۆن خۆت ستایشی نه‌فسی خۆت کردووه﴾.

١ مسلم: کتاب الصلاة: باب ما يقال في الركوع والسجود (٤٨٦) (٢٢٢) من حديث عائشة رضي الله عنها.

وہ بیگومان سەلف یە کدەنگن لەسەر چەسپاندنی سیفەتی ﴿تورپەیی﴾ بۆ خوای گەورە ھەربۆیە پێویستە جیگیر کردنی سیفەتی ﴿تورپەیی﴾ بۆ خوای گەورە بەبێ گۆرین و ەبەبێ پە کخستن و ەبەبێ چۆنیەتی بۆدانان و ەبەبێ ھاوشیۆە بۆدانان کەئەویش بریتە لە ﴿تورپەییەکی﴾ راستەقینە بۆ خوای گەورە کە شایستەیی خۆیەتی .

وہ بەدلنیایمەو ەوانەیی سیفەتەکانی خوای گەورە پە کدەخەن سیفەتی تورپەیی خوای گەورەیان بە تۆلەسەندنەوہ لیکداوەتەوہ و ئیمەش بەرپەرچیان دەدەینەوہ بەوہی لەپێشەوہ لەبنەمای چوارەمدا باسکرا .

﴿سيفه‌تی پیناخۆشبوون﴾

← وهه‌روه‌ها خ‌وای گه‌وره ده‌فهرموو‌یت : ﴿كَرِهَ اللَّهُ أَنْيَعَاثَهُمْ﴾
التوبة: ٤٦ واته ﴿خوا هاتنیانی پیناخۆش نه‌بوو﴾.

رافه‌ی شیخ نبینو عثمین

• سيفه‌تی نۆه‌م: ﴿الکراهة – پیناخۆش بوون﴾

پیناخۆشبوون له‌خواوه بۆنه‌و که‌سه‌ی شایه‌نی بی‌ت چه‌سپاوه به‌ه‌لگه‌ی قورئان و سوننه‌ت و یه‌کده‌نگی پش‌ین ﴿سه‌له‌ف﴾.

خ‌وای گه‌وره ده‌فهرموو‌یت : ﴿وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ أَنْيَعَاثَهُمْ﴾ التوبة: ٤٦
واته ﴿به‌لام چونکه خوا هاتنیانی پیناخۆش نه‌بوو﴾.

وهه‌روه‌ها پ‌تغه‌مبه‌ری خواوه ص‌لی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فهرموو‌یت : ﴿إِنَّ اللَّهَ كَرِهَ لَكُمْ ثَلَاثًا قِيلَ وَقَالَ وَكَثْرَةُ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةُ الْمَالِ﴾^١.

واته ﴿خ‌وای گه‌وره سی شتی بۆ ئیوه پیناخۆشه ئه‌نجامی بده‌ن که‌ئه‌وانیش : وتی وتی و پرسیارزۆر کردن بی ئه‌وه‌ی پ‌یوستیه‌ک هه‌بی‌ت، وه مال به‌ فی‌رۆدان﴾

وه بینگومان سه‌له‌ف یه‌کده‌نگن له‌سه‌ر چه‌سپاندنی سيفه‌تی ﴿پیناخۆش بوون﴾ بۆ خ‌وای گه‌وره هه‌ربۆیه پ‌یوسته جی‌گیر کردنی سيفه‌تی ﴿پیناخۆش بوون﴾ بۆ خ‌وای

١ البخاري : كتاب الأدب : باب عقوب الوالدين من الكبائر (٥٩٧٥).

ومسلم : كتاب الأقضية : باب النهي عن كثرة المسائل من غير حاجة ... (٥٩٣) (١٣) واللفظ له . من حديث المغيرة بن الشعبة.

گهوره بهی گورین و وه بهی په کخستن وه بهی چونیتهی بۆدانان وه بهی هاوشیوه
 بۆدانان که نه ویش بریتیه له ﴿پیناخوش بوونیکی﴾ راسته قینه بۆ خوی گهوره که
 شایستهی خوږه تی .

وه به دلنیا ییوه نه وانهی سیفته ته کانی خوی گهوره په کده خدن سیفته تی ﴿پیناخوش
 بوونی﴾ خوی گهوره یان به دوور خسته وه لیکداوه ته وه و نیمهش بهر پر چیان
 ده دینه وه به وهی له پشه وه له بنه مای چواره مدا باسکرا .

باسکر دنى هەندىک لە فەرموودەکانى پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى
آله وسلم دەربارەى سيفەتەکانى خواى گەورە

﴿سيفەتى دابەزىن﴾

◀ وە لە سونەتیشدا پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم
دە فەرموویت: ﴿يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا*
واتە ﴿پەروەردگارمان پاك و بێگەردى و بەرزى بۆئەو هەموو شەویك دادەبەزێتە
ئاسمانى دونیا﴾.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

• سيفەتى دەبەم: ﴿النزول – دابەزىنى خواى گەورە﴾

دابەزىنى خواى گەورە بۆ ئاسمانى دونیا لە سيفەتە چەسپاوەکانى بە بەلگەى
سونەت و یە کدەنگى پێشین ﴿سەلەف﴾.
پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دە فەرموویت: ﴿يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ
وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ يَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي
فَأَسْتَجِيبَ لَهُ﴾^۱ الحديث متفق عليه.

* ئین و لقییم لە پەرتووکى ﴿اجتماع الجيوش – لاپەرە ۱۹۱﴾ ئەوەش بۆ زیادکردووە:

و هە پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دە فەرموویت: ﴿لله أفرح بتوبة العبد﴾.

۱ البخاري: كتاب التوحيد: باب الدعاء والصلاة في آخر الليل (۱۱۴۵).

ومسلم: كتاب صلاة المسافرين: باب الرغب في العاء والذكر في آخر الليل والإجابة فيه (۷۵۸) (۱۶۸) من
حديث أبي هريرة رضي الله عنه .

وفي الباب عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه أخرجه مسلم (۷۵۸) (۱۷۲) .

وراجع لشرح هذا الحديث والكلام عليه باستفاضة ((شرح حديث النزول)) لشيخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله.

واته ﴿پەروەردگارمان پاك و بێگەردی و بەرزى بۆئەو ھەموو شەویك دادەبەزیتە ئاسمانى دنیا لەكاتێكدا سیەى كى كۆتایى شەو دەمیتەووە جا دەفەرموویت كى لیم دەپاریتەووە با وەلامى بدەمەووە﴾

و ە بێگومان سەلف یە كەدەنگن لەسەر چەسپاندنى سێفەتى ﴿دابەزین و ھاتنەخوارەووە﴾ بۆ خوای گەورە ھەربۆیە پێویستە جێگیر كردنى سێفەتى ﴿دابەزین و ھاتنەخوارەووە﴾ بۆ خوای گەورە بەبێ گۆرین و ەبەبێ پەكخستن و ەبەبێ چۆنیەتى بۆدانان و ەبەبێ ھاوشیو ەبۆدانان كەئەویش بریتى ە ﴿دابەزین و ھاتنەخوارەووەى كى﴾ راستەقینە بۆ خوای گەورە كە شایستەى خۆیەتى .

و ە بەدڵنیایى ەو ئەوانەى سێفەتەكانى خوای گەورە پەكەخەن سێفەتى ﴿دابەزین و ھاتنەخوارەووەى﴾ خوای گەورەیان بە دابەزینی فەرمانەكەى یان بەزەییەكەى یان فریشتەییەك لە فریشتەكانى لێكداوەتەووە و ئیمەش بەرپەرچیان دەدەینەووە بەو ەى لەپێشەو ە لەبنەمای چوارەمدا باسكرا . و ەبەشیو ەى كى تریش بەرپەرچیان دەدەینەووە بەو ەى كە فەرمانكردن و ھاوشیو ەى ئەو ە ناكړیت و ناگوئجیت كەبلیت : كى لیم دەپاریتەووە با وەلامى بدەمەووە^۱ تاكۆتایى.

۱ ئاماژە بەبەشى كۆتایى فەرموودەكە كە دەفەرموویت : ﴿مَنْ يَدْعُونِي فَاسْتَجِبْ لَهُ﴾ واتە : ئەگەر مەبەست لەدابەزین دابەزینی مەلایكە یان ەحەتى خوا یان فەرمانى خوا بیت بۆ لەكۆتای فەرموودەكەدا دەفەرموویت : كى بانگم دەكات تاو ەلامى بدەمەووە، كەواتە ﴿نزول﴾ دراو ە پال خوای گەورە ئەك مەلایكەو ەتد .

﴿سيفه‌تی سه‌یرلیه‌تان﴾

➤ وه‌ه‌روه‌ها پیغه‌مه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رموویت :

﴿يُعْجَبُ رَبُّكَ مِنَ الشَّابِّ لَيْسَتْ لَهُ صَبَوَةٌ﴾ واته ﴿په‌روه‌ردگارت سه‌یری دیت له
گه‌نجیک به‌لای ئاره‌زووبازیدا نه‌چیت﴾

رافه‌ی شیخ نبینو عثیمین

• سيفه‌تی یانزه‌همم: ﴿العَجَبُ - سه‌یرلیه‌تان﴾

سه‌یرلیه‌تان یه‌کیکه له‌سيفه‌ته چه‌سپاوه‌کانی خوای گه‌وره به‌ه‌لگه‌ی قورئان و
سونه‌ت و یه‌کده‌نگی پیشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾﴾ الصافات: ١٢

له‌سه‌ر خویندنه‌وه‌ی هه‌ریه‌که له ﴿حزرة، الکسانی، وخلف﴾ که‌ئه‌وان ئه‌و تائه‌ی
له‌سه‌ر ﴿عَجِبْتَ﴾ هیه به ﴿ضَمَّ﴾ ده‌بخویننه‌وه، واته ئابه‌و شیوه‌یه‌ی لیدیت
﴿عَجِبْتُ﴾

واته ﴿من سه‌یرم لیدیت به‌لام ئه‌وان گالته‌ده‌کن﴾ به‌لام له‌سه‌ر شیوه‌که‌ی خوای
واته ﴿به‌لکو تو له‌ململانی ئه‌وان ده‌رباره‌ی ئه‌و هه‌واله‌یه‌قینه‌یه‌ی که‌بیستویه‌نه‌ له
قورینکی نه‌رمی پیکه‌وه نووساو لینج ئاده‌م دروست بووه سه‌یرداماوی و ئه‌وانیش
بو‌خوایان هه‌رخه‌ریکی پیکه‌نین و گالته‌وه مه‌سخه‌ره‌ن به‌تو و به‌زیندوبوونه‌وه﴾.

١ یشیر الشیخ رحمه الله إلى قراءة حمزة والكسائي وخلف بضم التاء . راجع المبسوط في القراءة
العشر لابن مهران الأصبهاني ص(٣٥٧)، والسبعة في القراءة لابن مجاهد ص (٥٤٧) .

تبييني: نايه ته كه له سهر خويندنه وهى ﴿حزرة، الكسائي، وخلف﴾ كه ﴿ضم﴾ به كارده هيتريت بؤ نهم سيفه تهى خواى گه وره. ﴿وه رگير﴾.

وه هه ووه ها پښه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فرمويت :

﴿يُعْجَبُ رَبُّكَ مِنَ الشَّابِّ لَيْسَتْ لَهُ صَبَوَةٌ﴾ رواه أحمد وهو في المسند ص ١٥١ ج ٤ عن عقبه بن عامر مرفوعا وفيه ابن لهيعة^١.

واته ﴿په ووه ردگار ت سهرى ديت له گه نجيك حزى به لای ناره زو و بازيدا نه چيت﴾

وه بنگومان سله ف يه كده نكن له سهر چه سپاندى سيفه تى ﴿سهر لي هاتن﴾ بؤ خواى گه وره هه ربويه پيوسته جينگر كرنى سيفه تى ﴿سهر لي هاتن﴾ بؤ خواى گه وره به بى گورين و وه به بى په كخستن وه به بى چو نيه تى بؤ دانان وه به بى هاوشيوه بؤ دانان كه نه ویش برتیه له ﴿سهر لي هاتن كى﴾ راسته قينه بؤ خواى گه وره كه شايستهى خوږه تى.

١ حديث ضعيف : أخرجه أحمد (١٥١ / ٤) وابن أبي عاصم في السنة (٥٤٧) زأبة يعلى (١٤٧٩) والطبراني في الكبير (٣٠٩ / ١٧) والقضاعي في مسند الشهاب (٥٧٦) وتمام الرازي في فوائده (١٢٨٧) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (٦٠٠) ونقل الحافظ السخاوي في المقاصد الحسنة ص (١٢٣) تضعيف الحافظ ابن حجر العسقلاني له في فتاويه من أجل عبدالله بن لهيعة وضعفه الألباني في الضعيفة (٢٤٢٦) وقال السخاوي : ((رونا في جزء أبي حاتم الحضرمي من حديث الأعمش عن إبراهيم قال : كان يعجبهم أن لا يكون للشباب صبوة)) .

* الصبوة : حمز كردن به لای ناره زو ودا .

ويغني عن هذا الحديث في إثبات صفة العجب ما رواه البخاري (٤٨٨٩) من حديث أبي هريرة في حديث ضعيف : لقد عجب الله عز وجل - أو ضحك - من فلان أو فلانة فأنزل الله عز وجل :

﴿وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾ الحشر: ٩ .

وه بەدلتیاییه‌وه ئەوانه‌ی سیفەتەکانی خوای گەوره پەکده‌خەن سیفەتی ﴿سەیر لێهاتنی﴾ خوای گەوره‌یان بە پاداشتدانەوه لێکداوەتەوه و ئێمەش بەرپەرچیان دەدەینەوه بەوه‌ی لەپێشەوه لەبنەمای چوارەمدا باسکرا .

سەیر لێهاتن دووجۆره:

١. یەكەمیان ئەوه‌یه كه هۆكارەکانی شاراون لەكاتی ڕووداندا لای ئەو كەسەى سەرى سورماوه لەوه‌ی بینووەتی هەربۆیه ئەو شتەى پێ سەیره‌و زۆر بەگەوره سەیری دەكات و سەرى لێ دەسورمێ كەدەیینیت، جائەو جۆره بەهێچ جۆرێك ناشیا و نەگەجراوه بۆخوای گەوره لەبەرئەوه‌ی خوای گەوره هێچ شتێك لای شاراونیه.

٢. دووهم : هۆكەى بریتیه لەدەرچوونی شتێك لەهاوشیۆه‌كانی خۆی یان لەسەرئەو شتەى كەپۆیستە بەوشیۆه‌یه بێت بەلام كە پەیدادەبێت وادەرناچیت كە هەروابوو، لەگەڵ زانستی ئەوه‌ی سەیری لێدیت لەو شتە، وئەوه بریتیه لەوه‌ی كەچەسپاوه بۆخوای گەوره.

ڕوونکردنەوه‌ی وەرگێژ: ئەوه‌ی كه مامۆستامان شیخ ئیبن و عثمین باسى

کرد لەوانه‌یه كه‌مێك تیگەیشتنى قورس بێت بۆیه من بەغونە بۆت ڕوونده‌كەمه‌وه:

غونە بۆ یەكەمیان : وهك ئەوه‌ی كۆمه‌له‌ كه‌سێك لەشوێنێكدا زۆر بەشیۆه‌یه‌كى ئاسایی ژيان بەسەر دەبن كه‌چى له‌ كتوپرێكدا بومه‌له‌رزیه‌ك دەیدات لەوشوێنه‌و زیانیكى زۆرى مادى و مروّی له‌و شوێنه‌ ديدات ئەوانه‌ی لەوشوێنه‌دان لەبەرئەوه‌ی له‌وه‌و پێش شتى وایان نەدیوه‌ و نەزانیوه‌ زۆریان پێ سەیره‌ چونكه‌ ئەگەر بیانزانیايه شتێكى ئاوا لەئارادایه ئەوه‌ی پۆیست بوو بێكەن دەیانکرد، ئەم حاله‌ته‌ بۆ مروّفه‌كان زۆر ئاسایه‌ چونكه‌ مروّفه‌كان زانستی نه‌یینه‌كان نازانن و ناگادارى نین .

بەلام بۆ خوای گەوره ناگونجیت چونکه خوای گەوره هەموو نهێنیهك دهزانیت و هیچ شتێك لای ئەو شاراوە نیە.

نۆنه بۆ دووهمیان : هەرئەوه‌ی شیخ باسی کردووه کهئەویش گەنجیکە لەو پەڕی بارودۆخی ئارەزووبازیدا به‌چی له‌گەڵ ئەوه‌شدا ناروات به‌لای هەزو ئارەزووداو خۆی لی‌ به‌دوور ده‌گریت . ئەوه‌ی جینگە‌ی سه‌یرلیهاتن و سه‌رنجه ئەوه‌یه هەموو گەنجان به‌و قۆناغه‌دا تێده‌په‌رن به‌لام هەندیک گەنج هه‌یه‌ هه‌زیان به‌وه‌ نیه و خۆبانی لی‌ به‌دوور ده‌گرن، ئەم جو‌ره گەنجانه ئەوانه‌ن خوای گەوره سه‌یری لی‌یان دیت چونکه وه‌ك هاوته‌مه‌نه‌کانی خۆیان ره‌فتار ناکه‌ن، لهم باره‌دا سه‌یرلیهاتن بۆ خوای گەوره شتیکی ناسایی و چه‌سپاوه چونکه خوای گەوره باش ده‌زانیت بۆچی وایه . فه‌رمووده‌که‌ش واباسی سه‌یرلیهاتنی خوای گەوره‌دا ده‌کات وه‌ك ده‌فه‌رموویت : ﴿په‌روه‌ردگارت سه‌یری دیت له‌ گەنجیک هه‌زی به‌لای ئارەزووبازیدا نه‌چیت﴾.

﴿سيفه‌تی پێکه‌نین﴾

➡ وەهه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده‌فه‌رموویت :

﴿يُضْحِكُ اللَّهُ إِلَى رَجُلَيْنِ يَقْتُلُ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ يَدْخُلَانِ الْجَنَّةَ﴾

واته ﴿خوای گه‌وره به دوو پیاو پێده‌که‌نیت که یه‌کیکیان ئه‌وێریان ده‌کوژیت و هه‌ردوو کیشیان ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه﴾^١

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثمین

• سيفه‌تی دوا نزه‌یم: ﴿الضحك – پێکه‌نین﴾

پێکه‌نین یه‌کیکه له‌سيفه‌ته چه‌سپاوه‌کانی خوای گه‌وره به به‌لگه‌ی سونه‌ت و یه‌که‌هنگی پێشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده‌فه‌رموویت :

﴿يُضْحِكُ اللَّهُ إِلَى رَجُلَيْنِ يَقْتُلُ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ يَدْخُلَانِ الْجَنَّةَ﴾

واته ﴿خوای گه‌وره به دوو پیاو پێده‌که‌نیت که یه‌کیکیان ئه‌وێریان ده‌کوژیت و هه‌ردوو کیشیان ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه﴾.

١ له‌وانه‌یه پێت سه‌یر بێت چۆن شتی واده‌بێت دوو کەس یه‌کیکیان ئه‌وێریان ده‌کوژیت و هه‌ردوو کیشیان ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه : خوێنه‌ری نازیز جیگه‌ی سه‌یر نیه چونکه ئه‌وه‌ی یه‌که‌م جار شه‌هیدبووه به‌ده‌ستی ئه‌و بێ باوه‌ڕه‌ی شه‌هیدی کردووه دوا‌ی خۆشی موس‌لمان بووه و زانراویشه سه‌ر نه‌نجامی موس‌لمانیش هه‌ربه‌هه‌شته . بۆیه ده‌بێت ئا به‌وشیوه‌یه لێ تێگه‌ین – وه‌رگێڕ.

وہ تہواوی فہر موودہ کہ بہم شیوہیہ یہ : ﴿يَقَاتِلُ هَذَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلُ ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَى الْقَاتِلِ فَيُسْتَشْهِدُ﴾ متفق علیہ^۱ واتہ ﴿نہوہیان شہر دہ کات لہ پیناوی خوادا و پاشان دہ کوژریت دواي نہو رووداوه بکوژہ کەش تەوبە دہ کات و خواي گەورەش تەوبە کەي لیوہر دہ گریت و ئەویش لہ پیناوی خوادا شہر دہ کات و شەہید دہ کریت﴾.

وہ بینگومان سەلف یە کدەنگن لەسەر چەسپاندنی سیفەتی ﴿پیکەنین﴾ بۆ خواي گەورە ھەربۆیە پێویستە جیگیر کردنی سیفەتی ﴿پیکەنین﴾ بۆ خواي گەورە بەبێ گۆرپین و وەبەبێ پەکخستن وەبەبێ چۆنیەتی بۆدانان وەبەبێ ھاوشیوہ بۆدانان کەئەویش بریتە لہ ﴿پیکەنینکی﴾ راستەقینە بۆ خواي گەورە کە شایستەي خوێەتی .

وہ بەدلتیایەوہ ئەوانەي سیفەتەکانی خواي گەورە پە کدەخەن سیفەتی ﴿پیکەنینی﴾ خواي گەورەیان بە پاداشتدانەوہ لیکداوہتەوہ و ئیتمەش بەرپەرچیان دەدەینەوہ بەوہي لەپێشەوہ لەبنەمای چوارەمدا باسکرا .

۱ البخاري : كتاب الجهاد : باب الكافر يقتل المسلم، ثم يسلم فيسدد بعد ويقتل (۲۸۲۶) .

ومسلم : كتاب الإمارة : باب بيان الرجلين يقتل احدهما الآخر يدخلان الجنة (۱۸۹۰) (۱۲۸) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه .

← فهذا وما أشبهه مما صحَّ سَنَدُهُ، وَعُدَّتْ رُؤَاؤُهُ، تُؤْمِنُ بِهِ، وَلَا تَرُدُّهُ، وَلَا تَجْحَدُهُ، وَلَا تَتَّوَلُّهُ بِتَأْوِيلٍ يُخَالِفُ ظَاهِرَهُ، وَلَا تُشَبِّهُهُ بِصِفَاتِ المَخْلُوقِينَ، وَلَا بِسِمَاتِ المُخْدِثِينَ*، وَنَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى لَا شَبِيهَ لَهُ، وَلَا نَظِيرَ { لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ } ﴿الشورى: ١١﴾، وَكُلُّ مَا تُخَيَّلُ فِي الدَّهْنِ أَوْ خَطَرَ بِالْبَالِ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى بِخِلَافِهِ.

واته ﴿جائەو فەرموودانەى كە ڕشتە ﴿سەنەد﴾ كەیان صەحیحە و ئەوانەیشی ڕیوایەتیان كەردووە بە دادپەروەر ((عدل)) دانراون ئێمە باوەڕمان پێهەتی، و ڕەدیان ناکەینەو، و ئینکاری و ملە جێڕەى لەگەڵدا ناکەین، و ڕاڤەوتەفسیری ناکەین بە تەفسیر كەردنێك پێچەوانەى ڕووكەشەكەى بێت، و نایچوینین بە سێفەتى دروستكراوەكانەو، و بە شكڵ و شیوەى ئەو شانەى تازە داهااتوو، وەئێمە دەزانین كە خوای گەورە هاوشیوە و هاوویتنەى نیه ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾

واته ﴿هیچ شتێك هاوشیوە و هاوویتنەى خوای گەورە نیه، وەهەر ئەویشە بیسەر و بینایە﴾.

وەهەموو ئەو شانەى كەبە بیرو هۆش و میشكى مرۆڤدا دیت دەربارەى خوای گەورە ئەوا خوای گەورە بە پێچەوانەى ئەو شتەوێه.

* زاد في اجتماع الجيوش ص (١٩١): ((بل تؤمن بلفظه وترك التعرض لمعناه قراءته وتفسيره)).

﴿سيفهتی بەرزبۆنەوہ بۆ سەر عەرشی﴾

← لەغونەى ئەوہ خواى گەورە دەفەر مووێت : ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ
أَسْتَوَى ﴿٥﴾ طه: ٥ واتە ﴿ئەو خوا بەخشیندەى چووہ سەر عەرشی خۆى﴾.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

• سيفهتی سیانزەبەم: ﴿الإستواء على العرش — بەرزبۆنەوہ بۆ سەر عەرشی﴾

بەرزبۆنەوہى خواى گەورە بۆ سەر عەرشی یەکیکە لەسيفهته چەسپاوەکانى خواى
گەورە بە بەلگەى قورئان و سوننەت و یەکدەنگى پێشین ﴿سەلف﴾.

خواى گەورە دەفەر مووێت : ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ أَسْتَوَى ﴿٥﴾ طه: ٥ واتە ﴿ئەو
خوا بەخشیندەى چووہ سەر عەرشی خۆى﴾.

وہ خواى گەورە لەحەوت شوێندا باسى بەرزبۆنەوہى خۆى بۆ سەر عەرشەکەى
خۆى باسکردووہ.

وہ پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفەر مووێت : ﴿إِنَّ اللَّهَ لَمَّا قَضَى
الْخَلْقَ كَتَبَ عِنْدَهُ فَوْقَ عَرْشِهِ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي﴾^١.

١١ البخاري : كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى ﴿بَلْ هُوَ قَوْلٌ مِّنْ لِّمَن لَّمْ يُحِجِّدْ ﴿١١﴾ فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ ﴿١٢﴾﴾
البروج: ٢١ - ٢٢ (٧٥٥٤).

ومسلم : كتاب التوبة : باب في سعة رحمة الله تعالى وأنها سبقت غضبه (٢٧٥١) (١٤) من
حديث أبي هريرة رضي الله عنه.

واتە ﴿خوای پەروەردگار لە کاتێکدا بپرایدا دروستکراوە کان دروست بکات نووسینیکی نووسی لەلای خوێ لەسەر عەرشی کە بەزەیی من پیش تۆرەبووم کەوتووہ﴾.

وہ ہروہا پیغمبری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دہ فرمویت : ﴿إِنَّ بُعْدَ مَا سَمَاءٌ إِلَى سَمَاءٍ إِمَّا وَاحِدَةٌ وَإِمَّا اثْنَانِ أَوْ ثَلَاثٌ وَسَبْعُونَ سَنَةً إِلَى أَنْ قَالَ فِي الْعَرْشِ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ مِثْلُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ اللَّهُ تَعَالَى فَوْقَ ذَلِكَ﴾^۱. بەھمان شیوہ ھەریەک لە پێشەوايان ترمزی و ئیبن و ماجە ئەم فرمودەیان پیاوێ تکر دوو و

۱ خوێنەری بەرپۆڕ بەراستی ئەو فرمودەیی زانای رافەکار ھێناوەتی من بەو شیوہیە نەم دیوہ لە کتێبەکانی فرمودەدا بەلکو ئەوێ من دیوہ جیاوازی بۆیە ھەمووی دیتم بۆ ئەوێ بۆ خۆت بێنی و شارەزای بی .

تێنی ئەم فرمودەیی زۆر لاوازی ناكریتە بەلگە بەھێچ جوړیک چولکە سیفەتی بەرزبوونەوی خوای گمورە بەبەلگەیی زۆر بەھێز سەلاوہ و پێوستمان بە فرمودەیی لاوازی تە تا بیکەنە بەلگە بۆ کسە کاھان بەلگام لەبەر ئەوێ شیخ ھێناوەتی ئێمەش دەیھێتین تەلھا لەبەر زاناری و ھێچی تر .

فرمودە کە: سنن أبي داود السجستاني - باب في الجهمية - جزء ٤ ص ٣٦٨ :
 ٤٧٢٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ الْبَزَّازُ حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ أَبِي تَوْرٍ عَنْ سِمَاكِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنِ الْأَخْطَفِ بْنِ قَيْسٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ قَالَ كُنْتُ فِي الْبَطْحَاءِ فِي عَصَابَةٍ فِيهِمْ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فَمَرَّتْ بِهِمْ سَحَابَةٌ فَتَنَظَّرَ إِلَيْهَا فَقَالَ « مَا تُسْمُونَ هَذِهِ ». قَالُوا السَّحَابُ. قَالَ « وَالْمُزْنُ ». قَالُوا وَالْمُزْنُ. قَالَ « وَالْعَنَانُ ». قَالُوا وَالْعَنَانُ. قَالَ أَبُو دَاوُدَ لَمْ أَتَقِنِ الْعَنَانَ جِدًّا قَالَ « هَلْ تَذَرُونَ مَا بُعْدَ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ». قَالُوا لَا نَذَرِي. قَالَ « إِنَّ بُعْدَ مَا بَيْنَهُمَا إِمَّا وَاحِدَةٌ أَوْ اثْنَانِ أَوْ ثَلَاثٌ وَسَبْعُونَ سَنَةً ثُمَّ السَّمَاءُ فَوْقَهَا كَذَلِكَ ». حَتَّى عَدَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ « ثُمَّ فَوْقَ السَّابِعَةِ بَحْرٌ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ مِثْلُ مَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ ثُمَّ فَوْقَ ذَلِكَ ثَمَانِيَةُ أَوْعَالٍ بَيْنَ أَظْلَافِهِمْ وَرُكْبِهِمْ مِثْلُ مَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ ثُمَّ عَلَى ظُهُورِهِمُ الْعَرْشُ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ مِثْلُ مَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ ثُمَّ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَوْقَ ذَلِكَ ».

﴿عليه تتيكى تيدايه كه شيتخى نيسلام نيين و لقيم وهلامى داوه تهووه له تهذيب سنن أبى داود^١ ص (٢٩، ٩٣) ج ٧﴾.

١ فرموده به كى لاوازه: أخرجه أحد (١/ ٢٠٦، ٢٠٧) وأبو داود (٤٧٢٣) والرمذي (٣٣٢٠) وحسنه، وابن ماجه (١٩٣) والحاكم في المستدرک (٢/ ٥٠٠، ٥٠١)، وعثمان الدارمي في الرد على الجهمية ص (٢٤) وفي النقض على المريشي ص (٩٠، ٩١) وابن أبي عاصم في السنة (٥٧٧) زابن خزيمه في التوحيد (١٤٤) والآجري في الشريعة ص (٢٩٢، ٢٩٣) ومحمد بن عثمان بن أبي شيبة في العرش (٩، ١٠) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (٥٠٤) واللاكاني في أصول إعتقاد أهل السنة (٦٥١) والعقيلي في الضعفاء (٢/ ٢٨٤) وابن الجوزي في العلل المتناهية (٢/ ٢٥) والواهيات (١/ ٩، ١٠) وأبو نعيم في أخبار أصبهان (٢/ ٢) وأبو الشيخ في العظمة (٢٠٤) وابن قدامة في العلو (٢٩) والذهبي في العلو للعلي الغفاري ص (ص ٤٩، ٥٠) وابن عبد البر في التمهيد (٧/ ١٠٤) وابن حزم في الملل والنحل (٢/ ١٠٠، ١٠١) والمزي في تهذيب الكمال (٢/ ٧١٩) وغيرهم من طرق عن سماك بن حرب عن عبدالله بن عميرة عن الأحنف بن قيس عن العباس بن عبداللطيف فذكره.

وسنده ضعيف فيه أكثر من علة:

الأولى : تفرد سماك بروايته . وإذا نظرنا إلى حديث سماك حال الإنفراد وجدناه لا يحتاج به إذا انفرد . ففي التهذيب (٢٣٤/٤) : ((قال النسائي : كان ربما لقن فإذا انفرد بأصل لم يكن حجة لأنه كان يلقن فيتلقن))^{أ.هـ} وهذا جرح بين واضح من إمام ناقد وقد انفرد سماك في حديثه بذكر صفة حلة العرش .

الثاني : جهالة عبدالله بن عميرة . وقد أعل الحافظ الذهبي حديثه هذا في العلو بجهالته . وفي الميزان له قال : ((فيه جهالة))^{أ.هـ} وقد قال الإمام البخاري : ((لا يعرف له سماع من الأحنف بن قيس)) كذا في التاريخ الكبير .

الثالثة : نكارة الملقن: فقد أشاره أئمة المكرم عبدالله بن يوسف في تعليقه على ((فتا وجوابها)) لابن عطار ص (٧٢) : أن في سياق المتن نكارة في وجهين ﴿تشبيه الملاحكة بالتبوس، فإن الأوعال جمع وعمل، وهو تيس الجبال، وإن كان هذا اللفظ يستعار للأشراف من الناس، فإنه هاهنا على الأصل بقرينة ذكر الأظلاف فإنها من خواص ما يتجر من الحيوان.

١. أكثر الأصول تذكر الأظلاف والركب مؤنثة وهو معنى منكر في حق الملاحكة وقد أنكره الله على المشركين﴾^{أ.هـ}.

وقد ضعف الحديث وأشار إلى ضعفه غير واحد من أهل العلم منهم ابن عدي في الكامل في ترجمته يحيى بن العلاء فقال:

((إنه غير محفوظ)) ورده ابن العربي في شرحه للرمذي بقوله : ((أمور تلقفت من أهل الكتاب ليس لها أصل الصحة)).

وكذا ضعفه الألباني في تخريج السنت لابن أبي عاصم (٥٧٧) والأرنؤوط في تعليقه على الطحاوية (٢/ ٣٦٥).

وما جاء من تقوية الحافظ ابن القيم له في تهذيب السنن كما أشار الشيخ العثيمين فلاعتقاده أن العلة التي في الحديث هي تفرد الوليد بن أبي ثور عن سماك بالرواية مع ضعفه وأن هذه العلة مدفوعة برواية غيره من الثقات عن سماك مثل ابراهيم بن طهمان وغيره.

والحق كما رأيت أن الأشكال والعلة ليس في الطرق الموصلة لسماك فقد رواه عن سماك غير واحد مما هو مذكور في طريقه، وإنما الإشكال والعلة في سماك نفسه ومن فوقه.

وقد أشار ابن القيم إلى العلة أخرى وهي مخالفة هذا الحديث لحديث آخر رواه الرمذي من حديث أبي هريرة ورد هذه العلة بقوله ((أن الرمذي ضعف هذا الحديث عن أبي هريرة)) وراجع تهذيب السنن (٧/ ٩٢، ٩٣).

والخلاصة :: أن الحديث ضعيف وأن أدلة الفوقية والإستواء مقررة بأدلة أخرى كثيرة في الكتاب والسنة الصحيحة والله أعلم.

واته ﴿دوووری نیوان ئاسمانی بۆ ئاسمانیکی تر یان حەفتاو یەك یان حەفتاو دوو یان حەفتاو سی سالتە تائەو شوینە ی کەفەر مووی لەبارە ی عەر شەو: نیوان بـەو ی تا سەرەو ی بەوینە ی نیوان ئاسمانی بۆ ئاسمانیکی ترە و خوای گەورە لەسەر ئەو عەر شە یە﴾
 وە بـینگومان سەلەف یە کدەنگن لەسەر چەسپاندنی سیفەتی ﴿بەر زبوونەو﴾ بۆ خوای گەورە بۆ سەر عەر شە کە ی هەر بۆ یە پـیویستە جـیگیر کردنی سیفەتی ﴿بەر زبوونەو﴾ بۆ خوای گەورە بەبی گۆرین و وە بەبی پە کخستن وە بەبی چۆنیەتی بۆدانان وە بەبی هاوشیو بۆدانان کەئەویش بریتیه له ﴿بەر زبوونەو یەکی﴾ راستە قینە بۆ خوای گەورە کە شایستە ی خۆ یەتی، کەواتاکە ی بریتیه له بەر زبوونەو و جـیگیر بوون.

وە بەدلتیایەو ئەوانە ی سیفەتەکانی خوای گەورە پە کدە خەن سیفەتی ﴿بەر زبوونەو ی﴾ خوای گەورە یان بە دەست بەسەردا گرتن لیکداو تەو و ئیمەش بەر پەر چیان دەدەینەو بەو ی لە پێشەو لە بنەمای چوارەمدا باسکرا.

و هەر و هەها لەروویەکی تری شەو بەر پەر چیان دەدەینەو بەو ی لە زوبانی عەر بیدا بەو واتایە نەناسراو، و هەر و هەها ئەو لیکدانەو ی ئەوان بۆ بەر زبوونەو ی خوای گەورە بە بەسەردا گرتن چەندین شتی تری لەسەر بنیاد دەنریت کە هەمووی پوچەو بی مانایە وە کـو ئەو ی عەر ش پـیشتر مولکی خوای گەورە نەبوو و پاشان دەستی بەسەردا گرتووە. ﴿یان شتیکی تر هەبوو و لە گەل خوای گەورەدا مەملانـتی کردوو و خواش پـی رازی نەبوو و بەسەریدا زالبوو و دوا ی دەستی بەسەر عەر شدا گرتوو و لەسەری جـیگیر بوو – پەنا بەخوا لەو ی وا بیرکەینەو و گومرا بین – وەر گیر﴾.

* وهواتای عمرش لەپرووی زمانەوانیووە بریتێه له: شوێنێکی تاییەت بە دەستەڵاتدار .

وهواتای عمرش لەپرووی شەرعەووە بریتێه له: عەرشی گەورە که خوای بەبەزەیی بەرزبوووە وە سەری کەئەویش بەرزترین و گەورەترین دروستکراوی خوایە و خوای گەورەش بە ﴿گەورە و بەرز و مەزن﴾ وەسفی کردوووە .

* وہ کورسی خوای گەورە جگە لە عەرشە لەبەرئەوێ عمرش ئەوێه که خوای گەورە بەرزبۆئەووە سەری، وە کورسی شوێن پێی دووقاچی خوای گەورە بەبەلگەیی فەرموودە کە ﴿ابن عباس﴾ رەزای خوایان لی یێت که پێشەوا حاکم لە مستەدرکدا رێوایەتی کردوووە: ﴿الكرسي موضع قدميه والعرش لا يُقَدَّرُ أَحَدٌ قَدْرُهُ هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يَخْرُجَاهُ﴾^۱ واته: ﴿کورسی شوێن پێی دووقاچی خوای گەورە، وە عەرش هیچ کەسێ شێوە و ئەندازەیی نازانێت﴾.

۱ صحیح موقوفا: أخرجه محمد بن عثمان بن أبي شيبة في كتاب العرش (٦١) وعبدالله بن أحمد في السنة (٤٠٧) والدارمي في الرد على المريسي ص (٧١ : ٧٤) وابن خزيمة في التوحيد ص (١٠٧ ، ١٠٨) والطبراني في التفسير (٥٧٩٢) والطبراني في الكبير (١٢٢٠٤) والدارقطني في كتاب الصفات (٣٦ ، ٣٧) والحاكم في المستدرک (٢ / ٢٨٢) من طريق سفيان عن عمار الدهني عن سعيد بن جبير عن ابن عباس موقوفا عليه . وإسناده حسن : فعمار الدهني أبو معاوية البجلي صدوق روى له أصحاب الكتب الستة إلا البخاري كما في التقريب ص (٤٠٨) . ومع ذلك فقد قال الحاكم ((صحیح علی شرط الشيخین)) ووافقه الذهبي!!

وقال الهيتمي في الجمع (٣٢٣ / ٦) : ((رجاله رجال الصحيح)) أ.هـ . وقد روى هذا الحديث مرفوعا ولا يصح وراجع لذلك التهذيب (٣١٣ / ٤) وتفسير ابن كثير (٣٠٩ / ١) والعلل لابن الجوزي وشرح الطحاوية لابن أبي العز (٣٦٩ / ٢) والميزان (١٦٥ / ٢) . وفي الباب : عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه : ((الكرسي موضع القدمين وله أطيط كأطيط الرجل)) أخرجه محمد بن عثمان أبي شيبة في كتاب العرش (٦٠)

وعبدالله بن أحمد في السنة وابن جرير في تفسيره (٧ / ٣) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (٥١٠) وأبو الشيخ في العظمة (٤٢ / ٢) والذهبي في العلو (١٢٤ - مختصر) .

وإسناده صحيح موقوف كما قال الألباني في مختصره للعلو .

* وراجع كلام شيخ الإسلام ابن تيمية في الرسالة العرشية على هذا الأثر وكذا ما قاله الشيخ العثيمين في تفسير آية الكرسي ص (٢٤ : ٢٦) .

﴿سيفه‌تی به‌رزیه‌تی خوای گموره﴾

﴿وَهه‌روه‌ها خوای گموره ده‌فرموویت : ﴿ءَامِنْتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ﴾﴾ الملك: ۱۶
واته: ﴿ثابه دلّیان لهو خوایه‌ی له‌سه‌رووووه‌یه﴾.

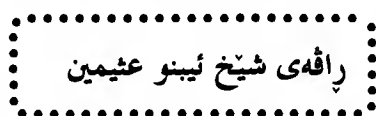
﴿وقولُ النبیِّ - صلی الله علیه وسلم - «رُبُّنَا اللهُ الَّذِي فِي السَّمَاءِ تَقَدَّسَ اسْمُكَ»^۱ وقال للجارية «أَيْنَ اللهُ؟» قالت: في السماء قال «أَغْنِيهَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ». رواه مالكُ بن أنسٍ ومسلمٌ وغيرُهما مِنَ الأئمة.

واته ﴿په‌روه‌دگارمان نهو خوایه‌یه که له ناسماندایه پی‌روزیّت ناوت، وهه‌روه‌ها به که‌نیزه که‌که‌ی فرموو ﴿خوا له کو‌یه؟﴾ که‌نیزه که‌کش وتی : له‌ناسماندایه ((واته له‌سه‌روو ناسماندایه بهو به‌لگانه‌ی تر که‌دیت إنشاءالله - وه‌رگپ))، پی‌غه‌مبه‌ری خواش صلی الله علیه وعلی آله وسلم فرمووی : نازادی بکه له‌به‌رئوه‌ی نهو که‌نیزه که باوه‌رداره ﴿.

﴿وقال النبیُّ - صلی الله علیه وسلم - لِحَصَيْنٍ «كَمْ إِهْلًا تَعْبُدُ؟» قال: سَبْعَةٌ مِثَّةً فِي الْأَرْضِ وَوَاحِدًا فِي السَّمَاءِ، قَالَ «مَنْ لِرَغَبِكَ وَرَهْبَتِكَ؟» قال: الَّذِي فِي السَّمَاءِ، قال «فَاتْرُكِ السَّتَةَ وَاعْبُدِي الَّذِي فِي السَّمَاءِ وَأَنَا أُعَلِّمُكَ دَعْوَتَيْنِ» فَأَسْلَمَ وَعَلَّمَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَقُولَ «اللَّهُمَّ اأَلْهِمْنِي رُشْدِي وَقِنِي شَرَّ نَفْسِي». وه پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم به حوصه‌ینی فرموو : ﴿چه‌ند په‌رستراو ده‌په‌رستیت؟﴾ حوصه‌ین فرمووی: حموت، شه‌شهیان له‌زه‌ویدا‌یهو به‌کی‌کی‌کیان له ناسماندایه، پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم به حوصه‌ینی فرموو : ﴿کام لهو حموته بوکاتی داواکردنی ویست و ئاره‌زووتهو له‌کاتی ترستدا په‌نای پی ده‌گریت؟﴾ حوصه‌ین فرمووی: نهو‌ی که له ناسماندایه .

۱ خو‌ینه‌ری نازیز نهو به‌شه‌ی دیاریکراوه فرمووده‌کی لاوازه هه‌روه کو شیخی نی‌سلام پی‌شماو نه‌لبانی فرموویه‌تی: (سنن أبی داود)

۳۸۹۲ حدثنا یزید بن خالد بن موهب الرملی حدثنا اللیث عن زیادة بن محمد عن محمد بن کعب القرظی عن فضالة بن عبید عن أبی الدرداء قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول من اشتکی منکم شیئا أو اشتکاه أخ له فلیقل ربنا الله الذی فی السماء تقدس اسمک فی السماء والأرض کما رحمتک فی السماء فاجعل رحمتک فی الأرض اغفر لنا حوبنا وخطایانا أنت رب الطیّین أنزل رحمة من رحمتک وشفاء من شفانتک علی هذا الوجع فیرأ .
تحقیق الألبانی : ضعیف ، المشکاة (۱۵۵۵) // ضعیف الجامع الصغیر (۵۴۲۲) نحوه //

● سیفەتی چواردەهەم : ﴿العلو : بەرزیه‌تی﴾

بەرزیه‌تی خۆای گەورە یەکیکە لەسیفەتە چەسپاوەکانی خۆای گەورە بە بەلگەیی قورئان و سوننەت و یەکدەنگی پیشین ﴿سەلف﴾.

خۆای گەورە دەفەرموویت : ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ البقرة: ۲۵۵

پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آله وسلم لەکاتی کړنوش بردنیدا لەناو نوێژدا دەفەرموویت : ﴿سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى﴾ واتە ﴿پاک و بێگەردی بۆ پەرورەدگاری ھەر بەرزەم . پێشەوا موسلیم لە ھاوھەڵی بەرێژی پێغەمبەری خواوہ صلی اللہ علیہ وعلی آله وسلم حوزەیفەیی کۆری یەمانەوہ رەزای خۆای لی بێت رێوایەتی کردووە^۱ وە بێگومان سەلف یەکدەنگن لەسەر چەسپاندنی سیفەتی ﴿بەرزیه‌تی﴾ بۆ خۆای گەورە ھەر بۆیە پێویستە جێگیر کردنی سیفەتی ﴿بەرزیه‌تی﴾ بۆ خۆای گەورە بەبێ گۆرپن و وەبەبێ پەکخستن وەبەبێ چۆنیەتی بۆدانان وەبەبێ ھاوشیوہ بۆدانان کەئەویش بریتە لە ﴿بەرزیه‌کی﴾ راستەقینە بۆ خۆای گەورە کە شایستەیی خۆیەتی.

﴿بەرزیه‌تی خۆای گەورە داھەش دەبێت بۆ دووبەش﴾

أ – بەرزیه‌تی سیفەت : بەواتای ئەوہی کە سیفەتەکانی خۆای گەورە زۆر بەرزەن و لە ھیچ رۆوێک لەرۆوہ کەنەوہ کەم و کورتی تێدانیه، وەبەلگەیی ئەوہش لە پێشدا باسکرا.

ب – وەبەرزیه‌تی خۆای گەورە : بەواتای ئەوہی کە خۆدی خۆای گەورە لەسەر و ھەموو دروستکراوہ کانیوہیەتی وەبەلگەیی ئەوہش لە گەل ئەوہی پێشووەوہیە:

خۆای گەورە دەفەرموویت : ﴿أَمِنْتُ مَنْ فِي السَّمَاءِ﴾ الملك: ۱۶ واتە: ﴿نایە دلتیان لەو خواوەیی لەسەر و وەوہیە﴾.

۱ مسلم : کتاب الصلاة المسافرين وقصرها : باب استحباب تطويل القراءة في صلاة الليل (۷۷۲) (۲۰۳) ضمن حديث طويل لحذيفة.

وه فهرمووده کهي پښه مبهري خوا صلی الله عليه وعلى آله وسلم که فهرمووی : «رَبُّنَا
 اللَّهُ الَّذِي فِي السَّمَاءِ تَقَدَّسَ اسْمُكَ» فهرمووده که پيشهوا ئه بو داود رپوايه تي
 کردوه وفيه زیاده ابن محمد قال البخاري منکر الحديث^۱ .

واته ﴿پهروه ردگار مان ئهو خوايه يه که له ناسماندايه پيروزييت ناوت﴾.

وه فهرمووده کهي پښه مبهري خوا صلی الله عليه وعلى آله وسلم که به که نيزه که کهي
 فهرموو : «أَيْنَ اللَّهِ؟» قالت: في السماء قال «أَعْتَقَهَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ». رواه مسلم في قصة
 معاوية بن الحكم .

واته ﴿خوا له کويي؟﴾ که نيزه که کش وتی : له ناسماندايه ((واته له سهروو
 ناسماندايه بهو بهلگانه ي تر که ديت إنشاء الله - وه گير))، پښه مبهري خواش صلی الله
 عليه وعلى آله وسلم فهرمووی : نازادی بکه له بهر نه وهی ئهو که نيزه که باوه رداره ﴿.﴾
 وه فهرمووده کهي پښه مبهري خوا صلی الله عليه وعلى آله وسلم که به حوصه يني
 کورې عوبه يدي خوزاعي باوکی عيمراني کورې حوصه يني فهرموو : ﴿أَثْرُكَ السَّتَّةَ

۱ حديث ضعيف : وله إسنادان:

الأول : من طريق زيادة بن محمد عن محمد بن كعب القرظي عن فضالة بن عبيد عن أبي درداء : أخرجه أبي
 داود (۳۸۹۲) والنسائي في عمل اليوم والليلة (۱۰۳۷) والحاكم (۳۴۴۱) والبيهقي في الأسماء
 والصفات ص (۴۲۳) والدارمي في الرد على الجهمية (۷۰) وابن قدامة في العلو (۱۸) وإسناده ضعيف جدا
 فزياد بن محمد الأنصاري مروي كما في التقريب وذكر الحافظ الذهبي في الميزان (۹۸ / ۲) أنه انفرد بهذا
 الحديث . وعقب على تصحيح الحاكم لهذا الحديث بقوله : ((زيادة قال فيه البخاري وغيره : منكر الحديث))
 وفي العلو ص (۲۷) ((زيادة لين الحديث)).

الثاني : رواه أحمد (۲۰ ، ۲۱) من طريق أبي بكر بن أبي مريم عن الأشياخ عن فضالة ابن عبيد
 الأنصاري قال علمني رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وسلم رقية وأمرني أن أرق بها فذكره .
 وإسناده ضعيف ففيه جهالة وضعف : أما الجهالة ففي قوله : عن الأشياخ وأما الضعف فأبو بكر بن أبي مريم
 ضعيف مختلط .

وَاعْبُدْ الَّذِي فِي السَّمَاءِ ﴿۱﴾ واتہ ﴿۱﴾ ڏہی ڪہوایہ وازلہو شہشہ بیئہو ئہوہیان بہرستہ ڪہ لہ
 ئاسماندایہ ﴿۱﴾. ئہوہ ئہو ڊہربرئینہیہ ڪہ دانہر باسیڪردوہو، وہ ہہروہا لہ الإصابۃ دا
 ہیناوہتی لہ رپوایہتی ئین و خوزہیمہ لہ چیروکی ئیسلام بوونہ ڪہیدا بہ ڊہربرینکی
 جگہ لہوہی ہاتوہو، وہتیایدا دانپیدانانی پیغہمہری خوای صلی اللہ علیہ وعلی آلہ
 وسلم بو حوصہین کاتیک ڪہ وتی: ﴿سِتَّةٌ فِي الْأَرْضِ وَوَاحِدًا فِي السَّمَاءِ﴾ ۱ واتہ
 ﴿شہشہیان لہزہویدایہو بہ کیکیکیان لہ ئاسماندایہ﴾.

وہ سہلف بہ ڪڊہنگن لہسہر چہسپاندنی بہرزیہتی خود ﴿ذات﴾ بو خوای گہورہ
 ہہربویہ پیوستہ جیگیرکردنی سیفہتی بہرزیہتی بو خوا بہبی گورین و وہبہبی
 بہ ڪخستن وہبہبی چونیہتی بوڊانان وہبہبی ہاوشیوہ بوڊانان.

وہ بیگومان ئہوانہی سیفہتہکانی خوای گہورہ بہ ڪڊہخن ئہوہ رڊ ڊہ ڪہنہوہ خوای
 گہورہ بہ ذاتی خوای لہئاسماندا بیت وہ واتاکیان بہوہ لیڪڊاوہتہوہ ڪہ مولک و
 ڊہستہلات و ہاوشیوہی ئہوہ لہئاسماندایہ و ئیمہش بہرپرچیان ڊہڊہینہوہ بہوہی
 لہپیئشہوہ لہبنہمای چوارہمدا باسکرا.

وہہہروہا لہلایہنیکی تریشہوہ رڊیان ڊہڊہینہوہ بہوہی ڪہ مولک و ڊہستہلاتی
 خوای گہورہ لہ ئاسمان و زہویشدایہ و تنہا لہئاسماندایہ.

۱ حدیث ضعیف: أخرجه ابن قدامة في العلو (۱۹) ومن طريقه الذهبي في العلو للعلی الغفار ص (۲۳ ، ۲۴) من طریق رجاء بن محمد البصري حدثنا عمران بن خالد بن طلیق حدثني أبي عن أبيه عن جده مطولاً.

وقال الذهبي : ((عمران - يعني ابن خالد - ضعيف)) .

والحدیث فی إسنادہ خالد بن طلیق قال فیہ الدارقطني : ((ليس بالقوي)) كما فی لسان المیزان لابن حجر (۳۷۹ / ۲) .

والحدیث فی الإصابۃ (۱ / ۳۷۷) كما ذكر الشيخ العثيمين رحمه الله.

وه به له لايه نيکي تریش که نه ویش به لگه يه تي عهقله له سهر نهو سيفه ته له بهر نه وې سيفه تيکي ته واکاره.

وه به له لايه نيکي تریش هوه که نه ویش به لگه يه تي فير ته تي مروقه له سهر نهو سيفه ته له بهر نه وې دروستکراوه کان له سهر نه وې راهاتون که خوي گه وړه له ناسماندايه.

واتای نه وې خوي گه وړه له ناسماندايه

مانای راست و دروست له باره ي نه وې خوي گه وړه له ناسماندايه نه وېه که خوي بهر وړو بلند له سهرووي ناسماندايه له بهر نه وې ﴿في﴾ به واتای ﴿علي﴾ ديت، وه نهو ﴿في﴾ بؤ ﴿الظرفية﴾ - له ناودابون نه چونکه ناسمان توانای نه وې نيه خوي گه وړه بگريت خو و دهروري بدات، يان نه وې که نهو له بهرزيه جا ناسمان ليره دا به واتای بهرزي ديت و مهبه ست لهو ناسمانه نهو ناسمانه دروستکراوه نيه ﴿به لکو مهبه ست لي بهرزيه نه که نهو ناسمانه ي تمه ده بينين و ده يناسين - وه گرير﴾.

ناگاداري : دانه ر باسي نه وې کردووه ده فهرموويت : وه له وې گوازاوه ته وه له نيشانه کاني پتغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم و هاوه لاني له په رتو و که پيشکه و توه کاند ا نه وېه که نه وانه واته پتغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم و هاوه لاني له زه ويدا کر نوش ده بن، وه واگومان ده بن په رستراوه که يان له ناسماندايه ﴿جا نهو قسه هينانه هيچ بنچينه يه کي راستي نيه چونکه هيچ رشته يه کي ﴿سه نه ديکي﴾ نيه^۱ وه له بهر نه وې باوه رېبون به بهرزيه تي خوي گه وړه و کر نوش بردن بؤي تايه ست نه کراوه بهم نوم ته وه، وه هر چيه کيش تايه ست نه کرايت راست نيه که بيت به نيشانه هو ي ناسينه وه، وه له بهر نه وې دهر برين به گومان بردن ﴿التعبير بالزعم﴾ لهو کاره دا

۱ ورد ذلك ضمن أثر أخرجه ابن قدامة في العلو (۲۱) بإسناده إلى عدي بن عميرة بن فروة المعبدي والقصة في الإصابة (۲ / ۴۷۰) في ترجمة عدي بن عميرة وذكرها الذهبي في العلو ص (۲۵) وقال : ((هذا حديث غريب)) .

ستايشکردن و پيادا هه لډان نيه چونکه زور جار نه وهی که به دهر برين به گومان بردن ﴿التعبير بالزعم﴾ ديت لهو شته دا ديت که دوودلي و گوماني تيدايه .

﴿سُئِلَ الْإِمَامُ مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ رَحِمَهُ اللَّهُ فَقِيلَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ أَتَسْتَوِي﴾ طه: ٥ كَيْفَ اسْتَوَى؟ فَقَالَ: الْاسْتَوَاءُ غَيْرُ مَجْهُولٍ، وَالْكَيْفُ غَيْرُ مَعْقُولٍ، وَالْإِيمَانُ بِهِ وَاجِبٌ وَالسُّؤَالُ عَنْهُ بَدْعَةٌ، ثُمَّ أَمَرَ بِالرَّجُلِ فَأُخْرِجَ.﴾

واته : پرسیار له پيشهوا مالیک رځه ته خوی لی بیت کړا و پی ووترا: نهی باوکی عبدالله ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ أَتَسْتَوِي﴾ طه: ٥ چوون بهر زبوووه وه ؟ نه ویش فهرمووی بهر زبووونه وه نه زانراونیه، وه چو نیه تیشی له عقلی مړوقدا جی نایته وه، وه باوهره یتان پی پیوسته وه پرسیار کردنیش دهر باره ی بیدعیه، پاشان فهرمانی کردو نهو پیاوه ی پرسیاری کرد کردیانه دهر وه .

چوون بهر زبوووه وه ؟ جا نه ویش فهرمووی بهر زبووونه وه نه زانراونیه، وه چو نیه تیشی له عقلی مړوقدا جی نایته وه، وه باوهره یتان پی پیوسته وه پرسیار کردنیش دهر باره ی بیدعیه، پاشان فهرمانی کردو نهو پیاوه ی پرسیاری کرد کردیانه دهر وه^۱.

۱ اثر صحيح : أخرجه ابن قدامة في العلو (١٠٤) والذهبي في العلو ص (١٤١ ، ١٤٢) وأبو نعيم في الحلية (٣٢٥ / ٦ ، ٣٢٦) وعثمان بن سعيد الدارمي في الرد على الجهمية ص (٥٥) واللالكائي في شرح أصول اعتقاد أهل السنة (٦٦٤) وأبو عثمان الصابوني في عقيدة السلف (٢٤ - ٢٦) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (٤٠٨) من طرق يقوي بعضها بعضاً وصححه الذهبي في العلو وكذا قواه الألباني في مختصره للعلو وقال الحافظ في الفتح (٤٠٦ ، ٤٠٧) : ((وأخرج البيهقي بسند جيد عن عبدالله بن وهب به فذكره)) .

وقال شيخ الإسلام ابن تيمية في مجموع الفتاوى (٣٦٥ / ٥) بعد أن ذكر قول مالك : ((ومثل هذا الجواب ثابت عن ربيعة شيخ مالك)) أ.هـ .

رافه‌ی شیخ ئینو عثمین

وەلامی پێشەوا مالیکی کورپی ئەنەسی کورپی مالیک، باوکی ئەنەسی کورپی مالیکی ھارەلتی پێغمەبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم نیە بەڵکە یەکیکی ترە، باپیری پێشەوا مالیک یەکیک بوو لە گەورەیی تابەین وە باوکی باپیری لە ھارەلتانی پێغمەبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم بوو، پێشەوا مالیک لەسالی ۹۳ کۆچی لەشاری مەدینە لەدایک بوو وە ھەرلەو شارەشدا لەسالی ۱۷۹ کۆچی کردوو وە مردوو و لەرووی سەردەمەو سەر بەسەردەمی تابەیی تابیعە.

پرسیاری لیکراو بۆ وترا ئەو باوکی عبداللہ: ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾ وە جۆن بەرزبوو وە ؟ ﴿ئەویش فەرمووی بەرزبوونەو نەزانراوینە﴾ واتە ماناکەیی زانراو کە ئەویش بریتە لە بەرزبێت و جیگیربوونە، ﴿وہ چۆنەتیشی لە عەقڵی مەرفەدا جی نایبێتەو﴾ واتە چۆنەتیی بەرزبوونەو کەیی زیری ناتوانیت بیزانیت و درکی بکات لەبەرئەوێ خۆی گەورە زۆر لەو گەورەتر و بەرێزتر کە عەقڵەکان بتوانن چۆنەتیی سێفەتەکانی درک پێ بکەن، ﴿وہ باوەرھێنان پێی﴾ واتە بەرزبوونەو، ﴿واجب- پێستە﴾ لەبەرئەوێ لە قورئان و سوننەتدا ھاتوو، ﴿وہ پرسیار کردنیش دەربارەیی﴾ واتە دەربارەیی چۆنەتییە کەیی، ﴿بیدعەیی﴾ لەبەرئەوێ پرسیار کردن دەربارەیی ئەو شتە لەسەردەمی پێغمەبەری خواو صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم ھارەلەکانیدا نەبوو، پاشان فەرمانی کردو ئەو پیاوێ پرسیاری کرد کردیانە دەروە لەترسی ئەوێ نەک خەلک تووشی خراپوونی بیروباوەریان ببن لەلایەک و لەلایەکی تریشەو وەک تەمیکردنیک بۆئەو پیاو بەقەدەغە کردنی لە دانێشتەکانی فێربوونی زانستی شەری . ﴿ئەگەر زانا لە کەسێک تر سەلامەوێ خەلکی تووشی فیتنە بکات و بیروباوەریان تێکدات دەتوانیت ھێچ پێ نەلێت لە زانست و نەشەیتێت بێتە دانێشتەکانیەو و خەلکی لێ ناگاداربکاتەو تا ھەموو کەسێک لە مەترسیەکانی پارێزراوین و نەکەوێ ناو ئەو بیروباوەرە گومارێی کە ھەلیگرتوو - وەرگیر .

﴿سيفهتی قسه ((کهلام))ی خوای گهواره﴾

﴿وَمِنْ صِفَاتِ اللَّهِ تَعَالَى أَنَّهُ مُتَكَلِّمٌ بِكَلَامٍ قَدِيمٍ، يُسْمِعُهُ مَنْ شَاءَ مِنْ خَلْقِهِ. سَمِعَهُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْهُ مِنْ غَيْرِ وَاسِطَةٍ، وَسَمِعَهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَمَنْ أَذِنَ لَهُ مِنْ مَلَائِكَتِهِ، وَرُسُلِهِ.﴾

وهیه کیکی تر له سیفه ته کانی خوای گهواره سيفه تی قسه کردنه، خوای پهروهر دگار قسه بیژه به قسه یه کی کۆن^۱ ﴿واته هەر له کۆنه وه قسه ی کردووه و ماوه یه که نه بووه خوا قسه ی نه کردییت و پاشان قسه ی کردییت – وه رگیپر ﴿، بیهوی هەر که سیکی له دروستکراوه کانی لئی بیستی نهوا لئی ده بیستی، پیغمبه ر موسا (عليه السلام) لئی یستووه به بی هیچ نیوه ندیک، وه جیبرلیش سهلامی خوای لی ییت لئی یستووه، وه هەر که سیکیش خوی مۆله تی داییت له فریشته کان و پیغمبه ران سهلامی خویان لی یت.

﴿وَأَنَّهُ سُبْحَانَهُ يُكَلِّمُ الْمُؤْمِنِينَ فِي الْآخِرَةِ، وَيُكَلِّمُوهُ، وَيَأْذُنُ لَهُمْ (فَيُزَوُّوهُ)﴾: وه خوای پاک و بیگهر د له پرۆزی دوایدا قسه له گهل باوه رداراندا ده کات و نهوانیش قسه ی له گهل ده کهن، وه مۆله تیان ده دات و سهردانی ده کهن.

خوای گهواره ده فهرموویت: ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ ﴿النساء: ۱۶۴﴾ واته ﴿خوای میهره بان بوخوی راستهوخو قسه ی له گهل موسادا کردووه بویه پی ده گوتریت که لیم.

^۱ واته ماوه یه که نه بووه که الله تعالی کهلامی نه بووینت به لکو سيفه تی کهلام سيفه تی قه دیی خویه واته تازه پیدایا بوونیه – م. عبدالرحمن .

^۲ نهوی له نیژ کهوانه کهدا ره شکراره تهوه و هتلی به ژیردا هاتووه لاوازه.

وههروههها خواي پهروهردگار دهفهرموويت : ﴿قَالَ يَمُوسَىٰ إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَىٰ النَّاسِ بِرِسَالَتِي وَبِكَلِمِي﴾ الأعراف: ۱۴۴

واته ﴿خواي گهوره فهرمووي : نهی موسا بيگومانبه من بهم پهيام و قسانه له گهلم کردیت هلمبزاردووي و فہزلمدايت بهسہر نهو خه لکهدا﴾

وههروههها خواي پهروهردگار دهفهرموويت : ﴿مِنْهُمْ مَّنْ كَلَّمَ اللَّهُ﴾ البقرة: ۲۵۳
واته ﴿ههيان لهو پيغمبهرا نه سهلامی خوايان لی بیت خوا يه کسر قسهی له گه لدا کردوون وه کو موسا و موحهمد سهلامی خوايان لی بیت﴾.

وههروههها خواي پهروهردگار دهفهرموويت : ﴿وَمَا كَانَ لِشَيْءٍ أَنْ يُلْكَمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَآئِ حِجَابٍ﴾ الشورى: ۵۱

واته ﴿بو هيچ کهسيت نه بوو که خوا له پروو قسهی له گه لدا بکات مه گهر له ريگهی وهحيه وه يان به شيوهی خهو يان به (ئيلهام) يان له پشت پرده وه﴾

وههروههها خواي پهروهردگار دهفهرموويت : ﴿فَلَمَّا أَنهَا تُودِي يَمُوسَىٰ ﴿١١﴾ إِنِّي أَنَا رَبُّكَ﴾ طه: ۱۱ - ۱۲ واته ﴿ئينجا که نزیک بووه وه و هاته لای نوره که ديتی واله ناو درهختيکی زور جوان و تهردا ناگريک دهره وشيته وه، نهوجا لهويدا بانگی ليکرا نهی موسا! بيگومان من پهروهردگاری تو م﴾.

وههروههها خواي پهروهردگار دهفهرموويت : ﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي﴾ طه: ۱۴ واته ﴿بيگومان هه رمن خواي بههقم الله، هيچ پرس تراوړيک نيه شايستهی پرسن بیت جگه له من دهی کهوايه بمپرستي﴾.

﴿ وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مسعودٍ - رضي الله عنه - : إِذَا تَكَلَّمَ اللَّهُ بِالْوَحْيِ سَمِعَ صَوْتَهُ أَهْلُ السَّمَاءِ ، رُوِيَ ذَلِكَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

وه عبد الله كورې مسعود رضي الله عنه فهرموويه تي : ﴿ نه گهر خواي گه وره قسه بكات له كاتي وه حيدا نه هلي ناسمان كه فريشتهن دهن گه كه ي ده بيسن ﴾ نه مه له پيغمبهري خوا وه صلى الله عليه وعلى آله وسلم گير درا وه وه ^۱

﴿ وَرَوَى عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَنَّهُ قَالَ : «يَخْشُرُ اللَّهُ الْخَلَائِقَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غَرَاةَ غَرَاةٍ غُرْلًا بُهْمًا فَيَنَادِيهِمْ بِصَوْتٍ يَسْمَعُهُ مَنْ بَعْدَ، كَمَا يَسْمَعُهُ مَنْ قُرْبَ: أَنَا الْمَلِكُ، أَنَا الدِّيَانُ» رواه الأئمة واستشهد به البخاري.

وه عبد الله بن أنيس له پيغمبهري خوا وه صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده گيرپته وه كه فهرموويه تي : ﴿ خواي گه وره له روژي دوايدا هه موو دروستكرا وه كان هم شرده كات به رووتي و پيپته تي و خه تنه نه كراوي و ناشتوانن قسه بكن هه روه كو مندالي تازه له دايك بو، جا به دهن گيك بانگيان ده كات نه وه ي له دووره ده بيسيت هه روه كو چون نه وه ي له نزيكه وه يه ده بيسيت ده فهرموويت : أَنَا الْمَلِكُ، أَنَا الدِّيَانُ ﴾.

﴿ وفي بعض الآثار أن موسى عليه السلام ليلة رأى النار فهاثته، ففرغ منها، فناداه ربه: يا موسى! فأجاب سريعاً استثناساً بالصوت، فقال: لبيك لبيك أسمع صوتك ولا أرى مكانك، فأين أنت؟ فقال: أنا فوقك، وأمامك، وعن يمينك، وعن شمالك، فعلم أن هذه الصفة لا تنبغي إلا لله تعالى. قال: كذلك ألت يا إلهي أفكلامك أسمع أم كلام رسولك؟ قال: بل كلامي يا موسى.

واته ﴿ وه له هه نديك ناسارو وته دا هاتو وه كه موسا سه لام ي خواي له سهر بيت شهويكيان ناگريكي بيني جا ناگره كه ده وري دا وه موساش سه لام ي خواي له سهر بيت

^۱ نه مه فهرمووده يه قه سه ي نين مه سعو ده به لام حوكمي ره فعي هه يه بز پيغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم.

لئی ترسا، جاپاش ئەو پەرورەدگاری بانگی کرد : ئەی موسا!، موساش سەلامی خوای لەسەر بیّت زۆر بەخێرای لە خوشی ئەو دەنگەیی بانگی کرد وەلامی دایەو، جافەر مووی : فەر موو من ئامادەم فەر موو من ئامادەم گویم لە دەنگتە و شویت نایینم ئەری تۆ لە کویت ؟ جا خوای پەرورەدگار فەر مووی : وە لەسەر تەو وە پێشتەو وە لە لای راستم وە لە لای چەپم، جا موسا سەلامی خوای لەسەر بیّت بۆی دەر کەوت و زانی ئەو سێفەتە بۆجگە لە خوای گەورە نابیت و ناگوئجیت . موسا سەلامی خوای لەسەر بیّت فەر مووی کەواتە تۆی ئەی پەرستراوم ئایە من قسەیی تۆ دەبیستم یان قسەیی نێردراوت ؟ جا خوای پەرورەدگار فەر مووی : بەلکو ئەو قسەیی منە دەبیستیت ئەی موسا ﴿ 》.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

• سێفەتی پانزەهەم ﴿قسەکردن – کەلامی خوای گەورە﴾

قسەکردن یەکیکە لە سێفەتە چەسپاوەکانی خوای گەورە بە بەلگەیی قورئان و سوننەت و یە کەدەنگی پیشین ﴿سەلەف﴾.

خوای گەورە دەفەر موویت : ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ ﴿النساء: ۱۶۴

واتە ﴿خوای میهرەبان بۆخۆی راستەو خۆ قسەیی لە گەل موسادا کردووە بۆیە پێی دەگوتریت کەلیم.

وە هەر وەها خوای پەرورەدگار دەفەر موویت : ﴿مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ﴾ ﴿البقرة: ۲۵۳

واتە ﴿هەیان لەو پێغەمبەرانی سەلامی خوایان لی بیّت خوا یە کسەر قسەیی لە گەلدا کردوون وە کو موسا و موحەمەد سەلامی خوایان لی بیّت﴾.

و ههروهها پێغه مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده‌فه‌رموویت ﴿إِذَا أَرَادَ
اللَّهُ أَنْ يُوحِيَ بِأَمْرِهِ تَكَلَّمَ بِالْوَحْيِ﴾^۱

واته ﴿نه‌گەر خواى په‌روه‌ردگار وىستى نه‌وه‌ى بێت كه نه‌و شته‌ى ده‌یه‌ویت
به‌وه‌حى بینیریت نه‌وا قسه‌ ده‌کات و به‌ وه‌حیدا ده‌ینیریت﴾ هه‌ریه‌كه‌ له‌ ئین و
خوزه‌یه‌وه‌ ئین و جهریرو ئین و نه‌بى حاته‌م ئه‌م فه‌رموو ده‌یه‌یان هێناوه‌.
وه‌ سه‌له‌ف یه‌کده‌نگن له‌سه‌ر چه‌سپاندنى سیفه‌تى ﴿قسه‌کردن - که‌لام﴾ بۆ خواى
گه‌وره‌.

هه‌ربۆیه‌ پێویسته‌ جیگیر کردنى ﴿قسه‌کردن - که‌لام﴾ بۆ خوا به‌بێ گۆرین و
وه‌به‌بێ په‌ک‌خستن وه‌به‌بێ چۆنیه‌تى بۆدانان وه‌به‌بێ هاوشیوه‌ بۆدانان که‌ئه‌ویش بریتیه‌ له‌
﴿قسه‌کردنیکى﴾ راسته‌قینه‌ بۆ خواى گه‌وره‌ که‌ شایسته‌ى خۆیه‌تى و په‌یوه‌سته‌ به‌
ویستى خۆیه‌وه‌ و نه‌و قسه‌کردنه‌ش له‌ کۆمه‌له‌ پیت و ده‌نگیکى بیستراو پیکهاتوو.

وه‌به‌لگه‌ش له‌سه‌ر نه‌وه‌ى که‌ به‌ وىستى خوا خۆیه‌تى بیه‌ویت قسه‌بکات فه‌رموو ده‌ى
خۆیه‌تى که‌ ده‌فه‌رموویت : ﴿وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ﴾ الأعراف: ۱۴۳
واته ﴿ئه‌وسا که‌ موسا هات بۆ شوێنى مونا‌جاته‌که‌ له‌ گه‌لمان و په‌روه‌ردگارى
که‌وته‌ قسه‌و گه‌فتوگۆ له‌ گه‌لى و گوتى له‌ ده‌نگیه‌وه‌ بوو﴾.

جا قسه‌کردنه‌که‌ پاش هاتنى موسا سه‌لامى خواى لى بێت ڕوویدا که‌واته‌ نه‌وه‌
به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر نه‌وه‌ى که‌ قسه‌کردنى خواى په‌روه‌ردگار په‌یوه‌سته‌ به‌ وىستى خواى
گه‌وره‌وه‌.

۱ فه‌رموو ده‌یه‌کى سه‌حیحه‌ پاش که‌میکى تر ته‌خریجه‌کى ده‌بینى.

﴿نواندي پڇهواندي نهلي سونهن لهباري قسه كردني خوي

گهروهوہ

کڙمهڻه گروپٽڪ پڇهواندي نهلي سونهيان کردوه لهباري قسه كردني خوي گهروهوہ که ٿيمه ليڙهه دا تنها دوو گروپيان و دهستهيان باس ده کهين:

دهسته يه کم: جههميه کانن: ده ٽين قسه کردن له سيفهتي خوي گهروه نيه و بهلکو قسه کردن دروستکراويکه له دروستکراوه کاني خوا، خوي گهروه دروستي ده کات له همدادا يان لهو شوينه ي که دهبيستريت، وه دانه پالي قسه بو خوي گهروه دانه پالي دروستکراويکه يان بو ريزه وه کو ﴿حوشتری خوا و مالي خوا﴾ وه ٿيمه بهمانه بهرپرچيان دهدهينهوه:

۱- نهو قسه يه پڇهواندي يه کدهنگي پيشينه.

۲- پڇهواندي ههسپيکراويشه له بهرئهوهي قسه کردن سيفهته بو نهو کهسهي قسه ده کات وه شتيک نيه وه ستاو بيت له سر خوي جيابووه وه بيت له قسه که ره که.

۳- موسا خوي بيستي له خواوه که فهرمووي: ﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَأَعْبُدْنِي﴾ طه: ۱۴ واته ﴿بيگومان هه رمن خوي به هه قم الله، هيچ بهرستراويک نيه شايبته ي بهرستن بيت جگه له من ده ي کهوايه بهرست﴾.

وه نهسته مه که هيچ کهسيک بتوانيٽ نهوه بلبيت جگه له خوي گهروه.

دهسته ي دووهم: نه شعريه کانن: ده ٽين قسه ي خوا و اتايه که وه ستاو له سر خوي پهيوه ست نيه به ويستي خواوه، وه نه م پيت و دهنگه بيستراونهش دروستکراون بو دهربرين له و اتايه کي وه ستاو له سر نه فسي خوي گهروه.

وه ٿيمه بهمانه بهرپرچيان دهدهينهوه:

۱- نهو قسه يه پڇهواندي يه کدهنگي پيشينه.

۲- پڇهواندي بهلگه کانه له بهرئهوهي بهلگه به له سر نهوهي که قسه ي خوا

دهبيستريت وه تنها دهنگه که نه بيت هيچي تر نايستريت، و اتايه ک نايستريت وه ستاو بيت له سر خوي.

۳- پڇهوانهي لهر سر پراها توو له بهر نه وهی قسهی لهر سر پراها توو بریتیه لهر وهی قسه کهر دریده بریت نهك نه وهی له نه فسی خویدا شار د بیتیه وه .

وه بهلگهش لهر سر نه وهی كه نهو قسانه پتن فهرموده كهی خوايه كه ده فهرمویت:

﴿ فَلَمَّا أَنهَا تُدِي يَمُوسَى ﴿١١﴾ إِنِّي أَنَا رَبُّكَ ﴾ طه: ۱۱ - ۱۲ واته ﴿ تَبْجَا كه نريك بووه وه و هاته لای نوره كه ديتی واله ناو دره ختيكي زور جوان و تهردا ناگريك ده دره وشيته وه، نهو جا لهويدا بانگي ليكرا نهی موسا! بيگومان من پهروه ردگاري توم ﴾ .
جائهم ووشانه پتن وه نهو هس قسهی خوايه.

وه بهلگهش لهر سر نه وهی كه نهو قسانه دهنگن فهرموده كهی خوايه كه ده فهرمویت:

﴿ وَنَدَيْتُهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ مريم: ٥٢ ﴾ واته ﴿ له لای راستی كينوی ﴾ طور هوه بانگمان كردو بهی هو و واسيتش وتويزمان له گهل كرد وه له خوشمان نريكمان كرده وه تا به نهيتی قسهو گفتوگوئی له گهل بكهين ﴾ .

وه بانكردن و گفتوگو كردن ناييت تهنها به بوونی دهنگ نهيت .

وه عبد الله بن أنيس له پيغمبري خواوه صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده گيرپته وه كه فهرمويتهی : ﴿ خواي گهوره له رۆزی دوايدا هموو دروستكراوه كان هه شرده كات به رووتی و پيپهتي و خهتهنه نه كراوی و ناشتوانن قسه بكن ههروه كو مندالي تازه له دايك بوو، جا به دهنگيك بانگيان ده كات نه وهی له دووره دهبيستيت ههروه كو چون نه وهی له نريكه وهيه دهبيستيت ده فهرمویت : أَنَا الْمَلِكُ، أَنَا الدِّيَّانُ ﴾ .
پيشهوا بوخاری نهم فهرموده يهی ﴿ علقه - هه ليواسيوه ﴾ به شيوهی ﴿ التمريض ﴾ .

وه له فتح الباريدا ده‌فهرمووێت ((أخرجه المصنف في الأدب المفرد وأحمد وأبويعلى في مسنديهما وذكر له طريقين آخرين))^۱

وه‌قسه‌ی خوای گه‌وره‌ له‌پرووی جو‌روه‌وه‌ کۆنه‌ و دانه‌ دانه‌ش تازه‌یه‌، وه‌واتای له‌پرووی جو‌روه‌وه‌ کۆنه‌ نه‌وه‌یه‌ که‌ خوای گه‌وره‌ به‌رده‌وام هه‌روا بووه‌ قسه‌ی کردووه‌ و هه‌روایش ده‌می‌نیه‌وه‌ قسه‌ده‌کات، قسه‌کردن له‌وه‌ وه‌ تازه‌یه‌ له‌دوای نه‌وه‌ی که‌ هه‌ر وابوو وه‌ و تازه‌ نیه‌، وه‌واتای دانه‌ دانه‌ش تازه‌یه‌ که‌ تاکه‌ تاکه‌ی قسه‌کانی واته‌ قسه‌ دیاریکراوه‌ تابه‌ته‌کانی تازه‌ن له‌به‌ر نه‌وه‌ی په‌یوه‌سته‌ به‌ ویستی خواوه‌ که‌ی بیه‌وێت قسه‌ده‌کات به‌وه‌ی که‌ده‌یه‌وێت چۆنیشی بوێت.

﴿دووان له‌سه‌ر قسه‌ی دانه‌ر له‌باره‌ی قسه‌ی خواوه‌﴾

وته‌که‌ی ﴿ قسه‌ده‌کات به‌ قسه‌یه‌کی کۆن ﴾ واته‌ له‌پرووی جو‌روه‌وه‌ که‌ قسه‌کردنه‌ کۆنه‌ به‌لام له‌پرووی قسه‌کردن له‌باره‌ی شته‌ تازه‌کانه‌وه‌ تازه‌یه‌ . به‌گوێره‌ی رێزازی نه‌هلی سوننه‌ جگه‌ له‌ واتایه‌ هه‌یج واتایه‌کی تر دروست نیه‌ و ناگوێنجی، نه‌گه‌ر چی رووکه‌شی قسه‌که‌ی دانه‌ر وایه‌ که‌ ده‌لێت ﴿قسه‌ی خوای گه‌وره‌ له‌پرووی جو‌روه‌وه‌ کۆنه‌ و دانه‌ دانه‌ش تازه‌یه‌﴾.

وته‌که‌ی ﴿ موسا سه‌لامی خوای لی بیته‌ له‌خواوه‌ بیستی به‌ بی بوونی هه‌یج نیوه‌ندیک ﴾ له‌به‌ر فهرمووده‌که‌ی خوای : ﴿وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ﴾ (١٣) طه: ١٣ واته‌ ﴿ وه‌من هه‌لمبزاردووی جاکه‌وایه‌ گوێگره‌ له‌وه‌ی به‌ وه‌حی بوته‌ دیت ﴾.

۱ گرنگه‌ به‌باشی بیخوێنه‌وه‌ : حدیث حسن : علقه‌ البخاری فی صحیحه‌ فی موضعین أحدهما بصیغه‌ الجزم (١٧٣/١) وبصیغه‌ التمریض (٤٥٣/١٣) .

ووصله‌ فی کتابه‌ الأدب المفرد (٩٧٠) وکتابه‌ خلق أفعال العباد (ص ١٣١) .

وکذا الإمام أحمد فی مسنده‌ (٤٩٥ / ٣) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (٧٨ , ٧٩) وابن أبي عاصم في السنة ص (٥١٤) والحاكم في المستدرک (٤٣٧ / ٢ - ٥٧٤ / ٤ , ٥٧٥) وصححه‌ ووافقه‌ الذهبي، وقواه الحافظ فی الفتح (١٧٤ / ١) وذكر له‌ أكثر من طریق وقال عن أحدها أنه ((صالح)) راجع التعليق له‌ (٥ / ٣٥٣) .

وقال الألباني في تخريج السنة (٥١٤) : ((حدیث صحیح)) .
وأورده ابن قدامة في كتابه البرهان في بيان القرآن ص (٨٦) .

وته ڪهي ﴿وه جبريلش بيستي﴾ له بهر فرموده ڪهي خوى: ﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ
الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ﴾ النحل: ۱۰۲ واته ﴿تَوَلَّوْهُ لَمَّا مَيَّانَدَا بَلَى﴾ ((روح القدس -
جبريل)) ه ڪه لاهى پهروهر دگارتوه به هق و داد گهرانه دابهزيوه ﴿.
وه وته ڪهي﴾ وَمَنْ أَذِنَ لَهُ مِنْ مَلَائِكَتِهِ، وَرُسُلِهِ. ﴿وه ههر ڪه سيڪيش خوى مؤلته تي
دايبت له فرشته ڪان و پيغه مبهراڻ سهلامى خويان لى بيت﴾.

جاهد رچي دهر باره ي قسه ي خواى گه وريه له گهن فرشته دا: له بهر فرموده ي
پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ڪه ده فرموديٽ ﴿وَلَكِنْ رَبُّنَا تَبَارَكَ
وَتَعَالَى اسْمُهُ إِذَا قَضَى أَمْرًا سَبَّحَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ ثُمَّ سَبَّحَ أَهْلَ السَّمَاءِ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ حَتَّى
يَبْلُغَ التَّسْبِيحُ أَهْلَ هَذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ الَّذِينَ يَلُونَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ لِحَمَلَةِ الْعَرْشِ مَاذَا
قَالَ رَبُّكُمْ فَيُخْبِرُونَهُمْ﴾^۱

واته ﴿به نام پهروهر دگار مان نه گهر بريارى شتيك سادات هه لگراني عهرش پاك و
يگهردي بو خوا ده ڪن پاش نه وانه فرشته ڪاني ناسماني خوار عهرش به هه مان شيوه
پاك و بيگهردي بو خوا ده ڪن تا ده گاته ناسماني دونيا هه موو فرشته ڪان خواى گه وريه
به پاك و بيگهردي راده گرن، جا نهو فريشتانه ي له ناسماني خوار هه لگراني عهرشه و نه به

۱ مسلم: كتاب السلام: باب تحريم الكهانة وإتيان الكهان (۲۲۲۹) (۱۲۴) من حديث ابن عباس رضي الله
عهما.

خويته ي نازيز پيمخوشه تهواي فرموده ڪه وه ڪو خوى بيبي تا زياتر سوود مهند بيت له باره ي نهو بابته مو
دروزي جنوڪه بيابه ره ڪانيش ڪه يارمته ي فالتجه ڪان ده ده ن بؤت دهرده ڪمويٽ:

۵۹۵۵ - حَدَّثَنَا حَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَوَانِيُّ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ حَسَنٌ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ أَخْبَرَنِي رَجُلٌ
إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ قَالَ أَخْبَرَنِي رَجُلٌ
مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ -صلى الله عليه وسلم- مِنَ الْأَنْصَارِ أَنَّهُمْ يَتِمُّنَ هُمْ جُلُوسٌ لَيْلَةً مَعَ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه
وسلم- رُمِيَ بَنَجْمٍ فَاسْتَنَارَ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- «مَاذَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا رُمِيَ
بِجِلٍّ هَذَا». قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَغْلَمَ كُنَّا نَقُولُ وَلَدَ اللَّيْلَةِ رَجُلٌ عَظِيمٌ وَمَاتَ رَجُلٌ عَظِيمٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله
عليه وسلم- «فَلَيْهَا لَا يُرْمَى بِهَا لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ وَلَكِنْ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى اسْمُهُ إِذَا قَضَى أَمْرًا سَبَّحَ حَمَلَةَ
الْعَرْشِ ثُمَّ سَبَّحَ أَهْلَ السَّمَاءِ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ حَتَّى يَبْلُغَ التَّسْبِيحُ أَهْلَ هَذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ الَّذِينَ يَلُونَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ
لِحَمَلَةِ الْعَرْشِ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ فَيُخْبِرُونَهُمْ مَاذَا قَالَ - قَالَ - فَيَسْتَخْبِرُ بَعْضُ أَهْلِ السَّمَوَاتِ بَعْضًا حَتَّى يَبْلُغَ الْخَبْرَ هَذِهِ
السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَتُخَطَفُ الْجِنُّ السَّمْعَ فَيَقْدُلُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ وَيُرْمَوْنَ بِهِ فَمَا جَاءُوا بِهِ عَلَى وَجْهِهِ فَهُوَ حَقٌّ وَلَكِنَّهُمْ يَقْرِفُونَ
فِيهِ وَيَزِيدُونَ». صحيحى مسلم. ﴿وه رگير﴾

هنگراني عرش ده تين ﴿په وروډگار تان چي فرموو؟﴾ پاشان نه وائيش هه واليان بي ددهن که چي فرمووه ﴿نم فرموده يه پيشهوا موسليم رپوايه تي کردوه له صه حيحه که يدا .

وه هر چي دهر باره ي قسه کردني خوي گه وړه يه له گهل پيغمبراندا سه لامی خويان لي بيت نهوا بيگومان جيگړو چه سپاوه که خوي گه وړه قسه ي له گهل پيغمبري خوادا محمد صلي الله عليه وعلى آله وسلم کرد له شوي ميعراجدا^۱.

وته که ي ﴿وَاللّٰهُ سُبْحَانَهُ يُكَلِّمُ الْمُؤْمِنِينَ فِي الْآخِرَةِ، وَيُكَلِّمُوْنَهُ﴾:

وه خوي پاک و بيگهر د لهر وړي دوايدا قسه له گهل باور داراندا ده کات و نه وائيش قسه ي له گهل ده کهن .

له بهر فرموده که ي نه بي سه عيدي خودري په زاي خوي لي بيت که پيغمبري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم ده فرمويت ﴿يَقُولُ اللّٰهُ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ قِيْلُوْا لَنَبِيِّكُمْ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكُمْ﴾^۲ واته ﴿خوي په وروډگار له گهل نه هلي بهه شتدا

۱ هره وړه کو له صه حيحه يندا هاتوه له فرموده ي نه نه سي کوري ماليک له ماليکي کوري صه عصه وه:

بوخاري (۳۲۰۷)، (۳۸۸۷) وه موسليميش (۱۶۴) (۲۶۴) .

۲ البخاري : كتاب الرقاق : باب قول الله عزوجل : ﴿إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَقٌّ عَظِيمٌ﴾ (۱) الحج : (۶۵۳۰)

ومسلم : كتاب الإيمان : باب قوله يقول الله لآدم أخرج بعث النار... (۲۲۲) (۳۷۹) من حديث أبي سعيد الخدري .

* تهوای فرموده که بهم شپه يه يه که گه وړه ترين موژده ي تېدايه بز موسلمان له بهر نه وه ي جوان بيخو ينده وه و دلته به خوت خوش بيت که شوين که وته ي نم دينه پاکيت و بانگه وازی بز بکه : صه حيحي موسليم : ﴿باب إِيْلَالِ الرِّضْوَانِ عَلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ فَلَا يَسْخَطُ عَلَيْهِمْ أَبَدًا﴾ .

۷۳۱۸ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَهْمٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ ح وَحَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ - وَاللَّفْظُ لَهُ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ « إِنْ

قسه‌ده‌کات و پێیان ده‌لێت : نه‌ی خه‌لکی به‌هه‌شت جا ئه‌وانیش ده‌لێن : لَبَّيْكَ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ گوێرایه‌لم و له‌خزمه‌تنام.

وه وه‌که‌ی ﴿وَيَأْذُنُ لَهُمْ فَيُزَوَّرُوهُ﴾ وه‌مۆله‌تیان ده‌دات و سه‌ردانی ده‌که‌ن.

له‌به‌رفه‌رمووده‌که‌ی ئه‌بی هوره‌یره‌ په‌زای خوای لی بیت که پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رمووێت ﴿أَنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلُوهَا نَزَلُوا فِيهَا بِفَضْلِ أَعْمَالِهِمْ فَيُؤْذَنُ لَهُمْ فِي مَقْدَارِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ مِنْ أَيَّامِ الدُّنْيَا فَيُزَوَّرُونَ رَبَّهُمْ﴾ فه‌رمووده‌که

اللَّهُ يَقُولُ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ. فَيَقُولُونَ لَبَّيْكَ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ. فَيَقُولُ هَلْ رَضِيتُمْ فَيَقُولُونَ وَمَا لَنَا لَا نَرْضَى يَا رَبُّ وَقَدْ أُعْطِينَا مَا لَمْ نَعْطِ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ فَيَقُولُ أَلَا أُعْطِيَكُمْ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ فَيَقُولُونَ يَا رَبُّ وَأَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ فَيَقُولُ أَجَلُ عَلَيْكُمْ رِضْوَانِي فَلَا أَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ أَبَدًا .»

وه له‌ بوخاریشدا به‌همان شیوه‌ هاتوو له‌ گه‌ن فه‌رمووده‌یه‌کی تر که خوای گه‌وره‌ له‌ گه‌ن باوکه‌ ناده‌مدا قسه‌ ده‌کات ده‌رباره‌ی نێردراوانی دۆزه‌خ خوا په‌نامان بدات، به‌م شیوه‌یه‌ :

بَاب { وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى }

٤٧٤١ - حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا آدَمُ يَقُولُ لَبَّيْكَ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ فَيَنَادِي بِصَوْتٍ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَخْرُجَ مِنْ ذُرِّيَّتِكَ بَعَثَا إِلَى النَّارِ قَالَ يَا رَبُّ وَمَا بَعَثَ النَّارِ قَالَ مِنْ كُلِّ أَلْفٍ أَرَاهُ قَالَ تِسْعَ مِائَةٍ وَتِسْعِينَ فَحِينَئِذٍ تَصْغُرُ الْحَامِلُ حَمْلُهَا وَيَشِيبُ الْوَلِيدُ { وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ } فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَى النَّاسِ حَتَّى تَغَيَّرَتْ وَجُوهُهُمْ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ تِسْعَ مِائَةٍ وَتِسْعِينَ وَمِنْكُمْ وَاحِدٌ ثُمَّ أَنتُمْ فِي النَّاسِ كَالشَّعْصَعَةِ السَّوْدَاءِ فِي جَنْبِ الثَّوْرِ الْأَبْيَضِ أَوْ كَالشَّعْصَعَةِ الْبَيْضَاءِ فِي جَنْبِ الثَّوْرِ الْأَسْوَدِ وَإِنِّي لَأَرْجُو أَنْ تَكُونُوا رُبْعَ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَكَبِّرْنَا ثُمَّ قَالَ ثَلَاثَ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَكَبِّرْنَا ثُمَّ قَالَ شَطْرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَكَبِّرْنَا قَالَ أَبُو أُسَامَةَ عَنْ الْأَعْمَشِ { تَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى } وَقَالَ مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تِسْعَ مِائَةٍ وَتِسْعَةَ وَتِسْعِينَ وَقَالَ جَرِيرٌ وَعِيسَى بْنُ يُونُسَ وَأَبُو مُعَاوِيَةَ { سَكَرَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى } .

نعم دوو فه‌رمووده‌یهم بۆ زیاتر زانیاری هه‌تاوه‌ تا به‌شوێنیدا نه‌گه‌ڕێت - وه‌رگێڕ.

ههريه که له ئين ماجه و ترمزي رپوايه تيان کردووه و ترمزي دهرباره ي فهرموويه تي
فهرمووده يه کي غهريه، نهلبانيس دهرباره ي فهرموويه تي لاوازه^۱.

واته ﴿خه لکي بههشت نه گهر چوونه ناويه وه نيسته جي دهن تييادا له بهر باشي
کرده وه کانين جا موله تيان دهر ديت به نه ندازه ي رورژيکي جومعه ي ژياني دونيا و
سهرداني پهروه دگاريان ده کهن﴾.

وه وته که ي ﴿وه عبد الله کوري مسعود رضي الله عنه فهرموويه تي : ﴿نه گهر
خوای گه وره قسه بکات له کاتي وه حيدا نه هلي ناسمان که فريشتن دهن گه که ي
دهيستن﴾ نه مه له پيغه مبهري خواوه صلي الله عليه وعلى آله وسلم گير دراوه ته وه﴾.

وته که ي ئين مه سعودم بهم دهر برينه نه بينوه، وه ئين خوزه يه باسي ريگه کاني
رپوايه تکر دني نه م فهرمووده ي کردووه له کتابي ته وحيدا به چهند دهر برينک له وانه :

﴿سمع أهل السموات للسموات صلصلة﴾ واته ﴿فريشته ي ناسمانه کان نه و دهن گي
له ناسمانه کانه وه ديت وه کو دهن گي زري که ناسنيکي بيتي به سهر بهر ديکدا و له يه کي
بخشيني نابو شيويه بيستان ((نه و دهن گه دهن گي وه جي خوای گه وره يه — وهر گير))﴾

وه ههر چي دهرباره ي نه وه ي که له پيغه مبهري خواوه صلي الله عليه وعلى آله وسلم
گير دراوه ته وه برتیه له فهرمووده که ي که نواسي کوري سه معان به مه رفوعي
دهي گير ته وه ﴿إِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يُوحِيَ بِأَمْرِهِ تَكَلَّمَ بِالْوَحْيِ، وَإِذَا تَكَلَّمَ بِالْوَحْيِ أَخَذَتْ

۱ حديث ضعيف : جزء من حديث طويل رواه الرمزي (۲۵۵۲) وابن ماجه (۴۳۳۶) وفي اسناده
عبد الحميد بن حبيب بن أبي العشرين كاتب الأوزاعي قال في التقریب ص (۳۳۳) : ((صدوق ربما
أخطأ قال أبو حاتم : كان كاتب ديوان ولم يكن صاحب حديث)) .
ولذا ضعفه الرمزي بقوله : ((هذا حديث غريب)) يعني ضعيف .

السَّمَاوَاتِ رَجْفَةً - أَوْ قَالَ رَعْدَةً - شَدِيدَةً، خَوْفًا مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِذَا سَمِعَ بِذَلِكَ أَهْلَ السَّمَاوَاتِ صُعِقُوا ﴿الحديث . رواه ابن خزيمة وابن أبي حاتم .

واته ﴿نه گهر خواي پهروه ردگار ويستی نه وهی بیت که نهو شتهی دهيه ويټ بهوه حی بينيرت نهوا قسه ده کات و به وه حيدا دهنيرت جائه گهر قسهی کرد ناسمانه کان ترسینک دايدة گريت يان فهرمووی زور به توندي ده شلترين له ترسی خواي به رزو به ريزر جائه گهر فريشتهی ناسمانه کان نهوه يان بیست کاس دهن ... ﴿

۱ حديث صحيح : وقد ورد عن ابن مسعود مرفوعا وموقوفا:

- أما الموقوف : فعلقه البخاري في صحيحه (۱۳ / ۴۵۳ - فتح) وقد وصله ابن خزيمة في التوحيد ص (۱۴۶ ، ۱۴۷) وابن جرير (۲۲ / ۹۰) وعبدالله بن أحمد في السنة (۵۳۷) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (۲۰۱) وغيرهم من طريق أبي الضحى عن مسروق عن عبدالله به موقوفا بلفظ : ((إِذَا تَكَلَّمَ اللَّهُ بِالْوَحْيِ سَمِعَ أَهْلُ السَّمَاءِ صَلَٰةَ كَجَرِّ السَّلْسِلَةِ عَلَى الصَّفَا ، فَيَصْغَوْنَ)) وسنده صحيح وفي لفظ آخر عند عبدالله بن أحمد في السنة : ((إِذَا تَكَلَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِالْوَحْيِ سَمِعَ صَوْتَهُ أَهْلُ السَّمَاءِ)) الحديث . وعزاه ابن قدامة في البرهان في بيان القرآن ص (۸۴ ، ۸۵) لعبدالله بن أحمد في الرد على الجهمية قال : قلت يا أبت إن الجهمية يزعمون أن الله لا يتكلم بصوت فقال كذبوا إنما يدورون على التعطيل ثم قال عبدالرحمن بن محمد المحاربي عن الأعمش عن أبي الضحى عن مسروق عن عبدالله بن مسعود قال فذكره وإسناده جيد . وقد عزاه شيخ الإسلام في درء تعارض العقل والنقل (۲ / ۳۸) للخلل عن يعقوب بن بختان عن أحمد .

- وأما المرفوع : فأخرجه أبو داود (۴۷۳۸) وابن خزيمة في التوحيد (۹۵ ، ۹۶) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (۲۰۰) عن أبي معاوية عن الأعمش عن مسلم بن صبيح عن مسروق عن عبدالله قال : قال رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وسلم : ((إِذَا تَكَلَّمَ اللَّهُ بِالْوَحْيِ سَمِعَ أَهْلُ السَّمَاءِ صَلَٰةَ كَجَرِّ السَّلْسِلَةِ)) . وقال الألباني في الصحيحة (۱۲۹۳) : ((وإسناده صحيح على شرط الشيخين)) ثم قال : ((والموقوف وإن كان أصح من المرفوع - ، ولذلك علقه البخاري في صحيحه - فإنه لا يعلل المرفوع ، لأنه لا يقال من قبل الرأي كما هو الظاهر)) ثم ذكر له شاهدا من حديث أبي هريرة عند البخاري (۴۷۰۱) (۴۸۰۰) .

قلت : وأيضاً من حديث ابن عباس عند مسلم (۲۲۲۹) ، وأحمد (۲۱۸ / ۱) والترمذي (۳۲۷۷) وأيضاً : حديث النواس بن سمعان الذي إشارة إليه الشيخ العثيمين وهو عند البيهقي في الأسماء والصفات ص (۲۶۳ ، ۲۶۴) والطبراني كما في المجموع (۷ / ۹۴ ، ۹۵) وقال الهيثمي : ((رواه الطبراني عن شيخه يحيى بن عثمان بن صالح وقد وثق وتكلم فيه من لم يسم بغير قاذح معين وبقية رجاله ثقات)) أ . هـ .

قورئان قسه‌ی خوا‌ی گه‌وره‌یه

وَهْ لَه قَسه كَانِي خَوای پاك و بِيگهرد قورئَانِي مه زنه، كه بریتيه له پهرتووكي رِوون و
 ناشكرای خَوای گه وره، وه په ته به هیزه كه ی، وه رِيگه راس ته كه ی، وه دابه زیتراوی
 په روه رد گاری جیهانیانه، به جو بره ئیلدا سه لامی خَوای له سهر بیّت دایه زاندووه، بۆ
 سهر دَلِي گه وره ی پیغه مبه ران سه لامی خَوایان لی بیّت، به زوبانیکی عه ره بی رِوون،
 دابه زیتراوه و دروستکراو نیه، له وه وه دهستی پیکردووه و وه هه ربۆلای ئه ویش
 ده گهر یته وه.

که ئەویش پێکھاتوو لە چەندین سورەتی پتە و دامەزاراو و تەئویل ھەلنەگر، وە لە بەلگەو نیشانە روون و ئاشکراکان، ھەرکە سیك بێخوێنتەو ە بۆی دەردەکەوێت، جابۆئەو کەسە دەبێخوێنتەو بەھەر پیتیکی دە چاکە ی بۆ دەنووسرێت، ئەو قورائە سەرەتاو کۆتایی ھەیە، وە چەندین بەش و ھێندە، بە زوبان دەخوێندرێتەو، لە سێنە کاندای پارێزراو، بە گۆیەکان بێستراو، لە پەرە کاندای نووسراو تەو، لە ناویدا ئایەتی

دامەزاراو و تەئویل ھەلنە گر و ویکچو تەئویل ھەلنە گر، وە ناسخ و مەنسوخ، وە تاییبەتی و گشتی وە فەرمانکردن و قەدەغە کردنی تێدا یە .

خوای گەورە دەفەر مووێت : ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبُطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ

حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ فصلت: ٤٢

واتە ﴿ ھەر گیز ڕەفتار و گوشتاری ھیچ و پوچی تی نایەت، نە لە پێش خۆی و نە لە پاش خۆی چوون لە لایەن خوا یەکی قسە لە جی و ھەمیشە سوپاسکراوە وە نێردراوە ﴾

وَقَوْلُهُ تَعَالَى ﴿قُلْ لِّنَّ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَيَّ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا

يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَتْ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾ الإسراء: ٨٨ .

واتە ﴿ بێی : ئە گەر ھەموو مڕۆڤ و پەریەکان کۆبێنەووە بۆ ئەوێ وێنە ئێم قورئانە بەیئن ھەر گیز ناتوانن وێنە ئێم بەیئن ئە گەر ھەندیکیان پالێشت و ھاوکاری ھەندیکیان بن بۆ ئەنجامدانی ئەو کارە ﴾ .

.....
رافعی شیخ ئیبنو عثیمین
.....

قسە کردن لەبارە ی قورئانەوہ :

قورئانی پیرۆز لە قسە ی خوای بەرزو بلندە، دابەزێنراوە و دروستکراوێە لەوہ وە دەستی پیکردووہ و وە ھەر بۆلای ئەویش دە گەڕێتەوہ، جائەوہ بریتێە لە قسە ی خوا بیتەکانی و واتاکانی .

بەلگە لەسەر ئەوہ ی قورئان لە قسە ی خوای گەورەوہ یە خوای مەزن دەفەر مووێت :

﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلِمَ اللَّهِ﴾ التوبة: ٦

واتە ﴿ ئە گەر یەکیک لەو ھاوبەش پەیدا کەرانە داوای پەنای لیکردیت پەنای بدە تا بەباشی لە قسەو فەرماشتی خوا دەبیسیت و لێ تێدە گات ﴾ واتە قورئان .

وه بەلگەش لەسەر ئەوێ دابەزێراوه خۆی مەزن دەفەرموویت : ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَلَمِينَ نَذِيرًا﴾ ﴿١﴾ الفرقان: ١
واتە ﴿پاك و پڕۆزی بۆ ئەو خۆایەیی کە جیاکەرەوێ ﴿قورئان﴾ ناردە سەر
بەندەیی خۆی ﴿محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم﴾.

وه بەلگەش لەسەر ئەوێ کە دروستکراو نیە خۆی مەزن دەفەرموویت : ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ الأعراف: ٥٤ واتە ﴿نایە دروستکردن و فەرمانکردن هەربۆ خۆایە
جا خۆی گەورە فەرمانکردنی بە جگە لە دروستکردن دانا وه قورئانیش لە فەرمانی
خۆایەو لەبەر فەرماشتی خۆی کە دەفەرموویت : ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا﴾
الشوری: ٥٢ واتە ﴿هەر وەکو بۆ پێغەمبەرانی پێشین وەحیمان کرد ئاواش ئەم
قورئانەمان بۆ تۆ وەحی کرد بە بریارو فەرمانی خۆمان و رۆح و گیان و ئەقل
دەژێنێتەوه﴾.

وه هەر وەها دەفەرموویت : ﴿ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنزَلَهُ إِلَيْكُمْ﴾ الطلاق: ٥ واتە ﴿ئەو
فەرمانی خۆایە بۆ ئێوە دابەزیوە کاری پێکەن .
و لەبەر ئەوێ قسەیی خۆای گەورە سیفەتیکە لە سیفەتەکانی وه سیفەتەکانیشی
دروستکراو نین .

وه بەلگەیی ئەوێ کە لەوه وه دەستی پێکردووه ئەوێ کە خۆی گەورە داوێتە پال
خۆی، وه قسەکردنیش نادریته پال تەنها بۆ لای ئەو نەبێت کە لە سەرەتادا ووتوێتی.
وه بەلگەش لەسەر ئەوێ کە دەگەرێتەوه بۆ لای خۆی ئەوێ کە هاتوو لە هەندێ
وتەدا ﴿کە لە پەرەکان و سینه‌کاندا نامینێت و بەرز دەکرێتەوه لە کۆتایی دنیادا﴾^١

١ بێگومان فەرمووده‌کە بەو شێوەیە بە راست و دروستی بە مەرفوعی هاتوو لە پێغەمبەری خواوە صلی الله
علیه وعلی آله وسلم کە فەرموویەتی ﴿..... و لیسری علی کتاب الله عز و جل فی ليلة فلا یبقی فی
الأرض منه آية﴾

= فەرمووده‌کە نین و ماجه (٤٠٤٩) و حاکم (٤٧٣ / ٤) رپوایەتیان کردوو و حاکم فەرموویەتی
لەسەر مەرجی موسلیمەو زەهەبیش موافقەتی کردوو و نەلبانیش لە صەحیحەدا (٨٧) ەتایەتی و
فەرموویەتی : ((وهو كما قال)).

← وَهَذَا هُوَ الْكِتَابُ الْعَرَبِيُّ الَّذِي قَالَ فِيهِ الَّذِينَ كَفَرُوا :

وه ئەوەش ئەو پەرتووکه عەرەبییه که بیاوەران لەبارەیهوه ووتیان :

﴿لَنْ نُؤْمِنَ بِهَذَا الْقُرْآنِ﴾ سبأ: ۳۱ واتە ﴿هەرگیز باوەڕ بەو قورئانە ناهێنین﴾

وقال بعضهم وه هندیکیان ووتیان : ﴿إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ﴾ المدثر: ۲۵

واتە ﴿ئەمە هەر قسەی مرۆفەو له قسەی خوا ناچیت﴾

فَقَالَ اللَّهُ سُبحَانَهُ جَا خَوای پاك و بیگەرد فەرمووی ﴿سَأَصْلِيهِ سَقَرٌ﴾ المدثر: ۲۶

واتە ﴿ئەجەمە ناو سەقەرەوه﴾.

وَقَالَ بَعْضُهُمْ هُوَ شِعْرٌ وه هندیکی تریان ووتیان قورئان هۆنراوهیه، فقال الله تعالى

جَا خَوای گەوره فەرمووی ﴿وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ﴾

﴿یس: ۶۹﴾ واتە ﴿ئیمە هەرگیز شیعو هۆنراوه مان فیری محمد صلی الله علیه

وعلى آله وسلم نه کردوو و هۆنراوه ووتیش شیایو ئەو نیە ئەوەش که ئەو دەلیلت

هەر پەندو نامۆزگاری و قورئانیکی پوون و ناشکرایە ئەک شیعەر﴾. عقل

← فَلَمَّا نَفَى اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ شِعْرٌ وَأَثْبَتَهُ قُرْآنًا لَمْ يَبْقَ شُبْهَةٌ لِّدِي لُبٍّ فِي أَنَّ الْقُرْآنَ

هو هذا الكتاب العربيُّ الَّذِي هُوَ حُرُوفٌ، وَكَلِمَاتٌ، وَأَيَّاتٌ، لِأَنَّ مَا لَيْسَ كَذَلِكَ لَا يَقُولُ

أَحَدٌ إِنَّهُ شِعْرٌ.

جَا لە کاتی کدا خوای گەوره بە دووریگەرد که قورئان شیعەر بێت وه سەلمانندی که

قورئانە هیچ گومانیک نەماوەتەوه بۆ خاوەن عەقلێک لەوەدا که قورئان بریتیه لەو

پەرتووکه عەرەبییه که پێکھاتوو له کۆمەڵە بیت و وشە و بەلگەو نیشانەیهک، چونکه

ئەوێ بەو شیوەیه نەبێت هیچ کەس نالێت ئەوه هۆنراوهیه .

← وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ

مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ البقرة: ۲۳

واتە ﴿ئەگەر سەبارەت بەو قورئانە ی ئیمە ناردوو مانەتە خواریوه سەربەندە ی خویمان

محمد صلی الله علیه وعلى آله وسلم ئیوه دوودل و بەگومانن ناخۆ راستە یان نا ؟ دە ی

هو ٿڌڊن هيڇ نه بي بجوڪرين سورھ ٿيڪ وهڪ ٿهو بينن بؤ ٿهوش شايدو
هاو باوره ڪانتان ٿهوانهي وا له ڪاتي تهنگانه دا پهنايان بي ڊهبن بيڄگه له خوا بانگ
بڪن ﴿.

ولا يجوز أن يتحدّاهم بالإثيان بمثل ما لا يُذري ما هو ولا يُعقل.

وه دروستيش نيه كه سهرپشكيشيان بڪات به هيناني وينهي ٿهوهي نازانري چيهو
نچيته عهقليشهوه .

﴿ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا آتِ بِشُرَٰهٍ غَيْرِ هَٰذَا أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَن أُبَدِّلَ مِن لِّقَائِي نَفْسٍ ﴾ يونس: ۱۵ واته ﴿ وه ههر كه ٿايله ته روونه ڪاغان بؤيان بخوينريتهوه ٿهوانهي كه
ٿوميديان به ديداري ٿيمه نيه دهلين : جگه لهم قورٿانه نامهيه ڪي ترمان بؤ بينه يان ههر
بيگوره به شتيڪي تر، بينان بلتي ههرگيز من له خومهوه بؤم نيه بيگورم چونكه ٿهمه
بهردنامهو شهريعهتي خواهيه ڪاري من نيه دهستڪاري ڪردني ﴿.

جا خواهي گهوره سهلماندي كه قورٿان ٿهو ٿايله تانهيه كه بهسهرپاندا دهخويندريتهوه .

﴿ بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ ﴾ العنكبوت: ۴۹ واته ﴿ بهلڪو ٿهو قورٿانه چهند ٿايله تيڪي روون و ٿاشڪراو پاريزراوه له
سينگ و ڊلي ٿهو ڪهسانه دا زانياريان پڌراوه ﴿.

﴿ إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ الواقعة: ۷۷ - ۷۹ واته ﴿ بهراستي ٿهوه قورٿانيڪي به
ريزه، له نامهيه ڪي پاريزراودا به واته ﴿ لوح المحفوظ ﴾، ڪمس دهستي لينادات
فريشته ڪان نه بيت ﴿ له دواي ٿهوهي كه سويندي لهسهر ٿهوه خوارد.

وه خواي گه وړه ده فېرمو ویت : ﴿كَهَيْعَصَ ۱﴾ ﴿مريم: ۱﴾ واته ﴿ثم ینج پته هیماي ئیعجازی قورئانن هه وړه کو له چهند جیگه یه کی تری قورئاندا باسکراوون﴾.

وه خواي گه وړه ده فېرمو ویت : ﴿حَمَّ ۱ عَسَقَ ۲﴾ الشوری: ۱ - ۲ واته ﴿ثم پتانه هیماي ئیعجازی قورئانن هه وړه کو له چهند جیگه یه کی تری قورئاندا باسکراوون﴾.

خواي په وړه ردگار قورئانه کې خوی له بیست و نۆ جیگه دا بهم پته پچر پچرانه ده سپنکردووه .

﴿وقال النبي - صلى الله عليه وسلم - «مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَأَعْرَبَهُ فَلَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِنْهُ عَشْرٌ حَسَنَاتٍ، وَمَنْ قَرَأَهُ وَلَحَنَ فِيهِ فَلَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ حَسَنَةٌ»﴾ حدیث صحیح.

واته ﴿هه ركه سيك قورئان بخوینتیه وړه و باش لئی تیښگات و شېكاته وړه نه وړا به هه موو پیتك كه ده بخوینتیه وړه ده چاكه ی بۆ ده نوو سړیت، وه هه ركه سيكيش بيخوینتیه وړه و له كاتى خویندنه وړه كهيدا هه له بكات له نه زانینیه وړه نه وړا به هه موو پیتك كه ده بخوینتیه وړه چاكه یه کی بۆ ده نوو سړیت﴾. دانه ر ده فېرمو ویت فېرمو وده یه کی راسته به لام له راستیدا ژور لاوازه^۱

۱ حدیث ضعیف جدا : أخرجه الطبراني في الاوسط كما في المجمع الزوائد (۱۶۳ / ۷) عن ابن مسعود رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ﴿أعربوا القرآن فإنه من قرأ القرآن فأعربه فله بكل حرف عشر حسنات وكفارة عشر سيئات ورفع عشر درجات﴾ وقال الهيثمي وفيه نهشل وهو مزك . ونهشل ابن سعيد بن وردان الورداني مزك وقد كذبه اسحاق بن راهوية .

وكذا أورد الحديث ابن قدامة في البرهان ص (۳۸ ، ۳۹) ثم قال : حديث صحيح !! والحق أنه حديث ضعیف جدا . وقد ورد في فضل قراءة القرآن عن ابن مسعود حديث آخر قريب من هذا اللفظ : ((مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا لَا أَقُولُ الْم حَرْفٌ ، وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ ، وَلَا مٌ حَرْفٌ ، وَمِيمٌ حَرْفٌ)) أخرجه الترمذي (۲۹۰) مرفوعا وصوب الأخ الكريم عبدالله بن يوسف وقفه ابن مسعود في بحث فريد في تذييله على كتاب ((الرد على من يقول الم حرف)) لابن منده فجزاه الله خيرا .

﴿ وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ «إِقْرَأُوا الْقُرْآنَ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ قَوْمٌ يُقِيمُونَ حُرُوفَهُ إِقَامَةَ السَّهْمِ لَا يُجَاوِزُ تَرَاقِيَهُمْ يَتَعَجَّلُونَ أَجْرَهُ وَلَا يَتَأَجَّلُونَهُ»^١ ۱.﴾

واته پیغمبهری خوادا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده فهرموویت ﴿قورئان بخوینن پش نهوهی نهو روزه داییت که خه لکانیک پیدای بن پشته کانی ریک بکه نهوه ههروه کو چون تیر راست ده کریتنهوه بهلام له قورقور اگیان تیهرناکات زور پهله یانه بو وه رگرتنی پاداشتی خویندنه کهی و له سهر خوینن تا له پاشه روزه پاداشته کهی وه رگرتنی ﴿مه بهستی له وهیه کهتهنها بو نهوه ده بخویننهوه تا خوا کاریکیان بو بکات بوغونه بیانیهویت کاریک بکن پرووده کهنه خواو قورئان ده خوینن تا کاره کهیان بو بکات هه رکه کاره کهیان بو جیه جیکرا ئیدی نا بخویننهوه، وههروه ها بو نهوه ده بخویننهوه تا بژیوی ژیانینی پیداین بکن نهک بو نهوه بیخویننهوه تا بیکنه یاساو ریسای ژیانیان نهوانه سیفهیان ناوا بیت له قورقور اگیان تیهرناکات - وه رگرتنی﴾.

﴿ وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: إِغْرَابُ الْقُرْآنِ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْ حِفْظِ بَعْضِ حُرُوفِهِ^٢ ۲.﴾

١ حدیث صحیح : أخرجه أحمد (٣٣٨ / ٥) وأبو داود (٨٣١) وابن حبان (١٨٧٦ - موارد) وفي إسناده ضعف ففيه وفاء بن شريح الصدي مقبول - كما في التقريب - يعني حيث يتابع إلا فلين الحديث .

إلا أن الحديث له شواهد يتقوى بها : منها حديث جابر بن عبد الله عند أحمد (٣٩٧ / ٣) وأبو داود (٨٣٠) وإسناده صحيح كما قال الألباني في الصحيحة (٢٥٩) .

والحديث أورده ابن قدامة في البرهان ص (٣٥ ، ٣٦) من حديث سها بن سعيد .
٢ أثر ضعيف جدا : أخرجه ابن الأباري في الوقت والإبتداء (١ / ٢٠) بلفظ ((لبعض إغراب القرآن أعجب إلينا من حفظ بعض حروفه)) وإسناده ضعيف جدا فيه ضعف وإنقطاع فسه جابر بن يزيد الجعفي وهو ضعيف وكذا شريك القاضي صدوق يخطيء كثيراً وتغير حفظه وإنقطاع بين أبي بكر وعمر وبيت الراوي عنهما . عن تعليق بدر البدر على اللمعة ص (١٩) .

وأورده ابن قدامة في البرهان ص (٤٤) .

وه پیشه‌وایان نه‌بویه کرو عومهر ره‌زای خویان لی بیت ده‌فهرموون : تیگه‌یشتن و شیکردنه‌وی قورئانمان پینخوشره له‌له‌بهر کردنی هه‌ندیک له پته‌کانی .

﴿ وَقَالَ عَلِيٌّ - رضي الله عنه - : مَنْ كَفَرَ بِحَرْفٍ مِنْهُ فَقَدْ كَفَرَ بِهِ كُلُّهُ. ﴾
 وه پیشه‌وا علی ره‌زای خوی لی بیت ده‌فهرموویت : ﴿ هه‌رکه‌سیک بی‌اوه‌ر بیت به پیتیکی قورئان نه‌وا بی‌اوه‌ر بووه به هه‌موو قورئان ﴾.

﴿ وَأَتَّفَقَ الْمُسْلِمُونَ عَلَى عَدِّ سُورِ الْقُرْآنِ وَآيَاتِهِ وَكَلِمَاتِهِ وَحُرُوفِهِ. ﴾
 وه هه‌موو موسلمانان یه‌کده‌نگن له‌سهر ژماردنی سوره‌ته‌کانی قورئان و ئایه‌ته‌کانی و وشه‌کانی و پته‌کان .

﴿ وَلَا خِلَافَ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ فِي أَنَّ مَنْ جَحَدَ مِنَ الْقُرْآنِ سُورَةً أَوْ آيَةً أَوْ كَلِمَةً أَوْ حَرْفًا مُتَّفَقًا عَلَيْهِ أَنَّهُ كَافِرٌ، وَفِي هَذَا حُجَّةٌ قَاطِعَةٌ عَلَى أَنَّهُ حُرُوفٌ. ﴾

وه هیچ جیاوازیه‌ک نه‌ له نیوان موسلماناندا له‌وه‌دا که هه‌رکه‌سیک ئینکاری سوره‌تیک یان ئایه‌تیک یان وشه‌یه‌ک یان پیتیک له قورئان بکات یه‌کده‌نگن له‌سهر نه‌وه‌ی که نه‌و که‌سه بی‌اوه‌ره، وه‌له‌وه‌شدا به‌لگه‌یه‌کی بر‌اوه هه‌یه له‌سهر نه‌وه‌ی که قورئان له بیت پینکه‌اتوه .

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿قورئان پیتە‌کان و وشە‌کانه﴾

قورئانی پیرۆز پیتە‌کان و وشە‌کانه وه بی‌گومان دانەر ره‌حه‌تی خوای لی بیت بو ئه‌وه
٨ به‌لگه‌ی هیناوه :

١- بی‌باوه‌ره‌کان و وتیانه قورئان هونراوه‌یه وه‌به هیچ جورێک ناگو‌نجیت به‌و شیوه‌یه
وه‌سف‌کریت ته‌نها به‌وه نه‌بی‌ت که قورئان بریت له پیتە‌کان و وشە‌کان^١.

٢- خوای گه‌روه سه‌ره‌پشکی درۆزنه‌کانی کردووه به‌وه‌ی بتوانن به‌ وینه‌ی ئه‌و
قورئانه بێنن ئه‌گه‌ر چیش له پیتە‌کان و وشە‌کان نه‌بی‌ت، ئه‌و سه‌ره‌پشکردنه جی‌گه‌ی
په‌سه‌ندکردن نیه له‌به‌رئه‌وه‌ی سه‌ره‌پشکردن نا‌کریت ئه‌نجام بدریت ته‌نها به‌ شتیک نه‌بی‌ت
زانراو بیت و بزانی‌ت که بریتیه له چی .

٣- خوای گه‌وره هه‌والیداوه به‌وه‌ی که قورئان ده‌خویندریته‌وه به‌سه‌ریاندا :

﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا آتِ بِقُرْآنٍ

غَيْرِ هَٰذَا أَوْ بَدِّلْهُ﴾ یونس: ١٥ واته ﴿وه هه‌ر که ئایه‌ته روونه‌کا‌مان بۆیان بخویندریته‌وه
ئه‌وانه‌ی که ئومیدیان به دیداری ئیمه نیه ده‌لێن : جگه لهم قورئانه نامه‌یه‌کی ترمان بو
بیته یان هه‌ر بی‌گه‌ره به شتیکی تر﴾.

وه ناشخویندریته‌وه ته‌نها ئه‌وه نه‌بی‌ت که پێکهاتیب‌ت له پیتە‌کان و وشە‌کان.

١ قال ابن قدامة في البرهان ص (٢٧) : ((ومن المعلوم أنما عنوا هذا النظم، لأن الشعر كلام موزون، فلا يسمى به معنى ولا ماليس بكلام، فسماه الله تبارك وتعالى ذكرا وقرأنا مينا)) أ . ه .
وراجع الأدلة من الكتاب والسنة والإجماع على أن القرآن حروف وكلمات في البرهان في بيان القرآن لابن قدامة ص (٢٦:٨٣)

۴- خواي گهوره هه والي داوه بهوهي ڪه قورٺان پارٽزراوه له سينگ و دلي ٺهوه ڪه سانهدا زانياريان پڌراوه وه نووسراوه له ﴿لوح المحفوظ﴾ دا .

﴿بَلْ هُوَ آيَاتٌ يَبْنَتُ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ العنكبوت: ۴۹ واته ﴿به لكو ٺهوه قورٺانه چهند ٺايه تيڪي روون و ٺاشڪراو پارٽزراوه له سينگ و دلي ٺهوه ڪه سانهدا زانياريان پڌراوه﴾ .

﴿إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾﴾ الواقعة: ۷۷ - ۷۹ واته ﴿به راستي ٺهوه قورٺانيڪي به رڙهه، له نامهيه ڪي پارٽزراو دا به واته ﴿لوح المحفوظ﴾، ڪهس دهستي لينادات فريشته ڪان نه بيت﴾ .

وه نا پارٽزريت و نانوسريت تنها ٺهوه نه بيت ڪه له پته ڪان و وشه ڪان پٽڪهاتيت .

۵- وه بهلگهيه ڪي تر پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم ده فهرموويت :
«مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَأَعْرَبَهُ فَلَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِنْهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ، وَمَنْ قَرَأَهُ وَلَحَنَ فِيهِ فَلَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ حَسَنَةٌ» صححه المؤلف ولم يعزه ولم أجد من خرجه^۱ .

واته ﴿هه ڪه سيڪ قورٺان بخوئيتيه وه و باش لي تيگات و شيڪاته وه ٺهوا به هه موو پيتيڪ ڪه ده بخوئيتيه وه ده چاڪهي بو ده نووسريت، وه هه ڪه سيڪيش بيخوئيتيه وه له کاتي خوئندنه وه ڪهيدا هه له بڪات له نه زانينيه وه ٺهوا به هه موو پيتيڪ ڪه ده بخوئيتيه وه چاڪهيه ڪي بو ده نووسريت﴾ .

۶- وه بهلگهيه ڪي تر وته ڪهي پشه وايان ٺهوبه ڪرو عومره ره زاي خوايان لي بيت ده فهرموون : ﴿إِعْرَابُ الْقُرْآنِ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْ حِفْظِ بَعْضِ حُرُوفِهِ﴾ ﴿تيگهيشتن و شيڪردنه وهي قورٺانمان پيخوشتره له له بهر ڪردني هه نديڪ له پته ڪاني﴾ .

۱ وقد تقدم أنه غير صحيح وأنه حديث ضعيف جداً عزاه الهيثمي في الجمع للطبراني في الأوسط وفي نهشل بن سعيد مزكوك.

۷- وه بهلگهیه کی تر وته که ی پێشهوا علیه رهزای خوای لی بیت که دهفهرموویت:

﴿مَنْ كَفَرَ بِحَرْفٍ مِنْهُ فَقَدْ كَفَرَ بِهِ كُلُّهُ﴾ ههركهسیك بیاهه بیت به پیتیکی

قورئان نهوا بیاهه بووه به ههموو قورئان.

۸- وه بهلگهیه کی تر به کدهنگی پێشینیه ههروه کو دانهر بۆی گواستینه تهوه: علی

أَنْ مَنْ جَحَدَ مِنَ الْقُرْآنِ سُورَةً أَوْ آيَةً أَوْ كَلِمَةً أَوْ حَرْفًا مُتَّفَقًا عَلَيْهِ فَهُوَ كَافِرٌ.

لهسه نهوهی که ههركهسیك ئینکاری سورهتیک یان ئایهتیک یان وشهیهك یان پیتیک

له قورئان بکات به کدهنگن لهسه نهوهی که نهو کهسه بیاهه په.

وه ژماره ی سورهتهکانی قورئان پێکهاتوو له ۱۱۴ سورهت لهوانه ۲۹ سورهتیان به

پته پچه پچه کان دهستی پێکردوو ه.

﴿وهسفهکانی قورئان﴾

خوای گهوره قورئانی پیروزی به چه نندین وهسفی زۆر و گهوره و مهزن

وهسفکردوو که دانهری پەرتووکه که نهمانه ی لی باسکردوو ه:

۱- قورئان پەرتووکی روون و ناشکرای خوای گهورهیه، واته روونکه رهوه ی نهو

ئه حکام و یاساو ههوالانهیه که له خۆی گرتوو ه.

۲- قورئان پهتی پتهو بههیزی خوای گهورهیه، واته نهو پهیمانه بههیزیه که خوای

گهوره کردوو بهتیه هوکارێک بۆ گهیشتن پێی و سه رکهوتن به هو ی پیروزیه کهیه وه.

۳- قورئان پێکهاتوو له کۆمهله سورهتیکی تهئویل ههله گرو پتهو، واته

سورهتهکانی له یه کدی جوودان و ههموو سورهتیک بۆخۆی جیاکراوهیه له سورهتهکه ی

تر، وه واتای موحهکمهاتیش بریتیه له کۆمهله سورهتیکی جوان و ورد دارپژراو پارپژراو

له ههموو خهوش و ناتهواوی و کهم و کورتیهك.

۴- قورئان پىنكها تووه له كۆمهله سورەتىكى بەلگە پروون و ديار، واتە برىتیه له كۆمهله نیشانهیه كى ئاشكرا لەسەر یەكخواناسى خۆای گەوره و تەواویەتى سیفەتەكانى و جوانى شەریعت و یاساكانى.

۵- له قورئاندا موحكەم و موتەشابه هیه، جا ئهوهی كه موحكەمه ئهوهیه كه واتاكەى پروون و ئاشكرایه، وه موتەشابهیش ئهوهیه كه واتاكەى شاراوهدو ديار نیه ئەمەش بەگژداچوونەوهی ئهوه نیه كه له خالى سیهەمدا باسكرا لەبەرئەوهی ﴿الإحكام﴾ لەویدا بهواتای ﴿جوان و ورد دارپژراو پارپژراو له هه‌موو خەوش و ناتەواوی و كەم و كورتیهك﴾ دیت، ولێرەدا بهواتای ﴿پروونی ماناكەى﴾ دیت، وه‌ئەگەر بێت و ﴿المتشابه - وێكچوو﴾ لێرەدا بگێرینه‌وه بۆ ﴿محكم - پتەو﴾ ئەوا هەر هه‌مووی ده‌بێتە موحكەمو هیچ جۆره به‌گژداچوونەوه و دژایەتیهك له نێوانیاندا نابێت.

۶- قورئان هەر هه‌مووی هه‌ق و راستەو هەرگیز ناگونجیت پووجی و به‌تالی له هیچ لایه‌كه‌وه بێت: ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبُطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾

﴿٤٢﴾ فصلت: ٤٢

واتە ﴿هەرگیز پەفتارو گوشتاری هیچ و پووجی تی نایەت، نەله پیش خۆی و نەله پاش خۆی چوون لەلایەن خوایه‌كى قسە له جی و هه‌میشه سوپاسكراوه وه نێردراوه﴾

۷- قورئان زۆر دووره لهو وه‌سفه‌ی درۆزنه‌كان بۆیان كردووه به‌وه‌ی كه هۆنراوه‌یه :

﴿وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُّبِينٌ﴾ ﴿٦١﴾ یس: ٦٩ واتە : نێمه هەرگیز شیعو هۆنراوه‌مان فیری محمد صلى الله عليه وعلى آله وسلم

نە کردوووە و هۆنراوە و وتیش شیای ئه‌و نه‌ ئه‌وه‌یش که ئه‌و ده‌یلت هەر پەندو
نامۆزگاری و قورئانیکی روون و ناشکرایه‌ نە ک شیعەر ﴿.

وه له‌ وته‌ی هه‌ندیکی تریان که ووتویانه‌ : ﴿إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَرُ﴾ ﴿٢٤﴾ المدثر: ٢٤

واته‌ ﴿ ئه‌م قورئانه‌ هەر جادوو له‌ خه‌لکیکی تره‌وه‌ وه‌ریده‌ گریت ﴿.

﴿إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ﴾ ﴿٢٥﴾ المدثر: ٢٥ واته‌ ﴿ ئه‌مه‌ هەر قسه‌ی مرۆفه‌و له‌ قسه‌ی

خوا ناچیت ﴿.

جا خوای گه‌روره‌ هه‌ره‌شه‌ له‌ بیژهری ئه‌و قسه‌ده‌ کات و ده‌فه‌رموویت : ﴿سَأَصْلِيهِ

مَقَرَّ﴾ ﴿٢٦﴾ المدثر: ٢٦ واته‌ ﴿ ئه‌یخه‌مه‌ ناو سه‌قه‌ره‌وه‌ ﴿.

٨- قورئانی پیرۆز موعجیزه‌یه‌ و هیچ که‌س ناتوانیت که وینه‌ی ئه‌و بینیت ئه‌ گه‌ر چی

جگه‌ له‌ خویشی یارمه‌تی بده‌ن هه‌روه‌کو خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت : ﴿قُلْ لِّينِ

اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ

لِبَعْضٍ ظَهِيراً﴾ ﴿٨٨﴾ الإسراء: ٨٨ .

واته‌ ﴿ بلی : ئه‌ گه‌ر هه‌موو مرۆڤ و په‌ریه‌کان کۆبینه‌وه‌ بۆ ئه‌وه‌ی وینه‌ی ئه‌م قورئانه‌

به‌یئن هه‌رگیز ناتوان وینه‌ی ئه‌و به‌یئن ئه‌ گه‌ر هه‌ندیکیان پالپشت و هاوکاری

هه‌ندیکیان بن بۆ ئه‌نجامدانی ئه‌و کاره‌ ﴿.

بينی باوهرداران بو په وهر د گاریان له روژی قیامه تدا

والمؤمنون يَرَوْنَ رَبَّهُمْ فِي الآخِرَةِ بَأْضَارِهِمْ، وَيَزُورُونَ، وَيُكَلِّمُهُم

وَيُكَلِّمُونَهُ، قال الله تعالى ﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاصِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾﴾ القيامة: ٢٢ - ٢٣

واته ﴿له روژی قیامه تدا رووی باوهرداران گه شاوله و پرشن گداره بو په وهر د گاری
خویان دهر وانی﴾

وه خوی گوره د هره مویت: ﴿كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّحُجُونَ ﴿١٥﴾﴾ المطففين: ١٥

واته ﴿ناگدارین! به راستی نه وان لهو روژه دا ریگریان لیده کړیت له وهی
په وهر د گاریان بین﴾.

فَلَمَّا حَجَبَ أُولَئِكَ فِي حَالِ السُّخْطِ ذَلَّ عَلَى أَنَّ الْمُؤْمِنِينَ يَرَوْنَهُ فِي حَالِ
الرِّضَا وَإِلَّا لَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمَا فَرْقٌ.

جا له کاتیکدا ریگری له وانه کرا له وهی خوی گوره بین له حالیکدا که خوی
گوره توریه له بیاهوران به لگه یه له سهر نه وهی که باوهرداران ده توان په وهر د گاریان
بین له حالی رازیووندا وه نه گهر نا نهوا جیاوازی نه بوو له نیوان نهو دوو حالته دا.

وقال النبي - صلى الله عليه وسلم - «إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرُونَ هَذَا
القَمَرَ، لَا تَضَامُونَ فِي رُؤْيَيْهِ» حديث صحيح متفق عليه.

پیغمبري خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم د فہر مویت : ﴿ ئیوہ پەرور دگاری
خوتان دہینن ہرورہ کو چوں مانگ دہینن تووشی ہیچ نارہ حەتیہ ک نابن لہ بینینی دا
بہیہ کسانئ ﴾^۱.

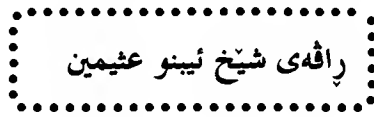
← وهذا تشبيه للرؤية بالرؤية لا للمرئي بالمرئي، فإن الله تعالى لا شبيه له ولا نظير. فهو ويكچوواندنه لهيه كچوونه بۆ بينين به بينين نهك لهيه كچوون بۆ بينراو به بينراو^۲ له بهر ئه وهى خواى گه و ره ويكچو هاو ويتهى نيه.

١ البخاري : كتاب مواقيت الصلاة : باب فضل صلاة الفجر (٥٧٣).

ومسلم : كتاب المساجد ومواضع الصلاة : باب فضل صلاتي الصبح والعصر والحافضة عليهما (٦٣٣) (٢١١) من حديث جرير بن عبد الله رضي الله عنه .
وأحاديث الرؤية متواترة كما نص على ذلك غير واحد من أهل العلم منهم : ابن القيم في حادي الأرواح ص (٢٧٧) وابن أبي العز في شرح الطحاوية (١ / ٢١٥) والحافظ ابن حجر في فتح الباري (١ / ٢٠٣) .

وراجع ما صنف في مثل هذه السألة مثل : التصديق بالنظر إلى الله تعالى في الآخرة للآجري، وضوء الساري إلى معرفة رؤية الباري لأبي شامة المقدسي وكلاهما مطبوع.

۲ خوتنه‌ری به‌ریز پتوښته لیره‌دا ږوونکړدنه‌ویه‌ک باس بکه‌ین که نه‌ویش نه‌ویه پیغمبه‌ری خوا
صلی الله علیه وعلی آله وسلم که ده‌فهرمویت : ﴿ ټیوه په‌روړدگاری خوتان ده‌یین هه‌روه‌کو
چون مانگ ده‌یین تووشی هیچ نار‌ه‌حه‌تیه‌ک نابن هممووتان به‌یه‌کسانی ده‌یین ﴾ مه‌به‌ستی نه‌ویه
چون کاتیک مانگ له شوی چوارده‌دا زور ديارو ناشکرایه و همموو که‌سی ده‌بیټ و هیچ که‌سی
به که‌سیکی تر نالیت به‌نرک نه‌بیټ که‌می خوت لایده با منیش بیینم چونکه مانگ له‌به‌ریزیدایه
هه‌رکه‌سیک له شوینی خوئی سر به‌رز بکاتموه راسته و خو مانگه دره‌وشاوه‌که ده‌بیټ نابو شیویه
له ږوئی قیامه‌تدا خوی گه‌وره ده‌بیټ له لایه‌ن باوړدارانه‌وه چونکه خوی پاک و بیگمرد له
به‌ریزیدایه و همموو باوړداران به‌یه‌کسانی و به بی هیچ نار‌ه‌حه‌تیه‌ک ده‌توان بیینم نم ویک‌چوواندنه
نه‌وی له ټیناگه‌ین که پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم خوی گه‌وره‌ی وه‌کو مانگ
لیک‌ردیټ، نه‌خیر نه‌و قسه‌یه دووره له پیغمبه‌ری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم به‌لکو نه‌و
ته‌نها بیینه‌کی وه‌کو یه‌ک لیک‌ردووه واته چون مانگه‌که ده‌یین ناوا خوی خوتان ده‌یین که‌وته
ته‌نها بیینه‌کانی شوبه‌اند به‌یه‌که‌وه نه‌ک بېنراوه‌کان که مانگ و خوی گه‌وره‌یه چونکه ﴿ لیس

﴿بینی خوی گه‌وره له دوارژژدا﴾

بینی خوی گه‌وره له دونیادا به‌هیچ جوړتیک پرووندات له‌بەر فەرمووده‌ی خوی گه‌وره به موسای فەرموو سه‌لامی خوی لی بیت کاتیک داوای لیکرد بیینی:

﴿لَنْ تَرِنِي﴾ الاعراف: ١٤٣ واته ﴿هەرگیز ناتوانیت بمینی﴾ .

وه بینی خوی گه‌وره جیگیرو چه‌سپاوه به به به‌لگه‌ی قورئان و سوننه‌ت و به‌کده‌نگی پیشین ﴿سه‌له‌ف﴾ .

خوی گه‌وره ده‌فەرموویت : ﴿وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ نَّاصِرٌ﴾ (٢٢) ﴿إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ﴾ (٢٣) ﴿القيامة: ٢٢ - ٢٣﴾

واته ﴿له‌روژی قیامه‌تدا پرووی باوه‌پداران گه‌شاه و پرشنگداره بو پەروهردگاری خوێان ده‌روان﴾ .

وه هه‌روه‌ها ده‌فەرموویت : ﴿كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّحْجُوبُونَ﴾ (١٥) ﴿المطففين: ١٥﴾

واته ﴿ناگادارین ! به‌راستی ئەوان له‌و رۆژه‌دا رێگریان لێده‌کری‌ت له‌وه‌ی پەروهردگاریان بین﴾ .

جا کاتیک تاوانباران رێگریان لێده‌کری‌ت له‌وه‌ی بیسن به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئەوه‌ی چاکه‌کاران خوی گه‌وره ده‌بین وه ئەگەر نا ئەوا جیاوازی نه‌ده‌بوو له‌ نیوانیاندا .

په‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فەرموویت : ﴿إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرُونَ هَذَا الْقَمَرَ، لَا تُصَامُونَ فِي رُؤْيَاهِ﴾ متفق علیه.

﴿ئۆه پەروەردگاری خۆتان دەبینن ھەروە کو چۆن مانگ دەبینن تووشی هیچ ناپەھەتێک نابن لە بیننی دا بەیە کسانێ﴾

ئەو وێکچوواندنە لەیە کچوونە بۆ بینن بە بینن نەک لەیە کچوون بۆ بینراو بە بینراو لەبەرئەوێ خوای گەورە هیچ شتێک وێکچوو ھاوشۆ و ھاو وێنە نە.

وہ پیشین یە کدەنگن لەسەر بینینی خوای گەورە لەلایەن باوەردارانەو بەتەنھا بێئەوێ بیاوەران بیسین بەبەلگە ی ئەم ئایەتە ﴿كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوُونَ﴾ (۱۵) المطففين: ۱۵

* باوەرداران خوای گەورە لەمەیدانی حەشردا و دوای چوونە ناو بەهەشت دەبینن کەئەوێش بریتێ لە بیننێکی راستەقینە کە شایستە ی خۆیەتی.

وہ بەدلتیایەوێ ئەوانە ی سێفەتەکانی خوای گەورە پە کدەخەن سێفەتی بینینی خوای گەورەیان بە بیننی پاداشتی خوا لیکداوەتەوێ یان ووتویانە مەبەست لێی بینینی زانست و دلتیایە ئێمەش بەرپەرچیان دەدەینەوێ بەوێ لەپێشەوێ لەبەمە ی چوارەمدا باسکرا وێ لەپروویەکی تریشەوێ کە زانست و دلتیایە ھەرلەدونیادا بۆ چاکەکاران ھاتۆتە جی وێ لە دواڕۆژیشدا دیتە جی بۆ خراپەکاران و دیتە دی^۱.

۱ بگەرێرەوێ بۆ بەرپەرچدانەوێ سەرپێچیکاران : حادی الأرواح لابن القيم. وشرح الطحاوية لابن أبي العز وكذا حديثاً : دلالة القرآن والأثر على رؤية الله بالبصر لعبدالعزیز بن زید الرومی.

به شی ﴿قذا و قهدهر﴾

وَمِنْ صِفَاتِ اللَّهِ تَعَالَى أَنَّهُ الْفَعَّالُ لِمَا يُرِيدُ لَا يَكُونُ شَيْءٌ إِلَّا بِإِرَادَتِهِ وَلَا يَخْرُجُ شَيْءٌ عَنْ مَشِيئَتِهِ وَلَيْسَ فِي الْعَالَمِ شَيْءٌ يَخْرُجُ عَنْ تَقْدِيرِهِ وَلَا يَصْدُرُ إِلَّا عَنْ تَدْبِيرِهِ، وَلَا مَجِيدَ عَنِ الْقَدَرِ الْمَقْدُورِ، وَلَا يَتَجَاوَزُ مَا خُطِّ فِي اللَّوْحِ الْمَسْطُورِ أَرَادَ مَا الْعَالَمُ فَاعِلُوهُ، وَلَوْ عَصَمَهُمْ لَمَّا خَالَفُوهُ، وَلَوْ شَاءَ أَنْ يُطِيعُوهُ جَمِيعًا لَأَطَاعُوهُ، خَلَقَ الْخَلْقَ وَأَفْعَالَهُمْ، وَقَدَّرَ أَرْزَاقَهُمْ وَأَجَالَهُمْ، يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ بِحِكْمَتِهِ .

وه به کیکی تر له سیفه ته کانی خوی گه وره نه وه به که هرچی به کی بوی ده یکتا وه هیج شتیکیش پروونادات ته نها به ویستی نه وه نه بیټ وه هیج شتیکیش ناتوانیت له ویستی نه وه درېجیت وه هیج شتیکی له جیهاندا نه به درېجیت له نه اندازه دانانی نه وه درناجیت ته نها له ژیر به ریوه بردنی نه ودا نه بیټ، وه هیج نه اندازه بؤد انراویک نه وه دورخراوه و بی لایه ن بیت له له نه اندازه که، وه تپه ریش ناکات له وهی له ﴿لوح المحفوظ﴾ دا نووسراوه و هیلی بؤ کیشراره، به ویستی و ناره زووی نه وه نه وهی له جیهاندا پرووده دات و ده کریت، وه نه گهر بیویستایه پاریزراوبن له وهی تاوان نه نجام بده ن هوا هر گیز سه ریچیان نه ده کرد، وه نه گهر بیویستایه هر هه موویان گوپرایه لی بن نه و گوپرایه لیان ده کرد، هرچی دروستکراو هیه خویان و کرده وه کانیشان هر خوی دروستی کردوون، وه هر خوی پیوانه ی رۆزیان و نه اندازه ی تمه نیانی دیاری کردووه، وه به ویټ هر که سیک رېنمووی بکات نه و به دانایی خوی رېنموویان ده کات .

خوی گه وره ده فرموویت : ﴿لَا يُسْتَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْتَلُونَ﴾ ﴿٢٣﴾ الانبياء: ٢٣

واته ﴿پرسار ناکریت له وهی خوی گه وره ده یکتا به لکو نه و ان پرسیاریان لیده کریت﴾ .

وههروهه ده فهرموویت : ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْتَهُ بِقَدَرٍ ﴿١٩﴾﴾ القمر: ٤٩ واته ﴿نِیمه هه موو شتیكما به ئه ندازه به دیهیناوه﴾ .

وههروهه ده فهرموویت : ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ بَقَدَرٍ ﴿٢﴾﴾ الفرقان: ٢ واته ﴿هه موو شتیکی له نه بوونه وه به دیهیناوه ئه ندازه گیری ته واویشی بو کرد﴾ .

وههروهه ده فهرموویت : ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾﴾ الحديد: ٢٢ واته ﴿هیچ به ئاو نه هه مه تیه ک روونادات نه له زه ویدا و نه له خوشتاندا تووشتان ده بیست که له کتیبیکدا توو مارمان نه کرد بیست پیش ئه وهی رووداوه که به دیهینن ئه و کارهش لای خوای گه وه زور ئاسانه﴾ .

وههروهه ده فهرموویت : ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا ﴿١٢٥﴾﴾ الأنعام: ١٢٥ واته ﴿جائه و که سهی خوای گه وه بیهویتی ریتمووی بکات ئه و سینهی ساف و پاک و ئاماده ده کات بو و هر گرتنی ئیسلام ئه و که سهش خوای گه وه بیهویتی گو مرایی بکات ئه و دلی ده گوشیت و سینگى توند ده کات و هه ناسه ی سوار ده بیست﴾ .

﴿ وَرَوَى ابْنُ عُمَرَ أَنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لِلنَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : مَا الْإِيمَانُ ؟ قَالَ : « أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ » فَقَالَ جِبْرِيلُ : صَدَقْتَ ^١ . رواه مسلم .

١ مسلم : كتاب الإيمان : باب بيان الإيمان والإسلام والإحسان ... (٨) (١) وفي الباب : باب سؤال جبريل النبي صلى الله عليه وسلم عن الإيمان والإسلام والإحسان وعلم الساعة عن أبي هريرة رضي الله عنه: عند البخاري (٥٠) ومسلم (٩) (٥).

وه عبدالله ى كورى عومر ره زای خويان لى بيت رپوايه تى كردووه كه جبريل
سه لای خوى لى بيت به پيغمبره رى خوى صلى الله عليه وعلى آله وسلم فهرموو: باوه ر
چيه؟ نه ویش صلى الله عليه وعلى آله وسلم فهرموو: ﴿باوه ر بريته له وهى باوه رت
به خوا و فريشته كان و كتيبه كانى و پيغمبره كانى سه لامى خويان لى بيت و روژى
دواى و قه زاو قه دهر به خير و شهره وه هه بيت﴾.

← وقال النبي - صلى الله عليه وسلم - «آمَنْتُ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ، وَحُلُوهِ
وَمُرِّهِ»^۱.

پيغمبره رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فهرموو: ﴿باوه ر به قه دهر
هه به به خير و شهر و خوشى و ناخوشيه وه﴾
← وَمِنْ دُعَاءِ النَّبِيِّ - صلى الله عليه وسلم - الَّذِي عَلَّمَهُ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ يَدْعُو
بِهِ فِي قُنُوتِ الرُّثْرِ «وَقِنِّي شَرَّ مَا قَضَيْتَ»^۱.

^۱ إسناده ضعيف : أخرجه الحاكم في معرفة علو الحديث (٣١ , ٣٢) ومن طريقه العراقي في شرحه
لألفية ص (٣٢٧) كمثال للحديث المسلسل بأحوال الرواة القولية والفعلية معا من طريق يزيد
الرقاشي عن أنس بن مالك سمعت رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وسلم يقول : ((لا يجحد العبد
حلاوة الإيمان حتى يؤمن بالقدر خيره وشره حلوه ومره)) ورأيت رسول الله صلى الله عليه وعلى آله
وسلم قبض على لحيته ثم قال : ((آمنت بالقدر خيره وشره حلوه ومره)) قال وقبض أنس على
لحيته فقال : ((آمنت بالقدر خيره وشره حلوه ومره)) الحديث . وقال الحاكم بعد أن سأل
تسلسل الرواة على هذه الصفة : ((وأنا أقول عن نية صادقة وعقيدة صحيحة : آمنت بالقدر خيره
وشره حلوه ومره)) ويزي د الرقاشي ضعيف كما في التقريب (٧٦٨٣) بل قال النسائي فيه :
مزكوك وقال أحمد منكر الحديث كما في الميزان (٤ / ٤١٨).

والحديث عزاه الشيخ ياسين الفاداني في ورقات في ((مجموعة المسلسلات والأوائل الأسانيد العالية))
ص (٦ , ٧) للدليمي في مسند الفردوس.

وہلہ نزاکانی پتھمبہری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کہ فیروی حسہنی
کورپی علی رەزای خویان لی بیت کہ لە قنوتی وتردا بیخوینیت ئەوہ بوو کہ
دەیفەرموو : ﴿وہ خواہ گیان بمپاریزہ لەشەری ئەوہی بریارت لی داوہ﴾.

۱ حدیث صحیح : أخرجه أحمد (۱۷۲۳) وأبو داود (۱۴۲۵ ، ۱۴۲۶) والترمذي (۴۶۴) والنسائي (۳
۲۴۸) وابن ماجه (۱۱۷۸) وإسناده صحيح وقد صححه الشيخ أحمد شاکر في تعليقه على سنن الترمذي .

سوودیک : شیخ ابن عثیمین رەحمەتی خوای لی بیت لە کتیبی ﴿دروس لصاوی الحرم المکی﴾ سالی
۱۴۰۸ کۆچی لە لاپەرە ۱۳۶ دا لە رافعی دوای قنودا دەفەرموویت : «وَلَقِنَا شَرًّا مَا قُضِيَتْ» : خوای
پەروەردگار بریاری خێر و شەر دەدات : هەرچی دەربارە ی بریاردانیەتی بەخێر ئەوہ هەرەممووی خێرە لە
بریارە کەدا و خێرە بۆ ئەو کەسەشی بریارە کە لە بارەوہ داوہ بۆخوێنە : کہ خوای پەروەردگار بریارەدات بۆ
خەڵکی بە پێدانی رزق و رۆزێکی فراوان و ناسایش و ئارامی و هیدایەت و سەرکەوتن کەمەرێک لێمانە
خێرە هەرچەکی تریش وەکو ئێمانە واییت، ئێمەوہ خێرە لە بریارە کەدا و بۆ ئەو کەسەشی بریارە کە
لە بارەوہ دراوہ، بەلام ئەوہی دەربارە ی بریاردانیەتی بە شەر ئەوہ خێرە لە بریارە کەدا و شەرە بۆ ئەوہی
بریارە کە لە بارەوہ دراوہ وەخوێنە ئەوہش : گرانی و بێ بارانی جێنەوہ شەرە بەلام بریاری خوا خێری
پێوہی، خوای گەورە دەفەرموویت : ﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ
الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ (۵۱) الروم: ۴۱ واتە ﴿پشتوی : واتە برسێتی و قات و قری و گرانی
ناارامی و گرانی خنکان و نەخۆشی و بومەلەرزە لە ووشکانی و دەریادا بە دیارکەوت بەهۆی تاوان و
گوناهی خەڵکەوہ بۆ ئەوہی هەندێ تالای کردوہ کانیان بێ بجێزیت بەلکو هۆش بکەنموہ و پەشیمان
بنموہ و بگەڕێنموہ بۆ لای خوا﴾ جا ئەو بریاردانە مەبەستێکی پێرۆزە کە ئەویش بریتێ لە گەڕانموہ بۆ لای
خوا و دەست هەلگرتن لە تاوانکردن و سەرپێچیکردنی بۆ گۆڕاوە لێکردنی جابۆ بریار لێدراوہ کە بوو بە
شەر وە بریارە کش خێرە ﴿مەبەست لەو بریاردانە هۆشیارکردنموہی بەندەکانە تا واز لە تاوان بینن و
بگەڕێنموہ سەر ڕێگی راست کەنمە خێرە بەلام بە نەسبەت ئەوانە ی بریارە کەیان بەسەردا جێبەجێ کراوہ
شەرە چونکە مان وێرانی و دەربەدەری و کوشتاری تێدا بوہ — وەرگیر﴾.

وہ ئێمەش دەلێن ﴿شَرًّا مَا قُضِيَتْ﴾ ئەو ﴿ما﴾ لێرەدا ﴿إِسْم مَوْصُول﴾ ە واتە ئەو شەرە ی بریارت
لێداوہ، چونکە خوای گەورە هەندێ جار بریار بە شەر دەدات لەبەر حکمەتێکی زۆر بەرزو پێرۆز .

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

قەدەر : یەکی له سیفەتەکانی خۆای گەورە ئەوەیە کە هەرچیه‌کی بۆی دەیکات
هەروەکو خۆای گەورە دەفەرموویت : ﴿إِنَّ رَبَّكَ فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ﴾ ھود: ١٠٧
واتە ﴿پەرۆردگاری تۆ هەرچیه‌کی بۆیت دەیکات﴾ .

جابۆیه هیچ شتێک بەدەرنیە لە ویست و دەستەلاتی ئەو وە هیچ شتیکیش پرووندات و
نایەتە کایەوێ تەنھا بە ئەندازەگیری و بەریوەبردنی ئەو نەبێت، بەدەستی ئەو هەموو
مولکی ئاسمانەکان و زەوی، بیهوێت هەرکەسێک رێنمویی بکات ئەوا بەبەزەیی خۆی
رێنمویی دەکات، وە بیهوێت هەرکەسێک گومرا بکات ئەوا بە دانایی خۆی گومرا
دەکات، پرسیاری لێناکریت دەربارەیی هەر شتێک کە بیکات لەبەر تەواویەتی دانایی و
دەستەلاتی وە ئەوان کە بەندەکانن پرسیاریان لێدەکریت لەبەر ئەوەی ئەوان ژێردەستەو
بەندەیی خۆان .

وە باوەربوون بە قەدەر پێویستە وە یەکیکە لە شەش پایەکەی باوەر لەبەر فەرمایشتی
پێغمبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کە دەفەرموویت : ﴿الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ
وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ﴾ رواه مسلم وغيره .
﴿باوەر بریتێ لەوەی باوەرێت بە خوا و فریشتەکان و کتیبەکانی و پێغمبەرەکانی
سەلامی خۆیان لێ بیت و پۆزی دواپی و قەزاو قەدەر بە خێرو شەڕیوە هەبێت﴾ .
وە پێغمبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دەفەرموویت : ﴿آمَنْتُ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ
وَشَرِّهِ، وَخُلُوهُ وَمَرْءُهُ﴾ . ﴿باوەرم بە قەدەر هەیه بە خێرو شەڕو خوشی و ناخۆشیەوێ﴾ .
جا خێرو شەڕ بەرەچاوەکردنی پاشەتەکیەتی وە خوشی و ناخۆشیەکی
بەرەچاوەکردنی کاتی تووشبوونەکیەتی .

جا خێری قەدەر ئەوەیە کە بە سوود بیت وە شەڕەکیەتی ئەوەیە کە زیان بەخش و
نازار بەخش بیت .

وە خێرو شەڕ بەگۆڕەیی ئەوەی ئەندازە بۆدانراو پاشەتەکیەتی چونکە هەیه‌تی خێرە
وەکو ئەنجامدانی گۆڕپایەلی خۆای گەورە وە تەندروستی وە دەولەتمەندی وە هەشیەتی

که شهړه وه کو ئه نجامدانی سهر پيچیه کان و نه خوښی و هه ژاری و به لآم دهر باره ی کرده و هی خوا به ئه و ا هه رگیز ناوتریت ئه وه شهړه له بهر فهرمووده که ی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم له و نرایه ی که فیتری حه سنی کوری عه لی ره زای خویان لی بیت که له قنوتی و تردا بیخوینیت ئه وه بوو که ده بفهرموو : «وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ» ﴿وه خوا به گیان بمپاریزه له شهړی ئه وه ی بریارت لی داوه﴾.

جاخوا ی په روه ردگار شهړه که ی دایه پال بریار لیږدراوه که نه ک خودی بریاره که.

باوه پر به قه دهر نایه ته دی ته نها بهم چوار کاره نه بیټ:

به که م : باوه پر هیتان به وه ی که خوا ی گه وړه زانایه به هه موو شتیک که هه به بچوک و گه وړه ی، که م و زوری به زانیاریه کی پیش وه خت: له بهر فهرمووده که ی خوا ی گه وړه: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ ﴿الحج: ۷۰﴾ واته ﴿نایه تو نه ترانیوه که خوا ی گه وړه هه رچی له ناسانه کانه زه ویدایه ناگی لیته تی و ده یزانیټ، چونکه به راستی هه موو ئه و شتانه له ﴿لوح المحفوظ﴾ دا تو مار کراوه، بیگومان ئه و کارهش بو خوا زور ناسانه﴾.

دوهم : که خوا ی گه وړه له ﴿لوح المحفوظ﴾ دا نه اندازه گیری هه موو شتیکی داناه له بهر فهرمووده که ی خوا ی گه وړه : ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ ﴿الحديد: ۲۲﴾ واته ﴿هېچ به لآو نه هه مه ته یه ک روونادات نه له زه ویدا و نه له خوښتانا تووشتان ده بیټ که له کتیبیکدا تو مارمان نه کرد بیټ پیش ئه وه ی رووداوه که به دیه ټین ئه و کارهش لای خوا ی گه وړه زور ناسانه﴾ واته هه رچی دروست کراوه ئیمه دروستی ده که ین .

وه له بهر فهرمووده که ی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم که ده فهرموویت : ﴿إِنَّ اللَّهَ قَدَرٌ مَقَادِيرِ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾^۱

۱ مسلم : کتاب القدر : باب حجاج آدم وموسی علیهما السلام (۲۶۵۳) (۱۶) من حدیث عبدالله بن عمرو بن العاص ولفظ ﴿كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾.

واته ﴿بنگومان خوا نه ندازه گيري برپاري هممو رووداوو کاروباري دروستکراوه کاني داوه پيش دروستکردني ناسمانه کان و زهوي به په نجا هزار سال﴾ .
 سيهم : هيچ شتيک له ناسمانه کان و زهويدا روونادات تنها بهويست نارو زووي خوا نه بيت که له نيوان به زهوي و دانايي خواي گه وره دا ده خوليت هوه بيه ويت هر که سيک رينمويي بکات هوا به به زهوي خوي رينمويي ده کات، وه بيه ويت هر که سيک گومرا بکات هوا به دانايي خوي گومراي ده کات، پرسياي ليتا کريت دهرباره ي هر شتيک که بيکات له بهر تهواو يه تي دانايي و ده ستلتي وه نهوان که بنده کانن پرسياريان ليده کريت وه هر چي کيش روويدا بيت له وه نهوا ده قار ده قه له گهل زانباري پيش وه خيدا وه له گهل نه وه دا که له ﴿لوح الحفوظ﴾ دا نوو سيويه تي له بهر فهرمووده که ي خواي گه وره : ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ ﴿٤٩﴾ القمر: ٤٩ واته ﴿ثُمَّ هَمَمُوا شَيْئًا﴾ به نه ندازه به ديهي ناره .

وه هره روا ده فهرموويت : ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا﴾ ﴿الأنعام: ١٢٥﴾ واته ﴿جاءه و که سه ي خواي گه وره بيه ويت رينمويي بکات هوا سينه ي ساف و پاک و ناماده ده کات بو وه رگرتني نيسلام نهو که سه ش خواي گه وره بيه ويت گومراي بکات هوا دلي ده گوشيت و سينگي توند ده کات و هه ناسه ي سوار ده بيت﴾ .
 جا خواي گه وره چه سپاندي که رينمايي کردن و گومرايي کردن به ويست و نارو زووي خويه تي .

چواره م : که هممو شتيک له ناسمانه کان و زهويدا دروستکراوي خواي گه وره ن و دروستکه ريکي تر په روه ردگار يکي تر جگه له و نيه .

له بهر فهرمووده که ي خواي گه وره : ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ نَقْدِيرًا﴾ ﴿٢﴾ الفرقان: ٢

واته ﴿هممو شتيکي له نه بوونه وه به ديهي ناره نه ندازه گيري تهواو يشي بو کرد﴾ .

وه له سه ر زاري ئيراهيم هوه ده فهرموويت : ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ ﴿٣٦﴾ الصافات: ٩٦ واته ﴿وه خواي گه وره خوي ئيهوي به ديهي ناره هره روا نه وه شي که ده يکه ن﴾ .

﴿وَلَا نَجْعَلْ قَضَاءَ اللَّهِ وَقْدَرَهُ حُجَّةً لَنَا فِي تَرْكِ أَمْرِهِ وَاجْتِنَابِ نَوَاهِيهِ، بَلْ يَجِبُ أَنْ نُؤْمِنَ وَنَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ عَلَيْنَا الْحُجَّةَ بِإِنْزَالِ الْكِتَابِ، وَبَعَثَةِ الرَّسُولِ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿لَا تَلَّا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾﴾ النساء: ۱۶۵

وہ ئیمہ قەزاو قەدەری خوا ناکەینە بەلگە بۆ خۆمان لە وازھێنانی فەرمانەکانی و دوورکەوتنەو لە قەدەغە کراوەکانی، بەلکو پێویستە باوەرمان بەوہ بیت کە خوای گەورە بەلگەیی لەسەرمان دروستکردووہ بە دابەزاندنی کتیبەکانی وە بەناردنی پێغەمبەرەکانی سەلامی خوایان لی بیت .

خوای گەورە دەفەرموویت : ﴿تا دواي ئەو پێغەمبەرانە سەلامی خوایان لی بیت هیچ بەلگەو بیانووێک بۆ ئەو خەڵکەییە نەمیێ لەلای خوا﴾.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

قەدەر بەلگە نیە بۆ تاوانبار و سەرپێچیکار لەسەر گردنی تاوان و سەرپێچی :
 کردەوہکانی بەندەکان ھەرھەمووی لە گوێراپەلێھەکان و سەرپێچیەکان ھەمووی
 دروستکراوی خوان ھەرھەکو لە پێشەوہ باسکرا بەلام ئەوہ بەلگە نیە بۆ کەسی
 سەرپێچیکار تا بیکاتە بەلگە لەسەر ئەنجامدانی تاوان و سەرپێچی ئەوہش لەبەر بوونی
 بەلگەیی زۆر لەوانە:

۱- خوای پەرورەدگار کردەوہی بەندەیی داوہتە پال بەندە کە خۆیی و کردوہیەتیە

دەستکەوت بۆی ھەربۆیە فەرموویەتی : ﴿الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ﴾ غافر: ۱۷

واتە ﴿لەو رۆژەدا ھەرکەس ھەرچی کردووە پاداشت و تۆلەیی کاری خۆی دەبینێت﴾.

۲- خوی گهوره فهرمانی به بنده کردوه و قهدهغشی لیکردوه وه شتیکی نه‌خسترتنه نه‌ستوی که بیکات تنها نه‌وه نه‌بیت کهله توانایدایه له‌بهر فهرمایشتی خوی که‌ده‌فهرموویت : ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ البقرة: ۲۸۶
واته ﴿خوی گهوره به‌دهر له‌توانا نه‌رك ناخاته سهر شانی هیچ کهس به‌وهی نه‌نجامی بدات﴾

وه‌ه‌روه‌ها ده‌فهرموویت : ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ التغابن: ۱۶
واته ﴿نه‌هندهی ده‌توانن ته‌قوای خواتان هه‌بیت و لی برسن﴾.
جا نه‌گهر زۆر لیکراو بووایه له‌سهر کار کردن نه‌وا نه‌یده‌توانی به‌ئاره‌زووی خوی نیش بکات یان ده‌ستی لی‌هه‌ل‌ب‌گ‌ریت و نه‌یکات چونکه زۆر لیکراو ناتوانیت ده‌رباز بیت﴾.

۳- هه‌موو که‌سیک باش ده‌زانیت جیاوازی چیه له‌نیوان ئیشکردنی ئاره‌زومه‌ندان‌ه‌و زۆره‌ملیی وه‌ نه‌وهی یه‌که‌میان له‌توانیدا هه‌یه ده‌ربازیت لی و نه‌یکات.

۴- که‌سی تاوانبارو سهر‌پ‌چیکار پ‌ش نه‌وهی تاوانه‌که ئه‌نجام بدان نازانیت چی له‌باره‌وه بریار دراوه وه‌هه‌ر نه‌و که‌سه ده‌توانیت که‌نه‌و ئیشه‌ بکات یان وازی لی بیت و نه‌یکات ئیر چون رینگه‌ی هه‌له‌ ده‌گرته به‌رو قه‌ده‌ریکی نادیارو شاراو ده‌کاته به‌ل‌گه‌ نایه‌ باش نه‌یه که‌ رینگه‌ی راست و دروست ب‌گرته به‌رو ب‌ل‌یت نه‌وه نه‌و شته‌یه که‌ بریار بوو توشم بیت و چاره‌نوسمه‌ ؟ .

۵- خوی گه‌وره هه‌والی داوه له‌بهر نه‌وه پی‌غه‌مه‌برانی سه‌لامی خویان لی بیت ره‌وانه‌ کردوه تا بیانووی بیانوگران بریت .

﴿لَئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾ النساء: ۱۶۵
﴿تا دواي نه‌و پی‌غه‌مه‌برانه سه‌لامی خویان لی بیت هیچ به‌ل‌گه‌و بیانوویه‌ك بو نه‌و خه‌ل‌که‌یه نه‌مین‌ی له‌لای خوا﴾.

جانه‌گهر قه‌ده‌ر به‌ل‌گه‌بوایه به‌ده‌ستی که‌سی سهر‌پ‌چیکاره‌وه نه‌وا خوی گه‌وره ناردنی پی‌غه‌مه‌برانی سه‌لامی خویان لی بیت نه‌ده‌کرده هو‌کاری پ‌چ‌رانی.

﴿وَنَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى مَا أَمَرَ وَنَهَى إِلَّا الْمُسْتَطِيعَ لِلْفِعْلِ وَالتَّرْكِ، وَأَنَّهُ لَا يُجْبِرُ أَحَدًا عَلَى مَعْصِيَةٍ، وَلَا اضْطَرُّهُ إِلَى تَرْكِ طَاعَةٍ.﴾

وه دهزاین که خوی پاک و بیگردد فرمانی به هیچ شتیک نه کردوه و قهدهغشی له هیچ شتیک نه کردوه جگه له شتیک نه بی که له توانادا هییه بو کردن و ازلیهینان، وه خوی گهوره هیچ کهسیکی ناچار نه کردوه له سهر تاوانکردن. وه زوریشی لینه کردوه بو وازهینان له گوپرایه لی .

وقال الله تعالى ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ البقرة: ۲۸۶ واته ﴿خوی گهوره به دهر له توانا نهرک ناخاته سهر شانی هیچ کهس به وهی نهجانی بدات﴾ .

﴿فَأَنْقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ التغابن: ۱۶ واته ﴿نهوندهی ده توان ته قوی خواتان ههیت و لی بترسن﴾ .

وقال تعالى ﴿الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ﴾ غافر: ۱۷ واته ﴿لهو روزه دهر کهس ههرچی کردوه پاداشت و تولهی کاری خوی ده بینیت﴾ .

﴿فَذَلَّ عَلَى أَنَّ لِلْعَبْدِ فِعْلًا وَكَسْبًا يُجْزَى عَلَى حَسَنِهِ بِالْثَوَابِ، وَعَلَى سَيِّئِهِ بِالْعِقَابِ، وَهُوَ وَقَعَ بِقَضَاءِ اللَّهِ وَقَدَرِهِ.﴾

جا نهوه بهلگهیه له سهر نهوهی که بهنده بوی هییه کار بکات و دهستکهوتی ههیت پاداشت دهدریتهوه له سهر کردنی کاری باشه و سزاش دهدریت له سهر کردنی کاری خراپه .

رافه‌ی شیخ ئیسو عثمین

پێکهێنانی نیوان ﴿التوفيق بين﴾ ئەوه‌ی کاری بەنده دروستکراوی خوایه له‌لایه‌ک و له‌همان‌کاتیشدا ده‌ستکه‌وته بۆ بکه‌ره‌که‌ی :

له‌وه‌ی که رابورد بۆت ده‌رکه‌وت و زانیت که کار و کرده‌وه‌ی مرۆڤ دروستکراوی خوان وه ئەوه‌شت بۆ ده‌رکه‌وت که ده‌ستکه‌وتن بۆ مرۆڤه‌که له‌سه‌ر باشه‌کان به‌چاکه‌ پاداشت ده‌درێته‌وه و له‌سه‌ر خراپه‌که‌ش به‌سزا وه‌لامی ده‌درێته‌وه جا ئێمه‌ چۆن ئەو نیوانه‌ رێکبخه‌ین و لێ تێبگه‌ین :

رێکخه‌ستی نیوانیان به‌وه‌ ده‌بی‌ت که بزاین له‌ دوو ڕوه‌ وه‌ کرده‌وه‌ی به‌نده دروستکراوی خوایه ئەوانیش :

یه‌که‌م : کرده‌وه‌ی مرۆڤ له‌ سیفه‌تی مرۆڤه‌ وه‌ مرۆڤ و سیفه‌ته‌کانیشی دروستکراوی خوای گه‌وره‌ن .

دووه‌م : کرده‌وه‌ی مرۆڤ به‌ره‌می وستیکی دلی و توانایه‌کی لاشه‌یه‌ وه‌ئه‌گه‌ر ئەو دووانه‌ش نه‌بوونایه‌ ئەوا کرده‌وه‌ش نه‌ده‌بوو وه‌ئه‌وه‌شی که ئەم و یست و توانایه‌ی دروستکردووه‌ بریتیه‌ له‌ خوای گه‌وره‌، وه‌دروستکاری هۆ ﴿سبب﴾ دروستکاری هۆکاره‌که‌یشه‌ ﴿مُسَبَّب﴾ جا خه‌سته‌ پالتی کرداری مرۆڤ بۆلای دروستکراوی خوا خه‌ستن پالتی هۆکاره‌ بۆلای هۆ نه‌ک خه‌سته‌ پال و په‌یوه‌ندیه‌کی راسه‌خۆ چونکه‌ راسه‌خۆ خه‌سته‌ پالتی راسه‌قینه‌ بریتیه‌ له‌ مرۆڤه‌که‌ هه‌رله‌به‌رئه‌وه‌ش ده‌رئه‌نجام و ده‌ستکه‌وتی ئیش و کاره‌که‌ دراوه‌ته‌ پالتی، وه‌ دروستکردن و ئەندازه‌ بۆدانانه‌که‌یشی دراوه‌ته‌ پال خوا، جابۆ هه‌ریه‌کی له‌و دوو درانه‌ پال به‌یه‌خی خۆی هه‌یه‌ . والله‌ اعلم .

ئەوانەى جیاوازان و مل بۆ هەق نادەن لەبارەى قەزا و قەدەرەو و پەدى ئیمەش

بۆیان :

ئەوانەى مل بۆ هەق نادەن لەبارەى قەزا و قەدەرەو دوو کۆمەل و گروپن :

کۆمەلێ یەكەم : جەبریه كانن دەلێن مەژۆ ناچارە لەسەر ئەوێ دەیکات و بەدەست خۆی نیە و هیچ خواست و هەلیژاردنێکی بەدەست نیە لەویدا کەدەیکات، وەئیمەش پەدیان دەدەینەو بە دوو راستی :

١- خۆی گەورە کردەوێ مەژۆی داوێ پال مەژۆ کە خۆی وە کردوویشتەتی بە دەستکەوت بۆی پاداشت و سزا وەرە گرێت بە گۆرەى ئەوێ ئەنجامی داوێ جائە گەر زۆر لیکراو بووایە و هیچی بەدەست نەبووایە لەسەر ئەوێ دەیکات ئەو راست نەدەبوو درانەپالێ کردەوێ بۆلای وە سزادانیشی لەسەر ئەوێ دەیکات ستم دەبوو.

٢- لە راستیدا هەموو کەسێک باش دەزانێت جیاوازی چیه لە نێوان نیشکرەنی ئارەزوومەندانە و زۆرەملیدایە جائە گەر کەسێ دەست درێژی بکاتە سەر کەسێکی ترو و دەربخات کە ئەوێ کردوویشتەتی بەدەست خۆی نەبوو چونکە زۆری لیکراو لەسەر ئەوێ ئەو کارە بکات بە قەزاو قەدەری خوا کردوویشتەتی ئاوە بە بێ ئەقڵی دەژمێردرێت و پێچەوانەى ئەو شتەیه لەناو خەڵکدا زانراو و مەژۆ کانی لەسەر پاهاتوون .

کۆمەلێ دووهم : قەدەرەیه كانن دەلێن مەژۆ کان سەر بەخۆن لەوێ دەیکەن هیچ پەيوەندیەکی بە خواوە نیە نە ویستی و نە توانایی خۆی لەسەر و نە خواش دروستیکردووە، وەئیمەش پەدیان دەدەینەو بە دوو راستی :

١- ئەو قەسەیه پێچەوانەى فەرموودەى خۆی گەورەیه : ﴿اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ﴾

الزمر: ٦٢ واتە ﴿خۆی گەورە دروستکاری هەموو شتێکە﴾.

وه ههروه‌ها ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ ﴿٣٦﴾ الصافات: ٩٦ واته ﴿وه‌خوای گه‌وره
خوی ئیوه‌ی به‌ دیه‌تاوه‌ هه‌روه‌ها ئه‌وه‌شی که‌ده‌یکه‌ن﴾.

٢- خوای گه‌وره‌ خاوه‌نی ئاسمانه‌کان و زه‌ویه‌ جاچۆن ده‌بیت له‌ناو مولکه‌که‌یدا
شتیک هه‌بیت په‌یوه‌ندی به‌ ویستی ئه‌وه‌ وه‌ نه‌بیت و ئه‌و دروستی نه‌کردبیت ؟

﴿جۆره‌کانی ویست و جیاوازی نێوانیان﴾

ویستی خوای گه‌وره‌ دابه‌ش ده‌بیت به‌ دووبه‌شه‌وه‌ : که‌ونی و شه‌رعی :

قه‌ده‌ری که‌ونی : بریتیه‌ له‌وه‌ی که‌ به‌ مانای ویست و ئاره‌زوو دیت هه‌روه‌کو
خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت : ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ
أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا﴾ الأنعام: ١٢٥ واته ﴿جائه‌و که‌سه‌ی خوای
گه‌وره‌ بیه‌ویت رێتمویی بکات ئه‌وا سینه‌ی ساف و پاک و ئاماده‌ ده‌کات بۆ وه‌رگرتنی
نیسلام ئه‌و که‌سه‌ش خوای گه‌وره‌ بیه‌ویت گو‌م‌رای بکات ئه‌وا دلی ده‌گوشیت و
سینگێ توند ده‌کات و هه‌ناسه‌ی سوار ده‌بیت﴾.

قه‌ده‌ری شه‌رعی : بریتیه‌ له‌وه‌ی که‌ به‌ مانای پێخۆشبوون ﴿خۆشه‌ویستی﴾ دیت
هه‌روه‌کو خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت : ﴿وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ﴾ النساء: ٢٧
واته ﴿خوای گه‌وره‌ ده‌یه‌ویت و پێخۆشه‌ لێتان خۆش بیت﴾.

وه‌ جیاوازی نێوانیان بریتیه‌ له‌وه‌ی که‌ که‌ونه‌ی که‌ ده‌بیت ئه‌وه‌ی ده‌یه‌ویت ڕووبدات و
مهرج نیه‌ ئه‌وه‌ی ڕووده‌دات خوا پێخۆش بیت به‌لام شه‌رعیه‌ که‌ پێویسته‌ ئه‌وه‌ی خوا
ده‌یه‌ویت ڕووبدات پێخۆش بیت و مهرجیش نیه‌ ڕووبدات .

پوونکردنەوێ وەرگێڕ : خۆتەری بەرپێژ پێویستە بەباشی لەو یاسایە سەرەو
تێگەیت جابۆئەوێ تێگەیت بەغونەیک بۆت پوون دەکەمەو :

بۆ قەدەرە کەونە کە : خوای گەورە وستی لەسەرە کوشتن و زینا و دزی
دروستبکات بۆ ئەوێ بەندەکانی خۆی پێ تاقیبکاتەو بەلام هەرگیز پێخۆش نیە کە
بەندەکانی هەلسن بە ئەنجامدانی ئەو کارانە واتە حەز ناکات بەندەکانی بکوژن یان
زیناکاربن یان دز بن دروستکردنی ئەو بۆ ئەو کردارانە بۆ تاقیکردنەوێ و هێچی تر .

بۆ قەدەرە شەریعە کە : خوای گەورە پێخۆشە هەموو بەندەکانی یە کخواناس بن و
پەرستش بۆ ئەو ئەنجامبدەن بەلام نایە مەژۆکان هەموویان یە کخواناس و پەرستشی بۆ
دەکەن لە وەلامدا دەلێن نەخێر چونکە زۆربەیی مەژۆکان هاوبەش بۆ خوا دادەنێن و
پەرستشەکان بۆ جگە لەخوا ئەنجام دەدەن وەکو نوێژو سوژدەو سەبڕین و هانابردن و
داوالیکردن و خۆشەویستی و ڕق و ئەوانەیی تریش، کەواتە بۆمان دەرکەوت جیاوازی
هەیه لە نێوان قەدەری کەونی و شەریعە و پێویستی ئێمەش تێکەڵاوی نەکەین تا گومرا
نەبن ﴿ وەرگێڕ ﴾.

الإيمان قولٌ وعَمَلٌ

باوه‌ی وته‌و کرداره

← والإيمان قولٌ باللسانٍ وعَمَلٌ بالأركانِ وعَقْدٌ بالجَنانِ، يَزِيدُ بالطاعةِ وَيَنْقُصُ بالعصيانِ.

باوه‌ی بریته له ووتن به زوبان وه کرده‌وه کردن به ئەندامه‌کانی لاشه وه باوه‌ی بی بوون به دل به گوێرایه‌لی کردن زیاد ده‌کات و به سه‌رپیچیکردنیش کهم ده‌کات .

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾ ﴿البينة: ٥

واته ﴿ وه ئەوان هیچ فه‌رمانیکیان پێه کرابوو ته‌نها ئەوه نه‌بی‌ت که‌وا به‌ندایه‌تی خوای گه‌وره بکه‌ن و به‌راستی و پاکی وئاین په‌روه‌ری بۆ ئەو بکه‌ن و له هه‌مووئاین پێ‌بازێکی تر لاده‌ن بۆ تاکه پێ‌گای ئیسلام وه به‌پێ‌کو پێ‌کی هه‌لسن به‌کردنی نوێزه‌کانیان وه زه‌کاتی مال و سامانه‌کانیان بده‌ن هه‌ر ئەوه‌ش ئاینی راسه‌قه‌ینه‌ی خوای گه‌وره‌یه ﴿ .

جا خوای گه‌وره په‌ستنی خوای گه‌وره و نیازپاکی دل و هه‌ستان به‌کردنی نوێزو دانی زه‌کات هه‌ره‌هه‌مووی به‌دین باسکرد .

← وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صلى الله عليه وسلم - «الإيمان بضعٌ وسبعون شعبةً، أعلاها شهادة أن لا إله إلا الله، وأدناها إماطة الأذى عن الطريق».

واته پێغه مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رموویت : ﴿باوه‌ڕ چه‌فتاو نه‌وه‌نده به‌شه به‌رزترینی شایه‌تی دانه به‌وه‌ی هیچ په‌رس‌تراویک نیه شایه‌نی په‌رس‌تن بی‌ت به هه‌ق جگه له الله نه‌بی‌ت وه نزم‌ترینیشی لادانی ناره‌حه‌تیه له‌سه‌ر ڕینگه﴾.

﴿ فَجَعَلَ الْقَوْلَ وَالْعَمَلَ مِنَ الْإِيمَانِ .

جا خ‌وای گه‌وره گو‌فت‌ارو کرد‌اری به‌به‌ش‌یک له باوه‌ڕ دانا.

وه خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿فَزَادَتْهُمْ إِيْمَانًا﴾ التوبة: ۱۲۴ واته ﴿جا خ‌وای گه‌وره ئی‌مان و باوه‌ڕیان زیاد ده‌کات﴾.

وه هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموویت : ﴿لِيَزَادُوا إِيْمَانًا مَعَ إِيْمَانِهِمْ﴾ الفتح: ۴ واته ﴿بو ئه‌وه‌ی ب‌ڕ‌وایان زیاد ب‌کات له گه‌ل ب‌ڕ‌وا که‌یاندا﴾.

وقال رسولُ الله - صلى الله عليه وسلم ﴿يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ بُرَّةٍ أَوْ خَرْدَلَةٍ أَوْ ذَرَّةٍ مِنَ الْإِيمَانِ﴾ فجَعَلَهُ مُتَفَضِّلًا.

واته پێغه مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رموویت : ﴿هه‌ر که‌س‌یک ب‌ل‌یت لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ و به‌ئه‌ندازه‌ی ده‌نکه گه‌ن‌م‌یک یان تۆوه خه‌رته‌له‌یه‌ک یان گه‌ردیله‌یه‌ک باوه‌ڕی ت‌یدا بی‌ت له‌ئاگری دۆزه‌خ د‌یت‌ه ده‌ره‌وه﴾ جا پێغه مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم باوه‌ڕی پ‌له به‌ند کرد و به‌ش به‌شی کرد.

رافعی شیخ ئینو عثمین

﴿باوەڕ﴾

باوەڕ لەزمانەوانیدا : بریتیه له بەراست دانان .

وە لەزاراوەی زاناياندا : بریتیه له گوفتار و وتە بە زوبان وە کردەوه کردن بە ئەندامەکانی جەستە وە باوەڕپوون بە دل .
غونەى وتە و گوفتار : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ .

وە غونەى کردار و کردەوه : رکوع — چەمینهوه .

وە غونەى ﴿عقد — گریه‌ستى دل﴾ : باوەڕپوون بە خوا و فریشتەکانى و جگە لەوانەش لەوانەى پتووستە باوەڕ پوون بى .

وە بەلگەش لەسەر ئەوەى کە ئەوه باوەڕە خۆى گەوره دەفەرموویت : ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾
البينة: ٥

واتە ﴿وە ئەوان هیچ فەرمانێکیان پێنەکرابوو تەنھا ئەوه نەبیّت کەوا بەندایەتى خۆى گەوره بکەن و بەراستى و پاکی و ئاین پەروەرى بۆ ئەو بکەن و لە هەموو ئاین پێیازیکی تر لادەن بۆ تاکە پێگای ئیسلام وە بەرپێکۆ پێکی هەلسن بە کردنى نوێژەکانیان وە زەکاتى مال و سامانەکانیان بەدەن هەر ئەوهش ئاینى راستەقینەى خۆى گەورهیه ﴾ .

جا هەر کام لە نیازپاکى و نوێژو زەکاتى بەبەشێک لە دین دانا .

وە پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفەرموویت : ﴿الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً، أَغْلَاهَا شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَذْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ﴾. رواه

مسلم، وه بهم شیوه‌یش ﴿فَافْضَلْهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ وه نه‌صلی نهم فہرموودہیہ لہہردوو صہیحی بخاری و موسلیمدایہ^۱.

واتہ ﴿باوہر حفتاو نہ‌وندہ بہ‌شہ بہرزترینی شایہ‌تی دانہ بہ‌وہی ہیچ پہرستراوینک نیہ شایہ‌نی پہرستن بیت بہ ہدق جگہ لہ اللہ نہ‌بیت وہ نرمزینیشی لادانی نارہ‌حتیہ لہ‌سہر رینگہ﴾.

وہ باوہر زیادہ‌کات بہ گویرایہ‌لیکردنی خوای گہورہ و کہ‌میش دہ‌کات بہ سہ‌رینچی کردنی .

وہ خوای گہورہ دہ‌فہرموویت : ﴿فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا﴾ التوبة: ۱۲۴ واتہ ﴿جا خوای گہورہ ئیمان و باوہریان زیاد دہ‌کات﴾.

وہ ہہروہا دہ‌فہرموویت : ﴿لِيَزَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ﴾ الفتح: ۴ واتہ ﴿بو نہ‌وہی بروایان زیاد بکات لہ‌گہل برواکہ‌یاندا﴾.

وہ پیغہ‌مبہری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دہ‌فہرموویت : ﴿يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ بُرَّةٍ أَوْ خَرْدَلَةٍ أَوْ ذَرَّةٍ مِنَ الْإِيمَانِ﴾ رواه البخاري^۲.

۱ مسلم : کتاب : الإیمان : باب بیان عدد شعب الإیمان وأفضاها وأدناها .. ﴿۳۵﴾ ﴿۵۸﴾ من حدیث أبی ہریرۃ رضی اللہ عنہ .

وہو عند البخاری : کتاب الإیمان : باب أمور الإیمان ﴿۹﴾ مختصراً بلفظ : ﴿الْإِيمَانُ بَضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ﴾ .

۲ البخاری : کتاب الإیمان : باب زیادة الإیمان ونقصانہ ﴿۴۴﴾ .

ومسلم : کتاب الإیمان : باب أني أهل الجنة منزلة ﴿۱۹۳﴾ ﴿۳۲۵﴾ من حدیث أنس بن مالک رضی اللہ عنہ .

واته پیغمبەری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم دەفەرموویت : ﴿هەرکەسێک
بَلَّيْتُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ و بهێندازەوی دەنکە گەغمێک یان تۆو خەرتەلەیهک یان گەردیلەیهک
باوەری تێدا بیّت لەناگری دۆزەخ دیتە دەرهوه﴾ جا پیغمبەری خوا صلی الله علیه
وعلی آله وسلم باوەری پلە پلە و بەش بەشی کرد.

جائە گەر زیاد بوونە باوەر چەسپا کەم بوونیشی دەچەسپیت چونکە ﴿من لازم
الزيادة أن يكون المزيد عليه ناقصاً عن الزائد﴾ ﴿هەرشتێک پەيوەست بیّت بە زۆریهوه
نەوا دەبیّت ئەوهی زۆرکراوه و خراوته سەری کەمتر بیّت لە زۆره کە﴾.

ٻاوهڙ ٻوون به هممو ٿهوانه ٻيڻه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم
هه والي له باره وه داوه

﴿ وَيَجِبُ الْإِيمَانُ بِكُلِّ مَا أَخْبَرَ بِهِ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَصَحَّ بِهِ
التَّقْلُّ عَنْهُ فِيمَا شَاهَدَنَاهُ أَوْ غَابَ عَنَّا نَعْلَمُ أَنَّهُ حَقٌّ وَصِدْقٌ، وَسِوَاءَ فِي ذَلِكَ مَا عَقَلْنَاهُ
وَجَهَلْنَاهُ، وَلَمْ تَطَّلِعْ عَلَى حَقِيقَةِ مَعْنَاهُ، مِثْلَ حَدِيثِ الْإِسْرَاءِ وَالْمِعْرَاجِ^۱ وَكَانَ يَقْطَعُ لَا مَنَامًا،
فَإِنْ قُرَيْشًا أَلْكَرْتُهُ وَأَكْبَرْتُهُ وَلَمْ تُنْكِرُ الْمَنَامَاتِ.

واته ﴿ وه پيويسته باوهڙه ٻيٽان به هممو ٿهو شتانه ٻيڻه مبهري خوا صلى الله عليه
وعلى آله وسلم هه والي له باره وه داوه وه ٿهوه ٻه راسي ليوه ٻيڙ دراوه ته وه له وه ٻي
بينومانه يان لاي ٽيمه نادياره و ده زانين كه ٿهوه هق و راسته، وه به كسانيشه له وه دا
ٿهوه ٻه مانا كه ٻي ده زانين يان واتا كه ٻي لاي ٽيمه نه زانراوه و نه گهيشووين بهواتا
راسته قينه كه ٻي، غونه ٻي فهرموده ٻي ئيسراو ميعراج وه ٻيڻه مبهري خوا صلى الله عليه
وعلى آله وسلم لهو ٻو وداوه دا به خه بهر بووه و نووستو نه بووه چونكه قوره يشيه كان
ٻاوهڙيان پيٽه كرد و به شتيكي گه وره يان زاني كه ناكريٽ ٻاوهڙي پيٽي كريت وه هه رٿه وانه
ٽينكاري خه ويان نه ده كرد .

﴿ وَمِنْ ذَلِكَ أَنَّ مَلِكَ الْمَوْتِ لَمَّا جَاءَ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ لِيَقْبِضَ رُوحَهُ
لَطَمَهُ فَفَقَأَ عَيْنَهُ، فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ عَيْنَهُ.

وه لهو هه والانهش ٿهوه ٻي كه فريشته ٻي رُوح كيٽشان كاتيڪ هات ٻو لاي ٻيڻه مبهري
موسي عليه السلام ٻو ٿهوه ٻي رُوح ٻي ڪيشي زلهه يكي ليڊا چاوي ڪوٽر كرد، جا دواي
ٿهوه گهڙا يهوه ٻو لاي پهروه رڊگاري چاوي ٻو چاڪرده وه .

۱ البخاري : (۳۲۰۷) (۳۸۸۷) ومسلم (۱۶۴) (۲۶۴) من حديث أنس بن مالك رضي الله عنه عن مالك بن
صعصعة .

وراجع الآية الكبرى في شرح قصة الإسراء للسيوطي . ونور المسري لأبي شامة . والإسراء والمعراج لأبي شهبة .

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

السمعیات : بیستراوه‌کان:

السمعیات : بیستراوه‌کان: هه‌موو ئەو شتانه‌یه که جیگیر بووه بەرپێگه‌ی بیستراو واته
لە‌رپێگه‌ی شه‌رع‌وه سه‌لمیترابیت وه عه‌قلیش هیچ جو‌ره ده‌ست تی‌وه‌ردانیکی تیدا نه‌بیت
وه هه‌موو ئەو شتانه‌ی که سه‌لمیتر‌اوه له پێغه‌مبه‌ری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم
له‌و هه‌والانه‌ی داویه‌تی چونکه ئەوه هه‌قه پێ‌ویسته به‌راست بزانی‌ت ئیت‌ر ئەو هه‌واله‌ی
که داوی‌وتی بینییتمان به ئەندامه هه‌ستیاره‌کاڤان ﴿چاو﴾ یان شار‌اوه بیت لامان وه
یان شار‌ه‌زای بووبی‌تین و واتا که یمان زانی‌یت به عه‌قله‌کاڤان یان مانا که ی نه‌زانین
له‌به‌رفه‌رمایشتی خ‌وای گه‌وره که ده‌فه‌رمووی‌ت: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا
وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ﴾ البقرة: ۱۱۹ واته ﴿ئیمه تو‌مان به‌راست و په‌وان
نارد ئە‌ی محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم که مژده به خه‌لکانی ئیماندار و نا‌کار
چاک بده‌یت خه‌لکی کافرو بی باوه‌ریش له‌ تو‌ری خ‌وا بترسی‌یت و ئیت‌ر پاش ئەوه
ده‌رباره‌ی دۆزه‌خیه‌کان تو به‌رپر‌سیت﴾.

وه بی‌گومان دانه‌ر کۆمه‌له‌ شتیکی باس‌کردووه له‌وانه:

باسی په‌که‌م: ﴿الإسراء والمعرج – شه‌وروی و به‌رزبوونه‌وه﴾

الإسراء : له‌زمانه‌وانیدا شه‌وره‌وی‌کردن به‌که‌سیک، وه‌وتراوه به‌واتای شه‌ور‌ویی
دیت.

وله‌شه‌رعیشدا : بردنی پێغه‌مبه‌ری خ‌وايه صلی الله علیه وعلی آله وسلم له‌لایه‌ن
جو‌به‌ریله‌وه له‌مه‌که‌وه بو قودس له‌به‌ر فه‌رمایشتی خ‌وای گه‌وره که ده‌فه‌رمووی‌ت :

﴿سُبْحَنَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا﴾ الإسراء: ۱

واته ﴿پاک و ښکېلې بڼې ته خوایه ی که شو په وی به بنده ی خوی محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم کرد له به شیکي زور که می شه ودا له مزگوتی حرامه وه له مه که که بڼې مزگوتی ته قصا له شاری قودس له وولتای فلهستین﴾.

والمراج : له زمانه وانیدا : بریتیه لهو ئامیره ی به هیوه به رزده کرته وه که ئه ویش به رز که ره وه .

وله شه رعیشدا : بریتیه لهو په یژیه ی که به هیوه ی پیغه مبهری خویان صلی الله علیه وعلی آله وسلم پی به رز کرده وه له زه ویوه بڼې ئاسمان له بهر فهرماشتی خوی گه وره که ده فهرمویت : ﴿وَالنَّجْمُ إِذَا هَوَىٰ ۖ ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ۚ ﴿٢﴾﴾ النجم: ۱ - ۲

واته ﴿سویند بهو ئه ستیره ی که به خیرایي ئاواده ییت یان له شوینی خوی دهرایت و بهر ده بیته وه کاتی نریکبونه وه ی قیامت هاو لکه ی ئیوه محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم له رتی هق لاینه داوه و باوهری پو وچیشی نه بووه﴾.

تانه شوینه ی که ده فهرمویت ﴿لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ ءَايَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ ۚ ﴿١٨﴾﴾ النجم: ۱۸
واته ﴿به راستی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم گه لیک به لگه و نیشانه ی گه وره گه وره ی په روه ردگاری خوی له سه فهره کهیدا وه﴾ ﴿سدرۃ المنتهی ، بیت المعمور، به هشت و دوزخ.... هتد﴾ بینی .

وه هه ردوکیان ﴿الإسراء والمعراج﴾ له یه که شو دا بووه لای زوربه ی زانایان، وه زانایان جیاوازیان هیه له نیواندا که ی بووه جا ده گیردریته وه به رسته یه کی پچراو له ئین و عهباس و جابره وه په زای خوا له هموویان بیت که ﴿له شهوی دوو شه مه دوانزه ی په بیعی یه که مدا بووه﴾ وه ساله که یان دیاری نه کردوه . ئین و ئه بی شه یه ئم فهرمووده یی ریوایه تکر دووه .

ده گير درېته وه له زوهری و عوروه وه که ووتويانه نهو پرووداوه پيش کوچکردن بووه به سالتیک به بيهقي نه م فرموده ده ی رپوايه تکردوه . جا ده بیت له ربه یی یه که مدا بیت و شه وه که یان دیاری نه کردوه، وه بین و سه عدیش هه مان شتی ووتوه، وه پیشه وا نه وه ویش نه وه ی به ته واو و راست داناوه .

ده گير درېته وه له سودیه وه که ووتوبه تی نهو پرووداوه پيش کوچکردن بووه به شه شانزه مانگ واته سالتیک و شمش مانگ پیشه وا حاکم رپوايه تی کردوه جابه یی نه وه بیت له مانگی ذي القعه دا بووه وه ووتراویشه پيش کوچکردن بووه به سی مانگ وه ووتراوه به پنج مانگ ووتراوه به شمش مانگ.

پیغمبري خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم لهو پرووداوه دا به خبه ر بووه و نووستو خه وتوو نه بووه چونکه قوره ییش باوه رپان پنه کرد و به شتیکی گه وره یان زانی که ناکریت باوه ری پیکریت وه نه گه ر خه وتوو بوايه ټینکاریان نه ده کرد چونکه هه رنه وانه ټینکاری خه ویان نه ده کرد .

چېرؤ که که ی به م شیوه به بووه : که خوی گه وره فره مانی به جوړه ټیل سه لامی خوی لی بیت کردوه که شه ره وی به پیغمبري خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم بکات بو مزگه وتی نه قصا له سه ر بوراق پاشان به رزکرایه وه بو ناسمانه به رزه کان ناسمان تاسمان تاگه یشته شویتیک تیایدا گوئی له دهنگی پتووسه کان بو وه خوی گه وره پنج نویژه که ی له سه ر پتویست کرد وه به هشت و دوزه خی بینی وه په یوه ندی کرد به پیغمبره به ریژه کانه وه سه لامی خویان لی بیت وه نویژی پیکردن به پیشه وایه تی خوی پاشان گه راپه وه بو مه که که جا له باره ی نه وه ی بینووی قسه ی بو خه لکی کرد نه و جا بیاهوړان به درویان خسته وه و باوه ردارانیش به راستیان زانی و هه ندیکی تریش دوودل بوون و لهو نیوه نده دا بوون.

باسی دووهم : هاتنی فریشتە ی رۆح کێشان بۆلای پیغه مبهەر موسا سەلامی خوای لی

بیّت:

فریشتە ی رۆح کێشان لە سەر شیوە ی مروفیکدا هات بۆ لای پیغه مبهەر موسا سەلامی
خوای لی بیّت تا رۆحی بکیشیت جا پیغه مبهەر موسا سەلامی خوای لی بیّت زللە یه کی
لیداو چاوی کوێر کرد دوا ی ئەو فریشتە که گهرا یه وه بۆ لای خوار وتی : منت
ناردوو بۆلای بهنده یه که مردنی ناوێت جا خوای گهوره چاوی بۆ گهرا نده وه سەر
دۆخه که ی جارانی و فهرمووی : بگه رێره وه و پیتی بلی باده ست بخاته سەر پستی
گایه که دهستی چهندی دا پۆشی له پستی گاکه به ئەندازه ی ئەو مووه ی دهستی
دا پۆشیوه ئەو نده سال بۆ ئەو که بزی جا موسا سەلامی خوای لی بیّت فهرمووی :
دوا ی ئەو چی فریشتە که فهرمووی پاشان مردن ﴿ هه رچه نده زۆریش بژیت هه رده بیّت
بمریت – وه رگێر ﴾ موسا سەلامی خوای لی بیّت فهرمووی : ده ی کهوا یه هه رده بیّت
بمرم با ئیستا بمرم به لام داوا ی له خوای گهوره کرد که نزیک ی بکاته وه له مزگه وتی
ئه قصا له زهوی پیرو زدا به ئەندازه ی هه لدانی به ردیک، پیغه مبهری خوا صلی الله علیه
وعلی آله وسلم فهرمووی : ﴿ نه گه ر له ویدا بووما یه گۆره کهیم پیشانده دان له لای
رێگه که له لای ته پۆلکه سوره که ﴾ . وه ئەو فهرمووده یه جیگیر و چه سپا وه له
بوخاری و موسلیمدا^١ وه له بهر ئەوهش دانهر له بیرو با وه ردا هیتاویه تی چونکه هه ندی له
بیده چه کانه ده ی ده که نه وه به بیانوی ئەوه ی نا کریت موسا سەلامی خوای لی بیّت له
فریشتە بدات، وه ئیتمهش به وه بهر په رچیان ده ده ی نه وه که فریشتە که کاتی هات بۆ لای

١ البخاري : كتاب احاديث الانبياء : باب وفات موسى وذكره بعد (٣٤٠٧) .

ومسلم : كتاب الفضائل : باب فضائل موسى (٢٣٧٢) (١٥٧) .

من حديث أبي هريرة رضي الله عنه وراجع في الدفاع عن هذا الحديث ضد طعن الطاعنين وتلبسات المضلين : تعليق الشيخ احمد شاکر علی المسند (٧٦٣٤) والأنوار الكاشفة للمعلمي اليماني (٢١٩ ، ٢٢٠) .

* پيمخۆشه ده فی فهرمووده که لای پيشهوا بوخاری بیتیم تا شاره زای بیت، فهرموو :

٣٤٠٧ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ ابْنِ طَاوُسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ أَرْسَلَ مَلَكُ الْمَوْتِ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فَلَمَّا جَاءَهُ صَكَّهُ فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ فَقَالَ أَرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَا يُرِيدُ الْمَوْتَ قَالَ ارْجِعْ إِلَيْهِ فَقُلْ لَهُ يَضَعُ يَدَهُ عَلَى مَنْ تَوَرَّاهُ بِمَا غَطَّتْ يَدُهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ سَنَةَ قَالَ أَيُّ رَبِّ ثُمَّ مَاذَا قَالَ قَالَ ثُمَّ الْمَوْتُ قَالَ فَالآنَ قَالَ فَسَأَلَ اللَّهَ أَنْ يُذْنِبَهُ مِنَ الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ رَمِيَةً بِحَجَرٍ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كُنْتُ ثُمَّ لَأَرَيْتُكُمْ قَبْرَهُ إِلَى جَانِبِ الطَّرِيقِ تَحْتَ الْكَيْبِ الْأَحْمَرِ . بخاري ﴿ وه رگێر ﴾ .

موسا سه لامي خواي لي بيت له سهر شيوهي مروفيكدا هات بو لاي و موساش سه لامي خواي لي بيت نهيزاني نهوه كييه داواي گياني لي دهكات كه بيكيشيت جا به گويرهي سروشتي مروفايه تي وايه كه داواي كراو بهرگري له خوئي دهكات وهه گهر موسا سه لامي خواي لي بيت ييزانيايه كه نهو مروقه فريشتهيه ليسي نه دهدها وهه رله بهر نه وهش له جاري دووه مدها كاتي هات بو لاي بهلنگهي پيوو كه له لاي خواوه هاتووه خوئي دايه دهستي و ته تسليمي بوو كه نه وهش بريتي بوو لهو دهرفه ته ي داي پتي لهو سالتانه ي كه بو ي هديه بزي به نه ندازه ي نهو مووه ي له ژيرده ستيدايه له پشته ي گاكه^۱.

۱. تكا ده كم نهم په راويزه ي ليكوله ژور به ووردي و جواني بخوينه وه - وهرگير.

قال الإمام ابن حبان في صحيحه تحت عنوان ﴿ذكر خبر شنع به على من تحلى سنن المصطفى صلى الله عليه وعلى آله وسلم من حرم التوفيق لإدراك معناه﴾ ثم قال عقب روايته: ﴿إن الله جل وعلا بعث رسوله صلى الله عليه وعلى آله وسلم معلماً خلقه فأنزله موضع الإبانة عن مراده فبلغ صلى الله عليه وعلى آله وسلم رسالته وبين عن آياته بألفاظ مجملة ومفصلة، عقلها عنه أصحابه أو بعضهم. وهذا الخبر من الأخبار التي يدرك معناه من لم يحرم التوفيق لإصابة الحق، وذلك أن الله جل وعلا أرسل ملك الموت إلى موسى عليه السلام رسالة ابتلاء واختبار وأمره أن يقول له: ﴿أجب ربك﴾ أمر اختيار وابتلاء، لا أمراً يريد الله جل وعلا إمضائه كما أمر خليله صلى الله عليه وآله وسلم على نبينا وعليه بذب ابنه أمر اختبار وابتلاء دون الأمر الذي أراد الله جل وعلا إمضائه، فلما عزم على ذبح ابنه وتله للجبن، فداه بالذبح العظيم. وقد بعث الله جل وعلا الملائكة إلى رسوله في صور لا يعرفونها كدخول الملائكة على إبراهيم، ولم يعرفهم حتى أوجس منهم خيفة، وكمجي جبريل إلى رسوله صلى الله عليه وعلى آله وسلم وسؤاله إياه عن الإيمان والإسلام والإحسان فلم يعرفه المصطفى صلى الله عليه وعلى آله وسلم حتى ولى. فكان مجيء ملك الموت إلى موسى عليه السلام على غير الصورة التي كان يعرفه موسى عليه السلام عليها، وكان موسى عليه السلام غيوراً فرأى في داره رجلاً لم يعرفه، فسال يده فلطمه، فأنت لطمته على فقه عينه التي في الصورة التي يتصور بها لا الصورة التي خلقه الله عليها﴾ ولما كان المصرح عن نبينا صلى الله عليه وعلى آله وسلم في خبر إبت عباس حيث قال: ﴿أمني جبريل عند البيت مرتين﴾ فذكر الخبر وقال في آخره: ﴿هذا وقتك ووقت الأنبياء قبلك﴾ كان في هذا الخبر البيان الواضح أن بعض شراعتنا قد يتفق مع بعض شرائع من قبلنا من الأمم. ولما كان من شريعتنا أن من فقاً عين داخل داره بغير إذنه، أو الناظر في بيته بغير أمره من غير جناح على فاعله ولا حرج على مرتكبه للأخبار الجملة الواردة فيه التي أمليتها في غير موضع من كتبنا كان جائزاً اتفاق هذه الشريعة: شريعة موسى بإسقاط الحرج عمن فقاً عين الداخل داره بغير إذنه، فكان استعمال موسى هذا الفعل مباحاً له ولا حرج عليه في فعله، فلما رجع ملك الموت إلى ربه وأخبره بما كان من موسى فيه، أمره ثانياً بأمر آخر أمر اختيار وابتلاء - كما ذكرنا من قبل - إذ قال الله قل له: أن شئت فضع يذك على من نور، فلك بكل ما غطت يذك بكل شعرة سنة، فلما علم موسى كلام الله صلى الله عليه وآله وسلم على نبينا وعليه أنه ملك الموت وأنه جاءه بالرسالة من عند الله طابت نفسه بالموت ولم يستعمل وقال: لآلآن. فلو كانت المرة الأولى عرفه موسى أنه ملك الموت ما استعمل ما استعمل في المرة الأخرى عند يقينه وعلمه به ضد قول من زعم أن أصحاب الحديث حمالة الخطب ورعاة الليل يجمعون مالا ينتفعون به ويروون ما لا يجوزون عليه، ويقولون بما يبطله الإسلام جهلاً منه بمعاني الأخبار وترك التفقه والآثار معتمداً في ذلك على رأيه المنكوس وقياسه المعكوس﴾ أ. هـ.

← وَمِنْ ذَلِكَ أَشْرَاطُ السَّاعَةِ، مِثْلُ خُرُوجِ الدَّجَالِ، وَنُزُولِ عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَيَقْتُلُهُ، وَخُرُوجِ يَاجُوجَ وَمَاجُوجَ، وَخُرُوجِ الدَّابَّةِ، وَطُلُوعِ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَأَشْبَاهَ ذَلِكَ مِمَّا صَحَّ بِهِ النَّقْلُ.

وہیہ کیکی تر لەوانە نیشانەکانی رۆژی دواییە : بۆغونە ﴿دەرچوونی دەجال، وەدابەزینی عیسا سەلامی خوای لی بێت و دەیکوژیت، وەدەرچوونی یەئجوج و موئجوج، وە دەرچوونی دابە، وە ھەلھاتنی خۆر لە خۆر ئاواوە، وەوینە ی ئەوانە لەوہی بەراستی گوێزراوەتەوہ و گێژدراوەتەوہ﴾^۱.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

باسی سێھەم : نیشانەکانی رۆژی دوایی :

مەرجه کان کۆی مەرجه لەزمانەوانیدا واتە نیشانە .

وہ ساعەش لە زمانەوانیدا بەواتای کات یان ئەوہی ئیستا ئامادەییہ وە مەبەستیش پێی لێرەدا رۆژی دواییە .

جانیشانەکانی رۆژی دوایی لە شەرعدا بریتین لەو نیشانانە ی بەلگەن لەسەر نزیکبوونەوہی رۆژی دوایی .

خوای گەورە دەفەرمووێت : ﴿فَهَلْ يُنْظَرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّى لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرُهُمْ ﴿١٨﴾﴾ محمد: ۱۸ واتە ﴿نایە ئەمانە مەگەر چاوەڕێی ھاتنی قیامەت ناکەن لەناکاوە دەرگایان لی بگریێت خۆ بیگومان ھەندێ لە نیشانەکانی قیامەت ھاتوونە پێش و دەرکەوتوون﴾.

۱ بۆزیاتر شارەزابوون بگەڕێوہ بۆ ھەریەکە لە : التھایة لابن کثیر والإذاعة لصديق حسن خان.

وه دانه ر هجه تي خوي لي بيت له نشانه کاني روژي قيامت نه مانه ي باسکرووه :

۱- دهرچووني ده جال :: له زمانه انيدا له ده جهلي زوره وه هاتووه واته که سيکي زور
مونا قه شه کمر که نه ویش درو کردن و ساخته کردنه، وه له شهر عيشدا برتیه له که سيکي
﴿عموه﴾ ناهه ق و به تال تيکه لده کات بهرگي هه قی کردووه به بهرگي خویدا و له کوتای
دونيادا دهرده چیت و بانگه شه ي خويته ي ده کات و ده لیت من پهروه ردگارم.

وه دهرچووني ده جال سه لیتراوه به سوننه ت و یه کدهنگي زانايان، وه پیغه مبهري خوا
صلي الله عليه وعلى آله وسلم دهره مرویت ﴿قُولُوا اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ
جَهَنَّمَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ
الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ﴾^۱ رواه مسلم.

واته : ﴿بلین پهروه ردگار په نا ده گرم به تو له سزای دوزه خ وه په نات پیده گرم
له سزای گور وه په نات پیده گرم له شهرو نازاوه ي مه سيحي ده جال وه په نات پیده گرم له
شهرو نازاوه ي ژيان و مردن﴾ .

وه ههروه ها ﴿پیغه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم په نای ده گرت به خوا
لی له ناو نویدا﴾^۲ بخاري و موسلم رپوايه تيان کردووه .

وه موسلمانان یه کدهنگن له سهر دهرچووني ده جال

۱ (مُؤَمَّة) أي مزخرف أو مزوج من الحق و الباطل.

۲ مسلم : كتاب المساجد ومواضع الصلاة : باب ما يستعاذ منه في الصلاة (۵۹۰) (۱۳۴) من
حديث ابن عباس رضي الله عنهما.

۳ البخاري : كتاب الأذان : باب الدعاء قبل السلام (۸۳۲) .

ومسلم : كتاب المساجد ومواضع الصلاة : باب ما يُستعاذ منه في الصلاة (۵۸۹) (۱۲۹) من
حديث عائشة رضي الله عنها .

وه چيرؤ كه كهي بهم شيويه : ﴿ده جال دهرده چيت له ريگه كدا له نيوان شام و
غيرا قدا ((نيتا شام چوار وولاته نه وانش سوري، لوبنان، فلهستين، ندرده نه -
وهر گير)) خلكي بانگ ده گات بو پرستي خوي وه زوربه ي نهو كه سانه ي شويني
ده كهون له جوله كه و ژنان و ده شته كيه كانن، وه حه فتا هزار له جوله كه كاني
نه صفه هان شويني ده كهون، جابه هموو زهويدا ده گه پرت ههروه كو باران كه بايه كي
توندي له گهلدا بيت چون خيرا به ثابو شيويه به خيرا ي به زهويدا ده گه پرت ته نها
شاري مه ككه و مه دينه نه بيت چونكه ريگري ليده كريت له وه ي بچيته ناو نهو دوو
شاره وه، وه ماوه ي مانه وه ي له سهر زهويدا چل پوژه پوژي يه كه مي وه كو ساليكه،
وه پوژي دووه مي وه كو مانگيكه، وه پوژي سييه مي وه كو جومعه يه كه، وه ماوه ي
پوژه كاني تري كه سي و حهوت پوژه وه كو پوژه كاني تر وايه، ده جال كوپره^۱ له
نيوان ههردوو چاوه كانيدا نووسراوه ﴿ك ف ر﴾^۲ كه ته نها باوه پردار ده بخوييته وه، وه
ده جال ناشوبه ي زور گه وه ي هه يه له وانه ﴿فه رمان ده كات به تاسمان كه بياريت
نهو يش ده باري ت، وه فه رمان ده كات به زهوي سهوز بيت و برويت نهو يش سهوز
ده بيت و ده پويت، وه به ههشت و دوزه خي له گهلدايه جا به هه شته كه ي ده جال دوزه كه ي
خوايه وه دوزه خه كه ي ده جال به هه شتي خوايه ﴿پتغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى

۱ صحيحى موسليم : ۷۵۴۶ - وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ - وَاللَّفْظُ لَهُ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشْرٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ عَنْ
نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ذَكَرَ الدُّجَالَ بَيْنَ ظَهْرَانِي النَّاسِ فَقَالَ « إِنَّ اللَّهَ
تَعَالَى لَيْسَ بِأَعْوَرَ.

أَلَا وَإِنَّ الْمَسِيحَ الدُّجَالَ أَعْوَرَ الْعَيْنِ الْيُمْنَى كَأَنَّ عَيْنَهُ عَيْنَةُ طَافِتَةٍ.»

۲ صحيحى موسليم : ۷۵۵۰ - وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا عَفَّانٌ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ عَنْ شُعَيْبِ بْنِ
الْحُجَابِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - « الدُّجَالُ مَمْسُوحُ الْعَيْنِ مَكْتُوبٌ
بَيْنَ عَيْنَيْهِ كَافِرٌ.» ثُمَّ تَهَجَّاهَا ك ف ر « يَفْرُؤُهُ كُلُّ مُسْلِمٍ.»

۳ صحيحى موسليم : ۷۵۵۸ - حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا شَيْبَانُ عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِي سَلَمَةَ
قَالَ سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - « أَلَا أَخْبِرُكُمْ عَنِ الدُّجَالِ حَدِيثًا مَا حَدَّثَكُمْ نَبِيٌّ قَوْمَهُ
إِلَّا أَعْوَرُ وَإِنَّهُ يَجِيءُ مَعَهُ مِثْلُ النِّجْتَةِ وَالنَّارِ فَالَّذِي يَقُولُ إِنَّهَا النِّجْتَةُ هِيَ النَّارُ وَإِلَى الدَّرَمِكُمْ بِهِ كَمَا أَلْتَرَبَّ بِهِ نُوْحٌ قَوْمَهُ.»

آله وسلم هۆشیاری له‌باره‌وه داوه و فه‌رمووویه‌تی ﴿من سمع به فليأت عنه ومن أدركه فليقرأ عليه فواتح سورة الكهف أو بفواتح سورة الكهف﴾^١

١ راجع حديث النواس بن سميان عند مسلم : كتاب الفتن : باب ذكر الدجال وصفته : (٢٩٣٧) (١١٠) (١١١).
خوتنه‌ری به‌رێژ نه‌و فه‌رموو‌ده‌یه‌ی شیخی رافه‌کار هیناویه‌تی و کردویه‌تی به‌لگه‌ و الله‌ أعلم له‌ سه‌حیحی موسلیما به‌و شیوه‌ ده‌ربینه‌ نه‌هاتوه‌ به‌لکو به‌م شیویه‌ هاتوه‌ که باسی ده‌کم و له‌به‌ر گرنگی فه‌رموو‌ده‌کش هه‌مووی ده‌هینم هه‌روه‌کو له‌ موسلیما هاتوه‌ :

٧٥٦٠ - وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مِهْرَانَ الرَّازِيُّ - وَاللَّفْظُ لَهُ - حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ جَابِرٍ الطَّائِي عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرٍ بْنِ نَفِيرٍ عَنْ أَبِيهِ جُبَيْرِ بْنِ نَفِيرٍ عَنِ الثَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ قَالَ ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- الدَّجَالَ ذَاتَ غَدَاةٍ فَخَفَضَ فِيهِ وَرَفَعَ حَتَّى ظَنَّنَاهُ فِي طَائِفَةِ الثَّخْلِ فَلَمَّا رُحْنَا إِلَيْهِ عَرَفَ ذَلِكَ فِينَا فَقَالَ « مَا شَأْنُكُمْ ». قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَكَرْتَ الدَّجَالَ غَدَاةً فَخَفَضْتَ فِيهِ وَرَفَعْتَ حَتَّى ظَنَّنَاهُ فِي طَائِفَةِ الثَّخْلِ. فَقَالَ « غَيْرَ الدَّجَالِ أَخْرَجْتَنِي عَلَيْكُمْ إِنْ يَخْرُجُ وَأَنَا فِيكُمْ فَأَنَا حَاجِبُهُ دُونَكُمْ وَإِنْ يَخْرُجُ وَلَسْتُ فِيكُمْ فَأَمْرُؤٌ حَاجِبٌ نَفْسِهِ وَاللَّهِ خَلِيفَتِي عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ إِنَّهُ شَابَ قَطُطٍ عَيْتُهُ طَائِفَةُ كَأَنِّي أَشَبُّهُ بِعَبْدِ الْغُرَى بْنِ قُطَيْنٍ لَمَنْ أَدْرَكَ مِنْكُمْ فَلْيَقْرَأْ عَلَيْهِ فَوَاتِحَ سُورَةِ الْكَهْفِ إِنَّهُ خَارِجٌ خَلَّةَ بَيْنَ الشَّامِ وَالْعِرَاقِ فَعَاثَ يَمِينًا وَعَاثَ شِمَالًا يَا عِبَادَ اللَّهِ فَاتَّبِعُوا ». قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا لَيْتُهُ فِي الْأَرْضِ قَالَ « أُرَبِّعُونَ يَوْمًا يَوْمَ كَسْتَهُ وَيَوْمَ كَشَّهَرَهُ وَيَوْمَ كَجُمُعَةٍ وَسَائِرِ أَيَّامِهِ كَأَيَّامِكُمْ ». قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَلَيْلِكَ الْيَوْمِ الَّذِي كَسْتَهُ أَتَكْفِينَا فِيهِ صَلَاةَ يَوْمٍ قَالَ « لَا أَفْذَرُوا لَهُ قُدْرَهُ ». قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا إِسْرَاعُهُ فِي الْأَرْضِ قَالَ « كَالْفَيْتِ اسْتَدْبَرْتَهُ الرِّيحُ فَيَأْتِي عَلَى الْقَوْمِ فَيَذْغُوهُمْ فَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَجِيبُونَ لَهُ فَيَأْمُرُ السَّمَاءُ فَتُمْطَرُ وَالْأَرْضُ فَتَنْبُتُ فَتَرُوحُ عَلَيْهِمْ سَارِحَتُهُمْ أَطْوَلَ مَا كَانَتْ دُرًّا وَأَسْبَغَتْ ضُرُوعًا وَأَمَدَةً خَوَاصِرُ ثُمَّ يَأْتِي الْقَوْمَ فَيَذْغُوهُمْ فَيَرُدُّونَ عَلَيْهِ قَوْلَهُ فَيَنْصَرِفُ عَنْهُمْ فَيُصْبِحُونَ مُنْجِلِينَ لَيْسَ بِأَيْدِيهِمْ شَيْءٌ مِنْ أَمْوَالِهِمْ وَيَمُرُّ بِالْخَرْبَةِ فَيَقُولُ لَهَا أَخْرَجِي كُنُوزَكَ. فَتَنْبُتُهُ كُنُوزُهَا كَيْفَاسِيبِ الثَّخْلِ ثُمَّ يَذْغُو رَجُلًا مُمْتَلِكًا شَبَابًا فَيَضْرِبُهُ بِالسَّيْفِ فَيَقْطَعُهُ جَزَائِينَ رَحِيَةَ الْغُرَضِ ثُمَّ يَذْغُوهُ فَيَقْبِلُ وَيَتَهَلَّلُ وَجْهُهُ يَضْحَكُ فَيَتِمَّا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ بَعَثَ اللَّهُ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ فَيَنْزِلُ عِنْدَ الْمَنَارَةِ الْبَيْضَاءِ شَرْقِيٍّ دِمَشْقَ بَيْنَ مَهْرُودَتَيْنِ وَاصِعًا كَفِّهِ عَلَى أُخْبِجَةٍ مُلْكِيٍّ إِذَا طَاطَأَ رَأْسَهُ قَطَرٌ وَإِذَا رَفَعَهُ تَحَدَّرَ مِنْهُ جُمَانٌ كَاللُّؤْلُؤِ فَلَا يَجِلُّ لِكَافِرٍ يَجِدُ رِيحَ نَفْسِهِ إِلَّا مَاتَ وَنَفْسُهُ يَنْتَهِي حَيْثُ يَنْتَهِي طَرَفُهُ فَيَطْلُبُهُ حَتَّى يَذْرُوكَ بَابَ لُدٍ فَيَقْتُلُهُ ثُمَّ يَأْتِي عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ قَوْمٌ قَدْ عَصَمَهُمُ اللَّهُ مِنْهُ فَيَمْسَحُ عَنْ وُجُوهِهِمْ وَيُحَدِّثُهُمْ بِدَرَجَاتِهِمْ فِي الْجَنَّةِ فَيَتِمَّا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ أَوْحَى اللَّهُ إِلَى عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ أَنَّهُ أَخْرَجْتَ عِبَادًا لِي لَا يَدَانِ لِأَحَدٍ بِقَاتِلِهِمْ فَحَرَّزَ عِبَادِي إِلَى الطُّورِ. وَبَيَّعْتُ اللَّهُ يَأْجُوجَ وَمَاجُوجَ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ فَيَمُرُّ أَوَائِلُهُمْ عَلَى بَحِيرَةٍ طَبْرِيَةٍ فَيَشْرَبُونَ مَا فِيهَا وَيَمُرُّ آخِرُهُمْ فَيَقُولُونَ لَقَدْ كَانَتْ بِهِذِهِ مَرَّةٌ مَاءٌ. وَيُخَصِّرُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ حَتَّى يَكُونَ رَأْسُ الْكُرْسِيِّ لِأَحَدِهِمْ خَيْرًا مِنْ مِائَةِ دِينَارٍ لِأَحَدِكُمْ الْيَوْمَ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ فَيُرْسِلُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ التَّغَفَّ فِي رِقَابِهِمْ فَيُصْبِحُونَ فَرَسِي كَمَوَاتٍ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ يَهْبِطُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى الْأَرْضِ فَلَا يَجِدُونَ فِي الْأَرْضِ مَوْضِعَ شِبِيرٍ إِلَّا مَلَأَهُ زَهْمُهُمْ وَتَنَّتُهُمْ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى اللَّهِ فَيُرْسِلُ اللَّهُ طَيْرًا كَأَغْنَقِ الْبَيْخَتِ فَتَحْمِلُهُمْ فَتَطْرَحُهُمْ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّهُ مَطَرًا لَا يَكُنْ مِنْهُ نَيْتٌ مَدْرٌ وَلَا وَبَرٌ فَيَغْشَى الْأَرْضَ حَتَّى يَبْرُكَهَا كَالزَّلْفَةِ ثُمَّ يَقَالُ لِلْأَرْضِ أَلْبِسِي ثَمَرَتَكَ وَرُدِّي بَرَكَتَكَ.

فَيَوْمَئِذٍ تَأْكُلُ الْعَصَابَةُ مِنَ الرُّمَانَةِ وَيَسْتَظِلُّونَ بِحَقْفِهَا وَيُبَارِكُ فِي الرُّسْلِ حَتَّى أَنَّ اللَّقْحَةَ مِنَ الْإِبِلِ لَتَكْفِي الْفَنَامَ مِنَ النَّاسِ وَاللَّقْحَةَ مِنَ الْبَقَرِ لَتَكْفِي الْقَبِيلَةَ مِنَ النَّاسِ وَاللَّقْحَةَ مِنَ الْغَنَمِ لَتَكْفِي الْفَجْعَةَ مِنَ النَّاسِ فَيَتِمَّا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ بَعَثَ اللَّهُ رِيحًا طَيِّبَةً فَتَأْخُذُهُمْ تَحْتَ أَبْطَهِمُ فَتَقْبِضُ رُوحَ كُلِّ مُؤْمِنٍ وَكُلِّ مُسْلِمٍ وَيَبْقَى شِرَارُ النَّاسِ يَتَهَارَجُونَ فِيهَا تَهَارُجَ الْحُمْرِ فَعَلَيْهِمْ تَقُومُ السَّاعَةُ ..»

واتە ﴿ ھەرکەسیک بیستی وا دەجال دەرکەوتوو ھەوای بەلێی ھەلێت و ھەرکەسیکیش پێ گەشت ئەوا با سەرەتا کانی سورەتی کەھفی بەسەردا بخوینێت ﴾^۱

۲- دابەزینی عیسی کۆری مەریەم سەلامی خوا لە خوێی و دایکی بیت ::

دابەزینی عیسی کۆری مەریەم سەلتیراوە بە بەلگەى قورئان و سونەت و یەكەدەنگى مۆسلمانان .

خوای گەورە دەفەر مووێت : ﴿ وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ ﴾ النساء : ۱۵۹ واتە ﴿ کاتی عیسا لە ئاسمان دێتە خوارى گشت خاوەن کتێبەکان بەر لە مەرگی عیسا باوەرى پێ دێن ﴾ .

واتە مردنی عیسا وە ئەوێش کاتی دابەزینی دەبێت ھەرۆھ کو أبو ھریرە رەزای خوای لی بیت بەو شیوێھە لێکی داوێتووە .

پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم لەبارەى عیساوہ سەلامی خوای لی بیت دەفەر مووێت : ﴿ وَاللّٰهُ لَيَنْزِلَنَّ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا وَغَدَلًا ﴾^۲ الحدیث متفق عليه .

واتە ﴿ سۆیند بەخوا عیسی کۆری مەریەم سەلامی خویان لی بیت دادەبەزێتە خوارووە وەك دادووەریكى دادپەرۆەر ﴾ .

۱ مۆسلمانى بەرێز نامۆزگارىت دەكەم بە خویندەنەوێ پەرتووكى ﴿ چیرۆكى مەسیحى دەجال ﴾ لە دانراوى پێشەو نەلبانى رەھمەتى خوای لی بیت و ھەرگیزانى مامۆستامان دكتور عبداللطيف احمد مصطفى چونكە رۆز بەسوودە .

ھەركام لە پەرۆزەكانى ﴿ ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴ ﴾ و ھەرگیزەتوانى بۆ زياتر رۆنكر دێوہ ﴿ ھەرگیز ﴾ .

۲ البخاري : كتاب البيوع : باب قتل الخنزير (۲۲۲۲) .

۲۲۲۲ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزَلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلَ الْخَنزِيرَ وَيَضَعَ الْحِزْيَةَ وَيَقْبِضَ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ .

وہ ۳۴۴۸ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزَلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا عَدْلًا فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلَ الْخَنزِيرَ وَيَضَعَ الْحِزْيَةَ وَيَقْبِضَ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ حَتَّى تَكُونَ السَّجْدَةُ الْوَاحِدَةُ خَيْرًا مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ وَأَقْرَأُوا إِنَّ شَيْئًا { وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِدًا } .

كتاب الأنبياء : باب نزول عيسى بن مريم عليهما السلام (۳۴۴۸) .

و مسلم : كتاب الإيمان : باب نزول عيسى ابن مريم حاكما بشريعة نبينا محمد صلى الله عية وعلى آله وسلم (۱۵۵) (۲۴۲) .

۴۰۸ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ مَيْمَنٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « وَاللَّهِ لَيَنْزِلَنَّ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا عَادِلًا فَلْيَكْسِرَنَّ الصَّلِيبَ وَلْيَقْتُلَنَّ الْخَنزِيرَ وَلْيَضَعَنَّ الْحِزْيَةَ وَلْيَتَرَكَنَّ الْفُلَاحِصَ فَلَا يُسْعَى عَلَيْهَا وَلَتَذْهَبَنَّ الشُّحْتَاءُ وَالتَّبَاغُضُ وَالتَّحَاوُسُ وَلَيَذْغُوبَنَّ إِلَى الْمَالِ فَلَا يَقْبَلُهُ أَحَدٌ » .

وہ بیگومان موسلمانان یە کەدەنگن لەسەر دابەزینی جا دادەبەزیت لەئاسمانەوہ لەلای منارە سپیە کە لە رۆژەهەڵاتی دیمەشق ھەردوو دەستی داناوہ لەسەر بەتای دوو فریشتە جاشیاو نیە بۆ ھیچ بیاوەرێک کە بۆنی ئەو بکات ئەو بیگومان مردووہ ﴿واتە یە کەسەر دەمریت - وەرگیر﴾ وە بۆنی ئەو لەو شوێنەدا کۆتای دیت کە بینی کۆتای دیت ﴿واتە تائەو شوێنە چاوی پر بکات تا ئەو شوێنەش بۆنی دەروات وە تائەو شوێنە بۆنی پروات ھیچ بیاوەرێک ناتوانیت بژی و خیرا دەمریت - وەرگیر﴾ جا شوێن دەجال دەکەویت تا لەلای دەرگاکی لوددا پێی دەگات و دەیکوژیت . وەخاچ دەشکیتیت وە سەرانی ھەڵدەگریت وە وادەکات بەتەنھا سوژدە بۆ خوای پەرورەدگاری جیھان بڕیت، وە حەج و عومرەش دەکات ، ھەموو ئەوانی باسکرا لە صەحیحی موسلیمدە ھەبە و ھەندیکیشی لە بوخاری و موسلیمدە ھەبە^۱

۱ بگەرێرەوہ بۆ فەرموودەکی ئەو واسی کوری سەمەان لای موسلیم بەژمارەکانی : (۲۹۳۷) (۱۱۰) (۱۱۱) . بەلام ئەوی کە دەفەرموویت : ﴿فَيَكْسِرُ الصَّلِيبَ وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ وَتَكُونُ السَّجْدَةُ وَاحِدَةً لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ فقی حدیث أبی ھریرە عند البخاری (۳۴۴۸) و مسلم (۱۵۵) (۲۴۲) .

و ھەمووھا لەفەرموودە کەدا بەم شیوەش ھاتووہ ﴿..... حَتَّى تَكُونَ السَّجْدَةُ الْوَاحِدَةُ خَيْرًا مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا﴾ . و اللفظ الذي ذكره الشيخ عزاه الحافظ في الفتح (۶ / ۴۹۲) لابن مردويه .

و ھەمرەچی دەربارە ی ئەوی کە دەفەرموویت : ﴿وہ حەج و عومرەش﴾ دەکات ئەو لای پێشوا موسلیمە لە فەرموودەکی ئەبی ھورەیرە وەزای خوای ئی بیت کە دەفەرموویت پێغمەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم فەرمووی : « وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُهْلَنَّ ابْنُ مَرْثَمٍ يَفْجَحَ الرُّوحَاءَ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا أَوْ لَيْفِيْنَهُمَا » . کتاب الحج : باب إهلال النبي صلى الله عليه وسلم وھدیہ (۱۲۵۲) (۲۱۶) .

تێبینیەکی زۆر گرنگ : لەفەرموودەکاندا پێغمەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم باسی ئەوێشی کردووہ کە پێغمەری عیسا سەلامی خوای ئی بیت بەرازیشت دەکوژیت بەلام زانی پایەبەر شیخ نبین و عوسەین باسی نەکرد بۆچی ؟ نازام ، بەلام من باسی دەکەم چونکە ھەر لەو فەرموودانەدا یە کە کردوویەتی بەبەلگە بۆ باسەکی و لای بوخاری و موسلیمیشە کەئەویش بەم شیوەیە : لای بوخاری : ۳۴۴۸ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكُنَّ أَنْ يَنْزَلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْثَمٍ حَكَمًا عَدْلًا فَيَكْسِرُ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلُ الْغَنَظِيرَ وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ وَيَفِيضُ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ حَتَّى تَكُونَ السَّجْدَةُ الْوَاحِدَةُ خَيْرًا مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ وَافَرُّوا إِن شِئْتُمْ { وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِدًا } .

وہ لەلای موسلیمیش : ۴۰۸ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ مَيْمَنٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « وَاللَّهِ لَيَنْزِلَنَّ ابْنُ مَرْثَمٍ حَكَمًا عَادِلًا فَيَكْسِرُ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلُ الْغَنَظِيرَ وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ وَتَشْرُكُنَّ الْفِلَاصُ فَلَا يُسْقَى عَلَيْهَا وَلَتَذْهَبَنَّ الشُّحُوءُ وَالتَّبَاغُضُ وَالتَّحَاسُدُ وَلَيَذْغُوَنَّ إِلَى الْمَالِ فَلَا يَقْبَلُهُ أَحَدٌ » .

لەھەردوو فەرموودە کەدا زۆر بەراشکاوی باسی ئەوێ تێدا یە کە ئەو پێغمەرە نازدارە سەلامی خوای ئی بیت جەند کارێک دەکات وە کو : شکاندنێ خاچ کە نیشانی گاوەرەکانە و دەپەرستن و ھاوێش بۆ خوادانانە و ئەوێش شێرک ناھێلێت، وە بەرازیشت دەکوژیت و ناپێلێت چونکە خوای گەورە خۆی دەفەرموویت بەرازی پێسە ، سەرانی ھەڵدەگریت چونکە تەنھا موسلمان دەمیتەوہ ئەوێ بیاوەر بیت بەیینی دەمریت و ئەوانی لەسەر کیتابە ئاسمانیەکانی تریشتن باوہ ی پێ دەھێت، وەواش دەکات تەنھا سوژدە بۆ خوا بێردیت وە ... ھتد.

وه هه ڪام له پيشهوا نه ڄمهد و نه بو داود ده گير نه وه كه ﴿عيسا سه لامي خواي لي بيت له دواي ڪوشتي ده جال چل سال ده ميٽيه وه پاشان ده مريت موسلمانان نويزي له سهر ده ڪهن﴾^۱

وه پيشهوا بوخاري له ﴿التاريخ﴾ ه ڪهيدا باسي نه وه ي ڪردوه كه عيسا سه لامي خواي لي بيت له دواي مردني له ڪهن پيغمبري خوادا صلي الله عليه وعلى آله وسلم دفن ده ڪريت فالله اعلم.^۲

۳- يهنجوج و مهجوج: دوو ناوئي نه عجه مين يان عهريه بين وهر گيراون له الماچ ڪه نه ويش واتا پشيو ي و شهرزه ي يان له ڪله و بليسي نائگروه وهر گيراوه. ڪه نه وانش دوو نومهن له نه وه ڪاني ئا ده م و بوونيان ههيه به به لگهي قورئان و سونهت .

۱ حديث صحيح : رواه أحمد (۹۲۵۹) وأبو داود (۴۳۲۴) وابن حبان (۲۷۷ / ۸) والحاكم (۲ / ۵۹۵) وصححه ووافقه الذهبي . وابن أبي شيبة (۱۵۸ / ۱۵) وابن جرير (۳۸۸ / ۹) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه .

وصححه إسناده الشيخ أحمد شاكر في تعليقه على المسند.

۲ البخاري في التاريخ الكبير (۲۶۳ / ۱) والترمذي (۳۶۱۷) والآجري في الشريعة (ص ۳۸۱) من طريق عثمان بن الضحاك عن محمد بن يوسف بن عبد الله بن سلام عن أبيه عن جده قال مكتوب في التوراة صفة محمد وصفة عيسى ابن مريم يدفن معه .

قال البخاري : ﴿هذا لا يصح عندي ولا يتابع عليه﴾، وقال الترمذي : هذا حديث حسن غريب، وقال الهيثمي في المجمع (۳۰۶ / ۸) : في سنده عثمان بن الضحاك وثقه ابن حبان وضعفه ابو داود . وقال الحافظ في الفتح (۶۶ / ۷) وروى عنها - أي عائشة رضي الله عنها - في حديث لا يثبت أنها استأذنت النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم إن عاشت بعده أن تدفن إلى جانبه فقال لها : ﴿وأنتي لك بذلك وليس في ذلك الموضع إلا قبري وقبر أبي بكر وعمر وعيسى ابن مريم﴾ وفي أخبار المدينة من وحه ضعيف عن سعيد بن المسيب قال : ﴿إن قبور الثلاثة في صفة بيت عائشة وهناك موضع قبر يدفن فيه عيسى بن مريم﴾ أ. ه .

خوای گه وړه له چیروکی ﴿ذی القرنین﴾ دا ده فرموویت : ﴿حَقَّ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا﴾ ﴿١٣﴾ قَالُوا يَٰذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا﴾ ﴿١٤﴾ الکهف: ۹۳ - ۹۴

واته ﴿تا گه یشته نیوان دوو بهر به سته که بینی له پیش دوو بهر به سته که دا کوم هل خمل کیکی لیبه له قسه تینا گن ، ووتیان نهی زول قهر نهین به راستی به نجوج و مه نجوج لم وولاته دا به دفر و خراپه کارن نایه ده گونجیت نیمه باج و خه رجیو دیار به کت بو کوبکه ینه وه که له نیوان نیمه و نه واندا بهر به ستیک دروست بکهیت تا نه وان نه توانن شالو مان بو بهرن﴾.

وه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده فرموویت ﴿خوای گه وړه نه وړی قیامه تدا به نادم ده فرموویت : ((نهی نادم ههسته نیردراوی دوزخ له ناو نموه کانتدا بنیره واته نه وان نهی ده نیردرین بو ئاگری دوزخ جیایان بکه ره وه)) تائهو شوینهی که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده فرموویت « أَبْشِرُوا فَإِنَّ مِنْكُمْ وَاحِدًا وَمِنْ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ أَلْفًا » واته: موژده تان لی بیت چونکه له وان نهی نیردراوی دوزخ له یه نجوج و مه نجوج هه زاره و له نیوه یه کهسه ﴿له ههردوو صه حیحه که دا ریوایت کراوه ^۱.

وه نه و ده رجوونه شیان که ده بیته یه کیک له نیشانه کانی قیامت تا نیستا نه هاتووه به لآم سه ده تا کانی بینراوه له سه رده می پیغه مبهری خوا دا صلی الله علیه وعلی آله وسلم

۱ البخاري : كتاب الرقاق : باب قول الله عزوجل : ﴿إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ﴾ (الحج: ۶۵۳۰)

ومسلم: كتاب الإيمان : باب قوله يقول الله لا دم أخرج بعث النار ... (۲۲۲) (۳۷۹) من حديث نبي سعيد الخدري، ولفظه عندهما: ﴿ يقول : أخرج بعث النار ﴾ وفي لفظ للبخاري (۶۵۲۹) : ﴿ أخرج بعث جهنم من مِنْ دُرَيْتِكَ ﴾ وهذا اللفظ قريب من اللفظ الذي ذكره الشيخ العثيمين .

چونکه بېگومان چه سپاوه له بوخاري و موسليدما که پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فرمويت ﴿فُتِحَ الْيَوْمَ مِنْ رَذَمِ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مِثْلُ هَذِهِ وَحُلِّقَ بِاصْبَعِهِ الْإِبْهَامِ وَالَّتِي تَلِيهَا﴾^۱ واته ﴿وا ئه مړو دهر گاي بهر بهسته که له يه نجوج و مه نجوج کرايه وه وهك ئه مه جا به پهنجه گه وره يي و شا به توماني باز نه يه کي دروستکرد﴾.

وه بېگومان دهر چوونيان سه لپتراوه به به لگه ي قورئان و سونه ت .

خوای گه وره ده فرمويت ﴿حَقَّ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ﴾^(۱۱) وَأَقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ ﴿الأنبياء: ۹۶ - ۹۷ واته ﴿دونياش بهر ده وام ده بيت تا ئه و کاته ي دهر گا له تيره ي يه نجوج و مه نجوج ده کرته وه و بلا وده بنه وه که ئه وه ش نيشانه ي نزيکبونه وه ي کو تاي دونيابه ئه وانيش له هه موو بهر زايي و کون و که لپتيکه وه دهر ده چن، واته يه نجوج و مه نجوج له هه موو دهر گار ريگايه که وه دينه دهر وه بو فسادو گيره شيوتني، ئه وسا ئيتر به لپته راست و دروسته کهش بو هاتي قيامت نزيک ده بيته وه واته هه رکه يه نجوج و مه نجوج له و جيگايه ي خو يانه وه هاتنه ده ري ئه وه ئيتر قيامت نزيکه ﴾.

۱ البخاري : كتاب الفتن : باب يأجوج ومأجوج (۷۱۳۵) .

ومسلم : كتاب الفتن . باب اقرب الفتن وفتح ردم يأجوج ومأجوج (۲۸۸۰) (۲) . من حديث زينب بنت جحش رضي الله عنها .

ته وای فرموده که بهم شیوه یه : ۳۳۴۶ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ عُقَيْلٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ أَنَّ زَيْنَبَ بِنْتُ أَبِي سَلَمَةَ حَدَّثَتْهُ عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ بِنْتِ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيْهَا فَرَعَا يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَيَلُ لِّلْعَرَبِ مِنْ شَرْبٍ قَدْ اقْتَرَبَ فَتُحِ الْيَوْمَ مِنْ رَذَمِ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مِثْلُ هَذِهِ وَحُلِّقَ بِاصْبَعِهِ الْإِبْهَامِ وَالَّتِي تَلِيهَا قَالَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَّهُ لَكَ وَفِينَا الصَّالِحُونَ قَالَ نَعَمْ إِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ . (وه رگير) .

وه پێغه‌مبه‌رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده‌فه‌رمووت ﴿إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ﴾. فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالْجَالَ وَالْدَابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ -صلى الله عليه وسلم- وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ خَسَفَ بِالْمَشْرِقِ وَخَسَفَ بِالْمَغْرِبِ وَخَسَفَ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ ﴿رواه مسلم

واته ﴿قيامه‌ت هه‌لناسی‌ت تا له پێشیدا ده نیشانه نه‌بینن ئه‌جاره باسی کردووه‌رمووی: دو‌که‌لکه و ده‌جال و زینده‌وه‌ریکی سه‌یر ((الدابة)) و هه‌له‌هاتی رۆژ له رۆژئاواوه و دابه‌زینی عیسی کوری مه‌ریه‌م و یه‌ئجوج و مه‌ئجوج و سی رۆج‌وون رووده‌ات: رۆج‌وونیک له رۆژه‌لات و رۆج‌وونیک له رۆژئاواو رۆج‌وونیک له‌دوورگه‌ی عه‌ره‌به‌وه و کۆتایی ئه‌وانه ئاگریک له‌یه‌مه‌نه‌وه ده‌رده‌جیت خه‌لکی راده‌مالیت به‌ره‌و مه‌حشر ﴿.

وه چیرۆکه‌که‌یان له‌فه‌رمووده‌که‌ی نواسی کوری سه‌مه‌عاندایه که پێغه‌مبه‌رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده‌فه‌رمووت له‌باره‌ی عیسی کوری مه‌ریه‌مه‌وه سه‌لامی خویان لی بیت له‌دوای ئه‌وه‌ی ده‌جال ده‌کوژیت: ﴿فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ أَوْحَى اللَّهُ إِلَى عِيسَى إِنِّي قَدْ أَخْرَجْتُ عِبَادًا لِي لَا يَدَانِ لِأَحَدٍ بِقَتَالِهِمْ فَحَرَزَّ عِبَادِي إِلَى الطُّورِ. وَيَبْعَثُ اللَّهُ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ فَيَمُرُّ أَوَائِلَهُمْ عَلَى بُحَيْرَةِ طَبْرِئَةَ فَيَشْرَبُونَ مَا فِيهَا وَيَمُرُّ آخِرُهُمْ فَيَقُولُونَ لَقَدْ كَانَ بِهِذِهِ مَرَّةً مَاءٌ ثُمَّ يَسِيرُونَ حَتَّى يَنْتَهُوا إِلَى جَبَلِ الْخَمْرِ وَهُوَ جَبَلُ بَيْتِ الْمَقْدِسِ فَيَقُولُونَ لَقَدْ قَتَلْنَا مَنْ فِي الْأَرْضِ هَلُمَّ فَلْنَقْتُلْ مَنْ فِي السَّمَاءِ. فَيَرْمُونَ بُنْيَانَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فَيَرُدُّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ نُشَابَهُمْ مَخْضُوبَةً دَمًا. وَيُخَصِّرُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابَهُ حَتَّى يَكُونَ رَأْسُ الثَّوْرِ لِأَحَدِهِمْ خَيْرًا مِنْ مِائَةِ دِينَارٍ لِأَحَدِكُمْ الْيَوْمَ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ فَيُرْسِلُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ النَّعْفَ فِي رِقَابِهِمْ فَيُصْبِحُونَ

١ مسلم: كتاب الفتن: باب في الآيات التي تكون قبل الساعة (٢٩٠١) (٣٩). من حديث حذيفة

بن أسيد الغفاري رضي الله عنه .

فَرَسَى كَمَوْتِ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ يَهْطُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى الْأَرْضِ فَلَا يَجِدُونَ فِي الْأَرْضِ مَوْضِعَ شِبْرٍ إِلَّا مَلَأَهُ زَهْمُهُمْ وَتَنَّهُمْ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى اللَّهِ فَيُرْسِلُ اللَّهُ طَيْرًا كَأَعْنَاقِ الْبُخْتِ فَتَحْمِلُهُمْ فَتَطْرَحُهُمْ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ ۝^۱

واته ﴿لهو کاته دا خوای گه وره وه حی ده نیریت بو عیسا سهلامی خوای لی بیت و بی ده فرموویت : من بهنده گه لیک کی خوّمم که یه نوج و مه نوجه ده رختوون که کس توانای جهنگردنی نییه بهرامبر نهوان جا بهنده ئیمانداره کانم بده پال کیوی طور و لهوی بیان شاره وه و په نایان بده، وه خوای گه وره یه نوج و مه نوج ده نیریت که نهوانیش له هه موو بهرزییه که وه داده به زن جا سه ره تا که یان تیده په ریت به سه ر ده ریاجه ی ته به ریده دا نه وه ی که تیدایه ده یخونه وه وه کاتی کوتایه که یان تیده په ریت و ده لیت : بیگومان لهم شویت ده جار تک بو وه ناوی تیداییت، ((پاشان ده رۆن تا ده گنه شاخی خه مر که نه وه ش شاخی بیتوله قدیسه جادوای نه وه ده لیت بیگومان نه وه ی له سه ر زه ویدا بوو کوشتمان ده ی وهرن بانه وه ی له ناسمانیشدا یه بیکوژین جا تیره کانیان ده گر نه ناسمان پاشان خوای گه وره تیره کانیان به خویناوی بو ده گیریته وه))^۲ نینجا عیسا ی پیغه مبه ری خواو هاوړیکانی گه مارو ده درین تاوای لیدیت یه ک سه ر گا بویه کیکیان

۱ مسلم : کتاب الفتن : باب ذکر الدجال وصفته (۲۹۳۷) (۱۱۰) .

وراجع تعليق النووي على غريب الحديث في رياض الصالحين حديث (۱۸۱۷) .

۲ خوینده ی نازیر نه وه ی خستومه ته نیوان نه و دوو که وانه (()) به شیک نیه لهو فرمووده یه به لکو فرموو ده یه کی تره به لنام له بهر نه وه ی شیخی رافه کار به یه که وه هیناویه تی و هیچ تیینه کیش نه داوه من به پیوسته زانی ناشکرای بکه م بو تزی موسلمان تا زیاتر شاره زاییت خوای گه وره زیاتر شاره زامان بکات . نامین .

نه و فرمووده یه ی تر به م شیویه له سه حیجی موسلیمدا فرموو بو خوت بیینه :

۷۵۶۱ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ وَالْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ - قَالَ ابْنُ حُجْرٍ دَخَلَ حَدِيثَ أَحَدِهِمَا فِي حَدِيثِ الْآخَرِ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ بِهِذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَ مَا ذَكَرْنَا وَزَادَ بَعْدَ قَوْلِهِ « لَقَدْ كَانَ بِهَذِهِ مَرَّةَ مَاءٍ ثُمَّ يَسِيرُونَ حَتَّى يَنْتَهُوا إِلَى جَبَلٍ الْخَمَرِ وَهُوَ جَبَلُ بَيْتِ الْمَقْدِسِ فَيَقُولُونَ لَقَدْ قَتَلْنَا مَنْ فِي الْأَرْضِ هَلُمَّ فَلْنَقْتُلْ مَنْ فِي السَّمَاءِ . فَيَرْمُونَ بِشَائِبِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ فَيَرُدُّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ نَشَابَهُمْ مَخْضُوبَةً دَمًا » . وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ حُجْرٍ « فَإِنِّي قَدْ أَنْزَلْتُ عِبَادًا لِي لَا يَدِي لِأَحَدٍ بِقَتَالِهِمْ » .

باشتره لهسه د دینار بویه کیکتان لهم روزه‌دا، ئیز عیسی پیغمبه‌ری خواو هاوړیکانی داوای یارمه‌تی و کومه‌ک له‌خوای گه‌وره ده‌که‌ن خوای گه‌وره‌ش کرمیک ده‌نیریت بۆ ملیان هره‌موویان به جاریک وه مردنی یه‌ک که‌س قر ده‌که‌ن پاشان عیسی پیغمبه‌ری خواو هاوړیکانی داده‌بهنه‌وه بۆ سر زه‌وی که‌سیر ده‌که‌ن یه‌ک بسته‌خاک نهماوه له‌سر زه‌ویدا که به‌چه‌وری و بۆگه‌نیان پر نه‌بوویت ئینجا عیسی پیغمبه‌ری خواو هاوړیکانی له‌خوا ده‌پارینه‌وه ئه‌ویش جوړه بالنده‌یه‌ک ده‌نیریت که‌وه‌ک ملی خوشتر درېژن هه‌لیان ده‌گریت و فریان ده‌دات بۆ ئه‌و شوینه‌ی که خوا ده‌یه‌ویت.

۴- ده‌رجوونی زینده‌وهریکي سیر ((الدابة)) :

((الدابة)) له‌زمانه‌وانیدا بریتیه له‌همه‌وو ئه‌وانه‌ی پی به‌زه‌ویدا بدات .
وه‌مه‌به‌ست پی لیږده‌دا بریتیه له‌و زینده‌وهره سیره‌ی که خوای گه‌وره ده‌ریده‌هیتیت له‌کاتی نریکبونه‌وه‌ی قیامه‌تدا .
وه‌ده‌رجوونی سملینراوه به‌به‌لگه‌ی قورئان و سونه‌ت .

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ﴾ النمل: ۸۲ واته ﴿کاتی که فه‌رمانی ئه‌وانه دراو برپاریش درا که قیامه‌ت بیت ئه‌وا له سکی زه‌ویدا زینده‌وهری زه‌ویان بۆ ده‌رده‌هینین قسه‌یان له‌گه‌ل ده‌کات و ده‌لیت : به‌راستی زۆربه‌ی ئه‌م خه‌لکه باوه‌ریان به‌نایه‌ته‌کانی نیمه نه‌هیناو یه‌قینان بیان نه‌بوو .

وه پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رموویت ﴿إِنَّهَا لَن تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ﴾. فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالْجَالَ وَالْدَابَّةَ رواه مسلم
واته ﴿قیامه‌ت هه‌لناسیت تا له پیشیدا ده نیشانه نه‌بینن ئه‌بجاره باسی کردوو فه‌رمووی: دوکه‌لکه و ده‌جال و زینده‌وهریکي سیر ((الدابة))﴾.

۱ مسلم : کتاب الفتن : باب فی الآيات التي تكون قبل الساعة (۲۹۰۱) (۳۹) . من حديث حذيفة بن أسيد الغفاري رضي الله عنه .

وہ لەقورئان و سوننەتی صەحیحدا شتێکی وای تێدانیە بەلگە نیە لەسەر شوینی دەرجوونی ئەم گیاندارە سەیرە و سیفەتەکانی بەلام چەند فەرموودەیەک لەو بارەوہ ہاتووہ کہ جیگە ی پرسیارە، وەلە ڕوو کەشی قورئان وادەردە کەوێت کەئەوہ گیاندارێکە خەلکی ئاگاداردە کاتەوہ بەنزیکبوونەوہی سزا و تیاچوون . خواش باشە دەزانیت .

۵- هەلھاتی خۆر لە خۆرئاواوہ :

هەلھاتی خۆر لە خۆرئاواوہ سەلمێراوہ بەبەلگە ی قورئان و سوننەت .

خوای گەورە دەفەرموویت : ﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا﴾ الأنعام: ۱۵۸

واتە ﴿خۆ ئەو ڕۆژە کہ هیندیک نیشانەکانی پەرورەدگارت دین و سەرھەڵدەدەن ئێر هەر کەسێک پێش ئەوہ باوەری نەهینا بێت و ئەو ڕۆژە باوەر بێت هیچ سوودیک ی نابینیت یان بیهوێت لەو ماوہیدا چاکەیک بەدەست بێت دیسانەوہ بی سوود دەبێت﴾.

وہ پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دەفەرموویت ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَإِذَا طَلَعَتْ فَرَأَاهَا النَّاسُ آمَنُوا أَجْمَعُونَ وَذَلِكَ حِينَ﴾:

﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا﴾^۱ متفق علیہ .

۱ البخاري : كتاب التفسير من سورة الأنعام : باب ﴿لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا﴾ (۴۶۳۶) .

ومسلم : كتاب الإيمان : باب الزمن الذي لايقبل فيه الإيمان (۱۵۷) (۲۴۸) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه .

واته ﴿قيامهت هه‌لناسیّت تا رۆژ له رۆژئاواوه هه‌لنه‌یهت جا نه‌گەر له رۆژئاواوه هه‌لها‌ت خه‌لکی بینیان هه‌ره‌مه‌موویان باوه‌ر دین به‌خوا‌ی گه‌وره وه‌ئوه‌ش نه‌و کاته‌یه که خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رموو‌یت ده‌باره‌ی نه‌و که‌سانه‌ی له‌ساته وه‌ختی هه‌لها‌تنی رۆژ له رۆژئاواوه باوه‌ر دین : ﴿خۆ نه‌و رۆژه که هیندی‌کی نیشانه‌کانی په‌روه‌ر دگارت دین و سه‌ره‌له‌ده‌ن ئێ‌ر هه‌ر که‌سی‌ک پێش نه‌وه باوه‌ری نه‌هینا‌بی‌ت و نه‌و رۆژه باوه‌ر بی‌نی‌ت هه‌ج سوودی‌کی لی نابینی‌ت یان بی‌هوی‌ت له‌و ماوه‌یه‌دا چاکه‌یه‌ک به‌ده‌ست بی‌نی‌ت دی‌سانه‌وه بی‌ سوود ده‌بی‌ت﴾.

تافیکردنه‌وی ناو گۆر

← وعذابُ القبرِ ونعيمُهُ حقٌّ، وقد استعاضَ النبيُّ - صلى الله عليه وسلم - مِنْهُ، وأَمَرَ بِهِ فِي كُلِّ صَلَاةٍ.

وه سزای گۆر و خوشیه‌کانی هه‌ق و راستن، وه بی‌گومان پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم په‌نای به‌خوای گه‌وره‌گرتووه‌ لێی، وه‌فه‌رمانیشی پێ‌کردووه‌ که‌له‌هه‌موو نوێژیکدا بووتریت.

← وَفِتْنَةُ الْقَبْرِ حَقٌّ، وَسُؤَالُ مُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ حَقٌّ، وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ وَذَلِكَ حِينَ يَنْفُخُ إِسْرَافِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الصُّورِ ﴿فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ﴾ يس: ٥١ واته ﴿ثُمَّ نَسُفُكُهَا كَوْتُورٍ بِه‌په‌له‌ له‌ گۆره‌کانیان هه‌موو دینه‌ده‌ری و ده‌برین بۆ‌لای داد‌گای په‌روه‌رد‌گاریان بۆ‌پاداشت و تۆ‌له‌﴾.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

فیتنه‌ی گۆر :

فیتنه‌ له‌زمانه‌وانیدا : به‌واتای تافیکردنه‌وه‌ دیت وه‌ تافیکردنه‌وه‌ی ناو گۆرش برسیار‌کردنه‌ له‌ مردوو ده‌رباره‌ی په‌روه‌رد‌گاری و ئاینه‌که‌ی و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی . که‌ئه‌وه‌ش سه‌لمێنراوه‌ به‌به‌ل‌گه‌ی قورئان و سونه‌ت .

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت : ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ إبراهيم: ٢٧

واته : ﴿جائه‌وانه‌ی که‌باوه‌ریان به‌خواو به‌گشت برپاره‌کانی خوا هیناوه‌ به‌هۆی ئه‌م وشه‌ جینگێرو نه‌گۆراوه‌ی ((لا‌إله‌ إلا‌الله)) وه‌ه‌ خواپێ‌گه‌یان قایم و جینگێر ده‌کات له‌ژیانی ئه‌م دونیاو له‌ژیانی ئه‌م دونیادا﴾.

پێغه مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده‌فه‌رموویت ﴿الْمُسْلِمُ إِذَا سُئِلَ فِي الْقَبْرِ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ﴾ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ ﴿ابراهيم: ۲۷ متفق عليه^۱.

موسڵمان ئە گەر پرسایاری لیکرا لەناو گۆردا گەواهی دەدا که هیچ پەرستراویک نیە شایه‌نی پەرستن بێت به‌هه‌ق جگه‌ له‌ الله نه‌بێت وه‌ گه‌واهی ده‌دات که محمد پێغه‌مبه‌ری خوايه‌ صلى الله عليه وعلى آله وسلم ئەوه‌ش له‌به‌ر فه‌رمووده‌ی خواي گه‌وره‌ که ده‌فه‌رموویت: ﴿جائهُوا نَهْیَ کَه‌باوَه‌رِیان به‌خواو به‌گشت برپاره‌کانی خوا هیناره‌ به‌هۆی ئەم وشه‌ جیگێرو نه‌گۆراوه‌ی ((لا‌إله‌ إلا‌الله)) وه‌ه‌ خواپێگه‌یان قایم و جیگێر ده‌کات له‌ژیا‌نی ئەم دونیاو له‌ژیا‌نی ئەو دونیادا.

وه‌ پرسایاری دوو فریشته‌ که له‌به‌ر فه‌رمايشته‌ که‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم که‌ ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ إِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نَعَالِهِمْ قَالَ يَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيَقْعِدَانِهِ﴾. رواه مسلم^۲.

۱ البخاري : كتاب الجنائز : باب ماجاء في عذاب القبر (۱۳۶۹).

ومسلم : كتاب الجنة وصفة نعيمها : باب عرض مقعد الميت من الجنة أو النار عليه (۲۸۷۱)(۷۳) من حديث البراء بن عازب رضي الله عنه.

۲ البخاري : كتاب الجنائز : باب الميت يسمع خفق النعال (۱۳۳۸).

ومسلم : كتاب الجنة وصفة نعيمها : باب عرض مقعد الميت من الجنة أو النار عليه (۲۸۷۰)(۷۰) من حديث أنس بن مالك رضي الله عنه .

فه‌رمووده‌ که‌ هه‌م‌و‌ی ئا‌به‌و شێوه‌یه‌ له‌سه‌حیحی پێشه‌وا موس‌لیمدا :

۷۳۹۵ - حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ قَتَادَةَ حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « إِنْ الْعَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ إِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نَعَالِهِمْ ». قَالَ « يَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيَقْعِدَانِهِ فَيَقُولَانِ لَهُ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ ». قَالَ « فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَقُولُ أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ ». قَالَ « فَيَقَالُ لَهُ انْظُرْ إِلَى مَقْعَدِكَ مِنَ النَّارِ قَدْ أَبْدَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الْجَنَّةِ ». قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا ». قَالَ قَتَادَةُ وَذَكَرْنَا أَنَّهُ يُفْسَخُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا وَيَمْلَأُ عَلَيْهِ خَضِيرًا إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ.

واته ﴿بهنده نه گهر خرايه ناو گورږو هاورپښکاني روښتن و پشتيان هه لکردنم گوتي لدهدنگي نه عل و پيلاوه کانيانه نهو کاته دوو فريشته دینه لای و دايدده نيشينن﴾
 وه ناو پشيان ﴿مهنکرو نه کیره﴾ هه روه کو پيشهوا ترمزی رپوايه تي کردووه له نه بي هوره يروه به مرفوعی ﴿واته نهو فهرموده يه به رزده کاته وه بو پيغه مبهري خوا صلی الله عليه وعلى آله وسلم - وهر گير ﴿وده فهرمويت فهرموده که﴾ حسن غريب ..
 وه پيشهوا نه لباني ده فهرمويت : وهرشته که يشي حسنه و له سر مهر جي پيشهوا موسليمه^۱، وهرسياره که ش گشتگيره بو نه وانه ي راسپردراوه بو جي به جي کردنی فهرکانه کان و دوور که و تنه وه له قهدهغه کراوه کان له نيمانداران و بيواهران، وه له نومته داو بيجگه له نومته ش له سر راسترين ته ي زانايان وه بو نه وانه شي رانه سپردراون بو جي به جي کردنی فهرکانه کان و دوور که و تنه وه له قهدهغه کراوه کان له گهل بوونی جياوازی له نيوان زاناياندا لهو بوواره دا، وه روو که شي قمسه ي نين^۲ و لقهيم له کتابي روحدا نه و هيه که پرسياړه که هه موو که س ده گريته وه وه شهيد له وه دهرده کريت له بهر نهو فهرموده يه پيشهوا نه سائي رپوايه تي کردووه^۳، وه هر که سيکيش بمريت له کاتي پاسه وانيدا له پيڼاوي خوا دا له بهر فهرموده که ي پيشهوا موسليم که رپوايه تي کردووه^۳

۱ حديث حسن : الترمذي (۱۰۷۱) وابن حبان (۷۸۰-موارد) وابن أبي عاصم في السنة (۸۶۴) وقال الترمذي : حسن غريب وحسنه الألباني في ظلال الجنة في تخريج السنة (۸۶۴) وقال في الصحيحة (۱۳۹۱) ((إسناده جيد رجاله كلهم ثقات رجال مسلم)) .

۲ حديث صحيح : أخرجه النسائي (۱ / ۲۷۹) عن رجل من أصحاب النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم أن رجلاً قال : أُنْ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا بَالُ الْمُؤْمِنِينَ يُفْتَنُونَ فِي قُبُورِهِمْ إِلَّا الشَّهِيْدَ؟ قَالَ كَفَى بِبَارِقَةِ السُّيُوفِ عَلَى رَأْسِهِ فِتْنَةً .

وقال الألباني في أحكام الجنائز ص ۳۶ : ﴿وسنده صحيح﴾ ه.أ .

۳ مسلم : كتاب الإمارة : باب فضل الرباط في سبيل الله عز وجل : (۱۹۱۳) (۱۶۳) من حديث سلمان الفارسي رضي الله عنه .

فهرموده که : ۵۰۴۷ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ بَهْرَامٍ الدَّارِمِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ حَدَّثَنَا لَيْثٌ - يَغْنَى ابْنُ سَعْدٍ - عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى عَنْ مَكْحُولٍ عَنْ شُرَيْبِ بْنِ السَّمِطِ عَنْ سَلْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَقُولُ « رِبَاطُ يَوْمٍ وَلَيْلَةُ خَيْرٍ مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ وَإِنْ مَاتَ جَرَى عَلَيْهِ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُهُ وَأُجْرِي عَلَيْهِ رِزْقُهُ وَأَمِنَ الْفَقَانُ » .

﴿سزای گۆر یان خوْشیه کهی﴾

سزای گۆر و خوْشیه کهی ههق و سه لیتراوه به پروو کهشی قورنان و پروون و ناشکرایه
سوننهت وه به یه کدهنگی ئه هلی سوننهت، خوای گهوره له سورتهتی واقیعهدا
ده فهرموویت : ﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ ﴿٨٧﴾ وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ نُّنْظَرُونَ ﴿٨٨﴾﴾ الواقعة: ۸۳ - ۸۴
واته ﴿جا بۆ چ کاتی گیانی به کیکتان گه یشته گه روو و ئیوهش لهو کاته دا سهیری
ده کهن چۆن گیانی ده رئه چیت؟!﴾.

تا ئهو شوینهی که ده فهرموویت : ﴿فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ
وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾﴾ الواقعة: ۸۸ - ۸۹ واته ﴿ئینجا ئه گهر مردوو که له
نزیکه خراوه کان بیت ئهو ئیسراحت و رزق و رۆزیه کی چاک و بههشتی بهرینی بۆ
ههیه﴾.

وه پینغه بهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم بهردهوام په نای ده گرت به خوا له
سزای ناو گۆر وه فهرمانی به ئوممه ته کهیشی به وه کردوو که په نا بگرن به خوا له سزای
ناو گۆر^۱

وه پینغه بهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم لهو فهرمووده ناوداره ی که بهرائی
کورپی عازب لیوهی ده گیریته وه له باره ی تافیکردنه وهی ناو گۆر وه ده باره ی باوه ردار
ده فهرموویت : ﴿أَنْ صَدَقَ عَبْدِي فَأَفْرَشُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَالْبِسُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَافْتَحُوا لَهُ أَبَا
إِلَى الْجَنَّةِ قَالَ فَيَأْتِيهِ مِنْ رَوْحِهَا وَطِيْبِهَا وَيُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهٖ مَدَّ بَصَرِهٖ﴾ وقال في الكافر

۱ مسلم : كتاب المساجد : باب ما يستعاذ منه من الصلاة (۵۹۰) من حديث ابن عباس رضي الله عنهما عن النبي
صلى الله عليه وعلى آله وسلم أنه كان يعلمه هذا الدعاء كما يعلمهم السورة من القرآن : ﴿اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ
عَذَابِ جَهَنَّمَ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ﴾ الحديث .

وفي الباب عن عائشة : عند البخاري (۱۰۴۹) ومسلم (۹۰۳) (۸) .

وعن أبي هريرة : عند مسلم (۵۸۸) (۱۳۰) .

وزيد بن ثابت : عند مسلم (۲۸۶۷) (۶۷) .

﴿فَيَنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَنْ كَذَبَ فَأَفْرِشُوا لَهُ مِنَ النَّارِ وَافْتَحُوا لَهُ بَابًا إِلَى النَّارِ فَيَأْتِيهِ مِنْ حَرِّهَا وَسُمُومِهَا وَيُضَيِّقُ عَلَيْهِ قَبْرُهُ حَتَّى تَخْتَلِفَ فِيهِ أَضْلَاعُهُ﴾^١

١ حديث صحيح : أخرجه أحمد في المسند (٢٨٧ / ٤ ، ٢٨٨ ، ٢٩٥ ، ٢٩٧) ، وأبو داود (٤٧٥٣) . وقد ساقه الألباني رحمه الله سياقاً واحداً ضمّاً إليه جميع الزوائد والفوائد التي وردت في شيء من طرقه النابتة فليراجع .

قال الحافظ في الفتح (٢٨٢ / ٣) : ((وهو أتم الأحاديث سياقاً)) ا . هـ .

تبینى وه‌رگیتړ : ناواته‌خوازبووم که زانای پایه‌برز ه‌ممو وه‌رموده‌که‌ی به‌تیابه‌ تا موسلمان یزانیاه‌ چ پاداشتیکی بو ه‌دیو چاره‌پتی ده‌کات و بی‌ساره‌پیش یزانیاه‌ چ سزایه‌کی بو ه‌دیو چ شتیک چاره‌پتی ده‌کات، به‌لام وا من ه‌ممو وه‌رموده‌که‌ت بو ده‌گوازمه‌وه‌ له‌ موسنده‌که‌ی پشموای نه‌ملی سونه‌و جماعه‌دا تا زور به‌جوانی بیخوینیته‌وه‌ :

١٨٥٣٤ - حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ قَالَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ مِنْهَالِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ زَادَانَ عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَنَازَةِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَأَتَيْنَا إِلَى الْقَبْرِ وَلَمَّا يُلْحَذُ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ وَكَانَ عَلَى رُءُوسِنَا الطَّيْرُ وَلِي يَدِهِ عُودٌ يَنْكُثُ فِي الْأَرْضِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ اسْتَعِيدُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي الْقِطَاعِ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالِ مِنَ الْآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مَلَائِكَةٌ مِنَ السَّمَاءِ يَبِضُّ الْوُجُوهَ كَأَنَّهُمْ السَّمْسُ مَعَهُمْ كَفَنٌ مِنْ أَكْفَانِ الْجَنَّةِ وَخُطُوطٌ مِنَ خُطُوطِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسُوا مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَيَقُولُ أَيُّهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ أَخْرِجِي إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ قَالَ فَتَخْرُجُ تَسِيلُ كَمَا تَسِيلُ الْقَطْرَةُ مِنْ فِي السَّقَاءِ فَيَأْخُذُهَا إِذَا أَخَذَهَا لَمْ يَدْعُوهَا فِي يَدِهِ طَرَفَةٌ عَيْنٍ حَتَّى يَأْخُذَهَا فَيَجْعَلُهَا فِي ذَلِكَ الْكَفَنِ وَلِي ذَلِكَ الْخُطُوطُ وَيَخْرُجُ مِنْهَا كَاتِبٌ نَفْحَةً مِنْكَ وَجِدْتَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ قَالَ فَيَمْعَدُونَ بِهَا فَلَا يَمُرُّونَ بِغَيْرِهَا عَلَى مَلَأَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِلَّا قَالُوا مَا هَذَا الرُّوحُ الطَّيِّبُ فَيَقُولُونَ فَلَانِ بْنِ فَلَانٍ بِأَحْسَنِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانُوا يُسَمُّونَهُ بِهَا فِي الدُّنْيَا حَتَّى = يَنْتَهَوْا بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَسْتَفْتِحُونَ لَهُ فَيُفْتَحُ لَهُمْ فَيَشِيعُهُ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ مُقَرَّبُونَ إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي تَلِيهَا حَتَّى يَنْتَهَى بِهِ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اكْتُبُوا كِتَابَ عَبْدِي فِي عِلِّيْنِ وَأَعِيدُوهُ إِلَى الْأَرْضِ فَإِنِّي مِنْهَا خَلَقْتُهُمْ وَفِيهَا أَعِيدُهُمْ وَمِنْهَا أَخْرَجْتُهُمْ تَارَةً أُخْرَى قَالَ فَتَعَادُ رُوحُهُ فِي جَمَدِهِ فَيَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيَقُولَانِ لَهُ مَنْ رَبُّكَ فَيَقُولُ رَبِّي اللَّهُ فَيَقُولَانِ لَهُ مَا دِينُكَ فَيَقُولُ دِينِي الْإِسْلَامُ فَيَقُولَانِ لَهُ مَا هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي بُعِثَ لَكُمْ فَيَقُولُ هُوَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُولَانِ لَهُ وَمَا عِلْمُكَ فَيَقُولُ قَرَأْتُ كِتَابَ اللَّهِ فَأَمَنْتُ بِهِ وَصَدَّقْتُ فَيَنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَنْ صَدَقَ عَبْدِي فَأَفْرِشُوا لَهُ مِنَ النَّارِ وَافْتَحُوا لَهُ بَابًا إِلَى الْجَنَّةِ قَالَ فَيَأْتِيهِ مِنْ رُوحِهَا وَطِيْبِهَا وَيُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ مَدَّ بَصَرِهِ قَالَ وَيَأْتِيهِ رَجُلٌ حَسَنُ الْوَجْهِ حَسَنُ الثِّيَابِ طَيِّبُ الرَّيْحِ فَيَقُولُ أَبْنِيرُ بِالَّذِي يَسُرُّكَ هَذَا يَوْمُكَ الَّذِي كُنْتَ تُوعَدُ فَيَقُولُ لَهُ مَنْ أَنْتَ فَوَجْهُكَ الْوَجْهُ يَجِيءُ بِالْخَيْرِ فَيَقُولُ أَنَا عَمَلُكَ الصَّالِحِ فَيَقُولُ رَبِّ أَقِمِ السَّاعَةَ حَتَّى أَرْجِعَ إِلَى أَهْلِي وَمَالِي قَالَ وَإِنَّ الْعَبْدَ الْكَافِرَ إِذَا كَانَ فِي الْقِطَاعِ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالِ مِنَ الْآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مِنَ السَّمَاءِ مَلَائِكَةٌ سُودُ الْوُجُوهِ مَعَهُمُ الْمُسُخَفُفُجَلِسُونَ مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ

واته ﴿جا بانگ دەریک لە ئاسمانەوه بانگ دەکات کەوا بەندەکم راستی کرد. جیگای لەبەهەشتەوه بۆراخەن، وەجل و بەرگی لەبەهەشتەوه بکەنە بەر، وەدەرگایەکی بۆبکەنەوه بەرەوبەهەشت، فەرمووی جا لەباو بۆنی خوشی بەهەشتی بۆدیت. وەگۆرەکە ی بۆ فراوان دەکەنەوه چەند چاوی بربکات ﴿و لەبارە ی مروفی بیباوەرەوه دەفەرموویت ﴿جا بانگ دەریک لە ئاسمانەوه بانگ دەکات کەوا بەندەکم درۆی کرد جیگایەکی لە ئاگر بۆ رابخەن، وەدەرگایەکی بۆ بکەنەوه بەرەو دۆزەخ، جالەگەرمی و ناخوشی دۆزەخی بۆدیت، وەگۆرەکە ی لەسەر تەنگ دەبێتەوه و دیتەوه یەک تاپەر اسووەکانی دەچنەوه بەناو یەکلدا ﴿ئەم فەرموودەیه پێشەوایان ئەحمەد و ئەبو داود رپوایەتیان کردووه .

وەبێگومان پێشین هەموو یەکدەنگن وە هەروەها ئەهلی سوننەش یەکدەنگن لەسەر سەلماندن و جیگیرکردنی سزای و خوشی ناو گۆر ئین و لقەیم لە پەرتووکی روحدا باسیکردووه، وە بیباوەرەکان باوەریان بە سزای ناوگۆرنیه بەبیانوی ئەوهی ئەگەر بیت

فَيَقُولُ أَيُّهَا النَّفْسُ الْخَبِيْثَةُ اخْرُجِيْ اِلَى سَخَطٍ مِنَ اللّٰهِ وَغَضَبٍ قَالَتْ فَتَفَرَّقْ فِيْ جَسَدِهِ فَيَنْتَزِعُهَا كَمَا يَنْتَزِعُ السُّقُوْدُ مِنَ الصُّوفِ الْمَتَوَلِّ اِذَا اَخَذَهَا لَمْ يَذْغُوْهَا فِيْ يَدِهِ طَرْفَةً عَيْنٍ حَتّٰى يَخْلُوْهَا فِيْ تِلْكَ الْمُسُوْحِ وَيَخْرُجُ مِنْهَا كَأَنَّ رِيْحَ حَيْفَةٍ وَجَدَتْ عَلَى وَجْهِ الْاَرْضِ فَيَصْعَدُوْنَ بِهَا فَلَا يَمُرُوْنَ بِهَا عَلَى مَلَأٍ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ اِلَّا قَالُوْا مَا هٰذَا الرُّوْحُ الْخَبِيْثُ فَيَقُوْلُوْنَ فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ بِاَقْبَحِ اَسْمَائِهِ الَّتِيْ كَانَ يُسَمِّيْ بِهَا فِي الدُّنْيَا حَتّٰى يَنْتَهٰى بِهٖ اِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَسْتَفْتَحُ لَهُ فَلَا يَفْتَحُ لَهُ ثُمَّ قَرَأَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { لَا تُفْتَحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ حَتّٰى يَلْبِغَ الْجَمَلُ فِيْ سَمِّ الْخِيَاطِ } فَيَقُوْلُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ اَكْتُبُوْا كِتٰبَهُ فِيْ سَجِيْنٍ فِيْ الْاَرْضِ السُّفْلٰى فَتَطْرَحُ رُوْحُهُ طَرَحًا ثُمَّ قَرَأَ { وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ اَوْ تَهْوٰى بِهٖ الرِّیْحُ فِيْ مَكَانٍ سَحِيْقٍ } فَتَعَادُ رُوْحُهُ فِيْ جَسَدِهِ وَيَأْتِيْهِ مَلَكًا فَيَجْلِسٰنِيْهِ فَيَقُوْلَانِ لَهُ مَنْ رُبُّكَ فَيَقُوْلُ هَآءُ هَآءُ لَا اَذْرِيْ فَيَقُوْلَانِ لَهُ مَا هٰذَا الرَّجُلُ الَّذِيْ بُعِثَ فِيْكُمْ فَيَقُوْلُ هَآءُ هَآءُ لَا اَذْرِيْ فَيَنَادِيْ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ اَنْ كَذَبَ فَاَفْرَشُوْا

لَهُ مِنَ النَّارِ وَافْتَحُوْا لَهُ بَابًا اِلَى النَّارِ فَيَاتِيْهِ مِنْ حَرِّهَا وَسَمُوْمِهَا وَيُضَيِّقُ عَلَيْهِ قَبْرُهُ حَتّٰى تَخْتَلِفَ فِيْهِ اَضْلَاعُهُ وَيَأْتِيْهِ رَجُلٌ قَبِيْحُ الْوَجْهِ قَبِيْحُ الْثِيَابِ مُتَنِّنُ الرِّیْحِ فَيَقُوْلُ اَبَشِّرْ بِالَّذِيْ يَسُوْءُكَ هٰذَا يَوْمُكَ الَّذِيْ كُنْتَ تُوعِدُ فَيَقُوْلُ مَنْ اَنْتَ فَوَجْهَكَ الْوَجْهُ يَجِيْءُ بِالشَّرِّ فَيَقُوْلُ اَنَا عَمَلُكَ الْخَبِيْثُ فَيَقُوْلُ رَبِّ لَا تُقِمِ السَّاعَةَ ﴿وەدەرگیت.﴾

ئيمه گۆره‌كان هه‌لبده‌ينه‌وه نه‌وا ده‌بينين مردووه‌كه هه‌ر وه‌كو خۆيه‌تى و هه‌يچ گۆرنگارى به‌سه‌ردا نه‌هاتوو، وه‌ئيمه‌ش به‌ دوو راستى وه‌لاميان ده‌ده‌ينه‌وه :

۱- بوونى به‌لگه‌ له‌سه‌رى له‌ قورئان و سوننه‌ت و يه‌كده‌نگى پيشين له‌سه‌ر نه‌و بابه‌ته ﴿به‌راستى ته‌نها ئه‌مه به‌سه بو كه‌سى ژيرى له‌ده‌ست نه‌داييت و له‌پريزى مروڤدا ماييت چونكه پيوسته مروڤ باوه‌ر به‌و خوايه بكات كه‌دروستى كردوو و باش ده‌زانيت چۆن مامه‌له‌ى له‌گه‌لدا بكات و سه‌رنه‌نجامى بو‌كوى به‌ريت، نه‌رى بو‌چى نه‌گه‌ر كه‌سيك ئاميريك دروست بكات و به‌و شيوه‌يه‌ى نه‌و ده‌يه‌وي‌ت ئيش نه‌كات نه‌وا به‌ئاره‌زووى خۆى هه‌لبده‌وه‌شينه‌يه‌وه و له‌ت و كوتى ده‌كات خۆ كه‌سينكيش پى بلى بو وا له‌و ئاميره‌ ده‌كه‌يت ؟ له‌وه‌لامدا ده‌لت خۆم دروستم كردوو و خويشم ده‌زانم چى ليده‌كه‌م، ده‌ى خوا شايسته تر نيه به‌وه‌ى به‌ ويستى خۆى و دادگه‌ريه جوانه‌كه‌ى سزاي نه‌وانه بدات سه‌رپيچى ده‌كه‌ن سه‌ركيشن بو‌ نه‌نجامدانى نه‌و هه‌موو تاوانه گه‌ورانەى به‌ چاوى خۆمان ده‌بينين كه‌ بياوه‌پان و تاوانباران به‌م روژگاره ئه‌نجامى ده‌ده‌ن واده‌زانن نه‌م دونيايه هه‌رئاوا روژشن و فراوانه نه‌خير والله تاريكى و ته‌سكى گۆر نه‌مانه‌ت هه‌مووى له‌بیره‌باته‌وه‌و وانه‌يه‌كيشت داده‌دات كه‌هه‌رگيز په‌شيمانى دادت نه‌دات نه‌وا نامۆزگاريمان كرديت بزائين ده‌بيستيت، ده‌ى كه‌وايه ئه‌ى مروڤى ژير بو‌ هوشت ناهيسته‌وه به‌ر خۆت تاواز له‌كه‌له په‌قى بينيت و خۆت له‌پريزى مروڤه‌كان ده‌رنه‌كه‌يت نه‌وه راستيه هه‌رده‌بيت باوه‌ر پى بيت نه‌گه‌ر نا نه‌وه به‌چاوى خۆت ده‌بينيت چيت به‌سه‌ر دي‌ت ئيمه ته‌نها بيرخسته‌وه‌مان له‌سه‌ره — وه‌رگير ﴿.

۲- راستيه‌كى تر نه‌وه‌يه بارودۆخى ژيانه‌كه‌ى تر پيوانه ناكريته سه‌ر بارودۆخى ژيانى دونيا چونكه سزا يان خوڤى له‌ناو گۆردا وه‌كو هه‌سپه‌كراوه‌كانى دونيا نيه .

ئایە سزای ناو گۆر یان خوۆشی ناو گۆر لەسەر پۆحه کەبە یان

لەسەر لاشە کەبە بەواتایە کی تر ئایە کامیان دەچیژن ؟

شیخی ئیسلام ئیبن و تەیمیە رەحمەتی خواى لى بێت دەفەر موویت : ﴿ پێگه و رێبازی
پیشینی ئۆمەت و پیشەواکانی لەسەر ئەوێه کە سزا و خوۆشی پۆح و لاشەى مردووێه کە
دەگریتهوه، وە لەسەر ئەوێه کە پۆح لەدوای ئەوێه لێ لاشە جیادەبیتەوه خوۆشی و سزا
دەچیژێت وە هەندێ جار دەچیتهوه ناو لاشەو لەگەڵیدا خوۆشی دەبینی یان سزا
دەریت﴾.

﴿فوکردن به صور - کهرەنادا﴾

فوکردن زانراوه، وه صوریش له زمانه وانیدا بریتیه له شاخی گیاندار، وه له لای زانایانیش شاخیکی گهواره به ئیسرافیل ناویه تی به ده میه وه چاره یه که ی فه رمانی پیکریت فوی پندا بکات، وه ئیسرافیلش به کیکه له فریشته بهرێزه کان ئهوانه ی عهرشی خوای گهواره هه لده گرن، که نه وهش دوو فووه به کیکیان فووی تۆقاندنه ئیسرافیل فوی پنداده کات جاخه لکی ده تۆقن و بی ناگاو شپه رزه ده بن جگه له وانه نه بیت که خوای گهواره خۆی ده به ویت، وه دوو ه میان فوی زیندوو کردنه وه به ئیسرافیل فوی پنداده کات جاخه لکی زیندوو ده بنه وه و هه لده ستنه وه له گۆره کانیان .

وه به یگومان به لگه هاتووه له سه ر فوکردن به کهرەنادا له قورئان و سوننه ت و به کده نگي ئوممه ت .

خوای گهواره ده فه رموویت : ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ ﴿٦٨﴾ الزمر: ٦٨

واته ﴿له و رۆژه دا فوو ده کریت به کهرەنادا جا هه رچ له ئاسمانه کان و هه رچیش له زه ویدا مابیت خیرا ده مرن مه گه ر که سیك خوا خۆی نه به ویت نه مریت پاشان بو جاریکی تر که فووی پاکرا نه و جا له نا کاو ته واوی دروستکراوه کان له گۆره کانیاندا هه لته سنه وه و چاره روان چیان پیکریت﴾

وه هه ره وه ها ده فه رموویت : ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ﴾ ﴿٥١﴾ یس: ٥١ واته ﴿خه لکی به نه فخه ی به کهم هه موو نه مرین و پاشان بو جاری دووه فوو به شه پور- کهرەنادا- ده کریت نه وسا کو تو پر به په له له گۆره کانیان هه موو دینه ده ری و ده برین بۆلای داد گای په ره رد گاریان بو پاداشت و تۆله﴾.

وه عبدالله ى كورى عهر رهزای خویان لیبت دهفرموویت : پیغمبری خواش
 صلى الله عليه وعلى آله وسلم فرموى : ﴿ثُمَّ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَلَا يَسْمَعُهُ أَحَدٌ إِلَّا
 أَصْفَى لَيْتًا وَرَفَعَ لَيْتًا - قَالَ - وَأَوَّلُ مَنْ يَسْمَعُهُ رَجُلٌ يَلُوطُ حَوْضَ إِبِلِهِ - قَالَ - فَيَصْعَقُ
 وَيَصْعَقُ النَّاسُ ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّهُ - أَوْ قَالَ يُنْزِلُ اللَّهُ - مَطَرًا كَأَنَّهُ الطَّلُّ أَوْ الظَّلُّ - نَعْمَانُ
 الشَّكَّ - فَتَثْبُتُ مِنْهُ أَجْسَادُ النَّاسِ ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ رواه
 مسلم.

واته ﴿پاشان فوو دهكریت بهكهړنada جاهیچ كهسیك نیه نهییستیت و گوتی بو
 رانه گرت ملی بو لارنه کاته وه فرموى وهیه كههم كهسیك كهدهییستیت پاوریکه
 حوزی حوشره کانی چاك ده کاته وه پاشان فرموى نهو دهریت و خه لکیش دهرن
 پاشان خوی گه وره دهییریت یان دایده به زیئت بارانیک هروه کونمهی باران یان
 تارمایی و سیهر - نوعمان كه راویه کهیه گومانی هدیہ کامیانی فرمووه - جالهدوای
 نهو لاشه کانی خه لکی دهر وین پاشان جاریکی تر فووی پیدا ده کرته وه له لایه ن
 نيسرافيله وه جائله و کاته دا همووان هستاونه ته سه ریی و به سه رسامیه وه دهر و ان و
 چاوه و ان﴾.

وه هموو نومته یه کده ننگن له سه ر سه لماندن و جیگیر کردنی فوو کردن به کهړناو
 شه پوردا .

وَيُخْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُفَاةً غُرَاةً غُرْلًا بُهْمًا فَيَقِفُونَ فِي مَوْقِفِ الْقِيَامَةِ،
حتي يَشْفَعَ فِيهِمْ نَبِيُّنَا مُحَمَّدٌ - صلى الله عليه وسلم - وَيُحَاسِبُهُمُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى،
وَتُنْصَبُ الْمَوَازِينُ، وَتُنْشَرُ الدَّوَابُّ، وَتَنْطَايِرُ صُحُفُ الْأَعْمَالِ إِلَى الْإِيمَانِ وَالشَّمَائِلِ :

﴿فَأَمَّا مَنْ أَوْفَى كَيْبَهُ، بِبَيْمِنِهِ ۖ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَنَقْلَبُ إِلَى أَهْلِهِ
مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أَوْفَى كَيْبَهُ، وَرَاءَ ظَهْرِهِ ۖ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَى سَعِيرًا ﴿١٢﴾﴾
الانشقاق: ۷ - ۱۲

وه خه لکي له رږږي قيامه تدا به پي پته و پروتي و خه ته نه نه کراوی و هيچيان پي
نيه ده ست به تال حشر ده کړين جا له و شوينه خواي گه وره ته رځاني کړدوه بو
قيامه ده وه ست، تا پيغه مبه رمان صلي الله عليه و علي آله و سلم شفاعت و تکیان بو
ده کات وه تا خواي بهر ز پيروز لپرسينه و هيان له گهل ده کات وه ته رازوه کان داده نرين
وه توماره کان بلاوده کړينه وه که کړده وهی بنده کاني تيدا تومار کراوه، وه پراوی
کړده وه کان بولای راسته کان و چه په کان ده فرن ﴿جاهر که سيک پراوه کاني هات
بولای راستي و به ده ستی راستي و هريگرت نه وه به هشتيه و هه ر که سيک پراوه کاني
هات بولای و به ده ستی چه پي و هريگرت نه وه دوزه خيه خوا په نامان بدان ثامين -
و ه رگير﴾:

خواي گه وره ده فهرمو ویت: ﴿نينجا نه و که سهی نامو دوسيهی کارو کړده وه کاني
درايه ده ستی راستي که نه و ه ش نيشانه ی به ختيا ريه نيز پرسينه و هیه کی سوک و ناسانی
له گهلدا ده کړیت پاشان پاداشت و ه رده گړیت له خراپه کانیشی ده بوردریت، و
به خوشی و شاديه وه ده گه رپته وه لای ژن و مندان و خزم و کس و کاری خواناسی له
به هشتدا، وه به لام نه و که سهی که له پشتيه و ه نامی کړده وه کاني درايه ده ستی نه و
هاوارو دادی لی هله ده ستیت داوای مردنی خوی ده کات، چونکه ده زانیت
را ده کیشري ته ناو ناگريکی بلیسه دارو سوتينه وه﴾.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

البعث – زیندوکردنه‌وه، والحشر – کۆکردنه‌وه‌ی دروست‌کراوه‌کان.

البعث له‌زمانه‌وانیدا : بریتیه‌ له‌ناردن و بئاوکردنه‌وه، وه‌له‌شه‌رعدا بریتیه‌ له‌ زیندوکردنه‌وه‌ی مردوو‌ه‌کان له‌پۆژی دوایدا .

الحشر له‌زمانه‌وانیدا : بریتیه‌ له‌کۆکردنه‌وه، وه‌له‌شه‌رعدا بریتیه‌ له‌ کۆکردنه‌وه‌ی دروست‌کراوه‌کان له‌پۆژی دوایدا به‌مه‌به‌ستی لیپرسینه‌وه و دادوه‌ریکردن له‌ نیوانیاندا .
وه‌هه‌رکام له‌ البعث – زیندوکردنه‌وه، والحشر – کۆکردنه‌وه‌ی دروست‌کراوه‌کان هه‌ق چه‌سپا و سه‌لتی‌راوه‌ به‌ به‌لگه‌ی قورئان و سونه‌ت و یه‌کده‌نگی موسلمانان .

خوا‌ی گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت : ﴿قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثَنَّ﴾ التغابن: ۷ واته ﴿بَلَىٰ بَلَىٰ نَهْی پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم به‌لئی سویتد به‌ په‌روه‌ردگارم بیگومان له‌ گۆره‌کانتاندا ده‌رده‌هێترین و زیندده‌کرینه‌وه﴾.

وه‌هه‌روه‌ها خوا‌ی گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت : ﴿قُلْ إِنَّا الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْبُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٥٠﴾﴾ الواقعة: ۴۹ - ۵۰ واته ﴿بَلَىٰ نَهْی پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم بیگومان پیشینان و پاشینان و هه‌موو کۆ ده‌کرینه‌وه بو کاتیکی دیاریکراو نه‌ویش کاتی پۆژی قیامه‌ته﴾.

وه پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رموویت : ﴿يُخْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ أَرْضٍ بَيْضَاءَ عَفْرَاءَ كَقَرْصَةِ النَّقِيِّ لَيْسَ فِيهَا عِلْمٌ لِأَحَدٍ﴾ متفق علیه.

۱ البخاري : كتاب الرقاق : باب يقبض الله الأرض يوم القيامة (٦٥٢١).

ومسلم : كتاب صفة القيامة والجنة والنار : باب في البعث والنشور ... (٢٧٩٠) (٢٨) من حديث سها بن سعد رضي الله عنه.

واته ﴿خه لکي له رږږي قيامه تدا له سهر زه ويه کي سپي سور باودا که وه کو نانیک وایه هیچ بهرزي و نرمیه کي تیدا نه بیټ حه شر ده کرین لهو زه ويه دا نیشانه ی هیچ که سیکی له سهر نیه ﴾.

وه موسلمانان به کده ننگ له سهر جیگیر کرن و سه لاندنی حه شر له رږږي قيامه تدا.

وه خه لکي حه شر ده کرین به پی په تی هیچ نه علیک و پتلا ویکیان له پیدانیه، وه به پروتی هیچ پښاکیکیان له بهر دا نیه، به خه تنه نه کراوی هیچ که سیکیان خه تنه نه کراوه و خه تنه کراویان تیدا نیه، له بهر فرمايشتی خوی گه وره که ده فرمویت : ﴿کَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ﴾ الأنبياء: ۱۰۴ واته ﴿هروهك چون له سهره تاوه دروستمانکردن دیسان هر ناواش وه کو خوی لیده کهینه وه ﴾.

وه له بهر فرمايشته که ی پیغمبري خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم ده فرمویت : ﴿إِنَّكُمْ مَخْشُورُونَ خُفَاءَ غُرَاةٍ غُرُلًا ثُمَّ قَرَأَ﴾ ﴿کَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَعَلِيلِينَ﴾ (۱۰۴) الأنبياء: ۱۰۴ وَأَوَّلُ مَنْ يُكْسَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِبْرَاهِيمُ ﴿متفق علیه.

واته ﴿نیه له رږږي قيامه تدا حه شر ده کرین به پی په تی و پروتی و خه تنه نه کراوی پاشان نهم نایه ته ی خوینده وه ﴾ ﴿کَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَعَلِيلِينَ﴾ (۱۰۴) واته ﴿هروهك چون له سهره تاوه دروستمانکردن دیسان هر ناواش وه کو خوی لیده کهینه وه ، به لینه که نه نجامدانی له سهر نیمه یه و بیگومانیش نیمه هر نه نجامی نه ده یں ﴾ ویه کهم که سیکیش پښاک ده کریته وه به بهریدا پیغمبري خوا نیراهیمه سه لامی خوی لی بیټ ﴾.

وهله فهرموده کهي عبدالله ى کورې ئونهيس بهمه رفوعى ده يگير یته وه له پيغه مبهري
خوا وه صلى الله عليه وعلى آله وسلم که پيشه وانه حمده رپوايه تي کردوه و
ده فهرموويت : ﴿يُخْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَوْ قَالَ الْعِبَادُ غُرَّةً غُرَّةً بُهْمًا قَالَ قُلْنَا وَمَا
بُهُمَا قَالَ لَيْسَ مَعَهُمْ شَيْءٌ﴾ الحديث ^۱

۱. نهم فهرمودويه حه سندهو پيشتر ته خريجکراوه.

﴿الحساب – لپړسینه وه﴾

الحساب له زمانه وانيدا واته : ژماره، وه له شهر عدا بریتیه له ناگدار کردنه وهی
بهنده کان له لایه ن خوای گه وره وه به وهی کردویانه ﴿به واتا شاره زاکردنی بهنده کان به و
کارانه ی له ژبانی دونیادا که نه نجامیانداوه – وه رگپړ﴾.

که نه وهش جیگړو سملیتراوه به به لگه ی قورنات و سونهت و به کده نگی موسلمانان.

خوای گه وره ده فهرموویت : ﴿إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾﴾
الغاشية: ٢٥ – ٢٦ واته ﴿به راستی گه پانه وه یان بولای نیمه یه، له وه و دوايش به راستی
حساب لپړسینه وه یان هر له سهر خو مانه که س فریایان ناکه وی و ناتوانی له سزای
سهخت رزگاریان بکات﴾.

وه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم له هه نی له نویژه کانیدا ده فهرموو:
﴿اللَّهُمَّ حَاسِبِي حِسَابًا يَسِيرًا فَقَالَ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا مَا الْحِسَابُ الْيَسِيرُ؟ قَالَ أَنْ
يَنْظُرَ فِي كِتَابِهِ فَيَتَجَاوَزَ عَنْهُ﴾ رواه أحمد . وقال الألباني إسناده جيد^١.

واته ﴿نه ی په ورو ردگارم داوات لیده که م لپړسینه وه یه کی ناسانم له گه لدا بکه یت
دایکمان عائشه ره زای خوای لی بیت فهرمووی : لپړسینه وه ی ناسان چونه؟ پیغه مبهری

١ حدیث صحیح : أخرجه أحمد (٤٨/٦) وابن أبي عاصم في كتاب السنة (٨٨٥) واللفظ لأحمد.

وقال الألباني في تخريج السنة (٤٢٩/٢) ((إسناده صحيح)) أ. ه .

وأصل الحديث في الصحيحين عند البخاري (١٠٣)، (٦٥٣٦)، (٦٥٣٧) ومسلم (٢٨٧٦) (٧٩)

عنها بلفظ : ((ليس أحد يحاسب يوم القيامة إلا هلك . قلت : أَوَ لَيْسَ يَقُولُ اللَّهُ ﴿فَسَوْفَ يُحَاسَبُ

حِسَابًا يَسِيرًا﴾ الانشقاق: ٨ فقال إنما ذلك العرض ولكن من نوقش الحساب يهلك﴾.

خوا صلی الله عليه وعلى آله وسلم فرموي: بهو جوړه ده بټت که ته ماشای کیتاب و نامه که ی ده کات جا دواي نموه لټی ده بوریت ﴿﴾.

وه هه موو موسلمانان په کدهنگن له سره بوونی لټرسینهوه له پژوی قیامه تدا. وه چوڼیه تی لټرسینهوه ش بو که سی باوه پردار به جوړنیک ده بټت که: خواي گه وره ده بټاته شو نټیک که کس ناگای لی نه بټت و دانی پټدا ده نټت به تاوانه کانیدا تا واده زانټت تیاچووه خواي گه وره پټی ده لټت: له دونیادا دام پو شیت و نه مه یشت که س پټت بزانیټ وه نه مړوش لټت خوش ده م جا نامه ی چا که کانی پټده دات.

وه هه رچی ده ربارهی بیباوه رکان و دووړووه کانه خواي گه وره له بهرچاوی هه موو دروستکراوه کانیدا بانگیان ده کات و ده فهرمووټت نه وانه نهو که سانه ن دروټان به ناوی خواوه کرد ده با نه فرینی خواو دوور که و تنه وه له رحمتی خوا له سره که سانیټ بټت سه تمکارن ﴿﴾^۱

وه لټرسنه وه بو هه موو که سی که بیجگه لهو که سانه ی که پیغه مبه ری خوا صلی الله عليه وعلى آله وسلم جیا یکردونه ته وه که نه وانیش ﴿﴾ هفته هزار که سن لهم نه مته دای له وانه عو کاشه ی کوری می حصه ن ده چنه ناو به هه شته وه به بی لټرسنه وه و به بی سزا ﴿﴾

۱ البخاري: كتاب المظالم: باب قول الله تعالى ﴿أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ ﴿١٨﴾ هود: ١٨ (٢٤٤١).
ومسلم: كتاب التوبة: باب قبول التوبة القاتل وإن كثر قتله (٢٧٦٨) (٥٢) من حديث عبدالله بن عمر رضي الله عنهما.

فرموده که لای پټشهوا بوخاری ناوا هاتووه:

بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى {أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ}

٢٤٤١ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ قَالَ أَخْبَرَنِي قَتَادَةُ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ مُخْرَزٍ الْمَازِنِيِّ قَالَ يَنْبَغِي أَنَا أُمَشِي مَعَ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخَذَ بِيَدِهِ إِذْ عَرَضَ رَجُلٌ فَقَالَ كَيْفَ سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي التَّجْوِي فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ يُدْنِي الْمُؤْمِنَ فَيَضَعُ عَلَيْهِ كَفَّهُ وَيَسْتَرُّهُ فَيَقُولُ أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا فَيَقُولُ نَعَمْ أَيْ رَبِّ حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ وَرَأَى فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ هَلَكَ قَالَ سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ فَيُعْطَى كِتَابَ حَسَنَاتِهِ وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُونَ فَيَقُولُ الْأَشْهَادُ ﴿هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ ﴿١٨﴾ هود: ١٨.

بوخاری و موسلیم رپوایەتیان کردووہ^۱، وەپێشەوا ئەھدیش بە مەرفوعی لە ئوبانە وە دەیگیڕیتەوہ کە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم فەرموویەتی: ﴿کەلەگەل ھەریە کێک لەو ھەفتا ھەزارە ی کە دەچنە بەھەشتەوہ بێ لێرسینەوہ و سزا

۱ البخاري : كتاب الرقاق : باب يدخل الجنة سبعون ألفاً بغير حساب (۶۵۴۱).

زانای رافە کار خوا لێی خوش بیت فەرموودە کە ی نەھیتاوە بەلکو واتاکە ی ھیتاوە، بەلام لەبەرئەو ی نێمە بە نەھلی بەلگە ناسراوین ئەو من لەجیات ی ئەو لە بوخاریدا چۆن ھاتووہ ناوا بۆتدینم خوا لە ھەموولایەک خوش بیت:

۶۵۴۱ - حَدَّثَنَا عُمَرَانُ بْنُ مَيْسَرَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ فَضِيلٍ حَدَّثَنَا حُصَيْنٌ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ وَ حَدَّثَنِي أُسَيْدُ بْنُ زَيْدٍ حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ حُصَيْنٍ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ فَقَالَ حَدَّثَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَمُ فَأَخَذَ النَّبِيُّ يَمْرُ مَعَهُ الْأُمَّةُ وَالنَّبِيُّ يَمْرُ مَعَهُ الْتَفَرُّ وَالنَّبِيُّ يَمْرُ مَعَهُ الْعَشْرَةُ وَالنَّبِيُّ يَمْرُ مَعَهُ الْخَمْسَةُ وَالنَّبِيُّ يَمْرُ وَحْدَهُ فَتَطَرْتُ فَإِذَا سَوَادٌ كَثِيرٌ قُلْتُ يَا جَبْرِيلُ هَؤُلَاءِ أُمَّتِي قَالَ لَا وَلَكِنْ انْظُرْ إِلَى الْأَفْقِ فَتَطَرْتُ فَإِذَا سَوَادٌ كَثِيرٌ قَالَ هَؤُلَاءِ أُمَّتُكَ وَهَؤُلَاءِ سَبْعُونَ أَلْفًا قَدَامَهُمْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ وَلَا عَذَابَ قُلْتُ وَلِمَ قَالَ كَانُوا لَا يَكْتُوبُونَ وَلَا يَسْتَرْقُونَ وَلَا يَتَطَيَّرُونَ وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ فَقَامَ إِلَيْهِ عُكَّاشَةُ بْنُ مِحْصَنٍ فَقَالَ اذْغُ اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ قَالَ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ مِنْهُمْ ثُمَّ قَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ آخَرُ قَالَ اذْغُ اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ قَالَ سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ. ﴿وەرگێڕ﴾.

ومسلم : كتاب الإيمان : باب الدليل على دخول طوائف من المسلمين الجنة بغير حساب ولا عذاب (۲۲۰)(۳۷۴). محدث ابن عباس رضي الله عنهما.

لای پێشەوا موسلیمیش بەم شێو یە :

۵۴۶ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ خَلْفٍ الْبَاهِلِيُّ حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانٍ عَنْ مُحَمَّدٍ - يَغْنَى ابْنِ سِيرِينَ - قَالَ حَدَّثَنِي عُمَرَانُ قَالَ قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - « يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا بغير حساب ». قَالُوا وَمَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ « هُمُ الَّذِينَ لَا يَكْتُوبُونَ وَلَا يَسْتَرْقُونَ وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ». فَقَامَ عُكَّاشَةُ فَقَالَ اذْغُ اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ. قَالَ « أَلَتْ مِنْهُمْ ». قَالَ فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ اذْغُ اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ. قَالَ « سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ ». ﴿وەرگێڕ﴾.

وفي الباب : عن أبي هريرة رضي الله عنه : عند البخاري (۵۸۱۱) (۶۵۴۲) ومسلم (۲۱۶) (۳۶۷) وعن عمران بن حصين رضي الله عنه : عند مسلم (۲۱۸) (۳۷۱).

هفتا ههزار کەس هەیه ﴿١﴾ ابن کثیر دەفەر مووێت : فەر موودەیه کی صەحیحە چەندین بەلگەیی بۆ باسکردوو هە ^١.

و ه یە کەم کە سیش لێرسنەو ه ی لە گەلدا دە کرێت ئەم ئومەتەن لە بەر فەرماشته کە ی پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کە دە فەر مووێت : ﴿٢﴾ نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمَقْضِيُّ بَيْنَهُمْ قَبْلَ الْخَلَائِقِ ﴿٣﴾ متفق علیہ.

١ حسن : حديث ثوبان عند الطبراني في الكبير (١٤١٣) وأحمد (٥/ ٢٨٠، ٢٨١) من طريق محمد بن إسماعيل الحمصي حدثني أبي عن ضمضم بن زرعة عن شريح بن عبيد عن أبي أسماء الرحبي عن ثوبان قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وعلى آلہ وسلم يقول : ﴿١﴾ إن ربي عز وجل وعدني من أمتي سبعين ألفاً لا يحاسبون مع كل ألف سبعين ألفاً ﴿٢﴾ وسكت عنه الهيثمي في المجمع (١٠/ ٤٠٧) ولم يتكلم عليه بشيء . مع أن فيه محمد بن إسماعيل بن عياش الحمصي .

قال أبو داود لم يكون بذلك وقال أبو حاتم لم يسمع من أبيه شيئاً راجع التهذيب (٩/ ٥١، ٥٢) والمغني في الضعفاء للذهبي (٢/ ٥٥٥) . وللحديث شواهد كثيرة ذكرها ابن كثير في النهاية (٣٢٢: ٣٣٠) منها حديث أنس عند البزار فيه أبو عاصم العباداني لين الحديث كما في التقريب . ومنها : حديث أبي أمامة : عند أحمد (٥/ ٢٦٨) والرمذي (٣٤٣٧) وابن ماجه (٤٢٨٦) وصححه ابن حبان (٢٦٤٢-موارد).

ومنها حديث أبي سعيد الخدري عند ابن أبي عاصم في السنة (٨١٤) وضعف إسناده الألباني في تخريج السنة (٣٨٥/٢) .

وغير ذلك من شواهد وراجع النهاية لابن كثير.

وبالجملة فالحديث حسن على أقل أحواله بهذه الشواهد.

٢ الحديث بهذا اللفظ : عند مسلم كتاب الجمعة : باب هداية هذه الأمة ليوم الجمعة (٨٥٦) (٢٢) من حديث أبي هريرة وحذيفة رضي الله عنهما ولفظه عند البخاري (٨٧٦) ومسلم (٨٥٥) (٢١) : ((نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَبْدَأُ اللَّهُمَّ أَوْتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا)) من حديث أبي هريرة.

خوتەمەری بەرێز ئەو ی توێژەر دە فەر مووێت ئەو دە برێنی موسلیمە زۆری بۆ گەرام بەلام دە قوادەق بەو شێو یە نەمی نی بەلکو هەمان ئەو ژمارە یی ئەو دە فەر مووێت جیاوازیە کی تێدا یە مەمووی دێم تا بزانی جیاوازیە کە چێو سوودی ئی بینی:

(٨٥٦) (٢٢) : وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ وَوَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَا حَدَّثَنَا ابْنُ فَضَّالٍ عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَعَنْ رَبِيعِ بْنِ جَرَّاشٍ عَنْ حَذِيفَةَ قَالَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَصْلُ اللَّهِ عَنِ الْجُمُعَةِ مَنْ كَانَ قَبْلَنَا لَكَانَ لِلْهَوْدِ يَوْمَ السَّبْتِ وَكَانَ لِلنَّصَارَى يَوْمَ الْأَحَدِ فَجَاءَ اللَّهُ بِنَا فَهَدَانَا اللَّهُ لِيَوْمِ الْجُمُعَةِ فَجَعَلَ الْجُمُعَةَ وَالسَّبْتَ وَالْأَحَدَ وَكَذَلِكَ هُمْ تَبَعٌ لَنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ نَحْنُ الْآخِرُونَ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا وَالْأَوَّلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمَقْضِيُّ بَيْنَهُمْ قَبْلَ الْخَلَائِقِ ». وَلِي رَوَايَةٌ وَاصِلٍ الْمَقْضِيُّ بَيْنَهُمْ.

واته ﴿نيمه دواين نه ته وهين که هاتووين به لّام له پيش هموو دروستکراوه کانداه پرژي قيامه تدا دادوهري ده کړين له نيوانياندا﴾.

وه ئين و ماجه له ئين و عه باسه وه به مرفوعي رپوايه تي کردوه که پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم ده فهرموويټ : ﴿نحن آخر الأمم، وأول من يحاسب﴾ الحديث.^۱ واته ﴿نيمه کوټا نه ته وهين، وه به کهم نه ته وهيشين لپيچينه وهي له گهلدا ده کړيت﴾.

وه به کهم شتيکيش بهنده له سهري لپرسينه وهي له گهلدا ده کړيت له مافه کاني خواي گه وره نويزه له بهر فهرمايشته کهي پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم که ده فهرموويټ : ﴿أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ الصَّلَاةُ فَإِنْ صَلَحَتْ صَلَحَ سَائِرُ عَمَلِهِ ، وَإِنْ فَسَدَتْ فَسَدَ سَائِرُ عَمَلِهِ﴾ رواه الطبراني في الأوسط وسنده لا بأس به إن شاء الله، قاله المنذري في الترغيب والترهيب^۲ ص (۲۴۶) ج ۱ .

۱ أخرجه ابن ماجة (۴۲۹۰) وأحمد (۱/ ۲۸۲، ۲/ ۲۷۴، ۳/ ۳۴۲) والبيهقي في دلائل النبوة (۵/ ۴۸۲) من حديث ابن عباس رضي الله عنهما، وقال البوصري في الزوائد (۳/ ۳۱۷) : ((هذا إسناده صحيح رجاله ثقات))، وصححه الشيخ الألباني .

فهرمووده که موژدهي تيډايه يو نيمه ي موسلمان جوان ته ماشاي بکهو سوپاسي خوا بکه: ۲۳۷۴ - " نحن آخر الأمم ، و أول من يحاسب ، يقال : أين الأمة الأمية و نبها ؟ فنحن الآخرون الأولون " .

قال الألباني في " السلسلة الصحيحة " ۵ / ۴۸۸ : أخرجه ابن ماجة (۲ / ۵۷۵) عن حماد بن سلمة عن سعيد بن إياس الجريري عن أبي نضرة عن ابن عباس مرفوعا . قلت : و هذا إسناده صحيح، و رجاله ثقات كما قال

البوصري في " زوائد ابن ماجة " (۱ / ۲۶۲) . ﴿وهرگير﴾.

۲ حديث صحيح : أخرجه الترمذي (۴۱۳) والنسائي (۱/ ۲۳۲) وابن ماجة (۱۴۲۶) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه وصححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب (۱/ ۱۸۵).

واته ﴿یه کهم شتیک بەنده لەسەری لیبچینهوێ لەگەڵدا دەکریت نوێژە جائە گەر بەباشی ئەنجامی داوو ئەوا هەموو کارەکانی تری چاک بوو و ئەگەر خراپیش بوو ئەوا هەموو کارەکانی تری خراپ بوو﴾.

وێه کەم شتیکیش لەنیوان خەڵکدا دادوهری دەکریت لەمافی خەڵکیدا لە خۆیندا یە لەبەر فەرمايشته کە ی پێغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم کە دە فەر موو یت: ﴿أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ﴾ متفق عليه^۱.

واته ﴿یه کهم شتیک دادوهری تیدا دەکریت لەنیوان خەڵکیدا لەڕۆژی قیامەتدا لە خۆیندا یە﴾.

.....

۱ البخاري : كتاب الديات : باب قوله تعالى ﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ﴾ النساء: ۹۳.

ومسلم : كتاب القسامة : باب المجازاة بالدماء في الآخرة . (۱۶۷۸) (۲۸) من حديث ابن مسعود رضي الله عنه.

← والميزان له كِفَتَانِ وَلِسَانٌ، تُوزَنُ بِهِ الْأَعْمَالُ : ﴿فَمَنْ ثَقَلَتْ مَوَازِينُهُ، فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (١٠٢) وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ، فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ﴾ (١٠٣) ﴿المؤمنون: ١٠٢ - ١٠٣

وه تەرازوو دووتاو زوبانی هەبە، کردەوێکانی بێ کێشانهو پێوانە دەکرێت : واتە ﴿جائەوێ تەرازووی چاکەکانی قورس بێت ئانەوانە سەرفرازوو سەرکەوتوون، بەلام نەوێ تەرازووی چاکەکانی سوک بێت ئەوانە نەو کەسانەن خۆیان لە دەست داوێ خۆیان ریسواکروو و بەهەمیشە لەناو دۆزەخدا دەمیئەوێ﴾.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

الموازن

تەرازوێکان کۆیە تاکەکە تەرازوێ، کەئەوێش لەزمانەوانیدا بریتیه لەوێ کە شتەکانی بێ پێوانە دەکرێت نێر ئەو شتانه سوک بن یان قورس، وەلەشەرعیشتا : بریتیه لەوێ کە خوای گەورە لەپوژی قیامەتدا دایدەنێت بۆ کێشانه کردنی کردەوێکانی بەندەکان وە بێگومان هەریەکە لە قورئان و سوننەت و کۆدەنگی پێشین بەلگەیه لەسەری .

خوای گەورە دەفەرمووێت : ﴿فَمَنْ ثَقَلَتْ مَوَازِينُهُ، فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (١٠٢) وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ، فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ﴾ (١٠٣) ﴿المؤمنون: ١٠٢ - ١٠٣

واته ﴿جائوهی تهرازووی چاکه کانی قورس بیت ئاهوانه سهر فرازوو سهر که وتوون، به نام نهوهی تای تهرازووی چاکه کانی سوک بیت نهوانه نهو که سانهن خویان له دهست داوه و خویان ریسواکرووه و بهه میسهی له ناو دوزه خدا ده میتهوه﴾.

وه ههروه ها ده فهرموویت : ﴿وَضَعُ الْمَوَزِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْفَيْتَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ ﴿الأنبياء: ٤٧﴾
واته ﴿نیمه پیوه رو تهرازووه کانی دادپهروه ری له رږژی قیامه تدا داده نین، جاهج کهس به هیچ شیوه یه که سته می لینا کریت نه گهر چی به نه ندازه ی یه که دانه گهر دیلهش بیت نیتز کاری چاکه یان خراپه نیمه ناماده ی ده کهین ده یه نینه مهیدان، جائه ونده بهسه بو نیمه کهوا به ووردی حساب و لپیرسینهوه نه نجام ده دهین﴾.

وه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده فهرموویت : ﴿كَلِمَتَانِ حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ﴾ متفق علیه.

واته ﴿دوو وشه هه ن خو شه ویستن لای خوای میهره بان ناسان وسوکن له سهر زوبان قورسن له تهرازوودا سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ﴾.
وه پیشین کوکن له سهر بوونی نهوه .

که نهوهش بریتیه له تهرازوویه کی راسته قینه دوو تای هدیله بهر فهرمووده که ی عبدالله ی کورپی عهمری کورپی عاص له پیغه مبهری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم که دهر باره ی خاوه ن بلیته که ده فهرموویت : ﴿فَتَوَضَّعُ السَّجَّاتُ فِي كَفَّةٍ وَ

۱ البخاري : كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى ﴿وَضَعُ الْمَوَزِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْفَيْتَمَةِ﴾ (٧٥٦٣).
ومسلم : كتاب الذكر والدعاء : باب فضل التهليل ... (٢٦٩٤) (٣١). من حديث أبي هريرة رضي الله عنه وهو خاتمة صحيح البخاري.

البطاقة في كفة﴾ الحديث رواه الترمذي وابن ماجه قال الألباني إسناده صحيح^١ واته:
﴿جا پەرتووکه کانی بۆ دەخړیتە تایه‌کی تەرازووکه وه بلیته‌کش له‌و تاکه‌ی
تريدا...﴾^٢

١ حديث صحيح : أخرجه أحمد (٢/ ٢١٣) والترمذي (٢٦٣٩) وابن ماجه (٤٣٠٠) وإسناده صحيح. وقد صححه ابن حبان (٢٥٢٤) والحاكم (١/ ٦، ٥٢٩) ووافقه الذهبي، وحسنه الترمذي، وصححه الألباني في الصحيحة (١٣٥)، وقال ((والأحاديث في ذلك متضاربة إن لم تكن متواترة)).

٢ نه‌وی سه‌ره‌وه به‌شیکه له‌فهرمووده‌یه‌کی درێژ که تیایدا باسی پیاویک ده‌کات خاوه‌نی بلیتی ﴿أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً رسول الله﴾ و به‌هۆی نه‌و یلیتموه ده‌چینه به‌هه‌شته‌وه جابۆ زیاتر شاره‌زابوون به‌فهرموو ته‌واوی فهرمووده‌که بینه : له‌موسنه‌دی پشمو نه‌حه‌ده‌دا:

٦٩٩٤ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الطَّلْقَانِيُّ حَدَّثَنَا ابْنُ مُبَارَكٍ عَنْ لَيْثِ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنِي عَامِرُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبُلِيِّ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو بْنَ الْعَاصِ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَسْتَخْلِصُ رَجُلًا مِنْ أُمَّتِي عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَنْشُرُ عَلَيْهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ سَجَلًا كُلُّ سَجَلٍ مَدَّ الْبَصَرُ ثُمَّ يَقُولُ لَهُ أَتُنْكِرُ مِنْ هَذَا شَيْئًا أَظَلَمْتَكَ كَتَبْتَنِي الْخَافِظُونَ قَالَ لَا يَا رَبِّ يَقُولُ أَلَاكَ عُذْرٌ أَوْ حَسَنَةٌ فَيَنْهَتْ الرَّجُلُ فَيَقُولُ لَا يَا رَبِّ فَيَقُولُ بَلَى إِنَّ لَكَ عِنْدَنَا حَسَنَةً وَاحِدَةً لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ فَتُخْرَجُ لَهُ بَطَاقَةٌ فِيهَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَيَقُولُ أَخْضِرُوهُ فَيَقُولُ يَا رَبِّ مَا هَذِهِ الْبَطَاقَةُ مَعَ هَذِهِ السَّجَلَاتِ فَيَقَالُ إِنَّكَ لَا تُظْلَمُ قَالَ فَتُوضَعُ السَّجَلَاتُ فِي كَفَّةٍ قَالَ فَطَاشَتِ السَّجَلَاتُ وَكُفِّلَتِ الْبَطَاقَةُ وَلَا يَثْقُلُ شَيْءٌ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.

واته ﴿خوای گه‌وره له‌په‌رژۆی دوایدا پیاویک له‌ ئوممه‌ته‌که‌م ده‌یتیت له‌به‌رجاوی هه‌موو خه‌لکی رایده‌وه‌ستیتیت، جا نه‌وه‌دو نۆ پەرتووکی بۆ به‌لآو ده‌کریتمه‌وه، هه‌رپه‌رتوکه‌ش چه‌ند چاو پرېکات درێژه، پاشان ده‌فهرموویت : نایه نکۆلی له‌هیج کام لهم تاوانانه ده‌که‌یت ؟ نایه فریشته نووسه‌ره‌کام ستمیان لیتکردیت ؟ ده‌لێت نه‌خیر، نه‌ی په‌روه‌ردگارم، خوای گه‌وره ده‌فهرموویت نایه هیج پاساو و بیانویه‌کت هه‌یه، یان هیج چاکه‌یه‌کت هه‌یه ؟ جاماویه‌که‌ بێ ده‌نگ ده‌ییت، پاشان ده‌لێت : نه‌خیر نه‌ی په‌روه‌ردگار، جا خوای گه‌وره ده‌فهرموویت به‌لێ، تۆ یه‌که‌ چاکه‌ت لای نیمه هه‌یه، نه‌مه‌رۆ هیج ستمیکت لیتاکریت، جابلیتیکی بۆ ده‌رده‌کریت تیندا نووسراوه ﴿أشهد أن لا إله إلا الله وأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ﴾ جا ده‌فهرموویت : به‌یه‌ینن بیکیشن، جانه‌و ده‌لێت : نه‌ی په‌روه‌ردگارم نعم بلیته‌ چیه له‌به‌رامبه‌ر نه‌و هه‌موو تۆمارانه، نه‌ویش ده‌فهرموویت : تۆ نه‌مه‌رۆ هیج ستمیکت لیتاکریت، پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فهرموویت : نه‌وجا تۆماره‌کانی بۆ ده‌خړیته‌ تایه‌کی ته‌رازوه‌که بلیته‌کش ده‌خړیته‌ تاکه‌ی تری ته‌رازوه‌که، فهرمووی : جا تای تۆماره‌کان به‌رزبوویه‌وه و بلیته‌که له‌و هه‌مووی قورسه‌ر بوو، فهرمووی بیگوومان هیج شتیک نیه له‌به‌رامبه‌ر ناوی خوای گه‌وره‌دا قورس بیت ﴿.

مژده‌ت لی بیت نه‌ی نه‌و که‌سه‌ی شه‌یرک بۆ خوا دانانیت و هاوارناکه‌یه‌ جگه‌ له‌خواو له‌ غیری خوا ناپاریتمه‌وه و سوژده‌ بۆ هیج گۆرێک نابیت و ئازله‌ بۆ جگه‌ له‌خوا سه‌رنابریت و نووشتمو ته‌لیسم به‌ خۆتا هه‌لتاواسیت، نه‌وه‌ت به‌سه‌ که‌به‌ته‌نها خوا ده‌په‌رستیت و سه‌ری بۆ‌داده‌نه‌وینیت، هه‌رگیز خه‌فەت مه‌خۆ باخه‌لکی هه‌ر ناوه‌تۆره‌ت لی بینن تۆ به‌وه‌ی سه‌له‌فیت واته‌ نه‌هلی سونه‌و جماعه‌یت هه‌زاران مژده‌ت له‌لایه‌ن خواو پیغمبه‌ری خواوه بۆ هه‌یه وه نه‌گه‌ر هه‌زار سالی‌ش بژیت هه‌ر ده‌ییت بحریت بۆیه سه‌له‌فیانه‌ بژی و سه‌له‌فیانه‌ بانگه‌وازو په‌رستش بکه‌و سه‌له‌فیان‌ش بمره‌، وه‌داوا له‌ خوای گه‌وره‌ بکه‌ له‌سه‌ر رینازی پیغمبه‌ری خواو پشیه‌ چاکه‌کان بمانزیه‌نیت و بمانزیه‌نیت و زیندوویمان بکاته‌وه . نامین. ﴿وه‌رگیز﴾.

وه زانایان جیاوازن لەمەدا ئایە یەك تەرازوہ یان چەندین تەرازوہ؟
جا ھەندیکیان دەفەرموون : چەندین تەرازوہ بە گۆڕە ی نەتەوہ کان یان تاکە کان یان
کردەوہ کان لەبەرئەوہ ی لەقورئاندا تەنھا بەشیوہ ی کۆھاتوہ، و ھەرچی دەربارە ی
بەتاک ھاتنی لەفەرموودەدا ئەوہ بۆ رەچاوکردنی ﴿جنس - رەگەزە﴾ .
و ھەندیکێ تریان فەرموویانە : تەنھا یەك تەرازوہ لەبەرئەوہ ی لەفەرموودەدا بەتاک ی
ھاتوہ، و ھەرچی دەربارە ی بە کۆ ھاتیشتی لەقورئاندا بۆ رەچاوکردنی کیشراو و
پێوانە کراوہ کە یە .

و ھەردوو کیشیان دەگوئێت وایت خواش باشە دەزانیت .
ئەوہ ی دە کیشریت کردەوہ یە لەبەر رۆکەشی ئایەتە کە ی پێشو و فەرموودە کە ی
دوای ئەویش، و ھووترایشە پەرپاوہ کانی کارە لەبەر فەرموودە کە ی خواھنی بلیتە کە، و
وتراوہ بکەرە کە خۆ ی دە کیشریت لەبەر فەرموودە کە ی ئەب ی ھورەیرە رەزای خوا ی لی
بیت کە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دەفەرموویت : ﴿إِنَّهُ لَيَأْتِي
الرَّجُلُ الْعَظِيمُ السَّمِينُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَزُنُّ عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحَ بَعْضَةٍ وَقَالَ اقْرَأُوا﴾ ﴿فَلَا تُقِيمُ
لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزَنًا﴾ ﴿١٠٥﴾ ﴿الكهف: ١٠٥﴾ متفق علیہ ^١ .

واتە ﴿لەرۆژی قیامەتدا پیاویکی گەورە ی قەلەو دیت، لای خوا ی گەورە کیشی
بالە مێشولە یە ک ی نە، فەرمووی جا ئەم ئایەتە بخویننەوہ﴾ ﴿جا لەرۆژی قیامەتدا ھیچ
جوړە بایەخ و سەنگێک بۆ ئەو بیباوہرانی دانانیین﴾ .

و ھەندێ لەزانایان ھاتوون ئەم دەقانە یان کۆکردەوہ تەوہ بە جوړێک کە ھەموو ئەوانە
دە کیشریت، یان کە کیشان لە راستیدا بۆ ئەو تۆمارانە یە کە تیا یاندا نووسراوہ تەوہ بە
جوړێک کە ئەو تۆمارانە قورس و سوک دەبن بە گۆڕە ی کردەوہ نووسراوہ کان
کیشانە کە وای لیدیت ھەرۆ کە ئەوہ یە بلیت کیشانە کە بۆ کردەوہ کانە چونکە
تۆمارە کەش ئەو کردەوانە ی تیا دا تۆمار کراوہ و لەخۆرە پەیدا نەبووہ، و ھەرچی

١ البخاري : كتاب التفسير من سورة الكهف : باب ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ﴾

(٤٧٢٩).

ومسلم : كتاب صفة القيامة والجنة والنار (٢٧٨٥)(١٨).

دەربارە‌ی کێشانی خاوەن کارە‌که‌یه‌ی جامە‌به‌ست پێ‌ی پله‌و پایە‌و رێژە‌که‌یه‌تی . وە‌هه‌وش کۆ‌به‌ندییه‌کی باشه‌ وە‌خواش باشه‌ ده‌زانی‌ت^١.

١- تێبێ‌ی وەرگێ‌ژ : خۆ‌په‌ری نازیز زۆ‌ر ناسایه‌ بووت‌رێ‌ت هه‌رکام له‌و سیانه‌ پێ‌وانه‌و کێشانه‌ ده‌کرێ‌ت چونکه‌ هه‌یج دزایه‌تیه‌ک نیه‌ له‌نیوانیادا له‌به‌ر رۆشایی فەرمووده‌کان، جاکه‌وایه‌ به‌لگه‌کان له‌سه‌رنه‌وه‌ن که‌ هه‌رکام له‌ ﴿که‌سه‌کان خۆ‌دی خۆیان، نه‌و تۆمارانه‌ی کرده‌وه‌کانی تێ‌دا تۆمار‌کراوه‌، کرده‌وه‌کان﴾ بۆ‌ هه‌ریه‌که‌یشیان به‌لگه‌ی راست و دروست هه‌یه‌ و له‌پێشه‌وه‌ باسکرا به‌م شێ‌وه‌یه‌ بۆ‌ت کۆ‌ده‌که‌مه‌وه :

١- بۆ‌ کێشانی کرده‌وه‌کان : پێ‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رمووی‌ت : ﴿کَلِمَتَانِ حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ﴾^١ متفق علیه .
واته‌ ﴿دوو وشه‌ هه‌ن خۆ‌شه‌وه‌یست لای خۆ‌ای مه‌هره‌بان ناسان و سوکن له‌سه‌ر زوبان قورس‌ن له‌ته‌رازوودا سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ﴾ . نه‌وه‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر کێشانی کرده‌وه‌کان.

٢- بۆ‌ کێشانی تۆماره‌ لا‌به‌ره‌کان : پێ‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رمووی‌ت : ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَسْتَخْلَصُ رَجُلًا مِنْ أُمَّي عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَنْشُرُ عَلَيْهِ سَعَةً وَتَمَعِينَ سَجَلًا كُلَّ سَجَلٍ مَدَّ الْبَصَرُ ثُمَّ يَقُولُ لَهُ أَتَنْكِرُ مِنْ هَذَا شَيْئًا أَظَلَمْتَ كَتَبْتِي الْحَافِظُونَ قَالَ لَا يَا رَبِّ يَقُولُ أَلَاكَ عَذَرٌ أَوْ حَسَنَةٌ فَيَهْتِ الرَّجُلُ يَقُولُ لَا يَا رَبِّ يَقُولُ بَلَى إِنَّ لَكَ عِنْدَنَا حَسَنَةً وَاحِدَةً لَا ظَلَمَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ فَتُخْرَجُ لَهُ بَطَاقَةٌ فِيهَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ يَقُولُ أَحْضِرُوهُ يَقُولُ يَا رَبِّ مَا هَذِهِ الْبَطَاقَةُ مَعَ هَذِهِ السَّجَلَاتِ فَيَقَالُ إِنَّكَ لَا تَظْلَمُ قَالَ فَتُوضَعُ السَّجَلَاتُ فِي كِفَّةٍ قَالَ فَطَاشَتِ السَّجَلَاتُ وَثَقَلَتِ الْبَطَاقَةُ وَلَا يُثْقَلُ شَيْءٌ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ﴾

واته‌ ﴿خۆ‌ای گه‌وره‌ له‌روژی دوایدا پیاوی‌ک پیاوی‌ک له‌ نو‌مه‌ته‌که‌م دتێ‌ت له‌به‌رچاوی هه‌موو خه‌لکی پاید‌ه‌وه‌ستێ‌ت، جا نه‌وه‌و تۆ په‌رتوکی بۆ‌ به‌ناو ده‌کرێ‌ته‌وه‌، هه‌رپه‌رتوکه‌ش چه‌ند چاو ب‌ه‌رکات درێ‌ژه‌، پاشان ده‌فه‌رمووی‌ت : نایه‌ نکۆ‌لی له‌هه‌یج کام له‌م تاوانانه‌ ده‌که‌یت ؟، نایه‌ فرێ‌شته‌ نو‌وسه‌ره‌کام ستمیان لێ‌کر‌دیت ؟ ده‌لێ‌ت نه‌خێ‌ر، نه‌ی په‌روه‌ردگارم، خۆ‌ای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمووی‌ت نایه‌ هه‌یج پاساو و بیانویه‌کت هه‌یه‌، یان هه‌یج چاکه‌یه‌کت هه‌یه‌ ؟ جاما‌وه‌یه‌ک بێ‌ ده‌نگ ده‌ی‌ت، پاشان ده‌لێ‌ت : نه‌خێ‌ر نه‌ی په‌روه‌ردگار، جا خۆ‌ای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمووی‌ت به‌لێ‌، تۆ یه‌ک چاکه‌ت لای نێ‌مه‌ هه‌یه‌، نه‌مه‌رۆ‌ هه‌یج ستمی‌کت لێ‌ناک‌رێ‌ت، جاب‌لێ‌تیکی بۆ‌ ده‌رده‌کرێ‌ت تێ‌دا نو‌وسراوه‌ ﴿أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ﴾ جا ده‌فه‌رمووی‌ت : به‌یه‌تن بیکێ‌شن، جان‌مه‌ ده‌لێ‌ت : نه‌ی په‌روه‌ردگارم نه‌م بلیته‌ چیه‌ له‌به‌رامبه‌ر نه‌و هه‌موو تۆمارانه‌، نه‌وێ‌ش ده‌فه‌رمووی‌ت : تۆ نه‌مه‌رۆ‌ هه‌یج ستمی‌کت لێ‌ناک‌رێ‌ت، پێ‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رمووی‌ت : نه‌وجا تۆماره‌کانی بۆ‌ ده‌خه‌رتنه‌ تایه‌کی ته‌رازوه‌ که‌ بلیته‌که‌ش ده‌خه‌رتنه‌ تاکه‌ی تری ته‌رازوه‌ که‌، فەرمووی : جا تای تۆماره‌کان به‌رزبوویه‌وه‌ و بلیته‌که‌ له‌و هه‌مووی قورس‌ بوو، فەرمووی یه‌گومان هه‌یج شتێ‌ک نیه‌ له‌به‌رامبه‌ر ناوی خۆ‌ای گه‌وره‌دا قورس یێ‌ت ﴿ . نه‌وه‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر کێشانی تۆمارو په‌ره‌ تۆمار‌کراوه‌کان.

٣- بۆ‌ کێشانی خۆ‌دی که‌سه‌کان : پێ‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رمووی‌ت : ﴿إِنَّهُ لَيَأْتِي الرَّجُلُ الْعَظِيمُ السَّيِّئُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَزِي عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحٌ بَهِوضَةٍ وَقَالَ اقْرَأُوا﴾ ﴿فَلَا تَقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزَنًا﴾^(١٥) ﴿الک‌هف: ١٠٥﴾ متفق علیه .

واته‌ ﴿له‌روژی قیامه‌دا پیاویکی گه‌وره‌ی قه‌له‌و دێ‌ت، لای خۆ‌ای گه‌وره‌ کێشی باله‌ می‌شوله‌یه‌کی نیه‌، فەرمووی جا نه‌م نایه‌ته‌ بخوێ‌ننه‌وه‌ ﴿جا له‌روژی قیامه‌دا هه‌یج جو‌ره‌ بایه‌خو سه‌نگێ‌ک بۆ‌ نه‌و بیا‌وه‌رانه‌ دانانی‌ن﴾ . نه‌وه‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر کێشانی مرۆ‌فه‌کان.

که‌واته‌ خۆ‌شه‌وه‌یستان هه‌یج دزایه‌تیه‌ک نیه‌ له‌ نیوانیادا ده‌گه‌وێ‌ت هه‌رسێ‌کیان بکێ‌شێ‌ت والله‌ اعلم ﴿ وەرگێ‌ژ ﴾ .

﴿نشر الدواوين - بلاو ڪردنه‌وي توڙماري ڪردنه‌وه ڪان﴾

النشر : له‌زمانه‌وانيدا به‌واتاي ڪردنه‌وي په‌رتو ڪيڪ يان بلاو ڪردنه‌وي شتيڪ ديت، وه‌له‌شه‌رعدا به‌واتاي ده‌رخستن و ناشڪرا ڪردني لاپه‌ره‌ڪاني ڪرده‌وه ڪان له‌پوڙي قيامه‌تدا وه‌ دابه‌شڪردنيان .

وه ﴿الدواوين ڪوي ديوان﴾ ه‌ه‌ ڪه‌ئوه‌يش له‌زمانه‌وانيدا بريته‌ له‌و په‌رتو ڪه‌ي سه‌رژميڙي سه‌ربازي تيڊا ده‌ ڪريٽ و ناوياني تيڊا توڙمارده‌ ڪريٽ وه‌ هاوشيوه‌ي ئه‌وه‌، وه‌له‌ شه‌رعدا : بريته‌ له‌و په‌رانه‌ي ڪه‌ ڪرده‌وه ڪاني تيڊا توڙمار ڪراوه‌ ڪه‌ فريشته‌ ڪان نوسيويانه‌ له‌سه‌ر بڪه‌ره‌ ڪه‌ي ﴿واته‌ ڪه‌سه‌ ڪه‌ چي ڪردبيٽ ئه‌وان نوسيويانه‌ چونڪه‌ نيشيان ته‌نھا ئه‌ويه‌ خواي گه‌وره‌ ده‌فه‌رموويٽ : ﴿مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾ : ﴿١٨﴾ ق: ١٨ واته‌ هه‌روته‌يه‌ ڪي له‌دهم ده‌رده‌ چيٽ فريشته‌ي چاودپري ناماده‌ له‌لايه‌تي ده‌بنووسيٽ ﴿وه‌رگير﴾ .

جا بلاو ڪردنه‌وي الدواوين ناشڪرا ڪردني نامه‌ي ڪرده‌وه ڪانه‌ له‌پوڙي قيامه‌تدا جا نه‌و په‌راوه‌ توڙمار ڪراوانه‌ ده‌فرن بڙلاي راستي به‌نده‌ ڪان و بڙلاي چه‌بي به‌نده‌ ڪان ﴿به‌جوڙيڪ ئه‌وه‌ي باوه‌ر داره‌ ده‌كه‌ويته‌ پيشيه‌وه‌ و به‌ده‌ستي راست وه‌ريده‌ ڪرڻ وه‌ئوه‌ني بيباوه‌رو و دووڙوون ده‌كه‌ويته‌ پشتيانه‌وه‌ و به‌ده‌ستي چه‌پ وه‌ريده‌ ڪرڻ - وه‌رگير﴾ .

وه‌ئوه‌ش چه‌سپاوه‌ به‌به‌لگه‌ي قورئان و سونه‌ت و ڪوڏه‌نگي نومه‌ت .

خواي گه‌وره‌ ده‌فه‌رموويٽ : ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ﴾ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَيَنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾﴾ الانشقاق: ٧ - ١٢

واته ﴿ئینجا ئەو کەسەى نامەو دۆسیەى کارو کردەووەکانى درایە دەستى راستى کە ئەوەش نیشانەى بەختیارىیە ئیتر پرسینەووەیه کى سوک و ئاسانى لە گەلدا دەکریت پاشان پاداشت وەر دەگریت لە خراپەکانیشى دەبۆردریت، و بەخۆشى و شادییەو دەگەریتەو لە لای ژن و منداڵ و خزم و کەس و کارى خواناسى لە بەهەشتدا، وە بەلام ئەو کەسەى کە لە پشتیەووە نامەى کردەووەکانى درایە دەستى ئەوا هاوارو دادى لى هەلەدەستى داواى مردنى خۆى دەکات، چونکە دەزانیت پادە کیشریته ناو ئاگرىکى بلیسەدارو سوتینەروە ﴿.﴾

و هه ههروهها دهفهرموویت : ﴿وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَلَيِّنِي لَرَأَيْتُ كِتَابِيَّ

﴿الحاقة: ۲۵﴾ واته ﴿بەلام ئەو کەسەى کارنامەى دەدریتە دەستى چەپی جا دەلى خۆزگە! نامە کەم پێندەرایە ﴿.﴾

و ه لە دایکمان عایشەو رەزای خۆى لى بیت کە پرسىارى کرد لە پێغمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم بى ووت : ﴿هل تذكرون أهلكم ؟ قال : أمّا في ثلاثة مواطن ، فلا يذكر أحد أحدا : عند الميزان حتى يعلم أخيف ميزائه ، أم يثقل ؟ وعند تطاير الصحف حتى يعلم أين يقع كتابه : في يمينه ، أم في شماله ، أم من وراء ظهره ؟ وعند الصراط إذا وُضع بين ظهريّ جهنم حتى يجوز ﴾ رواه أبو داود والحاكم وقال صحيح على شرطهما^۱.

۱ أخرجه أبو داود (٤٧٥٥) والحاكم في المستدرک (٤ / ٥٧٨) والآجری فی الشریعة (٣٨٥) من طرق عن الحسن عن عائشة . وذكر الشيخ الألباني في ضعيف أبي داود .

وقال الحاكم : صحيح إسناده على شرط الشيخين لولا إرسال فيه بين الحسن وعائشة وأقره الذهبي . وللحديث طريق آخر رواه أحمد (٦ / ١١٠) من طريق ابن لهيعة عن خالد بن أبي عمران عن القاسم بن محمد عن عائشة .

وقال الهيثمي في المجمع (١٠ / ٣٥٩) ((عند أبي داود طرف منه رواه أحمد وفيه ابن لهيعة وهو ضعيف وقد وثق، وبقيّة رجاله رجال صحيح)).

واته ﴿نايه خيړان و ژن و منال و كمس و خزمتان دهناسنهوه، فهرمووى : بهلى بهلام
لمسى شويندا نهخير جا لهو سى شوينه دا هيچ كمس كمس ناناسيتهوه : له لای ترازو تا
دهزانيټ نايه كيښانه كى سوكه يان قورسه، وهله لای فرپنى لاپهړه تومار كراوه كاندا تا
دهزانيټ ده كهويټه چ شوينيټكهوه ده كهويټه لای راستيهوه يان لای چهپيهوه يان
ده كهويټه پشتيهوه، وهله لای پردى صراط دا نه گهر دانرا له سهر پشتى دوزه خ تا
تيده پهريت﴾ .

وههموو موسلمانان كودهنگن له جيگريوون و سملاندنى.

چونيهتى وهرگرتنى نامه كه ﴿پرتووكه كه﴾:

باوهردار بهدهستى راستى نامه كى وهرده گريت جا زور دلخوش دهبيت و موژده
دهدات به كهسانى ترو دهليت : ﴿هَآؤُمُ اقْرَءُوا كِتٰبِيَّ ۝۱۹﴾ الحاقة: ۱۹ واته ﴿جا
لهخوشى و شاديدا بهدهنگى بهرز دهليت : فهرموو نهوته نامه كم بگرن و
بيخوينهوه﴾.

وه يباوهر بهدهستى چهپ يان له پشتيهوه نامه كى وهرده گريت جاهاوار دهكات
دهلى وهيل و مالويړانى بو من : ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اٰتُوا زَكٰتَ ۙ فَسَوْفَ يَكُوْنُ لَكُمْ ثَوَابٌ كَثِيْرٌ ۝۲۵﴾ وَلَمْ اَدْرِ مَا حِسَابُهَا ۝۲۶﴾ الحقة:

۲۵ - ۲۶

واته: ﴿خوزگه نامه كم پينه درايه، وه نه مزانيايه سهر نه نجامى لير سينه وهم چيه﴾.

← وَلَنَبِيَّنَا مُحَمَّدٌ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - حَوْضٌ فِي الْقِيَامَةِ مَأْوُهُ أَشَدُّ بَيَاضًا
مِنَ اللَّبَنِ، وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ، وَأَبَارِيقُهُ عَدَدُ نُجُومِ السَّمَاءِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهُ شَرْبَةً لَمْ يَظْمَأْ
بَعْدَهَا أَبَدًا.

وہ بۆ پێغەمبەرە که مان محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم لەڕۆژی قیامەتدا
حەوزێک هەیە ، ئاوێکی سێتەر لە شیر ، وەخۆشتر و شیرینتر لە هەنگوین ، وەژمارە
قاپەکانی ﴿سوراحیەکانی﴾ کە ئاوی پێ دەخوریتهوه بەقەد ئەستێرەکانی ئاسمانە.
هەرکەسێک لێ بخواتهوه ئێر لەدواى ئەوه وه هەرگیز تینووی نابێت.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿الحوض﴾

الحوض : ئەستێل : لەزمانەوانیدا واتە کۆبوونەوه گرد بوووه ئاوێکی گەرددەبێتەوه
ئەگەر کۆبوووه وه، وه بۆ ئەو شوێنە بەکاردههێنرێت کە ئاوی تێدا کۆبووبێتەوه
﴿هەرلەبەرئەوه‌شه لەزمانی شیرنی کوردیدا پێ دەگووترێت ئەستێل یان ئەستێرەك یان
ئاوکۆ کەهەرکام لەوانە راستە - وەرگێڕ﴾.

وہلەشەرعدا : حەوزێکی ئاوێ کەلە کەوسەرەوه دیتە خواوەوه کەلەناو بەهەشتایە
لە گۆرەپانی قیامەتدا بۆ پێغەمبەری خواوە صلی الله علیه وعلی آله وسلم وەبەلگەش
لەسەری فەرمووده مۆتەواترەکانە وه کۆدەنگی ئەهلی سونەیه لەسەری .

وه پڻه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فهرمو ویت : ﴿إِنِّي فَرَطُكُمْ عَلَى
الْحَوْضِ﴾^۱ واتہ ﴿من پیشتان ده کهوم بوسر جهوزی کهوسهرو لهوی چاوه پروانتانم﴾.
پیشین نه هلی سونه کؤدهنگن له سهر جیگیر کردنی و سه لماندنی، وه ییگومان
موعته زیله کان جهوزی کهوسه ره دی ده که نه وه و باوه پریان پی نه، وه نیمهش به دوو
راستی وه لامیان ده دهینه وه:

۱- نهو هه موو فهرمووده موته واتره ی لهوباره وه هاتروه له پڻه مبهري خوا وه صلى
الله عليه وعلى آله وسلم.

۲- کؤدهنگی نه هلی سونه له سهر نه وه.

﴿چونیه تی جهوزه که﴾

دریژه که ی رپر وهی مانگیکه وه پانیه که ی رپر وهی مانگیکه وه هه موو لایه کانی وه که
یه که کسانن وه پهرداخه کانی وه کو نه ستره کانی ناسمان وایه له زوریدا وه ناوه که ی له
شیر سپتره وه له ههنگوین شیرینتره وه بونه که ی له بونی میسک خوشتره دوو پلوسک و
بوری تیدایه که ناوی له به هه شته وه بؤدین یه کیکیان له ئالتونه نهو پریان له زیوه

۱ البخاري : كتاب الرقاق : باب في الحوض (۶۵۸۳)، (۶۵۸۴).

ومسلم : كتاب الفضائل : باب إثبات حوض نبينا صلى الله عليه وعلى آله وسلم (۲۲۹۰) (۲۶)،
(۲۲۹۱) (۲۶) من حديث سهل بن سعد وأبي سعيد الخدري رضي الله عنهما .

قال ابن أبي العز في شرح الطحاوية (۱/ ۲۷۷): ((والأحاديث الواردة في ذكر الحوض تبلغ حد الثواتر،
رواها من الصحابة بضع وثلاثون صحابياً رضي الله عنهم ولقد استقصى طرقها شيخنا عماد الدين ابن كثير
تغمده الله برحمته في آخر تاريخه الكبير المسمى بالبدایة والنهاية))^۲ هـ . وكذا انظر فتح الباري (۱۱/
۴۶۹، ۴۶۸).

وقوله ﴿إِنِّي فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ﴾ . أي متقدمكم إليه النهاية لابن النير (۳/ ۴۳۴).

باوه ډارانې ئوممه تي پښه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دينه سهرى و
ليده خو نه وه جا هره كه سيك قومى ئاوى لي بخواته وه له دواى نه وه هره گيز تينوى ناييت
وه هم مو نه وانه ي كه باسكرا جيگيره له هه ردو و صه حيحى بوخارى يان يه كيكياندا
كه نه و يش ئيستا بوونى هه يه له بهر فهرمايشته كه ي پښه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى
آله وسلم كه ده فهرمويت : ﴿إِنِّي وَاللَّهِ لَأَنْظُرُ إِلَى حَوْضِي الْآنَ﴾ رواه البخاري ^۱ واته
﴿والله ي من ئيستا ته ماشاى هموزه كه م ده كه م﴾.

نه و ئاوه شي كه بوى ديت و تيده پرژيت له ئاوى كه وسهرى به هه شته وه يه له بهر
فهرمايشته كه ي پښه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كه ده فهرمويت :
﴿وَأَعْطَانِي الْكَوْثَرَ فَهُوَ نَهْرٌ مِنَ الْجَنَّةِ يَسِيلُ فِي حَوْضِي﴾ رواه أحمد وهو حسن الإسناد
والمتن ^۳.

واته ﴿وه كه وسهرى پښه خشيوم كه نه و يش روو بار يكه له به هه شته دهرژينه ناو
هموزه كه مده وه﴾.

۱ البخاري : كتاب الرقاق : باب في الحوض (۶۵۷۹) .

ومسلم : إتاب الفضائل : باب إثبات حوض نبينا صلى الله عليه وعلى آله وسلم وصفاته (۲۲۹۲)
(۲۷) .

من حديث عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما .

والبخاري : كتاب الرقاق : باب في الحوض (۶۵۸۰) .

ومسلم : إتاب الفضائل : باب إثبات حوض نبينا صلى الله عليه وعلى آله وسلم وصفاته (۲۳۰۳)
(۴۳) من حديث أنس بن مالك رضي الله عنه .

ومسلم في المصدر نفسه (۲۳۰۱) (۳۷) . من حديث ثوبان رضي الله عنه .

۲ كتاب الرقاق : باب في الحوض (۶۵۹۰) . من حديث عقبة بن عامر رضي الله عنه .

۳ نهاية البداية والنهاية (۲ / ۲۴۴) وفي إسناده ابن لهيعة وهو ضعيف .

بُوَ هَهُمُو پيڻه مبهريڪ جهوزيڪ ههيه كه تايه ته به خوي و نه ته وه كه يه وه به لام جهوزه كه ي پيڻه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم له هه موويان گه وره ترو مهزتره وه زورترين كه شيش ديتي سهرى ﴿نه مه به لگهيه له سهر نه وه ي كه نومته تي پيڻه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم له هه موو نومته كان زورتره — وه رگير ﴿له بهر فهر مايشته كه ي پيڻه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كه ده فهر مويت: ﴿إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوْضًا وَإِنَّهُمْ لَيَبَاحُونَ أَيُّهُمْ أَكْثَرُ وَارِدَةً وَإِنِّي لَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَكْثَرَهُمْ وَارِدَةً﴾. رواه الرمزي وقال غريب وروى ذلك ابن أبي الدنيا وابن ماجه من حديث أبي سعيد وفيه ضعف لكن صححه بعضهم من أجل تعدد الطرق^۱.

واته ﴿هه موو پيڻه مبهريڪ جهوزيڪي ههيه، و نه وان شانازي ده كه ن كه كاميان زياتر ژماره ي هاتواني سهر جهوزه كه ي زياتر بيت، وه من هيوم وايه كه هاتواني سهر جهوزه كه له هه موويان زياتر بيت ﴿^۲.

۱ حديث صحيح : الرمزي (۲۴۴۳) من طريق الحسن عن سمرة وقال الرمزي : هذل حديث غريب. قال الحافظ في الفتح (۱۱ / ۴۶۷) : ((وأشار أى -الرمزي- إلى أنه اختلف في وصله وإرساله فإن المرسل أصح .

قلت : والمرسل أخرجه ابن أبي الدنيا بسند صحيح عن الحسن قال : قال رسول الله عليه وعلى آله وسلم ﴿ إن لكل نبي حوضاً وهو قائم على حوضه بيده عصا يدعو من عرف من أمته، إلا أنهم يتباهون أيهم أثر تبعاً، وإني لأرجو أن أكون أكثرهم تبعاً ﴾ وأخرجه الطبراني من وجه آخر عن سمرة موصولاً ومرفوعاً مثله وفي سنده لين، وأخرج ابن أبي الدنيا أيضاً حديث أبي سعيد رفعه ﴿ وكل نبي يدعو أمته، ولكل نبي حوض، فمنهم من يأتيه الفئام ومنهم من يأتيه العصابة ومنهم من يأتيه الواحد ومنهم من يأتيه الإثنان ومنهم من لا يأتيه أحد، وإني لأكثر الأنبياء تبعاً يوم القيامة ﴾ وفي إسناده لين . وإن ثبت فالمختص بنبينا عليه وعلى آله وسلم الكوثر الذي يصب من مائه في حوضه فإنه لم ينقل نظيره لغیره ((ا.هـ .

۲ ناموزگاري هه موو موستمانتيكى دلستوز و ژير ده كه م بو زياتر شاره زابوون له جهوزه كه ي پيڻه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم بگه رپته وه بو پڌرتو وڪي ﴿قيامت له قورنان و فهر مووده صه حيحه كاندا ﴿دانراوى ماموستامان محمدى مه لا فائق شاره زوورى خوا بپاريزيت له لاپه ره ۲۶۶ ده ست پنده كات تا لاپه ره ۲۹۳ . وه رگير ﴿.

← والصَّراطُ حَقٌّ يَجُوزُهُ الْأَبْرَارُ، وَيَزِلُّ عَنْهُ الْفُجَّارُ.

وہباوہرمان بەپردی صراط ھەبە کە ھەقەو رستە چاکەکاران لێی دەپەرنەوہ وە خراپەکارانیش لەسەری دەخلیسکێن و ناتوانن لێی بەپەرنەوہ و دەکەونە ناو دۆزەخەوہ

رافە‌ی شێخ ئێنەر عثمین

الصَّراطُ : لەزمانەوانیدا بەواتای رینگە دێت، وەلەشەرعدا بریتە لە پردیکی راکیشراو بەسەر دۆزەخدا تاخەلکی بەسەردا بەپەرنەوہ بۆ بەهەشت، کەئەوہش جیگیرە بەبەلگە‌ی قورئان و سوننەت و وتە‌ی پیشین .

خوا‌ی گەورە دەفەرمووێت : ﴿وَإِنْ مِّنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا﴾ مەریم : ۷۱ واتە ﴿ئە‌ی خەلکینە ! ئیلا دە‌بێت ھەموو نزیک‌ی ئاگری دۆزەخ بینەوہ و بەسەر پرده‌کە‌ی ﴿الصَّراط﴾ دا تێپەرن .

ھەریەکە لە عبدالله ی کور‌ی مەسعود وە قەتادە وە زەیدی کور‌ی ئەسەلم بە تێپەربوون بەسەر پردی ﴿الصَّراط﴾ دا لێکیان داوہتەوہ، وە کۆمەلێکی تر لەوانە عبدالله ی کور‌ی عەباس رەزای خوا لەھەمووان بێت بە رۆشتە ناو ئاگر لێکیانداوہتەوہ بەلام دوا‌ی چووونە ناوی رزگاریان دە‌بێت.

وہ پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دەفەرمووێت : ﴿ثُمَّ يُضْرَبُ الْجِسْرُ عَلَىٰ جَهَنَّمَ وَتَجْلُ الشَّفَاعَةُ وَيَقُولُونَ اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ﴾ متفق علیہ^۱ .

۱ جزء من حديث أبي سعيد الخدري الطويل الذي أخرجه :

البخاري : كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى ﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ﴾ (٢٢) القيامة: ٢٢ (٧٤٣٩).

ومسلم : كتاب الإيمان : باب معرفة طريق الرؤية (١٨٣) (٣٠٢).

* الجسر : رینگە . شرح النووي لمسم (٢٩/٣).

واته ﴿پاشان پردیك له‌سەر دۆزه‌خ داده‌نریت وه‌ تکارکردنیش دیتەجی وه‌ ده‌لێن

ئە‌ی پەر‌وه‌ردگار سه‌لامه‌تمان بکه‌ سه‌لامه‌تمان بکه‌﴾^۱.

وه‌ ئە‌ه‌لی سونه‌ت هه‌ره‌هه‌موویان کۆ‌ده‌نگن له‌سەر بوونی و جیگیر کردنی .

۱. ئە‌وه‌ به‌شێکه‌ له‌و له‌رمووده‌یه‌ی که‌ پێشموا موس‌لیم له‌ سه‌حیحه‌که‌یدا ر‌ی‌واه‌تی کردووه‌ و زۆر نمو به‌اته‌انه‌ی تێمه‌ به‌مشوێن فێر‌بوونیدا ده‌گه‌ڕێن تێدا‌یه‌ جا بۆ‌یه‌ پێش‌خۆشه‌ له‌رمووده‌که‌ وه‌کو خ‌و‌ی به‌هێم تا زیاتر ب‌و‌ائین سو‌دمه‌ند ب‌ین لێ و شاره‌زای ب‌ین، به‌فرموو:

۴۷۲ - وَخَلَقْنِي سُوءَئِدْنِ سَعِيدِ قَالَ خَلَقْنِي خَفْصُ بْنُ مُسْرَةَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ نَاسًا فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - «نَعَمْ». قَالَ «هَلْ نُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ بِالظُّهْرِ صَحْرًا لَيْسَ مَعَهَا سَحَابٌ وَهَلْ نُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةً أَبَدًا صَحْرًا لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ». قَالُوا لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ «مَا نُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا كَمَا نُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ أَحَدِهِمَا إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَذُنُ سُوءٍ لِيُبْعَ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ. فَلَا يَبْقَى أَحَدٌ كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللَّهِ مُشَاحِنًا مِنَ الْأَسْتِمِ وَالْأَلْصَابِ إِلَّا يَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ وَغَيْرِ أَهْلِ الْكِتَابِ يُدْعَى الْيَهُودُ يَقَالُ لَهُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ غَزِيرَ ابْنِ اللَّهِ. يَقَالُ كَذَبْتُمْ مَا أَخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ فَمَاذَا تَقُولُونَ قَالُوا عَطِشْنَا يَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا. فَيُشَارُ إِلَيْهِمْ أَلَّا تَرُدُّونَ فَيُخْشَرُونَ إِلَيْهِ النَّارُ كَالْهَرَابِ يَخْطِئُ بَعْضُهَا بَعْضًا فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ. ثُمَّ يُدْعَى النَّصَارَى يَقَالُ لَهُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ. يَقَالُ لَهُمْ كَذَبْتُمْ. مَا أَخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ. يَقَالُ لَهُمْ مَاذَا تَقُولُونَ فَيَقُولُونَ عَطِشْنَا يَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا. - قَالَ - فَيُشَارُ إِلَيْهِمْ أَلَّا تَرُدُّونَ فَيُخْشَرُونَ إِلَيْهِ جَهَنَّمَ كَالْهَرَابِ يَخْطِئُ بَعْضُهَا بَعْضًا فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ تَعَالَى مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ أَهْلُهُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ سُبْحَانَ تَعَالَى لِي أَذْنَى صُورَةٍ مِنْ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا.

قَالَ لَمَّا تَنْتَظِرُونَ تَبْعَ كُلِّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ. قَالُوا يَا رَبَّنَا فَارْقُنَا النَّاسَ فِي الدُّنْيَا أَفَرَّ مَا كُنَّا إِلَيْهِمْ وَلَمْ نُصَاحِبْهُمْ. يَقُولُ أَنَا رَبُّكُمْ. يَقُولُونَ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ لَا تَشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا - مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا - حَتَّى إِذْ بَعْضُهُمْ لِيَكَاذُ أَنْ يَتَّقِلَ. يَقُولُ هَلْ يَنْتَكُمُ وَيَنْتَهُ آيَةٌ تَقْرَؤُونَهَا بِهَا يَقُولُونَ نَعَمْ. فَيَكْشَفُ عَنْ سَاقٍ فَلَا يَبْقَى مَنْ كَانَ يَسْجُدُ لِلَّهِ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِهِ إِلَّا أَذِنَ اللَّهُ لَهُ بِالسُّجُودِ وَلَا يَبْقَى مَنْ كَانَ يَسْجُدُ لغيرِهِ وَرَبِّهِ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ ظَهْرَهُ طَبَقَةً وَاحِدَةً كُلَّمَا أَرَادَ أَنْ يَسْجُدَ خَرَّ عَلَى قَفَاةٍ. ثُمَّ يَرْفَعُونَ رُءُوسَهُمْ وَقَدْ حَوَّلَ فِي صُورَتِهِ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمْ. يَقُولُونَ أَلَيْتَ رَبَّنَا. ثُمَّ يُضْرَبُ الْجِسْرُ عَلَى جَهَنَّمَ وَتَجُلُ الشَّقَاعَةُ وَيَقُولُونَ اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ. - قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْجِسْرُ قَالَ «دَحْضُ مَرَّةٍ. فِيهِ خَطَاطِيفٌ وَكَالْبَابِ وَحَسَنٌ تَكُونُ يَنْجِدُ فِيهَا شَرِيكَةُ يَقَالُ لَهَا السُّعْدَانُ فَيَمُرُّ الْمُؤْمِنُونَ كَطَرَفِ الْغَيْنِ وَكَالْبَرَقِ وَكَالطَّيْرِ وَكَالْجَارِيَةِ الْخَيْلِ وَالرَّكَابِ فَسَاجَ مُسَلِّمٌ وَمَخْذُوشٌ مُرْسَلٌ وَمَكْدُوسٌ لِي نَارِ جَهَنَّمَ. حَتَّى إِذَا خَلَصَ الْمُؤْمِنُونَ مِنَ النَّارِ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ بِأَشَدَّ مَنَاشِدَةً لِلَّهِ فِي اسْتِغْفَارِ الْحَقِّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لِلَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ فِي النَّارِ يَقُولُونَ رَبَّنَا كَانُوا يَصُومُونَ مَعَنَا وَيُصَلُّونَ وَيُخْجِرُونَ. يَقَالُ لَهُمْ أَخْرِجُوا مِنْ عَرْشِكُمْ. فَحَرَّمَ صُورَهُمْ عَلَى النَّارِ فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا قَدْ أَخَذَتِ النَّارُ إِلَى يَصْفٍ سَاقِيَةٍ وَإِلَى رُكْبَتَيْهِ ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا مَا بَقِيَ فِيهَا أَحَدٌ مِمَّنْ أَمَرْنَا بِهِ. يَقُولُ أَرْجِعُوا لِمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ دِينَارٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرِجُوهُ. فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا لَمْ تَنْزِلْ فِيهَا أَحَدًا مِمَّنْ أَمَرْنَا بِهِ. ثُمَّ يَقُولُ أَرْجِعُوا لِمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرِجُوهُ. فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا لَمْ تَنْزِلْ فِيهَا خَيْرًا. «وَكَانَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ يَقُولُ إِنْ لَمْ تُصَدِّقُونِي بِهَذَا الْخُدِيثِ فَاقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ (إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا)» يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ شَفَعَتِ الْمَلَائِكَةُ وَشَفَعَ الشُّيُوعُ وَشَفَعَ الْمُؤْمِنُونَ وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ فَيَقْبِضُ قَبْضَةً مِنَ النَّارِ فَيُخْرِجُ مِنْهَا قَوْمًا لَمْ يَعْمَلُوا خَيْرًا قَطُّ قَدْ عَادُوا حُمَمًا فَيَلْقِيهِمْ فِي نَهْرِ فِي أَوَاهِ الْجَنَّةِ يَقَالُ لَهُ نَهْرُ الْحَيَاةِ فَيُخْرِجُونَ كَمَا تُخْرِجُ الْجَنَّةُ فِي حَبِيلِ السِّلِّ أَلَّا تَرَوْهَا تَكُونُ إِلَى الْحَجَرِ أَوْ إِلَى الشَّجَرِ مَا يَكُونُ إِلَى الشَّمْسِ أَصْفَرٌ وَأَخْيَضُ وَمَا يَكُونُ مِنْهَا إِلَى الظِّلِّ يَكُونُ أَتْيَضُ. «فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ كَذَلِكَ كُنْتُ تَرَعِي بِالنَّادِيَةِ قَالَ «فَيُخْرِجُونَ كَاللُّؤْلُؤِ فِي رِقَابِهِمُ الْخَوَاتِمَ يَعْرِفُهُمْ أَهْلُ الْجَنَّةِ هَؤُلَاءِ عِتَاءُ اللَّهِ الَّذِينَ أَدْخَلَهُمُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ عَمَلٍ عَلَيْهِمْ وَلَا خَيْرٍ قَدَّمُوهُ ثُمَّ يَقُولُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ لَمَّا رَأَيْتُمُوهُ فَهَؤُا كُمْ. يَقُولُونَ رَبَّنَا أَغْطَيْتَنَا مَا لَمْ نَغْطُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ. يَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي الْفَضْلُ مِنْ هَذَا يَقُولُونَ يَا رَبَّنَا أَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا. يَقُولُ رِضَايَ فَلَا أَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ أَبَدًا. «﴿وهه‌گێڕ﴾

﴿چۆنیەتی پردی﴾ ﴿الصراط﴾ ﴿﴾

پرسیار کرا له پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەربارەى پردی ﴿الصراط﴾ جا ئەویش فەرمووی: ﴿مَذْحُضَةٌ مَرَلَةٌ. عَلَيْهَا خَطَاطِيفٌ وَكَلَالِيبٌ وَحَسَكَةٌ مُقْلَطَحَةٌ لَهَا شَوْكَةٌ عَقِيفَاءُ تَكُونُ بِنَجْدٍ يُقَالُ لَهَا السَّعْدَانُ﴾ (رواه البخاري) ^۱.

واتە ﴿فڕێدەرێکی خلیسکە چەند قولایێکی بەسەرەوهیە وە چەند درکێکی پان و تیزێ لەسەرە کەدرێکە کانی چەماونەتەو لە نەجد هەیە پێی دەلێن سەعدان﴾.

و بەهەمان شیوە پێشەوا بوخاری لە ئەبی هورەیرەو ڕەزای خوای لی بێت دەگێڕێتەو کە ﴿وَبِهِ كَلَالِيبٌ مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ مَا قَدَرُ عَظَمَتِهَا إِلَّا اللَّهُ تَخْطَفُ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ﴾ واتە ﴿وە قولابی پێوێه وە کو درکی سەعدان بەلام کەس ڕادەى گەورەبەتیه کەى نازانیت تەنها خوای گەورە نەبیت، خەلکی بەگوێرەى کردەو کانیان دەفرێنی بۆ ناو دۆزەخ﴾.

و لەصەحیحی موسلیمیشدا لەفەرموودە کەى ئەبی سەعیدی خودری ڕەزای خوای لی بێت فەرمووی: ﴿بَلَّغْنِي أَنَّ الْجِسْرَ أَذَقُ مِنَ الشَّعْرَةِ وَأَحَدٌ مِنَ السَّيْفِ﴾ ^۲ ﴿پێمگەبشتوو ئەو پردە لە موو باریکترە و لە شمشیر تیزترە﴾.

و پێشەوا ئەحمەدیش هاو شیوەى ئەوێ لەدایکان عایشەو ڕیوایەتکردووە بەمەرفوعی.

۱ جزء من حديث أبي سعيد الخدري المتقدم عند البخاري ومسلم .

۲ ذكره الإمام مسلم في صحيحه عقب روايته احديث أبي سعيد الخدري (۱۸۳) (۳۰۲) المتقدم

قال: ((قال أبو سعيد : بلغني أن الصراط أحد من السيف وأدق من الشعرة))

وراجع تعليق الحافظ ابن حجر في الفتح (۱/ ۴۵۴) على هذا البلاغ في بحث جيد.

﴿چونيهتي پڌرينهوه بهسڀر پردي﴾ الصراط ﴿دا﴾

هيڇ ڪه سڀڪ بهسڀر پردي ﴿الصراط﴾ دا ٿيڌرناييت بيڄگه له باوهڀداران نهبيٽ
نهوانيش بهگويڙهي ڪردهوه ڪانيان دهتوانن بهسڀريدا ٿيڀهرن لهبهرفهرمووده ڪهي ئهبي
سهعیدی خودريهوه رهزای خوی لی بیت له له پيڻههبري خواوه صلی الله عليه وعلى
آله وسلم لهناو فهرمووده ڪه دا ﴿فَيَمُرُّ الْمُؤْمِنُونَ كَطَرَفِ الْعَيْنِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرَّيْحِ
وَكَالطَّيْرِ وَكَأَجَاوِدِ الْخَيْلِ وَالرَّكَّابِ فَنَاجٍ مُسْلِمٌ وَمَخْدُوشٌ مُرْسَلٌ وَمَكْدُوسٌ فِي نَارِ
جَهَنَّمَ﴾ متفق عليه^۱.

واته ﴿جا باوهڀداران وه ڪو چاوترو ڪان بهسڀريدا ٿيڌهپهرن وه وه ڪو ههوره
بروسڪه وه وه ڪو با وه وه ڪو بالنده وه وه ڪو باشترين نهسڀ و ووشر وه هي وایان
ههيه بهسهلامهتي رزگاري بووه وه هي وایان ههيه بهبرينداری رزگاري بووه وهههياه
سهروه خوار خراوته ناو ناگري دوزهخ و ڪه ڪه بووه لهناو ناگري دوزه خدا﴾.

وهله صهحي موسليميشدا هاتووه ڪه ﴿تَجْرِي بِهِمْ أَعْمَالُهُمْ وَبَيُّكُمُ قَائِمٌ عَلَى
الصِّرَاطِ يَقُولُ رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ حَتَّى تَغْزِرَ أَعْمَالُ الْعِبَادِ حَتَّى يَجِيءَ الرَّجُلُ فَلَا يَسْتَطِيعُ
السَّيْرَ إِلَّا زَحْفًا﴾^۲

واته ﴿خهلڪي بههوي ڪردهوه ڪانيانهوه دهڀون بهسڀر پردي ﴿الصراط﴾ دا وه
پيڻههبره ڪهيشتان صلی الله عليه وعلى آله وسلم وهستاوه لهسڀر ﴿الصراط﴾
ودهدهرفهرموويٽ پهروهڀدگار سهلامهتيان بکهين سهلامهتيان بکهيت تاڪردهوهي بهنده ڪان
تهواو دهن تا پياويٽ ديٽ ناتوانيٽ بروات تنها لهسڀر سنگ نهبيٽ﴾.

۱ پيشتر تهخيرجڪراوه .

۲ مسلم : كتاب الإيمان : باب أدنى أهل الجنة منزلة (۱۹۵) (۳۲۹). من حديث حذيفة وأبي هريرة رضي الله عنهما.

وله صحیحی بخاریشدا هاتوره که ﴿حَتَّى يَمُرَّ آخِرُهُمْ يُسْحَبُ سَحْبًا﴾^۱

واته ﴿تا کوتا که سیان تیهر ده بیت راده کیشریت چۆن راکیشانیک﴾.

وهیه کهم کهس تیهر ده بیت به سهر پردی ﴿الصَّراط﴾ دا له پیغمبه ران سهلامی خویان لی بیت پیغمبه راحمه ده صلی الله علیه وعلی آله وسلم وهله ناو نه ته وه کانیشدا نه ته وه کهی پیغمبه راحمه ده صلی الله علیه وعلی آله وسلم له بهر فهرمایشته کهی پیغمبه ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که ده فهرموویت : ﴿فَأَكُونُ أَنَا وَأُمَّتِي أَوَّلَ مَنْ يُجِيزُهَا وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ إِلَّا الرُّسُلُ وَدَعْوَى الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ﴾ رواه البخاري^۲.

واته ﴿جا من و نومه ته کهم یه کهم که سیك ده بین که به سهر پردی ﴿الصَّراط﴾ دا تیهر ده بیت وهله و روزه دا ته نها پیغمبه ران نه بیت سهلامی خویان لی بیت هیچ کهسی دی قسه ناکان وه نزاو پارانه وهی پیغمبه رانیش سهلامی خویان لی بیت له و روزه دا نه وهیه که ده فهرموون : پهروه دگارا بیانپاریزی بیاپاریزی یان سهلامه تیان بکهیت سهلامه تیان بکهیت﴾.

۱ البخاري : كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى : ﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾﴾ القيامة: ۲۲ - ۲۳ (۷۴۳۹).

من حديث أبي سعيد الخدري رضي الله عنه.

۲ البخاري : كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى : ﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾﴾ القيامة: ۲۲ - ۲۳ (۷۴۳۷).

من حديث أبي هريرة رضي الله عنه.

﴿وَيَشْفَعُ نَبِيُّنَا - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِيمَنْ دَخَلَ التَّارَ مِنْ أُمَّتِهِ مِنْ أَهْلِ الْكِبَائِرِ فَيَخْرُجُونَ بِشَفَاعَتِهِ بَعْدَ مَا اخْتَرَقُوا وَصَارُوا فَحَمًا وَحِمَمًا، فَيَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَتِهِ.﴾

وه باوه پړمان وايه پيغمبرمان محمد صلى الله عليه وعلى آله وسلم تكاده كات لای خواى گه وړه بو نهو كه سانهى كه چورونه ته ناو ناگرى دوزخ له نوممه ته كهى له وانهى نه بامده رى تاوانه گه وړه كانن جا به تكا كړنه كهى پيغمبرمان محمد صلى الله عليه وعلى آله وسلم له ناگرى دوزخ دهرده چن له دواى نه وى سوتاون و بوون به خه لوز وړهش بوون جا دهر و نه ناو به هشت به وى تكا كړنه كهى .

﴿وَلَسَائِرِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةِ شَفَاعَاتٌ، ﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ أَرْضَىٰ وَهُمْ مِنْ خَشِيَّتِهِ﴾ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾﴾ الْأَنْبِيَاءِ: ٢٨

وه باوه پړمان وايه كه بو هه موو پيغمبرمان سهلامى خويان لى بيت و باوه پړداران و فرشته كان تكا كړن هه يه، خواى گه وړه ده فرمويت : ﴿شفاعت ناكه نته نها بو نهو كه سانه نه بيت كه خواى گه وړه رازيه لبيان وه خواى گه وړهش رازى نيه ته نها له يه كخو اناسان نه بيت، له زور ترسى خواو گه وړه هه ردهم ده له رزن و ناوړن سهر پيچى بكه ن .﴾

﴿وَلَا تَنْفَعُ الْكَافِرَ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ.﴾

وه بى باوه پړان هيج سوديك له تكاى تكا كاران نابین.

.....
 رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

الشفاعة : له زمانه وانیدا بریتیه له کردنی تاکه به جوت، وهله زاراهوی زانایاندا نیوهندی کردنه بۆکه سیککی تر بۆ دهستخستنی سودیک یان لادانی زیانیك، وهتاکا کردنیش له پۆژی دوایدا دوو جۆره جۆریکیان تاییهته به پیغه مبه‌رمان محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم وه جۆره که‌ی تریان گشتیه بۆ پیغه مبه‌رمان محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم و بۆجگه له‌ویش ﴿واته دووهم فراوانره له‌یه که‌م چونکه یه که‌م ته‌نھا پیغه مبه‌رمان محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌گریته‌وه به‌لام دووهم ئه‌ویش و جگه له‌ویش ده‌گریته‌وه – وه‌رگێر﴾.

جۆری یه‌که‌م :: جائه‌وه‌ی تاییهته به‌وه وه‌تاکا کردنه مه‌زنه که‌یه‌تی لای خوای گه‌وره بۆنه‌وانه‌ی له‌مه‌حشه‌ردان تا دادوه‌ری نیوانیان بکات له‌کاتی‌کدا که‌هه‌موو غه‌م و ناره‌حه‌تی و په‌ژاره‌یه‌ک ده‌چێژن و ناتوانن به‌رگه‌ی بگرن جا ئه‌پۆن بۆلای باوکه ئاده‌م دواي ئه‌و بۆلای نوح وه ئیبراهیم وه موسا وه عیسا سه‌لامی خوا له‌هه‌مویان بێت هه‌ره‌هه‌مویان پاکانه ده‌که‌ن به‌وه‌ی ناتوانن ئه‌وه بکه‌ن دواي ئه‌وه دین بۆلای پیغه مبه‌ری خوا محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم جا تکایان بۆ ده‌کات لای خوای گه‌وره دواي ئه‌وه خوای پاک و بێگه‌ردو به‌رزو بلند دیت بۆ دادوه‌ری کردن له‌نیوان به‌نده‌کانیدا .

وه‌ بێگومان ئه‌م چۆنیه‌تیه له‌فه‌رمووده به‌ناوبانگه‌که‌ی صوردا باسکراوه به‌لام رېشته‌که‌ی لاوازه و قسه‌ی له‌سه‌ره ^۱ وه‌ لا‌براه‌وه له‌ناو فه‌رمووده راسه‌که‌کاندا و کورتی هه‌لتی‌ناوه له‌ناویاندا له‌سه‌ر باسکردنی تکاکردن بۆ خاوه‌ن گونا‌هه گه‌وره‌کان.

۱ حدیث ضعیف : وهو حدیث طویل جداً في إسناده إسماعيل بن رافع وهو ضعيف ومحمد بن يزيد أبو زياد : هو مجهول وقد أوردته الحافظ ابن كثير في تفسيره (٢/ ١٤٦، ١٤٨) عن الطبراني، وقال : هذا حدیث مشهور وهو غريب جداً، ولبعضه شواهد في الأحاديث متفرقة، وفي بعض ألفاظه نكارة تفرد به إسماعيل بن رافع قاص أهل المدينة، وقد اختلف فيه، فمنهم من وثقه، ومنهم من ضعفه، ونص على نكارة حديثه غير واحد من الأئمة وراجع النهاية لابن كثير (١/ ٢٥٣).

وهههركام له ئين و كهسير و رافه كاري الطحاوية ده لّين : وه مه بهستي پيشين له
كورتته لّيان له سهر تكاردين بۆئه وانهي خاوهني گوناوه گهوره كانن ئه وه بووه كه
به دي خهواريجه كان و ئه وانهي شوين ئه وان كه وتوون له موعتزه زيله كان بده نه وه .

وئەم شەفاعەتکردنە هیچ کام لە موعەتەزەیلەو خەواربەکان ئینکاری ناکەن ﴿ بەلام
جۆری دووم ڕەد دەکەندەو کەتایبەتە بەهاتنە دەرەو لەناگر چونکە تەنها باوەڕیان بەو
جۆرەى تەکاکردنە کە نەهێلێت بچیتە ناو ئاگرى دۆزەخ جەننەت گەر چووە ناو ئاگرەو
ئێر ئەو گومرپانە دەلێن تەکاکردن نابێت لەبەرئەوێ هەرکەس چووە ناو ئاگر هاتنە
دەرەوێ نە، نازانم بۆئەوێ نەدە گومرپان لەکاتێکدا ئەو هەموو فەرموودەمان هەبە
دەربارەى تەکاکردنى هەریە کە لە فریشتەکان و پیغمبەران و باوەڕداران و تەنانەت
خوای گەورە خویشی بۆئەوێ ئەوانەى باوەڕدارن و تاوانبارن بەتەکاکردنى ئەوان بێتە
دەرەو و هەرواش دەبێت خەڵکانێکی زۆر دێنە دەرەو بەرەحم و بەزەبى خوای گەورە
بەلام ئەگەر جوان وردبیتەو بۆت دەرەدە کەوێت هۆکارە کەى تەنها یەك شتە ئەویش
دوورکەوتنەوێ لەقورئان و سوننەت بەتەگەشتى پێشینی ئومەت داوالەخوا دەکەم
مانگێرێ لەشوینکەوتوانى سەلەفى صالحان ئامین — وەرگێر ﴿

وہ مولہ تی خوائی تیدا بہمہرج گیرا وہ لہبدر فرمودہ کہی خوائ گہورہ : ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ البقرہ: ۲۵۵ واتہ ﴿كَيْ هَيِّهَ لِهَرُوْزِي دَوَايِدَا بَتَوَانِيْتِ تَكَايِبَكَا تِ لَايِ نَمُو هَمَا نَمُو خَوِيْ مَوْلَه تِ نَهَدَا تِ﴾.

جۆرى دووم : كه نه وهش بریتیه له تها كردن بۆ ئهوانه ی كه چو نه ته ناو ئاگره وه له با وه داران ئهوانه ی تاوانی گه وه ریهان ئه نجامدا وه كه به هۆی ئه و تها كردنه وه ده رچن لێ دوا ی ئه وه ی كه سوتان و بوون خه لۆز و په شبو نه وه، له بهر فهرمه و ده كه ی ئه بی سه عید كه فهرمه و ی : پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم كه ده فهرمه و یت :

﴿أَمَّا أَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا فَإِنَّهُمْ لَا يَمُوتُونَ فِيهَا وَلَا يَحْيَوْنَ وَلَكِنَّ نَاسًا أَوْ كَمَا قَالَ تُصِيبُهُمُ النَّارُ بِذُنُوبِهِمْ أَوْ قَالَ بِخَطَايَاهُمْ فَيَمِيتُهُمْ إِمَاتَةً حَتَّى إِذَا صَارُوا فَخْمًا أَذِنَ فِي الشَّفَاعَةِ﴾ الحديث رواه أحمد^۱.

واتە ﴿بەلّام دۆزەخىە كان ئەوانەى كە خواى گەورە نايەوئە دەريان بەيئەت تايىدا نامرن و زيندوناكريئەو بەلّام خەلكانىكى تريان ھەر وەك ئەوەى فەرمووى دەچنە ناو ناگرە دۆزەخەو بەھۆ تاوانە كانيان يان فەرمووى بەھۆى گوناھوھەلە كانيانەو جە خواى گەورە بەمردنىك دەياغريئەت تا دەبن بەخەلوز ئەو كاتە مۆلەت دەدات بە تەكاردن﴾

پەشەوا ئىبن و كەسەر لە ﴿النهاية - لاپەرەى ۲۰۴ - بەرگى ۲﴾ دا دەفەرموئەت: ﴿وہ ئەوہ سەنەدىكى راستە لەسەر مەرجى بوخارى و موسلىمە بەلّام ئەوانە بەو شىوہە رىوايەتيان نە کردووە و نەيانھيتاوە﴾.

وہ ئەم تەكاردنە بۆ پەغەمبەر صلى الله عليه وعلى آله وسلم و جگە لەویشە لە پەغەمبەران و فرىشتەكان و باوەرداران لەبەرفەرموودەكەى ئەبى سەئید كە فەرمووى : پەغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كە دەفەرموئەت : ﴿فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ شَفَعَتِ الْمَلَائِكَةُ وَشَفَعَ النَّبِيُّونَ وَشَفَعَ الْمُؤْمِنُونَ وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ فَيَقْبِضُ قَبْضَةً مِنَ النَّارِ فَيُخْرِجُ مِنْهَا قَوْمًا لَمْ يَعْمَلُوا خَيْرًا قَطُّ قَدْ عَادُوا حُمَمًا﴾^۲

واتە ﴿جە پاش ئەوہ خواى بەرزوبەرز دەفەرموئەت : فرىشتەكان و پەغەمبەران و باوەرداران تەكايان كەرد وەنەماوەتەو تەنھا أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ نەبەت ئىنجا بە مەشتى خوئە مشتەك لەئەھلى ناگر دەردەھيئەت كە ھىچ كاريكى چاكەيان نە کردووە وەكو خەلوزيان لىھاتبوو﴾.

۱ أحمد في مسنده (۳ / ۹۴).

۲ پەشەر تەخريجكراوە .

و ئەم جوړه شەفاعەت موخەزیله خواریجه کان باوه پشان پشی نیو ره دی ده که نه وه به باوه پبون له سەر پچکه خواره کهیان که ده لێن نهجامدهری تاوانی گه ووره به هه تاهه تای له ناگری دۆزه خدا ده میتیه وه جائیز تکار کردن سودی پناگه یه نیت، و نهیمش بهر پرچیان ده دهینه وه به وهی که دیت :

۱- ئەو بیروبوچوونهیان پچهوانه ی فەرمووده مۆتواتیره کانه که له پڤه مبهری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم ریوایه تکراره .

۲- ئەو بیروبوچونه پچهوانه ی کۆدهنگی پشینیه .

وه بۆ ئەم جوړه تکار دهنه دوو مهرج به پئویست دانراوه که ده بیته تیایدا بیته نهوانیش :

یه کهم :: مۆله تی خوی گه وره له کاتی تکار دهنه که دا له بهر فەرمووده که ی خوی گه وره : ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ البقرة: ۲۵۵ واته ﴿کی هیه له پۆزی دوایدا بتوانیت تکابکات لای ئەو هه تا ئەو خوی مۆله ت نه دات .

دووهم :: ره زامهن دی خوی گه وره له هه ریه که له تکارو تکابو کراو له بهر

فەرمووده که ی خوی گه وره : ﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى﴾ الأنبياء: ۲۸ ﴿شەفاعەت ناکن ته نه ا بۆ ئەو که سانه نه بیته که خوی گه وره رازییه لیان وه خوی گه وره ه رازی نیه ته نه ا له یه که خو اناسان نه بیته .

به لām هه رچی ده رباره ی بیاره وه ئەوا به هیه ج جوړیک تکار کردن نایگریته وه له بهر

فەرمووده که ی خوی گه وره : ﴿فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَعَةُ الشَّافِعِينَ﴾ المدثر: ۴۸ واته ﴿جا به هیه ج جوړیک تکای تکاران سودیان پناگه یه نیت .

واته ئەگەر وای دابنێن که سیکیش هیه تکایان بۆبکات تکار کردن به هیه ج جوړیک سودیان پناگه یه نیت .

وه هر چي دهرباره ي تکا کړدني پټغمبهري خوايه صلي الله عليه وعلى آله وسلم بږ مامه ي نه به تاليب هه تا نه بو تاليب له قهراغه ناگري دوزخ خدا ده بيت و دوو نه على له پندايه و تا هره رددو قولايه ي له ناو ناگر دا ده بيت و ميشکي سهر ي ده کوليتيت و نهو سزايه ش سوکترين سزاي نه هل دوزخه، پټغمبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم ده فمرويت : ﴿وَلَوْلَا أَنَا لَكَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ﴾ رواه مسلم^۱.

جائوه به تنه ها تايه ته به پټغمبهري خوايه صلي الله عليه وعلى آله وسلم و به مامه يوه نه بو تاليب وه وهش خوا ديزانيت له بهر نه وه ي هه ستاوه به سهر خستني پټغمبهري خوايه صلي الله عليه وعلى آله وسلم وه بهر گر ي کړدن لي، وه به وه ي هه ستاوه پي له هه موو نهو کاره چا کانه ي که بږ پټغمبهري خواي صلي الله عليه وعلى آله وسلم کړدوه.

۱ مسلم : كتاب الإيمان : باب شفاعة النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم لأبي طالب والتخفيف عنه بسببه (٢٠٩)(٣٧٥) من حديث العباس بن عبدالمطلب أنه قال: ﴿يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ تَفَعْتَ أَبَا طَالِبٍ بِشَيْءٍ فَإِنَّهُ كَانَ يَحُوطُكَ وَيَغْضِبُ لَكَ قَالَ نَعَمْ هُوَ فِي ضَحَضَاحٍ مِنَ النَّارِ وَلَوْلَا ذَلِكَ لَكَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ﴾.

واټه ﴿نه ي پټغمبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم نايه به هيچ شتک سودت به نه بو تاليب گه ياندوه چونکه نهو دور ي دايټ و له برتو توره ده بو نه و يش فمرو ي به لي : نهو له له قهراغي ناگري دوزخ خداي و دوو نه على له پندايه و تا هره رددو قولايه ي له ناو ناگر دا ده بيت و ميشکي سهر ي ده کوليتيت وه نه گهر له بهر نه وهش نه بو وايه نهوا له بني بنه وه ي ناگري دوزخ خدا ده بو﴾.

﴿الجنة والتار مخلوقتان لا تفنيان، فالجنة مأوى أوليائه، والتار عقاب لأعدائه، وأهل الجنة فيها مخلدون.﴾

وهو باور ڀرمان واه بههشت و دوزخ دوو دروستڪراوى خواى گهورهن هرگيز لهناوناچن، جابههشت شويى دوزستانى خواى گهورهه، وهئاگر سزايه بو دوزمنانى خواى گهوره، وه نههلى بههشتيش بههتههتايى تييدا دهمينهوه .

خواى گهوره دهفهرموويٽ : ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّهِينٍ ۖ لَا يُفْتَرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ ﴿الزخرف: ۷۴ - ۷۵﴾ واته ﴿بيگومان تاوانباران بهشريك و كوفر لهسزاي دوزخدان بهههميشهه، هرگيز ليانابريٽ و سوك ناكريٽ، نهوان لهو سزايه دا بيٽي ئوميدن﴾.

ڀاڻهي شيخ ئينو عظيم

﴿بههشت و دوزخ﴾

بههشت: لهزمانهوانيدا بهواتاي باخيڪ ديٽ كهدارى زورى تييدايت، وهلهشهرعيشدا بريته لهو مال و شويتهى كه خواى گهوره نامادهى كردوه بو لهخواترسان لهپرژى قيامهتدا.

ئاگر : لهزمانهوانيدا واتاكهى زانراوه، وهلهشهرعيشدا بريته لهو مال و شويتهى كه خواى گهوره نامادهى كردوه بو بيياوهپان لهپرژى قيامهتدا.

وههردووڪيان دروستڪراون و ئيستا بونيان هديه لهبهرفهرموودهكهى خواى

گهوره لهبارهى بههشتهوه كه دهفهرموويٽ : ﴿أَعَدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾ ﴿آل عمران: ۱۳۳﴾

واته ﴿نامادهڪراوه بو لهخواترسان﴾.

وهله باره‌ی ناگرو دۆزه‌خه‌وه ده‌فه‌رموویت : ﴿أَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ۝۲۴﴾ البقرة: ۲۴

واته ﴿ناماده‌کراوه بۆ بیئاوه‌ران﴾.

الإعداد : واته ناماده‌کردن.

له‌به‌ر فه‌رمایشته‌که‌ی یتیم‌به‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که‌ده‌فه‌رموویت : ﴿إِنِّي رَأَيْتُ الْجَنَّةَ فَتَنَّاوَلْتُ مِنْهَا عُنُقُودًا وَلَوْ أَخَذْتُهٖ لَأَكَلْتُهٖ مِنْهُ مَا بَقِيَتْ الدُّنْيَا وَرَأَيْتُ النَّارَ فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ مَنظَرًا قَطُّ﴾ متفق علیه ^۱.

واته ﴿من به‌هه‌شتم بینی جا ده‌ستم برد بۆ هی‌شوه‌ تریه‌ک وه‌نه‌گه‌ر بمه‌ینایه‌ نه‌وا لی‌تان ده‌خوارد هه‌تا کۆتای دونیاو هه‌رگیز ته‌واو نه‌ده‌بوو، وه‌ ناگرم بینی جا هه‌رگیز دیمه‌نی وه‌کو نه‌مروم نه‌بینیوه‌ ترسناک‌تریت لی ^۲﴾.

۱ البخاري : كتاب الكسوف : باب صلاة الكسوف جماعة (۱۰۵۲).

ومسلم : كتاب الكسوف : باب ماعرض على النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم في صلاة الكسوف من أمر الجنة والنار (۹۰۷) (۱۷) من حديث عبدالله بن عباس رضي الله عنهما .

۲ نه‌گه‌ر هه‌موو فه‌رموده‌که‌ی بینی زۆر باشه‌ر بۆ شاره‌زابوون له‌ نایه‌که‌ت که‌ نه‌وانیش فی‌ربوونی نوژی خۆزگیرانه‌ و به‌لگه‌یه‌تی بوونی به‌هه‌شت له‌کاتی یتیم‌به‌ری خوادا صلی الله علیه وعلی آله وسلم وه‌ نی‌ستاشی له‌که‌لدا بیت، وه‌هۆکاری چیه‌ زۆربه‌ی خه‌لکی دۆزه‌خ ناهه‌ته؟ فه‌رموو:

۲۱۴۷ - حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ مَيْسَرَةَ حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ الْكَسْفُ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ - صلى الله عليه وسلم - فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ - صلى الله عليه وسلم - وَالنَّاسُ مَعَهُ فَقَامَ طَوِيلًا فَذَرَّ نَحْوَ سُورَةِ الْبَقَرَةِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ ذُوْن الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ ذُوْن الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ثُمَّ سَجَدَ ثُمَّ قَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ ذُوْن الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ ذُوْن الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ ذُوْن الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ ذُوْن الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ثُمَّ سَجَدَ ثُمَّ الصَّرَفَ وَقَدْ جَلَّتِ الشَّمْسُ فَقَالَ « إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ إِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْكُرُوا اللَّهَ » . ﴿قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ رَأَيْتَكَ تَنَازَلْتَ شَيْئًا فِي مَقَامِكَ هَذَا ثُمَّ رَأَيْتَكَ تَكْفُتُ فَقَالَ « إِلَى رَأَيْتُ الْجَنَّةَ فَتَنَّاوَلْتُ مِنْهَا عُنُقُودًا وَلَوْ أَخَذْتُهٖ لَأَكَلْتُهٖ مِنْهُ مَا بَقِيَتْ الدُّنْيَا وَرَأَيْتُ النَّارَ فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ مَنظَرًا قَطُّ ﴾ ﴿وَرَأَيْتُ أَخْشَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ » . قَالُوا بِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ « بِكُفْرِهِنَّ » . قِيلَ أَبْكَفَرْنَ بِاللَّهِ قَالَ « بِكُفْرِ الْعَشِيرِ وَبِكُفْرِ الْإِحْسَانِ لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَى إِخْدَاهُنَّ الدَّهْرَ ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ » . صحیحی موسلم ﴿ وه‌رگیز﴾.

و به‌هه‌شت و دۆزه‌خ هه‌رگیز له‌ناو ناچن له‌بهره‌رمووده‌که‌ی خوای گه‌وره :

﴿جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَدْنٌ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ البينة: ٨

واته ﴿پاداشتیان لای په‌روه‌ر دگاریان چه‌ند باخێکی هه‌میشه‌ی به‌هه‌شته‌ له‌بن دره‌خته‌کانیه‌وه چه‌ندین جو‌گه‌ ئاو و رووبار ده‌روات و به‌هه‌تا هه‌تایی تیایدا ده‌مینه‌وه و ژیان به‌سه‌ر ده‌بن﴾.

وه‌ئایه‌ته‌کانی پشتگیرکردن له‌مانه‌وه‌ی هه‌میشه‌ی له‌به‌هه‌شتدا زۆره به‌لام له‌باره‌ی مانه‌وه له‌ناو ناگردا له‌سێ شوینی سوره‌تی نیساندا باسکراوه :

﴿وَلَا يَهْدِيهِمْ طَرِيقًا﴾ (٦٨) ﴿إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ (٦٩) النساء: ١٦٨ - ١٦٩

واته ﴿وه‌نهرێگه‌یه‌کیان نیشان ده‌دات بۆ خێرو چاکه‌کردن، بی‌جگه‌ له‌رێگه‌ی دۆزه‌خ که به‌هه‌تا هه‌تایی تیایدا ده‌مینه‌وه﴾.

وه‌له‌سوره‌تی ئەحزابیشدا خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكُفْرِينَ وَأَعَدَّ

لَهُمْ سَعِيرًا﴾ (٦٤) ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ الأحزاب: ٦٤ - ٦٥

واته ﴿به‌راستی ئەو خوايه نه‌فرینی له‌ بێ پرواکان کردووه و له‌ره‌حه‌تی خوای دووری خستونه‌ته‌وه ناگرێکی هه‌لگیرساوی زۆر سوتینه‌ریشی بۆ ناماده کردووه به‌هه‌تا هه‌تایی ده‌ییت له‌ناویدا ب‌مینه‌وه﴾.

له‌ سوره‌تی جیندا خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، فَإِنَّ لَهُ نَارَ

جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ (٢٢) ﴿الجن: ٢٣ واته ﴿وه‌ئوه‌ی له‌فه‌رمانی خواو

په‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی صلی الله علیه وعلی آله وسلم سه‌رپه‌نجی بکات به‌لادان له‌ ته‌وحید و شه‌ریعه‌تی خوا ئەوا بی‌گومان ناگری دۆزه‌خ بۆ ئەوه و به‌هه‌تا هه‌تایی تیایدا ده‌مینه‌وه﴾.

وه‌خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ﴾ (٧٤) ﴿لَا يُفْتَرُ

عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ (٧٥) ﴿الزخرف: ٧٤ - ٧٥ واته ﴿بی‌گومان تاوانباران به‌شیرک و

کوفر له‌سزای دۆزه‌خدان به‌هه‌میشه‌ی، هه‌رگیز لیاننا بریت و سوک نا‌کریت، ئەوان له‌و سزایه‌دا بێ ئومیدن﴾.

﴿شوتنی بههشت و دۆزه خ﴾

بههشت له بهرترین بهرزیه کاندایه له بهر فەرمووده که‌ی خوای گه‌وره : ﴿كَلَّا إِنَّ
كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عَلَيِّنَ ﴿١٨﴾﴾ المطففين: ۱۸ واته ﴿ناگادار بن ! که کارنامه‌ی چاکان
له جیگایه کی زۆر بهرزو بلندایه له بههشتدا﴾.

وه له بهر فەرمايشته که‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم
که‌ده فەرموویت ﴿فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اَكْتُبُوا كِتَابَ عَبْدِي فِي عَلَيِّنَ وَأَعِيدُوهُ إِلَى
الْأَرْضِ﴾^۱ واته ﴿پاشان خوای بهرزو به‌پێژ ده‌فەرمووی: کارنامه‌ی بهنده که‌م
له بهرترین شوتنی بههشتدا بنووسن و بیکێر نه‌وه بۆ زه‌وی﴾.

وه دۆزه‌خیش له‌نزمترین شویندایه له بهر فەرمووده که‌ی خوای گه‌وره : ﴿كَلَّا إِنَّ
كِتَابَ الْفَجَّارِ لَفِي سِجِّينَ ﴿٧﴾﴾ المطففين: ۷ واته ﴿نه‌خێر، به‌راستی کارنامه‌ی به‌دکاران
له جیگایه کی زۆر ته‌نگ و قوڵی دۆزه‌خدايه پێی ده‌لێن ((سِجِّينَ))﴾.

وه له بهر فەرمايشته که‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم
که‌ده فەرموویت ﴿فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اَكْتُبُوا كِتَابَهُ فِي سِجِّينَ فِي الْأَرْضِ السُّفْلَى﴾^۲
واته ﴿پاشان خوای بهرزو به‌پێژ ده‌فەرمووی: کارنامه که‌ی له ((سِجِّينَ)) دا
بنووسن له‌نزمترین شوتنی زه‌ويدا﴾.

۱ حديث صحيح : أخرجه أحمد في المسند (٤ / ٢٨٧ ، ٢٨٨ ، ٢٩٥ ، ٢٩٧) ، وأبو داود (٤٧٥٣) . وقد ساقه الألباني رحمه الله سياقاً واحداً ضمّاً إليه جميع الزوائد والفوائد التي وردت في شيء من طرقه الثابتة فليراجع .

قال الحافظ في الفتح (٣ / ٢٨٢) : ((وهو أتم الأحاديث سياقاً)) أ . هـ .

۲ هه‌مان ته‌خه‌ریجی سه‌ره‌وه‌یه .

﴿تعلي بههشت و تعلي دوزه خ﴾

تهلی بههشت هموو باوه داریکی له خواتر سه له بهرتهوهی تهوان دزستی خوان
خوای گهوره له باره ی بههشتهوه که ده فهرموویت:

﴿أَعَدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿۱۳۳﴾﴾ آل عمران: ۱۳۳ واته ﴿ناماده کراوه بو له خواتر سان﴾.

وه ده فهرموویت: ﴿أَعَدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ﴾ الحديد: ۲۱

واته ﴿بههشت ناماده کراوه بو تهوانه ی باوه ریان به خواو پیغمبهری خوا صلی الله
عليه وعلى آله وسلم هیناوه﴾.

تهلی ناگرو دوزه خ هموو بیواوه پرو نه گبه تیکه وه له باره ی ناگرو دوزه خوه

ده فهرموویت: ﴿أَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿۲۱﴾﴾ البقرة: ۲۴ واته ﴿ناماده کراوه بو بیواوه ران﴾.

ده فهرموویت: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فِي النَّارِ﴾ هود: ۱۰۶ واته ﴿جائه وانسه ی

به دبهخت و لارولاسارن له ناگردان﴾.

﴿يُؤْتَى بِالْمَوْتِ فِي صُورَةٍ كَبَشٍ أَمْلَحَ، فَيُذَبِّحُ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، ثُمَّ يُقَالُ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ وَلَا مَوْتَ، وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ وَلَا مَوْتَ.﴾

وہاوەرمان وایە کەمردن دەھێنرێت لەسەر شیوەی بەرانیکی ڕەش و سپی جا سەردەبردێت لە نیوان بەهەشت و دۆزەخدا، پاشان دەوترێت : ئەى ئەھلى بەهەشت نەمرى بۆئێوەیە و چیتێ مردن نەما، و ئەئى ئەھلى دۆزەخ نەمرى بۆئێوەیە و چیتێ مردن نەما.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿سەرپرینی مردن﴾

مردن نەمانی ژيانەو ھەموو نەفس و کەسێک مردن دەچێژێت و ئەو ھەش کارێکی واتایی ﴿معنوی﴾ و نادیارە و بەچاو نابینرێت و بەلام خوای گەورە دەیکاتە شتیکی بینراو و بەرجەستە وە سەردەبردێت لەنیوان بەهەشت و دۆزەخدا لەبەر فرمودە کەى ئەبى سەعیدى خودرى پەزای خوای لى بێت کە پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفرەمووێت ﴿يُؤْتَى بِالْمَوْتِ كَهَيْئَةِ كَبَشٍ أَمْلَحَ فَيُنَادِي مُنَادٍ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ فَيَشْرَبُونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَاهُ ثُمَّ يُنَادِي يَا أَهْلَ النَّارِ فَيَشْرَبُونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَاهُ فَيُذَبِّحُ ثُمَّ يَقُولُ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَأَنذَرَهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ﴿٣٩﴾ مريم: ٣٩

واتە ﴿مردن دەھێنرێت لەسەر شیوەی بەرانیکی ڕەش و سپیدا جا بانگدەریک بانگ دەکات و دەلێت : ئەى ئەھلى بەهەشت جائەوانیش سەربەرز دەکەنەو و تەماشای دەکەن، پێیان دەلێت : ئایە ئەمە دەناسنەو ؟ ئەوانیش دەلێن : بەلێ، ئەو ھەردوێ،

هه موويان بينويانه، پاشان بانگ ده کات، ئهي ئههلي ئاگر : جائه وانيش
سهر بهر زده که نه وه و تهماشا ده کهن، پييان ده لئيت : ئايه ئههه دهناسنه وه ؟ ئه وانيش
ده لئين : به لئ، ئه وه مردنه، هه موويان بينويانه پاشا بهرانه که که مردنه سهر ده بر دريت،
پاشان ده لئيت : ئهي ئههلي بهههشت نه مري بوئيوهيه و چيتر مردن نه ما، وه ئهي ئههلي
دوزه خ نه مري بوئيوهيه و چيتر مردن نه ما ﴿﴾.

پاشان ئه وه ئايه ته ي خوئينده وه : ﴿لەرۆژی ئاهو نالەو خەم و خەفەت و پەشیمانی
(يَوْمَ الْحَسْرَةِ)) ئاگاداريان بکهو بيان تر سينه ئه وه کاته له لايه ن خواي پهروه رد گاره وه
بريار ده دريت که دهسته يه ک بو بهههشت و دهسته يه کيش بو دوزه خ په وانه بکړين،
که چي ئه وانه هيشتا له غه فله تدان و به خويان نه زانيوه پروا و ددان به زيندوو بوونه وه و
پاداشت و توله شدا نانين ﴿﴾.

پيشهوا بوخاري له ته فسيري ئه م ئايه ته دا هيناويه تي ^۱، وه هاوشيوه ي ئه وه يشي
له سيفه تي بهههشت و دوزه خدا له فهرمووده که ي عبدالله ي کوري عومهر په زاي خويان
لي بيت به مه رفوع ي رپوايه ت کردوه .

۱ البخاري : كتاب التفسير من سورة مريم : باب ﴿وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ﴾ مريم:

۳۹ ((۴۷۳۰)).

مافه کانی پیغمبەری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم و هاوێله کانی

﴿وَمُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - خَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَسَيِّدُ الْمُرْسَلِينَ، لَا يَصْحُحُ إِيمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يُؤْمِنَ بِرِسَالَتِهِ، وَيَشْهَدَ بِنَبَوْتِهِ، وَلَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ فِي الْقِيَامَةِ، إِلَّا بِشَفَاعَتِهِ، وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أُمَّةٌ إِلَّا بَعْدَ دُخُولِ أُمَّتِهِ.﴾

وہاوەرمان وایە محمد پیغمبەری خوا یە صلی الله علیه وعلی آله وسلم کۆتایی پیغمبەرانی سەلامی خویان لێ بێت گەورە ی نێردراوانە، باوەری هیچ بەندەیک راست و تەواو نیە تا باوەر دێت بە پەیامە کە ی وە شاهییدی دەدات بە پیغمبەرایەتیە کە ی، وە دادوەری ناکریت لە نیوان خەڵکیدا لە رۆژی دوایدا تەنها بەتاکاردنی ئەو نەبیت، وە هیچ ئومەتیکیش ناچیت بەهەشتەو تەنها دوا ی چوونە ژوورەو ی ئومەتە کە ی ئەو نەبیت .

﴿صَاحِبُ لِوَاءِ الْحَمْدِ وَالْمَقَامِ الْحَمُودِ وَالْحَوْضِ الْمُرُودِ، وَهُوَ إِمَامُ النَّبِيِّينَ، وَخَطِيبُهُمْ، وَصَاحِبُ شَفَاعَتِهِمْ.﴾

خاوەنی ئالای سوپاس و ستایشە وەخاوەنی ﴿المقام الحمود﴾ ه کەئەو شوین وەستانە یە سوپاسکراوە کەئەو هەش پلە یەکی زۆر بەرزە، و ئەو حەوزە ی کە خەڵکی دێنە سەری، وە هەر ئەو پێشەوای پیغمبەرانی سەلامی خویان لێ بێت وە ووتار بیژانیە وە خاوەنی تاکاردنیانە کە شەفاعەتی ﴿العظمی﴾ یە ، ئومەتە کە ی باشرینی ئومەتەکانە وە هاوێله کانی باشرینی هاوێلانی پیغمبەرانی سەلامی خویان لێ بێت.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

باشترین بەدیھتێراو لای خوای گەورە پیغەمبەرانی سەلامی خویان لی بیټ ئەوانە‌ی پەرتووکی ئاسمانی تایبەت بەخویان بۆ ھاتووە دوا‌ی ئەوان ئەو پیغەمبەرانی پەرتووکی ئاسمانیان بۆ ئەھاتووە و لەسەر پەرتووکی پیغەمبەرە کە‌ی پیشخۆ‌ی یان ھاوڕێ‌ی خۆ‌ی بانگەواز بۆ لای خوای گەورە دەکات پاش ئەوان راستگۆکان پاشان شەھیدەکان پاشان چاکەکان، وەبێگومان خوای گەورە باسی ئەم چێنانە‌ی کردووە لە قورئانە کە‌یدا ھەرۆھ کو دەفەر موویت : ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾ ﴿النساء: ٦٩﴾ واتە ھەر کەسیکیش گۆڕپرایەلی خواو ئەم پیغەمبەرە‌ی صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم بکات ئەوا دەبیټە ھاوڕێ‌ی ئەو کەسانە کە خوا چاکەو بەھرە‌ی خۆ‌ی بەسەردا ڕشتووون واتە لەسەر ڕێگە‌ی ئەوان دەبن لەدوونیاو دوا‌ڕۆژدا لە پیغەمبەرانی سەلامی خویان لی بیټ و راستگۆیان و شەھیدانی ڕێگە‌ی خوا و صالحان و کارچاکان دیارە ئەمانە چ ھاودەم و ھاوڕێ‌یەکی چاک و بێ وینەن .

وہ باشترین پیغەمبەرانی ئەوانەن کە ﴿أولو العزم﴾ ن کە ئەوانیش پینج پیغەمبەرن سەلامی خویان لی بیټ : ﴿نوح، ئیبراھیم، موسا، عیسا، وە موحەممەدە باشترین صەلات و سەلامی خوالەسەر ھەرھەموویان بیټ﴾ .

وەبێگومان خوای گەورە لە دوو شوینی سورەتی ئەحزابدا باسی کردوون:

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾ ﴿الأحزاب: ٧﴾

واتە ئەو کاتە وەبیر بیټە کە ئیمە پەیمانمان لە پیغەمبەرانی پیش تۆ وەرگرت کە: ھەلسن بەئەرکی سەرشارنی خویان و بەباشی بەرنامە کە‌ی خوا ڕابگەینەن، وە بەتایبەتی لە تۆ ئە‌ی محمد صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم وە لە نوح و ئیبراھیم و موسا و عیسا کۆری مەریەم سەلامی خویان لەسەر بیټ، وەبۆ ئەمەش پەیمانکی پتەوو توندو

مه‌حکه‌ممان لێ وه‌رگرتن، دیاره‌ په‌یمانی پێغه‌مبه‌ران سه‌لامی خوایان لێ بیت له‌په‌یمانی خه‌لکانی تر گرنه‌گه‌ره .

وه‌له‌ سوهره‌تی شورادا : ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى﴾ الشوری: ۱۳

واته‌ ﴿هه‌رئهو‌ دین و ئایه‌ی به‌ نوح و ئیبراهیم و موسا و عیسی‌﴾ ﴿أولو‌ العزم﴾ و لیبراو نه‌به‌زاومان سپارد، کردمانه‌ دین و ئاین بو‌ ئیوه‌ش نه‌ی ئومه‌تی ئیسلام ﴿. وه‌باشترینیان و گه‌وره‌ترینیان موحه‌مه‌ده‌ صلی الله علیه وعلی آله وسلم له‌بهر فهرمایشته‌ که‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که‌ده‌فه‌رموویت : ﴿أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ متفق علیه ^۱ واته‌ ﴿من گه‌وره‌ی خه‌لکم له‌روژی دوایدا^۲﴾

۱ البخاري : كتاب التفسير من سورة بني إسرائيل : باب : ﴿ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُمْ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا﴾ ﴿الإسراء: ۳﴾ ((۴۷۱۲)) .

ومسلم : كتاب الإيمان : باب أنى أهل الجنة منزلة فيها (۱۹۴)(۳۲۷) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه .
^۲ ئەمه‌ به‌شیکه‌ له‌فه‌رمووده‌یه‌کی درێژ که‌هه‌ریه‌که‌ له‌ پێشه‌وايان بوخاری موسلیم رپوايه‌تی ده‌که‌ن له‌باره‌ی شه‌فاعه‌تی پێغه‌مبه‌ری خواوه‌ صلی الله علیه وعلی آله وسلم وه‌پێویسته‌ ئیمه‌ی شوێنکه‌وتوانی راسته‌قینه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم شاره‌زای فه‌رموده‌کانی بین، به‌تایه‌یه‌تی ئەم فه‌رموده‌ که‌باسی شه‌فاعه‌ت ده‌کات تا له‌که‌سانیکه‌وه‌ نه‌ییه‌ستین شه‌ریک بو‌ خوا بپار ده‌ده‌ن و هاوار ده‌که‌نه‌ غه‌یری خواو ناوا فه‌رمووده‌ی راست و دروست ده‌که‌نه‌ به‌لگه‌ که‌له‌راستیدا به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ریان نه‌ک به‌لگه‌ بیت بو‌یان جابۆنه‌وه‌ی له‌که‌سانیکه‌وه‌ شاره‌زا نه‌بین پێویسته‌ خو‌مان باسی بکه‌ین، فه‌رموده‌که‌ش هه‌رهمووی به‌ه شێره‌یه‌یه‌ :

صحيحی موسلیم : باب أدنى أهل الجنة منزلة فيها.

۵۰۱ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ لُمَيْرٍ - وَاتَّفَقَا فِي سِيَاقِ الْحَدِيثِ إِلَّا مَا يَزِيدُ أَحَدُهُمَا مِنَ الْخَرْفِ بَعْدَ الْخَرْفِ - قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَرٍ حَدَّثَنَا أَبُو حَيَّانَ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ أَتَى رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَوْمًا بِلَحْمٍ فَرَفَعَ إِلَيْهِ الدَّرَاغَ وَكَانَتْ تُعْجِبُهُ فَتَهَسَّ مِنْهَا تَهَسُّةً فَقَالَ « أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهَلْ تَذَرُونَ بِي ذَلِكَ يَجْمَعُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَيَسْمِعُهُمُ الدَّاعِيَ وَيَنْفَذُهُمُ الْبَصَرَ وَتَدْنُو الشَّمْسُ فَيَبْلُغُ النَّاسُ مِنَ الْغَمِّ وَالْكَرْبِ مَا لَا يَطِيقُونَ وَمَا لَا يَحْتَمِلُونَ فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ أَلَا تَرَوْنَ مَا أَنْتُمْ فِيهِ أَلَا تَرَوْنَ مَا قَدْ بَلَغَكُمْ أَلَا تَنْظُرُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ أَتَاوْا آدَمَ. فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ يَا آدَمُ أَنْتَ أَبُو الْبَشَرِ خَلَقَكَ اللَّهُ بِسَدِّهِ وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَدْ بَلَغْنَا فَيَقُولُ آدَمُ إِنَّ رَبِّي غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَإِنَّ نَهَائِي عَنِ الشَّجَرَةِ

وه بهلنگهش بُو نهوه نويزِ گردنيانه له پشتيه وه له شهوي ميعراجدا وه جگه له وهش له بهلنگه كان .

پاشان ئبراهيم چونكه نهو باوڪي پتغمبه رانه سهلامي خويان لي بيت وه گهله كهيشي بنچينه ي گهله كانه پاشان موسا له بهر نه وه ي پتغمبه راني نهوه كاني ئيسرائيله وه شهريعه ته كه ي نهو بنچينه ي شهريعه ته كانيانه پاشان نوح وه عيسا ناتوان ريت گه وره ي به كيكيكيان بدريت به سهر نهوي ترياندا له بهر نه وه ي ههر كاميان پلهو پايه ي خوي ههيه .

فَعَصَيْتُهُ نَفْسِي نَفْسِي اَذْهَبُوا اِلَى غَيْرِي اَذْهَبُوا اِلَى نُوْحٍ. فَيَأْتُونَ نُوْحًا فَيَقُولُونَ يَا نُوْحُ اَلَيْتَ اَوَّلَ الرُّسُلِ اِلَى اَرْضٍ وَسَمَّاكَ اللّٰهُ عَبْدًا شَكُورًا اَشْفَعْنَا اِلَى رَبِّكَ اَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيْهِ اَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا فَيَقُولُ لَهُمْ اِنَّ رَبِّيْ قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَّمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلُهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلُهُ وَاِنَّهُ قَدْ كَانَتْ لِيْ دَعْوَةٌ دَعَوْتُ بِهَا عَلٰى قَوْمِيْ نَفْسِي نَفْسِي اَذْهَبُوا اِلَى اِبْرَاهِيْمَ - صلى الله عليه وسلم -.

فَيَأْتُونَ اِبْرَاهِيْمَ فَيَقُولُونَ اَلَيْتَ نَبِيَّ اللّٰهِ وَخَلِيْلَهُ مِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ اَشْفَعْنَا اِلَى رَبِّكَ اَلَا تَرَى اِلَى مَا نَحْنُ فِيْهِ اَلَا تَرَى اِلَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا فَيَقُولُ لَهُمْ اِبْرَاهِيْمُ اِنَّ رَبِّيْ قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَّمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلُهُ وَلَا يَغْضَبُ بَعْدَهُ مِثْلُهُ. وَذَكَرَ كَذَبَاتِهِ نَفْسِي نَفْسِي اَذْهَبُوا اِلَى غَيْرِيْ اَذْهَبُوا اِلَى مُوسٰى. فَيَأْتُونَ مُوسٰى - صلى الله عليه وسلم - فَيَقُولُونَ يَا مُوسٰى اَلَيْتَ رَسُوْلَ اللّٰهِ فَضَّلَكَ اللّٰهُ بِرِسَالَاتِهِ وَبِتَكْلِيْمِهِ عَلٰى النَّاسِ اَشْفَعْنَا اِلَى رَبِّكَ اَلَا تَرَى اِلَى مَا نَحْنُ فِيْهِ اَلَا تَرَى اِلَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا فَيَقُولُ لَهُمْ مُوسٰى - صلى الله عليه وسلم - اِنَّ رَبِّيْ قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَّمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلُهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلُهُ وَاِنِّيْ قَتَلْتُ نَفْسًا لَّمْ اُؤْمَرْ بِقَتْلِهَا نَفْسِي نَفْسِي اَذْهَبُوا اِلَى عِيْسٰى - صلى الله عليه وسلم - فَيَأْتُونَ عِيْسٰى فَيَقُولُونَ يَا عِيْسٰى اَلَيْتَ رَسُوْلَ اللّٰهِ وَكَلَّمْتَ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَلِمَةً مِنْهُ اَلْقَاهَا اِلَى مَرْيَمَ وَرُوْحٌ مِنْهُ فَاَشْفَعْنَا اِلَى رَبِّكَ اَلَا تَرَى اِلَى مَا نَحْنُ فِيْهِ اَلَا تَرَى اِلَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا فَيَقُولُ لَهُمْ عِيْسٰى - صلى الله عليه وسلم - اِنَّ رَبِّيْ قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَّمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلُهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلُهُ - وَلَمْ يَذْكُرْ لَهُ ذُلًّا - نَفْسِي نَفْسِي اَذْهَبُوا اِلَى غَيْرِيْ اَذْهَبُوا اِلَى مُحَمَّدٍ - صلى الله عليه وسلم - فَيَأْتُوْنِيْ فَيَقُولُونَ يَا مُحَمَّدُ اَلَيْتَ رَسُوْلَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ الْاَنْبِيَاءِ وَغَفَرَ اللّٰهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ اَشْفَعْنَا اِلَى رَبِّكَ اَلَا تَرَى اِلَى مَا نَحْنُ فِيْهِ اَلَا تَرَى اِلَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا فَالْطَّلِقُ قَاتِي تَحْتَ الْعَرْشِ فَاقْعَ سَاجِدًا لِرَبِّيْ ثُمَّ يَفْتَحُ اللّٰهُ عَلٰى وَيُلْهِمْنِيْ مِنْ مَّحَامِدِهِ وَحُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا لَّمْ يَفْتَحْهُ لِاحِدٍ قَبْلِيْ ثُمَّ يَقَالُ يَا مُحَمَّدُ اَرْفَعْ رَأْسَكَ سَلْ نَعْطُكَ اَشْفَعْنَا نَشْفَعُ. فَارْفَعْ رَأْسِيْ فَاقُولُ يَا رَبِّ اُمَّنِيْ اُمَّنِيْ. فَيَقَالُ يَا مُحَمَّدُ اَدْخِلِ الْجَنَّةَ مِنْ اَمْتِكَ مَنْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِ مِنَ الْاَبْوَابِ الْاَيْمَنِ مِنْ اَبْوَابِ الْجَنَّةِ وَهُمْ شُرَكَاءُ النَّاسِ فِيمَا سِوٰى ذَلِكَ مِنَ الْاَبْوَابِ وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ اِنَّ مَا بَيْنَ الْمِصْرَاعَيْنِ مِنَ مَصَارِيْعِ الْجَنَّةِ لَكُمْ بَيْنَ مَكَّةَ وَهَجَرَ اَوْ كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَبُصْرٰى .» ﴿وه رگير﴾.

﴿تايه ٽهندي به ڪاڻي پڻه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى اله وسلم﴾

پڻه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى اله وسلم خاوه ٿي ڪڙمه ٿيڪ تايه ٽهندي به ٿيمش له سهر نه وهی دانهي باسي ڪردوه قسه ده ڪهين، له وانه :

۱- ڪڙتاي پڻه مبهراڻه سهلامی خوايان ٿي بيت : له بهر فهرمودهي خواي گهوره

که ده فهرمويت : ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَرُ النَّبِيِّينَ﴾ الأحزاب: ۴۰ واته ﴿محمد صلي الله عليه وعلى اله وسلم باو ڪي هيچ

پياو ٿيڪان نيه به ٿيڪو نهو پڻه مبهري خوايهو ڪڙتاي پڻه مبهراڻه سهلامی خوايان ٿي بيت﴾

۲- گهورهي نيڙدرا وانه له بهر فهرمايشته ڪهي پڻه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى

آله وسلم که ده فهرمويت : ﴿أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ متفق عليه ۱ واته ﴿من گهورهي خهلڪم له رڙي دوايدا﴾.

۳- وه باوهري هيچ بنده يه ڪ ته واهو نابيت تا باوه به پيامه ڪهي ديتيت له بهر

فهرمودهي خواي گهوره که ده فهرمويت : ﴿فَلَا وَرَيْكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ

فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ﴾ النساء: ۶۵ واته ﴿سو ٿيند بيت به پهرور دگارت نهی پڻه مبهري

صلي الله عليه وعلى آله وسلم نابنه باوه ردار تا بزيه ڪلاي ڪردنه وهی ڪيشه ڪاڻي

نيوانيان تو ده ڪنه داوه ﴿تايه ته که وه جگه له ویش له پڻه مبهراڻ سهلامی خوايان ٿي

بيت ده نيڙدرين بڙاي ڪڙمه ٿه نه ته وه يه ڪي ديار يڪراو ههريه ڪهو بڙاي نه ته وهی خوی .

۴- وه دادوهري ناڪريت له نيوان خهلڪديدا له رڙي دوايدا تنها به ٿا ڪردني نهو

نه بيت وه به ٿيگهي نه وه له باسي ٿا ڪردندا باسڪرا.

۱ البخاري : كتاب التفسير من سورة بني إسرائيل : باب : ﴿ذَرِيَّةَ مَن حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ

عَبْدًا شَكُورًا﴾ الإسراء: ۳ ((۴۷۱۲)) .

ومسلم : كتاب الإيمان : باب أنى أهل الجنة منزلة فيها (۱۹۴) (۳۲۷) من حديث أبي هريرة رضي

الله عنه .

۵- نومته کهي پيش هموو نومته کهان ده کهون له چوونه ناو بههشت له بهر گشته تي فهرمايشته کهي پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم که ده فهرمو ویت: ﴿نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾^۱ متفق عليه.

واته ﴿يُئِمُّهُ دَوَابِنُ نَهْتِهِ وَهِنُ كِه هاتووين به لّام له پيش هموو دروستکراوه کانداه لهر وړي قيامه تدا دادوهری ده کرين له نيوانياندا﴾.

۶- خاوه ني نالای سوپاس و ستايشه پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم هه لیده گريت له وړي دوايدا وه سوپاسگوزارانش له ژړيدا ده بن له بهر فهرمو وده کهي نه بي سه عیدی خودري ره زای خواي لی بیت که پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فهرمو ویت ﴿أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ وَيَدِي لَوَاءِ الْحَمْدِ وَلَا فَخْرَ وَمَا مِنْ نَبِيٍّ يَوْمُنَا آدَمَ فَمَنْ سِوَاهُ إِلَّا تَحْتَ لِوَانِي وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ وَلَا فَخْرَ﴾^۲ رواه الترمذي وقد روى الأولى والأخيرة مسلم.

واته ﴿من گهوره ی کوراني ناده م له وړي قيامه تدا به بي شانازي کړدن، وه به ده ست منه وه به نالای سوپاس و پيترانين به بي شانازي کړدن، وه هيچ پيغه مبهري کيش له وړ وده دانيه چ ناده م و وه جگه له ناده ميش﴾ واته هموو پيغه مبهريان سه لامی خويان لی بیت ﴿

۱ الحديث بهذا اللفظ : عند مسلم كتاب الجمعة : باب هداية هذه الأمة ليوم الجمعة (۸۵۶) (۲۲) من حديث أبي هريرة وحذيفة رضي الله عنهما ولفظه عند البخاري (۸۷۶) ومسلم (۸۵۵) (۲۱) : ((نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَبْدَأُهُمْ أَوْتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلَنَا)) من حديث أبي هريرة.

۲ حديث صحيح : الترمذي (۳۱۴۸) (۳۶۱۵) وقال : ﴿حسن صحيح﴾ وأيضاً ابن ماجه (۴۳۰۸) من حديث أبي سعيد الخدري رضي الله عنه وصححه الألباني في الصحيحة (۱۵۷۱) وأما رواية مسلم فمن حديث أبي هريرة : كتاب الفضائل : باب تفضيل نبينا صلى الله عليه وعلى آله وسلم على جميع الخلائق (۲۲۷۸) (۳) .

بلفظ ﴿أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مَشْفَعٍ﴾.

ټيلا له ژړ نالاکه ی مندا ده بن، و همن یه کهم که سیکم زه ویم بوله ت ده کریت و دیمه ده روه به ی شانازیکردن ﴿﴾.

٧- خاوه نی ﴿المقام المحمود﴾ ه واته نهو کاره ی دروستکارو دروستکراوی له سهر سوپاسی ده کریت له بهر فهرمووده ی خوا ی گه وره که ده فهرمویت : ﴿عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾ (٧٩) ﴿الإسراء: ٧٩ واته ﴿به هیوای نهو ی په روه ردگارت بتیژیته شوین و جیگاهه کی په سهندو به ریزه وه ﴿مَقَامًا مَحْمُودًا﴾ پشینان و پاشینانیش سوپاست بکه ن ﴿﴾.

وه نهو شوینه نهو هیه که دیته جی به هو ی گه وریه تی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم له روژی قیامه تدا هه رله شه فاعه تکردن و جگه له وهش .

٨- خاوه نی نهو چهوزهیه که خه لکی دینه سهری وه مبهست لی چهوزیکی گه وریه که زور خه لک دینه سهری به لام هه ر چهوزیکی ناسایی بیت؟ نه خیر چونکه بیگومان باسکرا که بو هه مو پیغه مبهریک چهوزیکی تاییه ت به خو ی هیه .

٩- پیشه وای پیغه مبهرا نه .

١٠- ووتار بیژانه .

١١- وه خاوه نی شه فاعه تیانه ﴿واته له بری هه ره موویان تکاده کات﴾ .

له بهر فهرماشته که ی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که ده فهرمویت : ﴿إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ كُنْتُ إِمَامَ النَّبِيِّنَ وَخَطِيْبَهُمْ وَصَاحِبَ شَفَاعَتِهِمْ غَيْرَ فَخْرٍ﴾ رواه الترمذي وحسنه ^١.

١ حدیث حسن : أخرجه أحمد (١٣٧ / ٥ , ١٣٨) والترمذي (٣٦١٥) وقال: حديث حسن، وابن ماجه (٤٣١٤) والحاكم (١ / ٧١) ، (٧٨ / ٤) وقال صحيح الإسناد وأقره الذهبي وحسنه الألباني في تخريج المشكاة (٥٧٦٨) .

* قال النعلق على الطبعة السلفية ص (٢٥) : اقتصر الحديث على هؤلاء الثلاثة في طبعة دمشق سنة ١٣٣٨ وطبعة المنار سنة ١٣٤٠ . وزيد في طبعتي ١٣٥١ ، ١٣٥٥ : ﴿ثم على﴾ أ. ه .

واته ﴿كَاتِلِكَ كِه رَوژي دوايي ديت من دهمه پيشهوان پيغمبه ران وه ووتاريښيان
وه خاوهني تكا كرديان بهي شانازي كړدن﴾.

۱۲- نوممه ته كه ي پيغمبه رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم باشترين نوممه ته
له بهر فهرمووده ي خواي گه وړه كه ده فهرموويت : ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾
آل عمران: ۱۱۰ واته ﴿نپوه باشترين نوممه تيكن دهره يتراييتن بو خه لكى﴾.

به لام هه رچي دهر باره ي فهرمووده كه ي خواي گه وړه يه كه ده فهرموويت : ﴿يَبْنَى
إِسْرَءِيلَ أَذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ البقرة: ۴۷

واته ﴿نه ي نه وه ي ئيسرائيل ! نه و نازو نيعمه ت و چاكانه تان له بير بيت من رستم
به سهرتاند ا و پيمدان هه تا هميشه بو من سوياسگوزارو ملكه چ بن، نه ي له بير تانه له چاو
خه لكاي سهرده مي خوتاندا چون فزل و ريزم له نپوه نا﴾.

جامه به ست به ﴿وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ سهرده مي خويانه .

← وأفضل أمته أبو بكر الصديق، ثم عمر الفاروق، ثم عثمان ذو النورين، ثم علي المرتضى - رضي الله عنهم - أجمعين. لما روى عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال: كنا نقول والني - صلى الله عليه وسلم - حي: أفضل هذه الأمة بعد نبيها أبو بكر، ثم عمر، ثم عثمان، ثم علي فيبلغ ذلك النبي - صلى الله عليه وسلم - فلا ينكره. باشرتني ثومته كهيشي نه بوبه كرى صديقه پاشان عومهرى فاروقه پاشان عوسمانى زينورهينه پاشان على مورتهزايه رهزاي خوا لهه موويان بيت، له بهرئوهى كه عبدالله ى كورى عومهر رهزاي خوا له خوي و باوكى بيت ده بگيرتتهوه ده فهرموويت : ئيمه له كاتيكدا يتغمبهرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم زيندرو بوو ده مانوت باشرتني ثم ثومته له دواى يتغمبهره كهى صلى الله عليه وعلى آله وسلم نه بوبه كره پاشان عومهر پاشان عوسمان پاشان على رهزاي خوا لهه موويان بيت جائه وقسه بهى ئيمه ده گيشتهوه به يتغمبهرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم نهوئيش ئينكارى نه ده كرد واته بيدهنگ ده بوو لى^١.

→ وصحت الرواية عن علي - رضي الله عنه - أنه قال: خير هذه الأمة بعد نبيها أبو بكر ثم عمر ولو شئت لسميت الثالث.

وه به صهحي ريوايه تكراره له يتشهوا عهليهوه رهزاي خواى لى بيت كه فهرموويه تى ﴿چا كرتني ثم ثومته له دواى يتغمبهره كهى صلى الله عليه وعلى آله وسلم نه بوبه كره پاشان عومهر، وه نه گهر بهوئيت نهوا ناوى سيهه ميش ديم﴾^٢.

١ البخاري: كتاب فضائل الصحابة : باب فضل أبي بكر بعد النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم (٣٦٥٥) وفي لفظ للبخاري (٣٦٩٧) : ﴿كنا في زمن النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم لا نعدل بأبي بكر أحداً ثم عمر ثم عثمان ثم نترك أصحاب النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم لانفاضل بينهم﴾.

٢ أثر صحيح : أخرجه الإمام أحمد في مسنده (١/ ١٠٦، ١١٠) وابنه عبدالله في زوائده (١/ ١٠٦، ١١٠، ١٢٧)، وأحمد في فضائل الصحابة (٣٩٧) بأسانيد صحيحة زحسنة زكذا أخرجه ابن أبي عاصم في كتاب السنة (١٢٠١) وصححه الألباني في تخريج السنة (٥٧٠/ ٢).

﴿ وروى أبو الدرداء عن النبي - صلى الله عليه وسلم - أنه قال «مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ وَلَا غَرَبَتْ بَعْدَ التَّيِّينِ وَالْمُرْسَلِينَ عَلَى أَفْضَلٍ مِنْ أَبِي بَكْرٍ».

وه نهو دهر داء له پښغه مبهري خواوه صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده يگړي ته وه که فرمويده تي ﴿ مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ وَلَا غَرَبَتْ بَعْدَ التَّيِّينِ وَالْمُرْسَلِينَ عَلَى أَفْضَلٍ مِنْ أَبِي بَكْرٍ ﴾^۱ واته ﴿هيچ کاتيک خوره هلته هاتووه و هيچ کاتيکيش ناوانه بووه له دواي پښغه مبهران و نيژدراوان له سهر که سيک باشي بيت له پښهوا نه بوبه کر﴾.

﴿ وَهُوَ أَحَقُّ خَلْقِ اللَّهِ بِالْخِلَافَةِ بَعْدَ النَّبِيِّ - صلى الله عليه وسلم - لِفَضْلِهِ وَسَابِقَتِهِ، وَتَقْدِيمِ النَّبِيِّ - صلى الله عليه وسلم - له في الصَّلَاةِ عَلَى جَمِيعِ الصَّحَابَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ ، وَاجْمَاعِ الصَّحَابَةِ عَلَى تَقْدِيمِهِ وَمُبَايَعَتِهِ، وَلَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَجْمَعَهُمْ عَلَى ضَلَالَةٍ.

وه نهو شايبه ترين دروست کراوي خوايه به جينشيني له دواي پښغه مبهري خواوه صلى الله عليه وعلى آله وسلم له بهر گه وره يه تيه که ي وه له بهر پښينه به تي له ئيسلامدا وه له بهر پښخستنې له لايه ن پښغه مبهري خواوه صلى الله عليه وعلى آله وسلم له نوژدا و به سهر هم مو هاوه لاند او وه له بهر کډه ننگي هاوه لان له سهر پښخستنې و به يعهت پښداني، وه خواي په روه ردگار ناگو نجيت نهو هاوه له بهر پښانه کوبکاته وه له سهر گومراي ((چونکه هم مو هاوه لان به کدننگ بوون له سهر داناني پښهوا نه بوبه کر به گه وره و جينشين - وه رگير))﴿.

۱ إسناده ضعيف : أخرجه الإمام أحمد في فضائل الصحابة (۱۳۵) وابن أبي عاصم في السنة (۱۲۲۴) وأبو نعيم (۳/۳۲۵) من حديث أبي الدرداء بإسنادٍ ضعيف فيه عن عنه بقية وعن عنه ابن جريج وهما مدلسان وكذا ذكره الهيثمي في المجمع (۹/ ۴۴) من حديث أبي الدرداء وعزاه الطبراني إلى الطبراني في الكبير وقال وفيه بقية وهو مدلس وبقية رجاله وثقوا.

وكذا وفيه عبد الله بن سفيان الخزازي الواسطي قال العقيلي لا يتابع على حديثه وراجع التعليق علة الأثر في تخريج فضائل الصحابة للإمام أحمد بتحقيق وصي الله بن محمد بن عباس (۱/ ۱۵۲، ۱۵۳).

﴿ ثم مِنْ بعده عمرُ - رضي الله عنه - لفضله وعَهْدِ أَبِي بكرٍ إليه. پاشان له دواى نهُو پيشهوا عومەر رهزای خواى لى بَيْتِ له بهر گهوره يه تيه كهى و گفتى پيشهوا نه بو به كرىش بوى .

﴿ ثم عثمانُ - رضي الله عنه - لتقديم أهلِ الشورى له. پاشان پيشهوا عوسمان رهزای خواى لى بَيْتِ له بهر پيشخستنى له لايه ن شور او ه. ثم عليٌّ - رضي الله عنه - لفضله، وإجماع أهلِ عصره عليه. پاشان پيشهوا عهلى رهزای خواى لى بَيْتِ له بهر گهوره يه تيه كهى وه كۆدهنگى خه لكى سه رده مى خوى له سه ر دانانى وه ك جينشين.

﴿ وهؤلاء الخلفاء الراشدون المهديون الذين قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فيهم «عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي، عَصُوا عَلَيْهَا بِالتَّوَّاجِدِ»^۱. وه نهوانه خهليفه ي پراشيدو رينمويى كراوان نهوانه ي پيغمبه رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده ر باره يان ده فهرموويّت ﴿ ده ست بهر يوشويى من و جينشيه پينگه يشتو و رينويكراوه كانى منه وه بگرن له دواى من، به خريكانتان توند قه يى پيدا بكن ﴾.

۱ فهرمووده يه كى صهحيه :

پيشهوا نه حده به موسنه ددا به ژماره (۱۲۶، ۱۲۷/۴) رپوايه تى كردووه .
 وه نه بوداوديش له كتاب السنة : باب في لزوم السنة به ژماره (۴۶۰۷) رپوايه تى كردووه .
 وه ترميزش له كتاب العلم : باب ماجاء في الأخذ بالسنة وإجتنب البدعة به ژماره (۲۶۷۶) .
 وه نيين و ماجمش له پيشه كيدا : باب إتياع السنة الخلفاء الراشدين المهديين به ژماره (۴۲، ۴۳) رپوايه تى كردووه، وه الدارمي (۴۴ / ۱)، وغبن حبان (۱۰۲ - الموارد)، و الحاكم (۹۷ / ۱) وغبن أبي عاصم في السنة (ص ۱۷ : ۳۰، ۲۹، ۲۰)، و البيهقي في دلائل النبوة (۵۴۱ / ۶) و ابن عبد البر في جامع بيان العلم وفضله (۲۲۲ : ۲۲۴ / ۱)، من حديث العرابض بن سارية أبي نجيح رضي الله عنه، وقد صححه غير واحد من أهل العلم : فقال الرمذي ﴿ حسن صحيح ﴾ و صححه الحاكم و اقره الذهبي، ونقل ابن عبد البر عن أبي بكر أحمد أحمد بن عمرو البزار قوله ﴿ حديث العرابض في الخلفاء الراشدين صحيح ثابت ﴾ ثم قال : وهو كما قال، و صححه شيخ الإسلام ابن تيمية في غير موضع (۳۰۹ / ۲۰) مجموع الفتاوى وفي اقتضاء الصراط المستقيم (۵۷۶ / ۲)، أما تصحيح الألباني الذي أشار إليه الشيخ ففي صحيح الجامع الصغير (۳۴۶ / ۲) وفي تخریج السنة لابن أبي عاصم ص (۱۷ : ۲۰)، ص (۲۹، ۳۰) .

﴿ وقال صلى الله عليه وسلم «الْخِلَافَةُ مِنْ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً»^١ فَكَانَ آخِرُهَا خِلَافَةُ عَلِيٍّ - رضي الله عنه.

و ه پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دە‌فەر‌مووێت ﴿ جێ‌نشینى دواى من سى س‌اڵه ج‌ادوا هه‌مین جێ‌نشینایه‌تى جێ‌نشینیه‌تى پێ‌شه‌وا عه‌لى بوو ڕه‌زای خواى لى بێت ﴾.

تێبینى وه‌رگێ‌تر : ئەم وته‌یه‌ی د‌انه‌ر هه‌ڵه‌یه‌ خوا ل‌ێ خوش بێت چون‌که د‌وا جێ‌نشین هه‌سه‌نى کورپی عه‌لى بوو ڕه‌زای خوا له‌هه‌ردووکیان بێت له‌به‌رئ‌هوه‌ی به‌و چ‌وار خه‌لیفه‌یه‌ ب‌یست و نۆ س‌اڵ و ش‌ه‌ش مانگ ف‌ه‌رمان‌ڕه‌وا به‌تیان ک‌رد و ش‌ه‌ش مانگه‌گه‌ی ت‌ریش له‌لایه‌ن هه‌سه‌نه‌وه‌ بوو وه‌ك مو‌ع‌ج‌یزه‌یه‌ك بۆ پێ‌غه‌مبەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كه‌ف‌ه‌رمووی خ‌یلافه‌ت د‌واى من سى س‌اڵ ده‌بێت وه‌ف‌ه‌رمووی ئەم كورپه‌ی من سه‌یده‌و خواى گه‌وره‌ له‌سه‌ر ده‌سه‌یدا ئ‌اشته‌واى ده‌خاته ئ‌یوان دوو كۆمه‌لتی گه‌وره‌ی مو‌سه‌لمانانه‌وه‌ كه‌ كۆمه‌لتی عه‌لى و كۆمه‌لتی مو‌عاویه‌ بوو ڕه‌زای خوا له‌هه‌ردووکیان بێت ئ‌ه‌وه‌بوو ئ‌ه‌و نه‌به‌رده‌ وازی له‌ جێ‌نشینى ه‌ینا بۆ مو‌عاویه‌ ڕه‌زای خوا له‌هه‌ردووکیان بێت تا ئ‌ا‌زاوه‌ له‌ ئ‌یوان مو‌سه‌لماناندا ڕوونه‌دات و ئ‌اشته‌واى له‌ ئ‌یوان مو‌سه‌لماناندا به‌ر پ‌ا‌ی‌ب‌ت ﴿ وه‌رگێ‌تر ﴾.

١ حدیث صحیح : أخرجه أبو داود (٤٦٤٦)، (٤٦٤٧)، والترمذي وحسنه، والنسائي في فضائل الصحابة (٥٥٢) والحاكم (٣ / ٧١، ١٤٥) وصححه ووافقه الذهبي . وأحمد في مسنده (٥ / ٢٢٠، ٢٢١) وفي فضائل الصحابة (٧٨٩، ٧٩٠، ١٠٢٧) وابن حبان (١٥٣٤، ١٥٣٥) وابن أبي عاصم في السنة (٢ / ٥٦٢) والطبراني في الكبير (١٣ / ١٣٦، ٦٤٤٢) والطيالسي (١١٠٧) والبيهقي في دلائل النبوة (٦ / ٣٤) من طرق عن سفينة أبي عبد الرحمن مولى رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وسلم به . وإسناده حسن وله شواهد ترفعه إلى مرتبة الصحيح لغيره ولذا صححه وقواه غير واحد من أهل العلم منهم الإمام أحمد والترمذي وابن جرير الطبري وابن أبي عاصم وابن حبان والحاكم وابن تيمية والذهبي والحاظ ابن حجر العسقلاني وراجع الصحيحة للألباني في بحث جيد (٤٥٩) للرد على من ضعف الحديث.

رافه‌ی شیخ ئیبن و عثمین

﴿فضائل الصحابة﴾

صەحابی ئەو کەسەیه کەبە پێغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم گەشتیبت و باوەری پێ هینایبت و لەسەر ئەو باوەرەش مردیبت.

وہاوەلەکانی پێغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم باشترین هاوەلی پێغه‌مبەرانی سەلامی خویان لی بێت لەبەر فەرماشتەکە ی پێغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کەدەفەرموویت : ﴿خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي﴾^١ واتە ﴿باشترینی خەڵک خەڵکی سەردەمی من ((ئەوانە ی باوەریان هیناوە – وەرگیر))﴾ فەرموودە کە پێشەوا بوخاری و جگە لەویش رێواپەتیان کردووہ.

وہ باشترینی هاوەلانی کۆچکەرانی لەبەر کۆکردنەویان لەنیوان کۆچکردن و سەرخستندا پاشان ئەنصارە واتە یاریدەدەرەکان .

وہ باشترینی کۆچکەرەکانیش هەرچوار جێنشینه رێنمویکراوە کەن کەئەوانیش ﴿ئەبوبەکر و عومەر و عوسمان و عەلی﴾.

١ البخاري : كتاب فضائل أصحاب النبي صلى الله عليه وعلى آلہ وسلم : باب فضائل أصحاب النبي صلى الله عليه وعلى آلہ وسلم (٣٦٥١).

ومسلم : كتاب فضائل الصحابة : باب فضل الصحابة ثم الذين يلونهم .. (٢٥٣٢) (٢١٢) من حديث ابن مسعود رضي الله عنه وفي الباب عن عمران بن حصين : عند البخاري (٢٥٦١) (٣٦٥٠) (٦٤٣٨) (٦٦٩٥) ومسلم (٢٥٣٥) وعن أبي هريرة رضي الله عنه : عند مسلم : (٥٣٤) (٢١٢) . وغيرهم .

وهو حديث متواتر صرح بتواتره الحافظ ابن حجر في مقدمة الإصابة .

جا نه بوبه ڪر ڀاڻسڱو ڪهيه: ناوي عبدالله ي ڪوري عوسماني ڪوري عامره له نه وهی ته ميمى ڪوري مورهي ڪوري ڪهه به، يه ڪم ڪهه باوهري به پيڻه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم هيتاوه له پياواندا وه هاوپيه تي ڪرد له کاتي ڪوچ ڪردندا بو شاري مهدينه وه پيڻه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ڪردى به جيگري خوي له نوڙ ڪردن و ڪه ڪردندا وه جيئشيني تي له ناو ئومته ته ڪهيدا، له سهر ده ستيدا پنج لهوانه ي موڙده ي بهه شتيان پندراوه موسلمان بوون ڪه نه وائيش ﴿عوسمان و زوبه يرو ته لحو عبدالرحماني ڪوري عهفو سه عدي ڪوري نه بي وه قاص﴾ ن، له جهمادي ڪوتاي سالي ۲۳ ڪوچيدا له ته مهني ۶۳ ساليدي مردوه، وهئو پنج له گهڻ نه بوبه ڪر و عهلي ڪوري نه بي تاليب و زهيدى ڪوري حاريسه ڪه ده ڪاهه هشت لهوانه ڪه له پيش هه موو ڪه سيڪه وه موسلمان بوون . ابن اسحاق ووتويه تي واته له پياواندا له دواي نيردراني و بوون به پيڻه مبهري صلى الله عليه وعلى آله وسلم.

وه عومهرش په زاي خوي لي بيت : ناوي باوڪي حه فسه نازناوي فاروقه عومهر ي ڪوري خه تتاب له نه وه ي عهدي ڪوري ڪه عبي ڪوري لوئيه، له سالي شهي پيڻه مبهرايه تيدا موسلمان بووه له دواي نزيڪه ي چل پياو و يانزه نافرته جا موسلمانان زور دلخوش بوون به موسلمان بووني وه له دواي موسلمان بووني ئيسلام له مه ڪه ڪه دا ناڪرا بوو، پيشهوا نه بوبه ڪر ڪردى به جيئشيني خوي به سهر ئومته وه جا هه لسا به هه لگرتي باري قورسي جيئشينا ي تي به باشرين شيوه تا نه و ڪاهي ڪوڙرا به شهيدى له مانگي ذي الحجة له سالي ۲۳ ڪوچي له ته مهني ۶۳ ساليدي .

وه عوسمانيش ڪونيه ڪه ي باوڪي عبدالله يه نازناوي زونورهينه عوسماني ڪوري عهفان له نه وه ي ئومه يه ي ڪوري عبدالشمسي ڪوري عبدمناف، موسلمان بووه پيش چووني پيڻه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم بو ماتي نه رقهه، پياويڪي ده و له مه نندو به خشينده بوو له دواي عومهر ي ڪوري خه تتاب جيئشينا ي تي گرته ده ست

بە کۆدەنگی ئەهلی ڕاویژ تا ئەو کاتەی کۆژرا بەشەهیدی لە ذی الحجة لەسالی ۳۵
کۆچی لەتەمەنی ۹۰ سالییدا لەسەر یەکیەک لەقسەکان .

وەعەلێش : ناوی باوکی حەسەن عەلی کۆری ئەبی تالبە وەناوی ئەبو تالبێش
عبدمناف کۆری عبدالموتەلبە یە کەم کەسە موسلمان بوو لە مندالاندا ، پێغەمبەری
خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لەڕۆژی خەبەردا ئالاکەی دایە دەستی جاخوای
گەورە لەسەردەستی ئەودا ئەو شوێنەی ڕزگارکرد ، وەبەیعەتی پێدرا بۆ جیشینایەتی
لەدوای شەهیدکردنی پێشەوا عوسمان ڕەزای خوایان لی بیت جائەو جیشینی ڕەواوو
تائەو کاتەی کۆژرا بەشەهیدی لەڕەمەزانی سالی ۴۰ کۆچی لەتەمەنی ۶۳ سالییدا .

وەباشترینی ئەو چوارەش ئەبوبەکرە پاشان عومەر پاشان عوسمان پاشان عەلیە ڕەزای
خوایان لی بیت لەبەرفەرموودەکەی عبد اللہ ی کۆری عومەر ڕەزای خوایان لی بیت :
﴿كُنَّا نُخَيِّرُ بَيْنَ النَّاسِ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَيَّرُ أَبَا بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ بْنُ
الْخَطَّابِ ثُمَّ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾^۱ رواه البخاري واتە ﴿ئیمە لەنیوان
خەلکیدا کەسانیکمان هەڵدەبژارد لەسەردەمی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ
وسلم جا ئەبوبەکرمان هەڵدەبژارد پاشان عومەری کۆری خەتتاب پاشان عوسمانی
کۆری عەففان﴾ وەلەبەر فەرموودەکەی ئەبو داود ﴿كُنَّا نَقُولُ وَرَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - حَيٌّ: أَفْضَلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ بَعْدَ نَبِيِّهَا أَبُو بَكْرٍ، ثُمَّ عُمَرُ، ثُمَّ عُثْمَانُ﴾.

۱ البخاري : كتاب فضائل الصحابة : باب فضل أبي بكر بعد النبي صلى الله عليه وعلى آلہ وسلم
(۳۶۵۵) وفي اللفظ للبخاري (۳۶۹۷) : ﴿كُنَّا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ لَا
نَعْدِلُ بِأَبِي بَكْرٍ أَحَدًا ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ عُثْمَانُ ثُمَّ نَتْرُكُ أَصْحَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ
لَانْفَاضِلَ بَيْنَهُمْ﴾.

واته ﴿ئیمه له کاتیکیدا پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم زیندوو بوو ده‌مانووت باشترینی ئەم ئوممه‌ته له‌دوای پیغمبه‌ره‌که‌ی صلی الله علیه وعلی آله وسلم ئەبویه‌که‌ه پاشان عومەر پاشان عوسمان﴾.

پیشه‌وا ته‌به‌رانی زیاده‌یه‌کی هیناوه له‌ ر‌یوایه‌ته‌که‌یدا : ﴿فسمع ذلك النبي - صلی الله علیه وسلم - فلا يُنكره﴾ واته ﴿جائه وقسه‌یه‌ی ئیمه پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌بیست ئه‌ویش ئینکاری نه‌ده‌کرد واته بی‌ده‌نگ ده‌بوو لێ﴾ من ئەو ده‌برپه‌م نه‌مبینوه دانەر باسی زیاده‌یه‌ی عه‌لی کورپی ئەبوت‌اللهی تیدا‌کردوو ه^١.

وه‌شایسته‌ترینیان به‌ جینشینه‌یه‌تی له‌دوای پیغمبه‌ری خواوه‌ صلی الله علیه وعلی آله وسلم ئەبویه‌که‌ری صدیق بوو ره‌زای خوای لی بی‌ت له‌به‌رئه‌وه‌ی ئەو باشترینانه‌ وه‌له‌پیش هه‌موویشیان‌ه‌وه‌ موسلمان بووه‌ وه‌له‌به‌رئه‌وه‌ی پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم پیشی خست له‌نوێژدا و پیشنوێژی کرد وه‌له‌به‌ر کۆده‌نگی هاوه‌لان له‌سه‌ر پیشخستی و به‌یعت پێدانی، وه‌خوای په‌روه‌ردگار ناگو‌نجیت ئەو هاوه‌له‌ به‌ر‌ترانه‌ کۆبکاته‌وه‌ له‌سه‌ر گو‌م‌رای، پاشان له‌دوای ئەو پیشه‌وا عومەر ره‌زای خوای لی بی‌ت له‌به‌رئه‌وه‌ی باشترینی هاوه‌لان بوو له‌دوای پیشه‌وا ئەبویه‌که‌ر وه‌له‌به‌ر گه‌تی پیشه‌وا ئەبو به‌که‌ریش بو‌ی که‌به‌کرێته‌ جینشین، پاشان عوسمانه‌ ره‌زای خوای لی بی‌ت له‌به‌ر

١ إسناده صحيح : أبوداود (٤٦٢٨) والترمذی (٣٧٠٧) وابن أبي عاصم في السنة (١١٩٠) وإسناده صحيح كما قال الألباني في تخریج السنة (٥٦٧ / ٢).

وأما الزيادة التي ذكرها الشيخ العثيمين عند الطبراني وهي : ﴿فسمع ذلك النبي - صلی الله علیه وسلم - فلا يُنكره﴾ فهي زيادة صحيحة ثابتة من طرق كثيرة عند ابن أبي عاصم في السنة (١١٩٤، ١١٩٥، ١١٩٦، ١١٩٧) وأحمد (١٤ / ٢) وغيرهم وغيرهم بأسانيد صحيحة وراجع تخریج السنة لابن أبي عاصم (٥٦٨، ٥٦٩) وكذا في الفتح (١٧ / ٧، ١٧).

گەورەبەتیه کەوی وە پێشخستی لە لایەن ئەهلی راویژەو بە بۆکردنی بە جێنشین، وە ئەوانە باسکراون لەم دێرە هۆنراوەدا:

علی و عثمان وسعد وطلحة زبیر و ذو عوف رجال المشهورة
 پاشان ئەمەلێ ڕەزای خوای لێ بێت لەبەر گەورەبەتیه کەوی و کۆدەنگی خەڵکی
 سەردەمی خۆی لەسەری بۆ دانانی بە جێنشین .
 وە ئەوانە خەلیفەیی ڕاشیدو ڕێتمویی کراوان ئەوانەیی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ
 وعلی آلہ وسلم دەر بارەیان دەفەر مووێت : «عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ
 الْمُهَدِّينَ مِنْ بَعْدِي، عَصُوا عَلَيْهَا بِالتَّوَّاجِدِ»^١
 واتە : ﴿ دەست بە ڕیوشتویی من و جێنشینە پێگەیشتوو ڕێتوێکراوە کانی منەو بەگرن
 لە دواي من، بە خڕیکاتنان توند قەیی پێدا بکەن ﴾ .
 وە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دەفەر مووێت «الْخِلَافَةُ مِنْ بَعْدِي
 ثَلَاثُونَ سَنَةً» واتە : ﴿ جێنشینێ دواي من سی سالە جادوا هەمین جێنشینایەتی

١ فەرمودەبە کە صحیحە: پێشەوا ئەحمەد بە موسنەددا بەژمارە (٤/ ١٢٧، ١٢٦) ڕیوایەتی کردووە.
 ئەبوداودیش لە کتاب السنە : باب فی لزوم السنە بەژمارە (٤٦٠٧) ڕیوایەتی کردووە.
 ترمیز لە کتاب العلم : باب ماجاء فی الأخذ بالسنە واجتناب البدعة بەژمارە (٢٦٧٦) .
 ئیبنو ماجەش لە پێشەکیدا : باب إتباع السنە الخلفاء الراشدين المهديين بەژمارە (٤٣، ٤٢) ڕیوایەتی کردووە،
 وە الدارمی (١ / ٤٤)، وغبن حبان (١٠٢ -الموارد)، و الحاکم (٩٧ / ١) وغبن أبی عاصم فی السنە (ص
 ١٧ : ٢٠، ٢٩، ٣٠)، و البیهقی فی دلائل النبوة (٦ / ٥٤١) و ابن عبدالر فی جامع بیان العلم وفضله (١ /
 ٢٢٤ : ٢٢٢)، من حدیث العرباض بن ساریة أبی نجیح رضی اللہ عنہ، و قد صححه غیر واحد من أهل العلم :
 فقال الترمذي ﴿ حسن صحيح ﴾ و صححه الحاکم و أقره الذهبي، و نقل ابن عبدالر عن أبی بکر أحمد أحمد
 بن عمرو البزار قوله ﴿ حدیث العرباض فی الخلفاء الراشدين صحيح ثابت ﴾ ثم قال : وهو كما قال،
 و صححه شیخ الإسلام ابن تیمیة فی غیر موضع (٣٠٩ / ٢٠) مجموع الفتاوى و فی اقتضاء الصراط المستقیم (٢ / ٥٧٦)،
 أما تصحيح الألباني الذي أشار اليه الشيخ ففي صحيح الجامع الصغير (٢ / ٣٤٦) و فی تخريج
 السنە لابن أبی عاصم ص (١٧ : ٢٠)، ص (٢٩ ، ٣٠) .

جینشینیه‌تی پێشه‌وا عه‌لی بوو ر‌ه‌زای خ‌وای ل‌ی ب‌ی‌ت ﴿پێشه‌وایان ئه‌حم‌ه‌دو ئه‌بو‌داود ترم‌زی ر‌ی‌وایه‌تیان کرد‌وه پێشه‌وا ئه‌لبانی فه‌رم‌وویه‌تی : وه ر‌شته‌که‌ی حه‌سه‌نه .

جاد‌وا جینشین عه‌لی بوو دان‌ه‌ر نا‌وای فه‌رم‌ووه هه‌روه‌کو ب‌ل‌ت‌ی جینشینیه‌تی حه‌سه‌نی کرد‌ی‌ته پاش‌کۆیه‌ک بۆ با‌و‌کی یان وای دا‌ینه‌نا‌بی‌ت به‌جۆری ئه‌و ر‌ه‌زای خ‌وای ل‌ی ب‌ی‌ت ده‌ستی ل‌یه‌ه‌ل‌گرت بۆ مو‌عا‌وی‌ه‌ی کور‌ی ئه‌بو سو‌فی‌ان ر‌ه‌زای خ‌وایان ل‌ی ب‌ی‌ت .

• جا جینشینیه‌تی ئه‌بو‌به‌کر ر‌ه‌زای خ‌وای ل‌ی ب‌ی‌ت دوو سا‌ن و س‌ی مان‌گ و نو‌ شه‌و بوو له ١٣ی ر‌ه‌بی‌عی یه‌که‌می سا‌لی ١١ کۆچی تا ٢٢ی جه‌مادی ئاخ‌یری سا‌لی ١٣ی کۆچی .

• وه جینشینیه‌تی عوم‌ه‌ر ر‌ه‌زای خ‌وای ل‌ی ب‌ی‌ت ١٠ سا‌ن و شه‌ش مان‌گ و س‌ی رۆژ‌بوو له ٢٢ی جه‌مادی ئاخ‌یری سا‌لی ١٣ی کۆچی تا ٢٦ی ذ‌ی الح‌جه له‌سا‌لی ٢٣ کۆچی .

• وه جینشینیه‌تی عوس‌مان ر‌ه‌زای خ‌وای ل‌ی ب‌ی‌ت ١٢ سا‌ن بوو ته‌نها ١٢ رۆژ نه‌بی‌ت له ١ی مو‌حه‌ره‌می سا‌لی ٢٤ی کۆچی تا ١٨ی ذ‌ی الح‌جه له‌سا‌لی ٣٥ کۆچی .

• جینشینیه‌تی عه‌لی ر‌ه‌زای خ‌وای ل‌ی ب‌ی‌ت ٤ سا‌ن و ٩ مان‌گ بوو له ١٩ی ذ‌ی الح‌جه له‌سا‌لی ٣٥ کۆچی تا ١٩ی ر‌ه‌مه‌زانی سا‌لی ٤٠ی کۆچی .

جا کۆی هه‌موو ئه‌و چ‌وار جینشین ٢٩ سا‌ن و ٦ مان‌گ و ٤ رۆژ بوو ، پاشان به‌یعه‌ت‌درا‌یه حه‌سه‌نی کور‌ی عه‌لی ر‌ه‌زای خ‌وایان ل‌ی ب‌ی‌ت له‌و رۆژه‌ی با‌و‌کی تیا‌دا شه‌هید بوو عه‌لی کور‌ی ئه‌بو تا‌لیب ر‌ه‌زای خ‌وای ل‌ی ب‌ی‌ت وه‌له ر‌ه‌بی‌عی یه‌که‌می سا‌لی ٤١ی کۆچی کار‌وباری جینشینیه‌تی را‌ده‌ستی مو‌عا‌وی‌ه‌ی کور‌ی ئه‌بو سو‌فی‌ان ر‌ه‌زای خ‌وایان ل‌ی ب‌ی‌ت کرد وه‌به‌وه‌ش مو‌ع‌ج‌زه‌که‌ی پ‌ی‌غه‌م‌به‌ری خوا ص‌لی الله علیه وعل‌ی آله وسلم ئاش‌کرا بوو که ده‌فه‌رم‌و‌ی‌ت «الْخِلاَفَةُ مِنْ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً» واته : ﴿جینشینی د‌وای من سی سا‌له جاد‌وا هه‌مین جینشینیه‌تی جینشینیه‌تی پێشه‌وا عه‌لی بوو ر‌ه‌زای خ‌وای ل‌ی ب‌ی‌ت﴾ وه فه‌رمای‌شته‌که‌یشی ده‌رباره‌ی حه‌سه‌نی کور‌ی عه‌لی ر‌ه‌زای خ‌وایان ل‌ی ب‌ی‌ت که ده‌فه‌رم‌و‌ی‌ت ﴿إِنَّ أُنْبِي هَذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِتْنَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ مِنْ

المُسْلِمِينَ﴾. رواه البخاري^١ واته ﴿ثم كورې من گهوره يه وه به هيواي نه وه ي خواي گهوره به هويه وه ناشته وايه تي بخاته نيوان دوو کومه لي گهوره وه له موسلمانان﴾. حه سه ني کورې عه لي ره زاي خوايان لي بيټ کچه زاي پيغه مبهري خوايه صلي الله عليه وعلى آله وسلم وه ريحانه يه تي وه نه و نه ميري باوه رداران کورې نه ميري باوه رداران عه لي کورې نه بو تاليه له ١٥ ي ره مه زاني سالي ٣ ي کوچي وه له شاري مه دينه ي پيغه مبهري خوا دا صلي الله عليه وعلى آله وسلم مردو وه و له به قيعدا نيژرا وه له سالي ٥٠ ي کوچيدا .

وه حوسه ينيش ره زاي خواي لي بيټ کچه زاي پيغه مبهري خوايه صلي الله عليه وعلى آله وسلم وه ريحانه يه تي وه نه و يش کورې عه لي کورې نه بو تاليه ره زاي خواي لي بيټ له مانگي شه عباني سالي ٤ ي کوچيدا له دا يک بو وه و له که ربه لا له ١٠ ي مو حه رهمي سالي ٦١ ي کوچيدا کوژرا وه، وه سابتيش که نه و يش کورې قه يسه کورې شه ماسي نه نصاري خه وره جيه ووتاريژي نه نصار له روژي يه مامه دا به شه هيد ي کوژرا له کوتايي سالي ١١ ي کوچي يان له سه ره تاي سالي ١٢ ي کوچي .

١ البخاري : متاب الصلح : باب قول النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم للحسن بن علي (٢٧٠٤) من حديث أبي بكره رضي الله عنه ضمن رواية مطولة .

ته وای فهرموده که بهم شیوه یه یه :

٢٧٠٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ سَمِعْتُ الْحَسَنَ يَقُولُ اسْتَغْفِرُ وَاللَّهُ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ مُعَاوِيَةَ بِكُتَابِ أَمْثَالِ الْجِبَالِ فَقَالَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ إِنِّي لَأَرَى كُتَابَ لَا تُؤَلِّي حَتَّى تُقْتَلَ أَقْرَانَهَا فَقَالَ لَهُ مُعَاوِيَةُ وَكَانَ وَاللَّهُ خَيْرَ الرَّجُلَيْنِ أَيُّ عَمْرُو إِنَّ قَتَلَ هَؤُلَاءِ هَؤُلَاءِ وَهَؤُلَاءِ هَؤُلَاءِ مِنْ لِي بِأُمُورِ النَّاسِ مِنْ لِي بِسَائِهِمْ مِنْ لِي بِضَيْعَتِهِمْ فَبَعَثَ إِلَيْهِ رَجُلَيْنِ مِنْ قُرَيْشٍ مِنْ بَنِي عَبْدِ شَمْسٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَمُرَةَ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ بَنِي كُرَيْشٍ فَقَالَ اذْهَبَا إِلَى هَذَا الرَّجُلِ فَأَعْرِضَا عَلَيْهِ وَقُولَا لَهُ وَاطْلُبَا إِلَيْهِ فَأَتِيَاهُ فَدْخَلَا عَلَيْهِ فَكَلَّمَا وَقَالَ لَهُ فَطَلَبَا إِلَيْهِ فَقَالَ لَهُمَا الْحَسَنُ بِنِ عَلِيٍّ إِنَّا بَنُو عَبْدِ الْمُطَّلِبِ قَدْ أَصَبْنَا مِنْ هَذَا الْمَالِ وَإِنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ قَدْ عَائَتْ فِي دِمَائِنَا قَالَا فَإِنَّهُ يَعْزُضُ عَلَيْكَ كَذَا وَكَذَا وَيَطْلُبُ إِلَيْكَ وَيَسْأَلُكَ قَالَ فَمَنْ لِي بِهِذَا قَالَ نَحْنُ لَكَ بِهِ فَمَا سَأَلَهُمَا شَيْئًا إِلَّا قَالَا نَحْنُ لَكَ بِهِ فَصَالَحَهُ فَقَالَ الْحَسَنُ وَلَقَدْ سَمِعْتُ أَبَا بَكْرَةَ يَقُولُ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْعَنْبَرِ وَالْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ إِلَى جَنْبِهِ وَهُوَ يُقِيلُ عَلَى النَّاسِ مَرَّةً وَعَلَيْهِ أُخْرَى وَيَقُولُ إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِتْنَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ إِنَّمَا بَيَّتَ لَنَا سَمَاعُ الْحَسَنِ مِنْ أَبِي بَكْرَةَ بِهِذَا الْحَدِيثِ. ﴿وهو كثير﴾.

﴿وَشَهِدُوا لِلْعَشْرَةِ بِالْجَنَّةِ، كَمَا شَهِدَ لَهُمُ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ: «أَبُو بَكْرٍ فِي الْجَنَّةِ، وَعُمَرُ فِي الْجَنَّةِ، وَعُثْمَانُ فِي الْجَنَّةِ، وَعَلِيٌّ فِي الْجَنَّةِ، وَطَلْحَةُ فِي الْجَنَّةِ، وَالزُّبَيْرُ فِي الْجَنَّةِ، وَسَعْدٌ فِي الْجَنَّةِ، وَسَعِيدٌ فِي الْجَنَّةِ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ فِي الْجَنَّةِ، وَأَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ فِي الْجَنَّةِ»﴾.

وه‌شاهیدی ده‌دهین بۆ ئەو ده‌که‌سه‌ی که پێغه‌مبه‌ری خودا صلی الله علیه وعلی آله وسلم شاهیدی بۆداون به‌وه‌ی به‌هه‌شتین وه‌له‌باره‌یان‌وه‌ه‌وه‌فرموده‌تی: ﴿ئەبۆبەکر له‌به‌هه‌شتدايه، وه‌عومەر له‌به‌هه‌شتدايه، وه‌عوسمان له‌به‌هه‌شتدايه، وه‌علی له‌به‌هه‌شتدايه، وه‌طلحه له‌به‌هه‌شتدايه، وه‌زوبه‌یر له‌به‌هه‌شتدايه، وه‌سه‌عد له‌به‌هه‌شتدايه، وه‌سه‌عید له‌به‌هه‌شتدايه، وه‌عبدالرحمانی کوری عه‌وف له‌به‌هه‌شتدايه، وه‌ئەبۆ عوبه‌یده‌ی کوری جه‌راح له‌به‌هه‌شتدايه .

﴿وَكُلُّ مَنْ شَهِدَ لَهُ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِالْجَنَّةِ شَهِدًا لَهُ بِهَا، كَقَوْلِهِ: «الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ»﴾، وَقَوْلُهُ لِثَابِتِ بْنِ قَيْسٍ: «إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ»﴾.

هه‌موو ئەوانه‌ی که پێغه‌مبه‌ری خودا صلی الله علیه وعلی آله وسلم شاهیدی بۆداون به‌وه‌ی به‌هه‌شتین ئێمه‌یش شاهیدی بۆ ده‌ده‌ین به‌وه‌ی به‌هه‌شتیه‌ه‌روه‌کو ده‌فرموده‌ت: ﴿حەسەن و حوسەین گەورە‌ی گەنجە‌کانی ئەه‌لی به‌هه‌شتن﴾، وه‌فرماشته‌که‌ی ده‌باره‌ی ساب‌تی کوری قه‌یس به‌وه‌ی که ((ئەو له‌ ئەه‌لی به‌هه‌شته)) .

﴿وَلَا نَجْزِمُ لِأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ بِجَنَّةٍ وَلَا نَارٍ إِلَّا مَنْ جَزَمَ لَهُ الرَّسُولُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، لَكِنَّا نَرْجُو لِلْمُحْسِنِ وَنَخَافُ عَلَى الْمُسِيءِ﴾.

بۆ هه‌یج که‌سێک له‌ئەه‌لی قه‌یله‌ بریارێ دلتیایی ناده‌ین به‌وه‌ی به‌هه‌شتیه‌ وه‌بۆهه‌یج که‌سێک له‌ئەه‌لی قه‌یله‌ بریارێ دلتیایی ناده‌ین به‌وه‌ی دۆزه‌خیه‌ ته‌نها بۆ که‌سانێک نه‌بێت پێغه‌مبه‌ری خودا صلی الله علیه وعلی آله وسلم بریارێ دلتیایی داوه‌ به‌وه‌ی به‌هه‌شتیه‌ یان دۆزه‌خیه‌، به‌لام ئاواته‌ خوازی ئەوه‌ین به‌هه‌شت به‌نسیبی که‌سانێک بێت چاکه‌کارن و ده‌شترسین له‌تاوانباران دۆزه‌خی بن.

﴿ شاھیدی دان بۆ كەسك بھوئى بھھشتیہ یان دۆزھخیہ ﴾

وه شاهیدی دان به‌وهی که‌سیک به‌هه‌شتیه یان دۆزه‌خیه دابه‌ش ده‌ییت به‌دوو

بہشہ و ۵:

﴿ به شیوہ کی گستی وہ به شیوہ کی تابیہتی ﴾

وهدهرباره‌ی تاییه‌یه‌که: ئه‌وه وابسته‌یه به‌که‌سی‌که‌وه : بۆنونه که شاهیدی بدهین بۆ که‌سی‌کی دیاریکراو به‌هه‌شتیه یان بۆ که‌سی‌کی دیاریکراو به‌وه‌ی دۆزه‌خیه جائیمه هیچ که‌سی‌ک دیاری ناکه‌ین به‌وه‌ی به‌هه‌شتیه یان دۆزه‌خیه ته‌نها که‌سانیک نه‌بی‌ت که‌خوا‌ی گه‌وره یان پی‌غه‌مبه‌ری خودا صلی الله علیه وعلی آله وسلم شاهیدی بۆداون به‌وه‌ی به‌هه‌شتین و دیاریان کر دووه .

﴿نوانهي ديار يكران له نهلي بههشت﴾

نوانهي ديار يكران له نهلي بههشتن زورن له وانه : نهو ده كه سهي موزدهي بههشتيان پندراوه وه تا به تڪراون بهو وه سفه له بهرئه وهي پتغه مبري خودا صلي الله عليه وعلى آله وسلم كويكر دونوته وه له يهك فهرمووده دا جا فهرموويه تي : ﴿أَبُو بَكْرٍ فِي الْجَنَّةِ ، وَعُمَرُ فِي الْجَنَّةِ ، وَعُثْمَانُ فِي الْجَنَّةِ ، وَعَلِيٌّ فِي الْجَنَّةِ ، وَطَلْحَةُ فِي الْجَنَّةِ ، وَالزُّبَيْرُ فِي الْجَنَّةِ ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ فِي الْجَنَّةِ ، وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ فِي الْجَنَّةِ ، وَسَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ فِي الْجَنَّةِ ، وَأَبُو عُيَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ فِي الْجَنَّةِ﴾ رواه الترمذي وصححه الألباني^۱.

واته : ﴿نه بويه كر له بههشتدايه، وه عومدر له بههشتدايه، وه عوسمان له بههشتدايه، وه علي له بههشتدايه، وه طلحه له بههشتدايه، وه زويهير له بههشتدايه، وه عبدالرحماني كوري عهوف له بههشتدايه، وه سه عدي كوري نهبي وه قاص له بههشتدايه، وه سه عيدي كوري زهيد له بههشتدايه، وه نهو عوبه يدهي كوري جهراح له بههشتدايه . له وهي رابورد له پشه وه قسه له سر چوار خليفه راشيده كانكرا وه هر چي دهر باره ي نوانهي تره نهوا كؤبوونه ته وه لهم ديره هونراوه دا:

سعيد وسعد وابن عوف وطلحة وعامر فهر والزبير الممدح

۱ حديث صحيح : أخرجه أبو داود (٤٦٤٩)، (٤٦٥٠) والترمذي (٣٧٤٨) و (٣٧٥٧) وابن ماجه (١٣٤) وأحمد (١/ ١٨٧، ١٨٨، ١٨٩) وفي فضائل الصحابة (٨٧، ٩٠، ٢٢٥) وابن أبي عاصم (١٤٢٨، ١٤٣١، ١٤٣٦) والحاكم (٤/ ٤٤٠) والنسائي في الفضائل (٨٧، ٩٠، ٩٢، ١٠٦) وأبو نعيم (١/ ٩٥) وغيرهم من حديث سعيد بن زيد مرفوعاً وإسناده صحيح وصححه الألباني الجامع الصغير (٤٠١٠).

وفي الباب عن عبد الرحمن بن عوف : أخرجه الترمذي (٣٧٤٨) وأحمد (١/ ١٩٣) وفي الفضائل (٢٧٨) والنسائي في الفضائل (٩١) والبغوي في شرح السنة (٣٩٢٥) بإسناد صحيح .

جا تەلحە : ناوی کورپی عوبەیدوللایە لەنەوێ تەمیمی کورپی مورپە یەکیکە لەو هەشتە ی لە پێشەو هاتوونەتە ناو ئیسلام و موسلمان بوون، لەپۆژی شەری جەمەلدا لەجەمادی کۆتای سالی ۳۶ ی کۆچی کوژراوە لەتەمەنی ۶۴ سالییدا.

وەزوبەیریش : ناوی ئیبن ولعوامە لەنەوێ قوصە ی کورپی کیلابە پورزای پێغمبەری خوا یە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لەپۆژی شەری جەمەلدا وازی لەشەپکردن هینا لەسەر فەیلەقەکە ئیبن و جورموز هەبوو ئەوجا کوشتی لە جەمادی یەکمە سالی ۳۶ ی کۆچی لەتەمەنی ۶۷ سالییدا .

وہ عبدالرحمانی کورپی عەوفیش : لەنەوێ زوهرە ی کورپی کیلابە لەسالی ۳۲ ی کۆچی لەتەمەنی ۷۲ سالییدا مردوو و لە گۆرستانی بەقعدا نێژراوە .

وہ سەعدی کورپی ئەبی وەقاصیش : ناوی کورپی مالیکە لەنەوێ عەبدەنافی کورپی زوهرە یەکمە کەسێکە لەپێتای خوای گەورەدا تیری هاویشتییت، لەناو کۆشکە کە ی خۆیدا لە عەقیق لەدووری دەمیلی شاری مەدینەدایە وە لە گۆرستانی بەقعدا نێژراوە لەسالی ۵۵ ی کۆچی لەتەمەنی ۸۲ سالییدا .

وہ سەعیدی کورپی زەیدیش : ناوی کورپی زەیدی کورپی عەمری کورپی نوفەیلی عەدەویە یەکیک بوو لەوانە ی هەر زوو موسلمان بوو ئەویش لە عەقیق مردوو و لە شاری مەدینەش نێژراوە لەسالی ۵۱ ی کۆچیدا لەتەمەنی حەفتاو ئەوەندە سالییدا.

وہ ئەبو عوبەیدەش : ناوی عامری کورپی عبداللہ ی کورپی جەرأحە لەنەوێ فەهرە لەوانە یە کە زوو هاتوونەتە ناو ئاینی ئیسلامەو لە ئوردون بە نەخۆشی تاعونی عەمۆس مردوو لەسالی ۱۸ ی کۆچی لەتەمەنی ۵۸ سالییدا.

وہ لەوانە ی کە پێغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم شاھیدی بەهەشتی بۆداون حەسەن و حوسەین و سابتی کورپی قەیسە .

پيغمبري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فهرموويت: ﴿الحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ﴾ رواه الترمذی . وقال حسن صحيح ^۱ . واته ﴿حسه ن و حوسه ن گه وره ی گه نجه کانی نه هلی به هشتن﴾ .

پيغمبري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده باره ی سابتی کورپی قه یس ده فهرموويت: ﴿إِنَّكَ لَسْتَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ وَلَكِنَّكَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ﴾ ^۲ . واته ﴿بيگومان تو له نه هلی دوزه خ نیت به لکو تو له نه هلی به هشتیت﴾ .

۱ حديث صحيح : أخرجه الترمذي (۳۷۶۸) وأحمد (۳ / ۱۶۶ ، ۱۶۷) والنسائي في الكبرى كما في تحفة الأشراف (۳ / ۳۹۰) وابن حبان (۲۲۲۸ - موارد) والحاكم (۳ / ۱۶۶ ، ۱۶۷) والخطيب في تاريخ (۴ / ۲۰۷ ، ۱۱ / ۹۰) وأبو نعيم في الحلية (۵ / ۷۱) من حديث أبي سعيد الخدري رضي الله عنه وقال الترمذي : حديث ﴿حسن صحيح﴾ .

وقال الألباني في الصحيحة (۷۶۹) ﴿وهو كما قال﴾ أ.هـ . وأورد له طرق كثيرة عن جمع من الصحابة ثم قال ﴿وبالجملة فالحديث صحيح بلا ريب، بل متواتر كما نقله المناوي﴾ أ.هـ .

۲ البخاري : كتاب المناقب : باب علامات النبوة (۳۶۱۳) .
ومسلم : كتاب الإيمان : باب مخافة المؤمن أن يحبط عمله (۱۱۹) (۱۸۷) من حديث أنس بن مالك .

فهرمووده كه موژده يه كي زور خو شى بؤها وه له به ريزه تيادايه پيمخوشه هه موو فهرمووده كه وه كو خوى بيینی و بزانی باش نيه گومانی شهر بيهيت چونكه نهو ها وه له نازداره وايد ه زانی كه له نه هلی دوزه خه به لام پيغمبر صلى الله عليه وعلى آله وسلم موژده ی به هشتی پنده دات :

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا أَزْهَرُ بْنُ سَعْدٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ عَوْنٍ قَالَ أَلْبَانِيُّ مُوسَى بْنُ أَنَسٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ افْتَقَدَ ثَابِتَ بْنَ قَيْسٍ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَا أَعْلَمُ لَكَ عِلْمَهُ فَأَنَاهُ فَوَجَدَهُ جَالِسًا فِي بَيْتِهِ مُنْكَسِرًا رَأْسَهُ فَقَالَ لَهُ مَا شَأْنُكَ فَقَالَ شَرٌّ كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَدْ حَطَّ عَمَلُهُ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَأَتَى الرَّجُلُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ قَالَ كَذًا وَكَذًا فَقَالَ مُوسَى فَرَجَعَ إِلَيْهِ الْمَرْءُ الْآخِرَةَ بِبَشَارَةٍ عَظِيمَةٍ فَقَالَ أَذْهَبَ إِلَيْهِ فَقُلْ لَهُ إِنَّكَ لَسْتَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ وَلَكِنَّكَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ .

ئەوانەى ديارىكراون لەئەهلى دۆزەخن لە قورئان و سونەتدا

۱- ئەوانەى ديارىكراون لە قورئاندا كە دۆزەخين ﴿ئەبو لەهەب عەبدولعوزای كورپى عەبدولموتەلەيب مامى پەغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم و ژنە كەيەتى كەناوى داىكى جەمیل ئەروای كچى حەربى كچى ئومەيە خوشكى ئەبو سوفيانە﴾
 لەبەر فەرموودەكەى خواى گەورە : ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۝۱﴾ المسد: ۱ واتە
 ﴿ياخو! هەردوو دەستەكانى ئەبو لەهەب بەبەرىن بچن و تيا بچن خو تياش چوو﴾.
 تاكو تاي سوره ته كه.

۲- وە لەوانەى ديارىكراون لە سونەتدا كە دۆزەخين ﴿ئەبو تالەيب عەبدەمەنافى كورپى كورپى عەبدولموتەلەيب﴾ لەبەر فەرمایشتەكەى پەغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كە دە فەرموویت : ﴿أَهْوَنُ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا أَبُو طَالِبٍ وَهُوَ مُتَعَلِّ بِنَعْلَيْنِ يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ ۱﴾ واتە ﴿سوكتەرىن سزای ئەهلى دۆزەخ ئەبو تالەيبە كە ئەویش دوو نەعلی لە پێدايه دەماغى بهۆيانەوه دەكویت﴾.

۳- وە لەوانە عەمرى كورپى عامرى كورپى لوحەى خوزاعیە لەبەر فەرمایشتەكەى پەغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كە دە فەرموویت : ﴿رَأَيْتُهُ يَجْرُ أَمْعَاءُهُ فِي

۱ أخرجه بهذا اللفظ :

مسلم : كتاب الإيمان : باب أهون أهل النار عذابا (۲۱۲) (۳۶۲) من حديث ابن عباس رضي الله عنه .

وأخرجه البخاري : (۶۵۶۱) ومسلم (۲۱۳) (۳۶۴) من حديث النعمان ابن بشير بلفظ : ﴿إِنَّ أَهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَرَجُلٌ تَوَضَّعَ فِي أَخْمَصِ قَدَمَيْهِ جَمْرَتَانِ يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ﴾.

التَّارُ ﴿رواه البخاري وغيره^۱. واته ﴿بينم له ناو ئاگرى دوزخ خدا بوو ريځوله کاني راده کيشا﴾.

← وَلَا تُكْفِرُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ بَذَنْبٍ، وَلَا تُخْرِجُهُ عَنِ الْإِسْلَامِ بِعَمَلٍ. وهيج که سيک له نه هلي قبيله به بي باور دانانين به هوى تاوانیکه وه که نه نجامي داوه، وه له ناني ئيسلامي ش دهرى ناکهين به هوى کاریکه وه که کردوويه تي .

← وَتَرَى الْحَجَّ وَالْجِهَادَ مَاضِيًا مَعَ طَاعَةِ كُلِّ إِمَامٍ بَرًّا كَانَ أَوْ فَاجِرًا، وَصَلَاةَ الْجُمُعَةِ خَلْفَهُمْ جَائِزَةً. الجمعة خلفهم جائزة.

وه ئيمه باورېمان وايه که حج و جهاد به رده و امه له گه ل گوږپرايه لى هه موو پيشه وايه کدا ئير نهو پيشه وايه چاک بي يان خراب بيت، وه نوږي جو موعه ش دروسته له دوايانه وه نه نجام بدرت .

← قَالَ أَنَسٌ: قَالَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - «ثَلَاثٌ مِنَ الْإِيمَانِ: الْكَفَّ عَنْ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا تُكْفِرُهُ بِذَنْبٍ وَلَا تُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ بِعَمَلٍ، وَالْجِهَادُ مَا ضِيَ مِنْهُ بَعَثَنِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّى يُقَاتِلَ آخِرُ أُمَّتِي الدَّجَالَ لَا يُبْطِلُهُ جَوْرُ جَائِرٍ وَلَا عَدْلُ عَادِلٍ، وَالْإِيمَانُ بِالْأَقْدَارِ» رواه أبو داود^۲.

۱ البخاري : كتاب التفسير كم سورة المائدة : باب ﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَرِهَهُمْ لَا يَقُولُونَ ﴿۱۰۳﴾﴾ المائدة: ۱۰۳ ﴿﴾ (۴۶۲۴) من حديث عائشة رضي الله عنها قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم رأيت جهنم يخطم بعضها بعضا ورأيت عمرا يجز قصبته وهو أول من سبب السوائب﴾.

وفي الباب عن جابر في حديث الكسوف الطويل وفيه ﴿ورأيت أبا ثمامة عمرو بن مالك يجز قصبته في التار﴾ أخرجه مسلم (۹۰۴) (۹). قصبته : ريځوله ي.

۲ حديث ضعيف : أخرجه أبو داود (۲۵۳۲) وأبو عبيد القاسم بن سلام في الإيمان ص (۴۷) وإسناده ضعيف فيه يزيد بن أبي شيبه وهو مجهول كما في التقريب وضعف إسناده المنذري في مختصر سنن أبي داود (۳/ ۳۸۰) لهذا السبب .

نه‌نس فهرمووی : پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فهرموویت :

﴿سَيِّئٌ شَتَّ هَدِيَهُ لَهْ بَنْجِيْنَهٗ بِاَوْهَرِهٖ : ده‌ست هه‌لگرتن له‌سهر كه‌سيك بَلَيْتَ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ، وه به‌بی باوه‌ری دانه‌نییت به‌هوی تاوانیکه‌وه ئه‌نجامی ده‌دات وه له‌ئانی ئیسلامیش ده‌ری نه‌که‌یت به‌هوی کاریکه‌وه ده‌یکات، وه جه‌هادیش به‌رده‌وامه له‌و کاته‌وه‌ی خوی گه‌وره منی ناردووه تا کو‌تای ئومعه‌ته‌که‌م له‌گه‌ل ده‌جالدا شه‌رده‌که‌ن سته‌می هیچ سته‌مکاریک پوچی ناکاته‌وه وه داد‌گه‌ری هیچ داد‌گه‌ریکیش به‌هه‌مان شی‌وه به‌تالی ناکاته‌وه، وه باوه‌ر هیتان به‌قه‌ده‌ره‌کان﴾. ﴿فهرمووده‌یه‌کی لاوازه ناگاداره﴾.

رافعی شیخ ئینو عثمین

﴿بی‌اوه‌ر کردنی ئه‌هلی قبیله به‌هوی ئه‌نجامدانی تاوانه‌وه﴾

ئه‌هلی قبیله ئه‌وانه‌ن موسلمانن و پرووی تیده‌که‌ن له‌کاتی نوێز کردندا بی‌اوه‌ر‌ناکرین به‌هوی ئه‌نجامدانی تاوانه‌وه وه‌له ئانی ئیسلامیش ده‌رناکرین به‌هوی ئه‌وه‌وه وه له‌ناگری دۆزه‌خیشدا نامینه‌وه له‌به‌ر فهرمووده‌که‌ی خوی گه‌وره كه‌ده‌فهرموویت : ﴿وَإِنْ طَافَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا﴾ الحجرات: ۹ واته ﴿وه‌نه‌گه‌ر دوو کو‌مه‌ن له‌باوه‌ر‌داران بوو شه‌ریان ئه‌وا ئیوه ناشیان بکه‌نه‌وه﴾.

تا ئه‌و شوینه‌ی كه‌ ده‌فهرموویت : ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ الحجرات: ۱۰ واته ﴿باوه‌ر‌داران هه‌موو برای یه‌کن جاکه‌وايه چاکسازی و ناشته‌وای بخه‌نه نیوان براکانتانه‌وه، وه پارێزکاری خوی گه‌وره بکه‌ن و لبی بترسن سابه‌لکو ره‌هتان پی بکریت﴾.

جاخوای گه‌وره برایه‌تی باوه‌ری جیگیر کرد له‌گه‌ل شه‌رکردن و کوشتاریشدا كه‌ شه‌رکردن و کوشتارکردن له‌ تاوانه‌ گه‌وره‌کانه وه‌نه‌گه‌ر بی‌اوه‌ری بووايه برایه‌تی باوه‌ری نه‌ده‌هیشته .

پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفەر مووێت خوای گەوره
دەفەر مووێت: ﴿مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ خَرَدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ فَأَخْرَجَهُ﴾ واتە لەناگر .
بوخاری و موسلیم رێوایەتیان کردوووە^١. واتە ﴿هەر کەسێک لە دڵیدا بە ئەندازەی توو
خەرتە لە یەك باوەر هەبێت ئەوا دەری بهێنن﴾.

وێ دوو کۆمەڵ پێچەوانەی ئەوەن:

یە کەمیان : خەوار یجە کانن دەلێن : بکەری ﴿ئەنجام دەری﴾ گوناهی گەوره
بیاوەرەو بە هەتاهەتایی لە ناگری دۆزەخدا دەمێنێتەو .

دوو هەمیان : موعتەو یلە کانن دەلێن : بکەری ﴿ئەنجام دەری﴾ گوناهی گەوره
لە باز نە ی باوەر چوووەتە دەرهو بەلام نە باوەر دارە نە بیاوەر پێشە لە شوێنیکدا یە لە نیوان
ئەو دوو شوێنەدا و ئەو کەسە ی ئەنجام دەری گوناهی گەوره یە بە هەتاهەتایی لە ناگری
دۆزەخدا دەمێنێتەو .

ئێمەش بەر پەچی هەردوو کۆمەڵە کە دەدەینەو بەو هی :

١- پێچەوانە کردنیان بۆ دەقەکانی قورئان و سوننەت .

٢- پێچەوانە کردنیان بۆ یە کە دەنگی پێشین .

١ البخاري : كتاب الإيمان : باب زيادة الإيمان ونقصانه ﴿٤٤﴾.

ومسلم : كتاب الإيمان : باب أني أهل الجنة منزلة ﴿١٩٣﴾ ﴿٣٢٥﴾ من حديث أنس بن مالك رضي الله عنه.

← وَمِنَ السُّنَّةِ تَوَلَّى أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَمَحَبَّتُهُمْ، وَذَكَرُوا مُحَاسِنَهُمْ، وَالتَّرَحُّمُ عَلَيْهِمْ، وَالِاسْتِغْفَارُ لَهُمْ، وَالْكَفُّ عَنْ ذِكْرِ مَسَاوِيهِمْ، وَمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ، وَاعْتِقَادُ فَضْلِهِمْ، وَمَعْرِفَةُ سَابِقَتِهِمْ.

وهله سوننه تي پيغمبهري خوايه صلي الله عليه وعلى آله وسلم دوستايه تي كړدني هاوله كاني پيغمبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم وه خوش ويستنيان وه باسكردني چا كه كانيان، وه به زه يي پيدا هاته وه يان، وه داواي ليخوش بوون بويان، وه دهسته لگرتن له باسكردني خراپه كانيان وه له وه ي روويداوه له نيوانياندا وه بپرواوه پوون به وه ي گه وره يي و چا كه يان هه يه وه شاره زابوون له پيشينه يه تيان .

خوای گه وړه ده فره مو ویت ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِن بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ الحشر: ۱۰
واته ﴿ثُمَّ تَوَاسَّوْا فِي دِينِكُمْ وَأَنۢتُمْ هَاهُنَا﴾ ته وانه وه هاتوون واته له پاش كوچكهران و يارمه تيده رانه وه هاتوون ده لين : نه ي پوره ردگارمان له نيمه وه له و برايانه مان پيش نيمه باوه ريان هيناوه خوش بيه وه هيچ بوغزيتك مه خه دلمانه وه بهرامبر بهو كه سانه ي باوه ريان هيناوه .

وه هه وړه ها ده فره مو ویت ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ﴾ الفتح: ۲۹
واته ﴿مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ﴾ پيغمبهرو نيردراوي خوايه بيان خوش بيت يان نا نهو كه سانه ش له گهل نهون و شويي نهو كه وتوون له بهرامبر بپرواكاندا نازاو به هيزن له ناو خو يشياندا ميره بان و به سوز و دلنهر من .

﴿مافہ کانی ہارمائی پیغمبری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم﴾

وہیگومان خوائ گہورہ بہ باشی باسیکردون لہ پرتو کہ کہیدا بہ گہورترین
باسکردن بہ جوئی لہ سورہتی فہتخا دہ فہرموویت : ﴿ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ
عَلَى الْكُفَّارِ رَحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا ﴾ الفتح: ۲۹

واته ﴿ محمد صلى الله عليه وعلى آله وسلم پیغمبرو نیردراوی خواجه پیان خوش
بیت یان نا نهو که سانهش له گهل نهون و شونی نهو که وتوون له بهرامبر بیروا کاند
نازاو بهیژن له ناو خویشی اندا میهره بان و بهسۆز و دلنه رمن، ده یانی نیست هه رده م
خه ریکی رکوع و سوژده ن واته زۆر خه ریکی خوا په رستی و نوێژن به شه ودا شه و
نوێژده که ن و به روژیشدا سوار چاکی مهیدنن، هه موو کات ناو اتیان به ده ست هیانی
فهزل و به هره و میهره بانی خواجه، مه به ستیان نه وه یه خوا لیئا رازی بیت ﴾.

وه پاراستنی پیغمبری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم پاراستنی پیزی
هاوله کانیه تی به جزریک که ده فهرمویت ﴿لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ
أَحَدَكُمْ أَتَفَقَّ مِثْلَ أَحَدٍ ذَهَبًا مَا أَدْرَكَ مُدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ﴾ متفق علیه ^۱.

واته ﴿جنیو به هاوله کام مدهن جاسویند به وی گیانی منی به دهسته چونکه نه گهر
هه ریه کیک له نیوه به نه دازه کیوی ئوحد ئالتون به خشیت نه وه ناگات به تنها
به گویلیکی که سیک له واندا یان نیو گویلی﴾.

جا مافیان له سهر ئوممت له گه وره ترین مافه کانه، نه وهی له سهر ئوممت له بهر امبه ریاندا
بو یان جی به جیی بکه ن :

۱- خویشوستان به دل و وه به باش باسکردنیان به زوبان به وهی شایسته یانه له باشی و
چاکه.

۲- به زهیی هاتنه وه پیناندا و داواکردنی لیخویشوون بو یان وه جی به جی کردنیک
بو فهرمووده کهی خوی گه وره ده فهرمویت ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ
رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا
رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ الحشر: ۱۰

واته ﴿نه وان هس له دواي نه وان وه هاتون واته له باش کوچکهران و یارمه تیده رانه وه
هاتون ده لئین : نهی په روه دگارمان له نیمه وه لهو برایانه مان پیش نیمه باوه رپان هیناوه

۱ البخاري : كتاب فضائل الصحابة : باب قول النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم ﴿لو كنت
متخذًا خليلًا﴾ (۳۶۷۳).

ومسلم : كتاب فضائل الصحابة : باب تحريم سب الصحابة (۲۵۴۱) (۲۲۲) من حديث أبي
سعيد الخدري رضي الله عنه .

خوش بيه وه هيچ بوغزيك مه خه دلمان ه وه بهرام بهر بهو كه سانه ي باوهر پيان هيناوه نه ي
په روه ردگاري نيمه بهراستي ته نها ته توي به سوزي ميه ربان ﴿﴾.

۳- وه دهسته لگرتن له باسكردني خراپه كانيان وه له وه ي پرويداوه له نيوانياندا
كه نه گهر له يه كيكيانه وه پرويدايت نه وه زور كه مه به بهر او رد له گهل نه وه ي هه يان
له چا كه و گه وره يي وه له وانشه له نه نجامي تيكيوشانيكي ليخوش بووه وه كاريكي پوزش
بو هينراوه پرويدايت له بهر فهرمووده كه ي پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله
وسلم كه ده فهرموويت ﴿لَا تُسْبُوا أَصْحَابِي فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَتَّفَقَ مِثْلَ
أَحَدٍ ذَهَبًا مَا أَذْرَكَ مُدًّا أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ﴾ متفق عليه.

واته ﴿جنیو به او له كام مدهن جاسویند به وه ي گياني مني به دهسته چونكه نه گهر
هه ريه كيك له نيو به نه ندازه ي كيوي نوحه ئالتون بيه خشيت نه وه ناگات به ته نها
گوڼليكي كه سينك له واندا يان نيو گوڼلي ﴿﴾.

وقال النبي صلى الله عليه وسلم «لا تَسْبُوا أصحابي، فلو أن أحدكم أنفق مثل أحدٍ ذهباً ما بلغ مدَّ أحدِهِم ولا تُصِفَهُ»^۱.

پێغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كه ده فەر مووێت ﴿جنیو به هاوه له كام مه ده ن چونكه نه گهر هه ریه كێك له ئیوه به نه ن دازه ی كیوی ئوحد ئالتون به خشی ت ئه وه ناگات به ته نه نا گوێلی به كێکیان یان نیو گوێلی﴾.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿حوكمی جنیودان به هاوه لانی پێغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم﴾

جنیودان به به هاوه لانی پێغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دابهش ده بی ت به سه ر سی به شدا :

یه کهم : که جیودان پێیان به وهی بیاهه ریونی زۆربه یان بخوازی ت یان که هه ره مه موویان له سنور ده ره چوون واته فاسقن جائه وه بیاهه ریسه له به ره ئه وهی به درۆ خسته نه وهیه بۆ خواو پێغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم به وهی ئه وان به باشه باسیان کردوون و رازی بوون لێیان به لکو هه ر که سی ت دوودل ی ت له بیاهه ری وه كه ئه وه دا ئه وا بیاهه ری به که ی دیار و ئاشکرایه چونکه ناوا خنی ئه وه قسه یه ئه وه یه که گوێزه ره وانی قورئان یان سونه ت بیاهه رن یان له سنور ده ره چوون.

۱ البخاري : كتاب فضائل الصحابة : باب قول النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم : ﴿لو كنت متخذاً خليلاً﴾ (۳۶۷۳) .

ومسلم : كتاب فضائل الصحابة : باب تحريم سب الصحابة (۲۵۴۱) (۲۲۲) من حديث أبي سعيد الخدري رضي الله عنه .

دووهم : که جیویان پیدات بەنەفرەتکردنیاں و بەناشیرین باسکردنیاں ئەوا لە بیاوەرکردنیدا زانایان دوو قسەیان هەیە وەلەسەر ئەو قسەیهی که دەلیت بێ بیاوەر نابێت پێویستە شەلاقی لێدریت و بەندبکریت تادەمریت یان دەگەریتەوه و پەشیمان دەبیتەوه لەوهی ووتویهتی .

سێهەم : که جیویان پیدات بەوهی دینەکه‌یانی بێ ناشرین نه‌بیت وەکو ﴿ترسنۆک و چرووکی﴾ ئەوا بیاوەر نابێت بەوه بەلام تەمبێ دەکریت بەوهی بیگێرتەوه لەوه، شەخێ ئیسلام ئین و تەمبە واتای ئەوهی باسکردوو لە کتابی ﴿الصّارم المسلول﴾ وە لە پێشەوا ئەحمەدەوه هیناویەتی لەلایەرە ٥٧٣ و تەکه‌ی : ﴿دروست نیه بۆ هیچ که‌سێک که‌باسی هیچ شتێک بکات لە خراپەکانیاں وە تانەش نەدات لە هیچ که‌سیکیان بەبوونی عەبیێک یان که‌مو کورتیه‌ک تیاندا جا‌هەر که‌سێک شتێکی وایکرد ئەوا ئەدەبی دادەدریت جائەگەر گەراپەوه ئەوه باشە و ئەگەرنا ئەوا شەلاقی لێدەدریت لە بەندینخاندە تا دەمریت یان دەگەریتەوه لەو قسەیهو تەوبە دەکات﴾ .

← وَمِنَ السُّنَّةِ التَّرَضِّيِّ عَنْ أَزْوَاجِ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ،
أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ الْمُطَهَّرَاتِ ، الْمُبْرَّاتِ مِنْ كُلِّ سَوْءٍ ، أَفْضَلُهُنَّ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَعَائِشَةُ
الصَّدِيقَةُ بِنْتُ الصَّدِيقِ الَّتِي بَرَّأَهَا اللَّهُ فِي كِتَابِهِ ، زَوْجُ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي
الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، فَمَنْ قَدَّفَهَا بِمَا بَرَّأَهَا اللَّهُ مِنْهُ فَقَدْ كَفَرَ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ .

وہلہ سوننہ تی پیغہمبہری خواہی صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم پازیبوون لہ
خیزانہ کانی پیغہمبہری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دایکانی باوہرداران
خاوینہ کان ئەوانہی دوورن لہہموو خراپہیہک، باشرینیان دایکمان خەدیجہی کچی
خووەیلیدہ، وەعائیشہی راستگووی کچی راستگوویہ کہ خوای گہورہ بەدووری گرتووە
لہ پەرتوو کہ کەیدا، ژنی پیغہمبہری خواہی صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لہ دونیاو
دواوژدا، جامەر کہ سیک تۆمەتباری بکات بەوہی خوای بەدووری گرتووە لیبی ئەوا
بێگومان بیباوہرہ بەخوای گہورہ.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿مافہ کانی خیزانہ کانی پیغہمبہری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم﴾

ژنہ کانی پیغہمبہری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم خیزانین لہ دونیاو دواوژدا
وہدایکی باوہردارانن وەبۆ ئەوان ھەیہ رێژ و بەگہورەدانان لہوہی کہشایستہی ئەوان
بیت وەکو خیزانی کوتابی پیغہمبہران سەلامی خویان لی بیت، جائەوانہ لہ بنەمالہی
پیغہمبہری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم ﴿واتە لەئال و بەیتی ئەون﴾ خاوین و
خاوینکراوہن، باش و باشکراون، دوورن و بەدوورگیراون لہ ھەموو خراپہیہک کہبیتہ
ھۆی ناشرین کردنی ناموسیان و ژبانی ژن و میردایەتیان، جائەوانہی پاکن لہژنان بۆ
پاکەکانن لہ پیاوان، وەئەوانہی پاکن لہ پیاوان بۆ پاکەکانن لی ژنان، جابخوای گہورہ

ليان رازی بووه و هه موویانی رازی کړدوه و هه درودو سلاوی خوا له سهر پیغه مېره راسگو و ده سټاکه که ی بیت صلی الله علیه و علی آله وسلم .

﴿ نهو ژاندهی که پیغمبري خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم مردو به جی هیشتن و نهوانه ژنی بوون بریتین له :

۱- خه دیجی کچی خووه یلید دایکی منداله کانی جگه له ئیراهیم، پیغه مېری خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم ماره یکرد له دوی دوو شو یه که میان عه تیقی کوری عاید و هه دووهم نه بو هاله ی ته میمی، وه پیغه مېری خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم ژنی به سهردا نه هیئا تا له سالی ۱۰ ی کوچی له پیغه مېره ایه تیدا له پیش میعراجدا .

۲- عائشه ی کچی نه بو به کری صدیق له خه ودا پیشانی پیغه مېری خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم درا^۱ دوو جار یان سی جار : وه ووترا : ﴿ نه مه ژنی تویه ﴾ له ته مه نی شش سالیدا له شاری مه که ماره ی کرد و له ته مه نی نو سالیدا له شاری مه دینه گواستیه وه، وه له سالی ۵۸ ی کوچی مرد .

۳- سه وده ی کچی زه معده ی نه لعامریه پیغه مېری خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم له دوی میړدیکي موسلمان ماره ی کرد که نه ویش سه کرانی کوری عمری برای سوهیلی کوری عمره، دایکمان سه وده ره زای خوی لی بیت له کوتای جینشینیه تی عومری خه تابد ا ره زای خوی لی بیت مردو وه وه ووترا ویش له سالی ۵۴ ی کوچیدا مردو وه .

۱ البخاري : كتاب مناقب الأنصار : باب تزويج النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم عائشة (۳۸۹۵).

ومسلم : كتاب فضائل الصحابة : باب فضل عائشة ... (۲۴۳۸) (۷۹) من حديث عائشة رضي الله عنها.

٤- حەفصە ی کچی عومەری کورپی خەتتاب پەزای خوای لی بیت پیغمبەری خوا
صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لەدوای میژدیککی موسلمان مارە ی کرد کەئەویش
خونەسی کورپی حوزافە ی سەھمیە کەلەرۆزی شەری ئوحددا شەھیدکرا، وە دایکمان
حەفصە پەزای خوای لی بیت لەسائی ٤١ ی کۆچیدا مردووہ .

٥- زەینەبی کچی خوزەیمە ی هیلالیە دایکی ھەژاران : پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ
وعلی آلہ وسلم لەدوای شەھیدکردنی میژدەکە ی لەشەری ئوحددا کەناوی عبداللہ ی
کورپی جەحش بوو مارە ی کرد، وە دایکمان زەینەب لەسائی ٤١ ی کۆچی لەدوای
ئەوہ ی مارە ی کەم ژنی پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم بوو مرد .

٦- ئوم و سەلەمە ھیندی کچی ئەبی ئومە ی یە مەخزومی پیغمبەری خوا صلی اللہ
علیہ وعلی آلہ وسلم لەدوای مردنی میژدەکە ی کەئەویش ئەبی سەلەمە عبداللہ ی
کورپی عەبدلئەسەد بوو لەدوای ئەوہ ی لەشەری ئوحددا بریندارکرا مرد مارە ی کرد،
وە دایکمان ئوم و سەلەمە لەسائی ٦١ ی کۆچیدا مردووہ .

٧- زەینەبی کچی جەحشی ئەسەدیە کچی پوری پیغمبەری خوا یە صلی اللہ علیہ
وعلی آلہ وسلم لەدوای ئەوہ ی زەیدی کورپی حاریس تەلقیدا پیغمبەری خوا صلی اللہ
علیہ وعلی آلہ وسلم لەسائی ٥٠ ی کۆچیدا مارە ی کرد، دایکمان زەینەب لەسائی
٢٠ ی کۆچیدا مردووہ .

٨- جوہیریە ی کچی حارسی خوزاعیە پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ
وسلم لەدوای میژدەکە ی کەناوی موسافعی کورپی صەفوان بوو وە ووتراویشە مالیکی
کورپی صەفوان بوو مارە ی کرد لەسائی ٦٠ ی کۆچیدا، وە دایکمان جوہیریە لەسائی
٥٦ ی کۆچیدا مردووہ .

۹- نوم و حېبیه په مټه نې سوفيان پټغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم له دواى ميړده کهى که ناوى عوبه يدولتلاى کورې جهشش بوو مارهى کرد ئهم پياوه سه ره تا موسلمان بوو پاشان بوو به گاور، وه دايکما له سالى ۴۴ى کؤچيدا له شارى مه دينه له سه رده مى خيلافه تي برا کهيدا مردوه .

۱۰- صه فيهى کچى حويه يى کورې نه ختېب له نه وهى نه زير له کوراني هاروونى کوراني عيمران، پټغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ئهم نافرته تى نازاد کردو نازاد کردنه کهى کرده مارهى بوى و بوو به خيژانى له دواى نازاد کردنى خه بيه ر له سالى ۶۷ى کؤچى، له دواى دوو ميړد به ناوه کاني ﴿سه لامى کورې ميشکم، وه دوو هم کينانه ي کورې نه بيل حقيق﴾، وه دايکمان په زاي خواى لى بيت له سالى ۵۰ى کؤچيدا مردوه .

۱۱- مه يمونه ي کچى حارسى هيلاليه پټغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم له سالى ۷۷ى کؤچيدا ماره يکرد له کاتى گيړانه وهى عومره کهدا له دواى دوو ميړد يه که ميان کورې عهبد ياليل وه دوو هم باوکى په همى کورې عبدول عوزا، وه دايکما له سالى ۵۱ى کؤچيدا مردوه .

جائمانه ژنه کاني پټغمبهري خوان صلى الله عليه وعلى آله وسلم که پټغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم مردوو جيى هيشتن دووان له وانه پيش خوى مردن که نه وانيش ﴿خه ديجه و زهينه بى کچى خوزه يمديه﴾ وه نوشيان کاتيک که مرد له ژياندا بوون .

وه ده مي پته وه دووان که پټغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم نه يکردن به ژنى خوى وه بو هيج کام له وانه نه وه نه حکام و گه وره يه تيانه ي نه وانه ي پشوو ده يگرته وه نه مان ناگرته وه : که نه وانيش :

١- ئەسمائی کچی نوعمانی کیندییه پتغمبهری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم مارهیکرد پاشان لیتی جیابووه وه وه جیاوازی ههیه لهنیوان زانایاندا له هوکاری جیاوونهوه کهدا، ئین و ئیسحاق فهرموویهتی سپایهکی له قهبرغهیدا بینى جا لیتی جیاووه وه پاش ئەوه موهاجرى کورى ئەبى ئومهیه مارهیکرد.

٢- ئومهیهی کچی نوعمانی کورى شهراحبیلی جونیه وههر ئەویشه که ووتویهتی ﴿پهنا ته گرم به خوا له تو﴾ جا پتغمبهری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم وازی لیهینا . والله أعلم.

وهباشترینى ژنهکانى پتغمبهری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم خهدیجهیه وه عائیشهیه رهزای خویان لى بیت وه بۆههیه کیک لهوانه بایهخی خویان ههیه بهسهر ئەوى ترپانهوه^١ جابۆ خهدیجه ههیه لهسهرهتای ئیسلامدا کهبۆ عائیشه نیه له زوو موسلمان بوونداو پشتگیری و سهرخستندا، وهبۆ عائیشه ههیه لهکۆتایى ئیسلامدا که بۆ خهدیجه نیه له بلاوکردنهوی زانست و سوود گهپاندن به ئوممهت وه بیگومان خوای گهوره بهدووری گرتووه لهوهی دوورووهکان دایانه پالتی لهو درۆیهی بۆیان ههلبهست لهسهرهتی نوردا .

١ قال الحافظ الذهبي في سير أعلام النبلاء (٢ / ١٤٠) في ترجمة أم المؤمنين عائشة : ﴿وكانت امرأة بيضاء جميلة ومن ثم يقال لها الحمراء . ولم يتزوج النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم بكرة غيرها، ولا أحب امرأة حبها . ولا أعلم في أمة محمد صلى الله عليه وعلى آله وسلم بل ولا في النساء مطلقاً امرأة أعلم منها وذهب بعض العلماء على أنها أفضل من أبيها وهذا مردود وقد جعل الله لكل شيء قدراً، بل نشهد أنها زوج نبينا صلى الله عليه وعلى آله وسلم في الدنيا والآخرة فهل فوق ذلك مفخر، وإن كان للصدیق خدیجة شأراً لا يلحق وأنا واقف في أیتها أفضل . نعم جزمتم بأفضلية خدیجة علیها لأمر ليس هذا موضعها﴾. هـ .

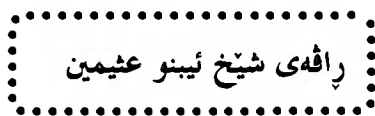
﴿تۆمەت ھەلبەستىن بۆ دايگانى باوەرداران﴾

تۆمەتبار کردنى دايگمان عايشه بەوھى خواى گەورە بەدوورى گرتووە لىنى
 بىباوەرپىيە لەبەرئەوھى بەدرۆخستەوھى قورئانە، وەلە تۆمەتبار کردنى جگە لەودا
 لەدايگانى باوەرداران زانايان دوو قسەيان لەو بارەو ھەيە راسترنيا ئەوھىيە کە ئەو کارە
 بىباوەرپىيە لەبەرئەوھى لەکەدارکردن و ناشيرينکردنى پىغەمبەرى خوايە صلى الله عليه
 وعلى آله وسلم چونکە ژنى پيس بۆ پياوى پيس دەيىت . ﴿ئەگەر ئەوان پيس بووبن
 ئەوا ئەو قسەيە ئەو دەگەيەنى پەنا بەخواى گەورە پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى
 آله وسلم پيس بوويىت کەئەوھى بىباوەرپىيە چونکە ھەرگيز پىغەمبەرى خوا صلى الله
 عليه وعلى آله وسلم بەوھى رازينايىت خيژانەکانى بەجۆريک بن دەي کەئەوھىمان لى
 نەبينوھ کەواتە ھەموو خيژانەکانى چاک و رىکۆ پىک بوون و ھەرکەسيکيش
 ھەرقسەيە کيان بۆ ھەلبەستىت لەبايەخيەن کەم بکاتەوھ و ناموسيا لەکەدار بکات ئەوھ
 بىباوە ھەروھ کو زانايان دەفەرموون – وەرگير﴾.

ومعاوية خال المؤمنين، وكاتبٌ وحي الله، أحدُ خلفاء المسلمين رضي الله

عنهم .

وہاوەرمان وایە موعاویە خالی باوەردارانە، وە نووسەری وەحی خواى گەورە،
 یەکیکە لە جێنشینهکانى موسلمانان رەزای خواى گەورە لە ھەموویان يىت .

﴿موعاویه‌ی کورِی ئه‌بو سوفیان ره‌زای خویان لی بیت﴾

فه‌رمان‌ره‌وای باوه‌رداران عوماویه کورِی ئه‌بو سوفیان صه‌خری کورِی ه‌رب له پیش پیغه‌مبه‌رایه‌تیدا به ۵ سال له‌دایک بووه وه له سالی رزگارکردنی مه‌که‌دها موسلمان بووه، وه‌وتراوه له‌دوای حوده‌یییه موسلمان بووه و ئیسلامه‌تیه‌که‌ی شاردۆته‌وه، پیشه‌وا عومه‌ر کردی به والی شام وه‌به‌رده‌وامیش بوو له‌سه‌ری وه‌ده‌ناسریت به جینشینایه‌تی له‌دوای دوو ماوه‌ی ده‌سته‌لات سالی ۳۷ ی کۆچی وه‌خه‌لکی له‌ده‌وری کۆبوونه‌وه له‌دوای وازه‌تانه‌که‌ی ه‌سه‌نی کورِی عه‌لی ره‌زای خویان لی بیت له‌سالی ۴۱ ی کۆچیدا، پیشه‌وا موعاویه وه‌حی بۆ پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌نوسیه‌وه وه‌یه‌کیک بوو له‌وانه‌ی نووسه‌ری وه‌حی بوون، وه‌له‌مانگی ره‌جه‌بی سالی ۶۰ ی کۆچیدا له‌ته‌مه‌نی ۷۸ سالتیدا مردووه، دانه‌ر له‌به‌رئه‌وه ناوی ه‌تیاوه و به‌باشه‌بازی کردووه بۆ ره‌د دانه‌وه‌ی رافیزیه‌کان ئه‌وانه‌ی جنیوی پی‌ده‌ده‌ن وه‌زۆر به‌خراپه‌بازی ده‌که‌ن، وه‌به‌خالی باوه‌رداران ناوی ه‌تیاوه چونکه‌ برای دایکمان ئوم و ه‌بیه‌یه ره‌زای خوی لی بیت یه‌کیکه‌ له‌دایکه‌کانی باوه‌رداران، وه‌بیگومان شه‌یخی ئیسلام ئیبن و ته‌یمیه له‌پهرتووکه به‌نرخه‌که‌یدا ﴿منهاج السنة النبویه به‌رگی ۲ لاپه‌ره ۱۹۹﴾ باسی ناکۆکی نیوان زانایانی کردووه سه‌باره‌ت به‌وه‌ی ئایه به‌برای دایکه‌کانی باوه‌رداران ده‌گوتریت خالۆکانی باوه‌رداران یان نا؟ ﴿.

← وَمِنَ السُّنَّةِ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ لِأُئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَأُمَرَاءِ الْمُؤْمِنِينَ بَرِّهِمْ وَفَاجِرِهِمْ، مَا لَمْ يَأْمُرُوا بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ، فَإِنَّهُ لَا طَاعَةَ لِأَحَدٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ.

وێله‌سوننه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوايه‌ی صلی الله علیه وعلی آله وسلم گوێڕایه‌لیکردنی پێشه‌واکانی موسڵمانان وه‌ فه‌رمانه‌روا‌کانی باوه‌ر‌داران، چاکیان و خراپیان، تائه‌و کاته‌ی فه‌رمان نه‌که‌ن به‌سه‌رپێچی کردنی خ‌وای گه‌وره‌، چونکه‌ گوێڕایه‌لی هیچ که‌سیک نا‌ک‌ریت له‌سه‌رپێچی کردنی خ‌وای گه‌وره‌دا .

← وَمَنْ وَلِيَ الْخِلَافَةَ، واجتمع عليه الناسُ ورَضُوا بهِ، أَوْ غلبَهُمْ بسيفِهِ حَتَّى صَارَ الْخَلِيفَةَ، وَسُمِّيَ أميرَ الْمُؤْمِنِينَ، وَجَبَتْ طَاعَتُهُ، وَحُرِّمَتْ مُخَالَفَتُهُ وَالْخُرُوجُ عَلَيْهِ وَشَقُّ عَصَا الْمُسْلِمِينَ.

وهه‌ر که‌سیک ده‌سته‌لاتی گ‌رت‌ه‌ ده‌ست، وه‌خه‌ل‌ک‌یش کۆبوون له‌سه‌ری و پ‌ازیوون پ‌یی‌یان زالبو به‌شمشیره‌که‌ی به‌سه‌ریاندا تا بوو به‌خه‌لیفه‌، وه‌ناسرا به‌فه‌رمانه‌روای باوه‌ر‌داران، پ‌یو‌سته‌ گوێڕایه‌لیکردنی، وه‌حه‌رامه‌ سه‌رپێچیکردنی وه‌ ده‌رچوون له‌سه‌ری وه‌له‌ت‌کردنی ه‌یزو ده‌سته‌لاتی موسڵمانان .

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

خه‌لافه‌ت پ‌له‌و پایه‌یه‌کی گه‌وره‌یه‌ وه‌ به‌رپر‌سیاریه‌تییه‌کی مه‌زنه‌ که‌ئه‌ویش گ‌رت‌نه‌ ده‌ستی هه‌لس‌و‌پ‌اندنی کاروباری موسڵمانانه‌ به‌جۆرێک که‌ئه‌و ده‌بیته‌ به‌رپر‌سیاری یه‌که‌م له‌وه‌د،

وه‌ئه‌وه‌ش فه‌رزی کیفایه‌یه‌ له‌به‌رئه‌وه‌ی کاروباری موسڵمانان به‌و ده‌سته‌لاته‌ نه‌بیته‌ به‌رپ‌یوه‌ نا‌چ‌یت، وه‌خه‌لافه‌ت به‌یه‌کی له‌م س‌ی ش‌یوه‌یه‌ د‌یت‌ه‌ج‌ی :

یه‌که‌م : بوونی ده‌قیك له‌سه‌ردانانی له‌لایه‌ن خه‌لیفه‌ی پ‌یش‌ووه‌ وه‌ هه‌روه‌کو له‌ خه‌لافه‌تی عومه‌ری کوری خه‌ت‌اب‌دا ر‌وویدا چونکه‌ ئه‌وه‌ به‌ ده‌قیك بوو له‌لایه‌ن پ‌یشه‌وا نه‌بو به‌ک‌ری صدیقه‌وه‌ ره‌زای خ‌وای لی بیته‌ .

دووه‌م : کۆبوونه‌وه‌ی ﴿أهل الحل والعقد﴾ - ئه‌و که‌سانه‌ی کاروباره‌کان هه‌ل‌ده‌سه‌نگ‌ین و ش‌یده‌که‌نه‌وه‌ و د‌وای ئه‌وه‌ بر‌پ‌اری له‌باره‌وه‌ ده‌رده‌ن که‌ پ‌یش‌ی

دەگوتریت ڕاویژ ﴿بۆ دانانی کەسیک لە ناو کۆمەڵە کەسیکدا ئێر ئێو کەسانە دیاریکراو بن لە لایەن خەلیفەی پیشووە وە ھەر وە کو لە خەلافەتی پیشەوا عوسماندا ڕەزای خوای ئی بیئت ڕوویدا جادانانی ئێو کەسە بە کۆبوونەوە بوو لە لایەن شوراوە کە دیاریکراو لە لایەن پیشەوا عومەر وە ڕەزای خوای ئی بیئت یان دیاریکراو نەبوون ھەر وە کو ئێوەی خەلیفە ئێبەبە کر ڕەزای خوای ئی بیئت لە سەر یەکیک لە وە تەکان وە ھەر وە کو لە خەلافەتی عەلیدا ڕوویدا ڕەزای خوای ئی بیئت .

سییم : یان بە شیوەی زۆر و دەستبەسەر داگرتن بیئت ھەر وە کو لە خەلافەتی عەبدولمەلیکی کورپی مەر و اندا ڕوویدا لە کاتی کدا عەداللە ی کورپی زوبەیر کوزراو دەستەلات بوو بە مولکی ئێو .

ڕونکردنەوەی وەرگیژ : دانانی خەلیفە لە ھەموو شوێنیکدا بەو سی شیوەیە دەبیئت :

١- دانانی کەسیکی متمانە پیکراو لە لایەن دەستەلاتداری پیشووە وە پیش مردنی ھەر وە کو پیشەوا ئێبەبە کر ڕەزای خوای ئی بیئت پیش ئێوەی بمریت بریاری دا پیشەوا عومەر ڕەزای خوای ئی بیئت بکریتە فەرمانڕەوای موسلمانان ھەر بەو شیوەیەش بوو خەلکی ھەر ھەمووی ڕازیبوون پی و کردیانە گەورە ی ھەموو لایەک .

٢- دیاریکردن چەند کەسیکی متمانە پیکراو لە لایەن فەرمانڕەواوە پیش ئێوەی بمریت بۆ ئێوەی بە پرس و ڕاویژ یەکیکیان بکریتە فەرمانڕەوا ھەر وە کو پیشەوا عومەر ڕەزای خوای ئی بیئت کردی شەش ھاوەلی بەرپزی دانا تالەنیواناندا یەکیک بکریتە فەرمانڕەوا ئێو بوو پیشەوا عوسمان ڕەزای خوای ئی بیئت بە ڕاویژ دیاریکراو بوو بە گەورە ی موسلمانان، یاخود فەرمانڕەوا بەو ڕاناکات لەبەر ھەر ھۆکاریک بیئت دەمریت و کەسیک دیاری نەکراو بۆ ئێوەی فەرمانڕەوا بیئت لەو کاتەدا شورا دیت کەسیک دیاری دەکات تا ببیتە گەورە ی موسلمانان ھەر وە کو بۆ پیشەوا عەلی ڕەزای خوای ئی بیئت کرا

پێشه‌وا عوسمان ر‌ه‌زای خ‌وای لی بی‌ت شه‌هید ک‌را و که‌سی‌ک‌یش دیاری نه‌ ک‌راوه‌ بۆ نه‌وه‌ی خ‌ه‌لیفه‌ بی‌ت نه‌وه‌ بوو به‌ کۆ‌ده‌نگی نه‌ه‌لی ح‌ه‌لل و ع‌ه‌قد پێشه‌وا ع‌ه‌لی ر‌ه‌زای خ‌وای لی بی‌ت ک‌را به‌ فەرمان‌پ‌ره‌وای خ‌ه‌ل‌کی.

٣- یان نه‌وه‌تا به‌ زۆ‌رو خ‌وین‌پ‌ژی ده‌بی‌ت ه‌ه‌روه‌ ک‌و زۆ‌ربه‌ی ده‌سته‌لاته‌کانی ئه‌م ر‌ۆژ‌گاره‌ وه‌ه‌روه‌ ک‌و ده‌سته‌لاته‌که‌ی ع‌ه‌بدول‌ه‌لیکی ک‌ور‌ی مه‌‌پ‌وان له‌ د‌وای نه‌وه‌ی ع‌بدالله‌ ی ک‌ور‌ی ز‌وبه‌یر که‌ نه‌میری زۆ‌ری‌ک له‌ ناو‌چه‌کان بوو به‌ ده‌ستی ح‌ه‌ج‌اجی ک‌ور‌ی یوسف‌ی سه‌قه‌فی ک‌وژ‌را و خ‌وین‌پ‌کی زۆ‌ری ر‌شت ع‌ه‌بدول‌ه‌لیکی ک‌ور‌ی مه‌‌پ‌وان بوو به‌ فەرمان‌پ‌ره‌وا به‌ سه‌ر خ‌ه‌ل‌که‌وه‌.

ئهو سیانه‌ ش‌ی‌وازه‌کانی دانانی سه‌ر‌کرد‌ه‌ن و تائ‌ی‌ستاش په‌یره‌وی ده‌کر‌یت له‌ ول‌اتان‌دا. ر‌ون‌کرد‌نه‌وه‌ که‌ ته‌واو بوو.

﴿حوکمی گوړپړايه ليکړدنی خليفه﴾

گوړپړايه ليکړدنی خليفه و جگه له ویش له کار به ده ستان پيوسته لهو شتانه دا که سهر پيڅی خواي گه وره ی تيدانيه له بهر فەر مووده که ی خواي گه وره که ده فەر مووېت : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ النساء: ۵۹ واته ﴿نه ی نه وانه ی باوره ټان هيتاوه گوړپړايه لي خوا بن وه گوړپړايه لي پيغه مبهري خوا صلی الله عليه وعلى آله وسلم و فرمانره واکاني خوتان بکن﴾.

له بهر فرمانيسته که ی پيغه مبهري خوا صلی الله عليه وعلى آله وسلم که ده فەر مووېت : ﴿السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ فِيمَا أَحَبَّ وَكَرِهَ مَا لَمْ يُؤْمَرْ بِمَعْصِيَةٍ فَبِإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ﴾ متفق عليه^۱

واته ﴿له سهر هموو موسلمانیک پيوسته که و گوړپړايه لي فرمانره وای موسلمانان بکات له وده دا که پي خو شه و له وده دا که پي ناخو شه مه گهر فرمانی شتيکی پيکات که سهر پيڅی خواي گه وره بیت جانه گهر فرمانی سهر پيڅی خواي گه وره ی پيکړد نه و هره گيز گوړپړايه لي ناکات﴾.

جائيز به کسانه گوړپړايه ليکړدن له وده دا نه و پيشه وایه چاک بیت و هه ستيت به نه نجامدانی فرمانه کانی خوا نه و ی فرمانی پيده کات بيکات و نه و هشی قه ده غه ی ليده کات دوور که ویته وه لي يان پيشه وایه کی تاوانبارو خراپه کار بیت که نه و هشی فاسقه له بهر فرمانيسته که ی پيغه مبهري خوا صلی الله عليه وعلى آله وسلم که ده فەر مووېت : ﴿أَلَا مَنْ وَلِيَ عَلَيْهِ وَال فَرَأَهُ يَأْتِي شَيْئًا مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ فَلْيُكْرِهْ مَا يَأْتِي مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَلَا يَنْزِعَنَّ يَدًا مِنْ طَاعَةٍ﴾^۲

۱ البخاري : كتاب الأحكام : باب السمع والطاعة (۷۱۴۴).

ومسلم : كتاب الإمارة : باب وجوب طاعة الأمراء ... (۱۸۳۹) (۳۸) من حديث ابن عمر رضي الله عنه.

۲ مسلم : كتاب الإمارة : باب خيار الأئمة وشرارهم (۱۸۵۵) (۶۶) من حديث عوف بن مالك رضي الله عنه.

واته ﴿خَوْنَهُ كَهَرِ كَهْسِكَ بُووْ بَدَدَسْتَه لَاتَدَارْ بَه سَهْرِيه وَه جَا شَتِيكِي لِي يِنْسِي لَه وَهِي سَهْرِيچِي خَوَايَه نَهْوَا بَا رَقِي لَه وَهِي بِيْتْ كَه نَه نَجَامِي دَه دَات لَه سَهْرِيچِي خَوَايَ گَه وَرَه دَا وَه بَا هَر گِيز دَه سَت لَه گَوِيَرِيه لِي كَرْدَن هَه لَنَه گَرِيْت ﴿١﴾.

وه نَه نَجَام دَانِي حَه ج و جِيهَاد لَه گَه ل پَشَه وَ اكَانْدَا بَه بَه رَدَه وَ امِي دَه مِيْنِيْت و نَه نَجَام دَه دَرِيْت وَه نَوِيژِي جَو مَوْعَه ش لَه دَوَايَانَه وَه دَرُوسْتَه نِيژ بَا نَه وَ پَشَه وَ اَيَانَه چَاك بَن يَان خَرَاب بَن لَه بَه رَنَه وَ هِي سَهْرِيچِي كَرْدَن يَان لَه وَ ه دَاو گَوِيَرِيه لِي يَان نَه كَرِيْت سَهْرَدَه كِي شِيْت بُو لَه تَكْرَدَنِي هِيژُو تَوَانَاي مَوْسَلْمَانَان و يَاخِي بُوون لِي يَان .

وه نَه وَ فَهْر مَوْوَدَه يَه شِي كَه دَانَه ر بَاسِي كَر دَوَه «ثَلَاثٌ مِنْ أَصْلِ الْإِيمَانِ: الْكَفَّ عَنْ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا تُكْفَرُهُ بِذَنْبٍ وَلَا تُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ بِعَمَلٍ، وَالْجِهَادُ مَاضٍ مِنْذُ

١ زَرَر گَرَنگَه تَه وَ اِي فَهْر مَوْوَدَه كَه بِيْنِيْت تَا گَه لِيك زَانِيَارِي بَزَانِي لَه سَهْر چَوْنِيَه تِي مَامَه لَه كَرْدَن لَه گَه ل فَهْر مَانَه وَ اكَانْدَا كَه لَه م فَهْر مَوْوَدَه يَه دَا بَه شِيكِي بَاشِي لَه وَ زَانِيَارِيَانَه تِيَادِيَه :

حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ رُشَيْدٍ حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ - يَعْنِي ابْنَ مُسْلِمٍ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ أَخْبَرَنِي مَوْلَى بَنِي قُرَّارَةَ - وَهُوَ رُزَيْقُ بْنُ حَيَّانَ - أَنَّهُ سَمِعَ مُسْلِمَ بْنَ قَرْظَةَ ابْنَ عَمِّ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ عَوْفَ بْنَ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ « خِيَارُ أُمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُحِبُّونَهُمْ وَيُحِبُّونَكُمْ وَتُصَلُّونَ عَلَيْهِمْ وَيُصَلُّونَ عَلَيْكُمْ وَشِرَارُ أُمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُبْغِضُونَهُمْ وَيُبْغِضُونَكُمْ وَتَلْعَنُونَهُمْ وَيَلْعَنُونَكُمْ ». قَالُوا قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا تُنَابِذُهُمْ عِنْدَ ذَلِكَ قَالَ « لَا مَا أَقَامُوا فِيكُمْ الصَّلَاةَ لَا مَا أَقَامُوا فِيكُمْ الصَّلَاةَ إِلَّا مَنْ وَلِيَ عَلَيْهِ وَال فَرَأَاهُ يَأْتِي شَيْئًا مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ فَلْيَكْرِهْ مَا يَأْتِي مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَلَا يَنْزِعَنَّ يَدًا مِنْ طَاعَةٍ ». قَالَ ابْنُ جَابِرٍ فَقُلْتُ - يَعْنِي لِرُزَيْقٍ - حِينَ حَدَّثَنِي بِهَذَا الْحَدِيثِ اللَّهُ يَا أَبَا الْمُقَدِّمِ لِحَدَّثَكَ بِهَذَا أَوْ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ مُسْلِمِ بْنِ قَرْظَةَ يَقُولُ سَمِعْتُ عَوْفًا يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ فَجِئْنَا عَلَى رُكْبَتَيْهِ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَقَالَ إِي وَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَسَمِعْتُهُ مِنْ مُسْلِمِ بْنِ قَرْظَةَ يَقُولُ سَمِعْتُ عَوْفَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

بَعَثَنِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّى يُقَاتِلَ آخِرَ أُمَّتِي الدَّجَالَ لَا يُبْطِلُهُ جَوْرُ جَائِرٍ وَلَا عَدْلُ عَادِلٍ،
وَالْإِيمَانُ بِالْأَقْدَارِ» رواه أبو داود^۱.

﴿سَيِّ شت ههيه له بنجینه ی باوهره : دهست هه لگرتن له سر که سیٽ بلّیت لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وه بهی باوهری دانه نیٽ به هوئی تاوانیکه وه نه نجامی دهدات وه له ناینی نیسلامیش دهری نه کهیت به هوئی کاریکه وه دهیکات، وه جهادیش بهرده واه لهو کاته وهی خوی گه وره منی ناردووه تا کوٽای نومته کهم له گهل ده جالدا شه رده کهن سته می هیچ سته مکاریک پوچی ناکاته وه وه دادگری هیچ دادگری کیش به هه مان شیوه به تالی ناکاته وه، وه باوهر هینان به قه دهره کان﴾. فهرموده یه کی لاوازه ناگادار به هه وه کو پیشه وای سیوتی له ﴿الجامع الصغير﴾ دا ناماژی بو کردووه وه تیایدا راویسه ک هه یه پیشه وای مزی ده فهره رموویت : ﴿مجهول – نه ناسراوه﴾، وه پیشه وای مونزری ده فهره رموویت له ﴿مختصر أبي داود﴾ دا : ﴿شبه مجهول – شیوه نه ناسراویکه﴾.

وه نهو سی رهوشته ی له فهره رموده که دا هه یه و دانه ر باسیکردووه بریته له : ﴿دهست هه لگرتن له سر که سیٽ بلّیت لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وه دووهم : وه جهادیش بهرده واه ... تا کوٽای، وه سیهه میس : وه باوهر هینانه به قه دهره کان﴾.

وه دهره چوونیش دژبه پیشه وای قه ده غه کراوه له بهر فهره رموده که ی عوباده ی کوری صامت ره زای خوی لی بیت که ده فهره رموویت : ﴿بَايَعْنَا عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي مَنْشَطِنَا وَمَكْرَهِنَا وَعُسْرِنَا وَيُسْرِنَا وَأَثَرَةٍ عَلَيْنَا وَأَنْ لَا تُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلُهُ قَالَ «إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا عِنْدَكُمْ مِنَ اللَّهِ فِيهِ بُرْهَانٌ»﴾^۲

۱ حدیث ضعیف : أخرجه أبو داود (۲۵۳۲) وأبو عبيد القاسم بن سلام في الإيمان ص (۴۷) وإسناده ضعيف فيه يزيد بن أبي شيبه وهو مجهول كما في التقريب وضعف إسناده المنذري في مختصر سنن أبي داود (۳/ ۳۸۰) لهذا السبب .

۲ البخاري : كتاب الفتن : باب قول النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَتَرُونَ بُعْدِي أُمُورًا تُنَكِّرُونَهَا وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اصْبِرُوا حَتَّى تَلْقَوْنِي عَلَى الْخَوْضِ (۷۰۵۵) (۷۰۵۶).

ومسلم : كتاب الإمارة : باب وجوب طاعة الأمراء ... (۱۷۱۹) (۴۲) من حديث عبادة بن الصامت رضي الله عنه.

واته ﴿بهیعتان دا به پیغمبری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم له سهر گوپرایه لیکردنی فرمانبره واکانان له چالاکی و ناحه زیماندا، له کاتی ناره حتی و تنگانه و خوشیماندا، و له کاتیکشدا که فرمانبره وایانان فهزلی خه لکی تر ددهن به سهرماندا و هندیك له مافه دویایه کانان ده فیه ویت، و ه دوو بهر کیشیان له گه لدا نه کهین له سهر فرمانبره وایه تی و ده ستلالت، پیغمبری خوایش صلی الله علیه وعلی آله وسلم فرمودی ((مه گهر بیوا و پرونیکی ناشکریان لی بینن به لگه تان ه بیت له سهری له لایه ن خوی گه و ره وه)) ﴿﴾.

وه ه و ره ها پیغمبری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده فرمودیت ﴿يَكُونُ عَلَيْكُمْ أَمْرَاءُ تَعْرِفُونَ وَتُنْكِرُونَ فَمَنْ أُنْكِرَ فَقَدْ بَرِئَ وَمَنْ كَرِهَ فَقَدْ سَلِمَ وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ قَالُوا: أَفَلَا نُقَاتِلُهُمْ؟ قَالَ: لَا مَا صَلُّوا لَا مَا صَلُّوا﴾ أي: من کره بقلبه وانکر بقلبه. رواه مسلم^۱

۱ مسلم: کتاب الإمارة: باب خيار الأئمة (۱۸۵۴) (۶۳) (۶۴) من حديث عبدالله بن مسعود رضي الله عنه.

تیبینی وهر گیتی: خوینهری نازیز نهو فرموده یی سهر وه شمیخی پایه برز تبین و عوسه یین ده فرمودیت ﴿رواه مسلم﴾ به نام من بهو شیویه له صهیحی موسلیما هه رجهنده گهرام نه میینی چونکه پشهو موسلیم به چهند دهر پریکی دی هتاویه تی که که میك جیا وازه له وهی رافه کار هتاویه تی پریستیش نامازه به وه بکهین بۆ زانیاری لای خوینهری به ریز که تمویش بهم شیوانه ن:

۱- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ « سَتَكُونُ أَمْرَاءُ تَعْرِفُونَ وَتُنْكِرُونَ فَمَنْ عَرَفَ بَرِئَ وَمَنْ أُنْكِرَ سَلِمَ وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ ». قَالُوا أَفَلَا نُقَاتِلُهُمْ قَالَ « لَا مَا صَلُّوا »

۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ -صلى الله عليه وسلم- عَنِ النَّبِيِّ -صلى الله عليه وسلم- أَنَّهُ قَالَ « إِنَّهُ يُسْتَعْمَلُ عَلَيْكُمْ أَمْرَاءُ تَعْرِفُونَ وَتُنْكِرُونَ فَمَنْ كَرِهَ فَقَدْ بَرِئَ وَمَنْ أُنْكِرَ فَقَدْ سَلِمَ وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ ». قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا نُقَاتِلُهُمْ قَالَ « لَا مَا صَلُّوا ». أَيْ مَنْ كَرِهَ بَقَلْبِهِ وَأُنْكِرَ بَقَلْبِهِ.

۳- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- بَنَحُوا ذَلِكَ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ « فَمَنْ أُنْكِرَ فَقَدْ بَرِئَ وَمَنْ كَرِهَ فَقَدْ سَلِمَ ». ته و ابو و

واته ﴿كه سانيك ده بن به فهرمانره وا به سهرتانه وه باشيان ليده بينن و خراپيشيان ليده بينن جاهه ركه سيك ئينكاري بكات نهوا بيگومان دووره لهو تاوانه و بي تاوانه، وه هر كه سيك پتي ناخوش بيت نهوا بيگومان سهلامهت ده بيت له تاواني نهو كاره خراپه به لام هر كه سيك پتي رازي بيت و شويني بكه ويت نهوه تاوانبار، ووتيان : نايه شهر نه كين له گه لياندا ؟ پيغه مبهري خوايش صلى الله عليه وعلى آله وسلم فهرمووي ﴿نه خير تا نويز بكن ، نه خير تا نويز بكن﴾ . واته هر كه سيك پتي ناخوش بيت به دلي و به دلي ئينكاري بكات .

وه له سوده كاني نهو دوو فهرمووده به نهويه كه وازهيتان له نويز كردن بياوه رپه كي ديارو ناشكرايه له بهر نهويه پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم به دروستي نهزاني ده رچوون دژ به پشه وايان ته نها له كاتي بووني بياوه رپه كي ناشكرا دا نه بيت وه نهويه رپگري له شهر كردن له گه لياندا كرد كردني نويزه جائه وه به لگه به له سر نهويه كه وازهيتان ليتي رپيده ره بو شهر كردن له گه لياندا وه شهر كردنيش له گه لياندا دروست نيه ته نها به بووني بياوه رپه كي ناشكرا نه بيت ﴿كه واته نه كردني نويز بياوه رپي ناشكرايه — وه رگير ﴿هروه كو له فهرمووده كه ي عوباده دا ههيه .

← وَمِنَ السُّتَةِ هِجْرَانُ أَهْلِ الْبِدْعِ وَمُبَايَنَتُهُمْ وَتَرْكُ الْجِدَالِ وَالْخُصُومَاتِ فِي الدِّينِ، وَتَرْكُ النَّظَرِ فِي كُتُبِ الْمُبْتَدِعَةِ، وَالْإِصْغَاءُ إِلَى كَلَامِهِمْ، وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ فِي الدِّينِ بِدْعَةٌ.

وہلەسوننەتی پێغەمبەری خوا یە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دوورکەوتنەوہ لە بیدعەچیەکان وە جیاپوونەوہ لییان وە وازھێنان لە مشتومرو بەربەرەکانیکردن لەگەڵیاندا لە دیندا، وە وازھێنان لە سەیرکردنی پەرتووکی بیدعەچیەکان، وە وەلەسوننەتی پێغەمبەری خوا یە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم وازھێنان لە گوێگرتن بۆ قسەکانیان، وە ھەموو داھێتراویک لە تایندا بیدعە یە.

.....
 رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

الھجران چاووگی ﴿ھجر﴾ ە یە : کەئەویش لەزمانەوانیدا بەواتای وازھێنانە، وەمەبەستیش لە ﴿ھجران﴾ بیدعەچیەکان دوورکەوتنەوہ لییان وە وازھێنانە لە خۆشویستیان و دۆستایەتیکردنیان وەسەلام نەکردن لییان وەسەردانی نەکردنیان وە نەچوون بۆلایان لەکاتیکیدا نەخۆش دەکەون وە ھاوشیوہی ئەوہ.

وہ دوورکەوتنەوہ لە بیدعەچیەکان لەمەزمەرموودە ی خوا ی گەورە کە

دەلمەرموویت : ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ

﴿المجادلة: ۲۲﴾ واتە ﴿کەسانیک نابینیت کەباوہریان ھێنا بیت بەخوا ی گەورەو بە روژی دوا یی خەلکانیکیان خۆش بویت و دۆستایەتیان بکەن کە دژایەتی خوا و پێغەمبەرەکیان صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کرد بیت﴾.

وهله بهر نه وهی پیغمبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم هه جری که عی کوری مالیک و دوو هاوری کهی کرد کاتیک دواکه و تن له جهنگی ته بووک^۱ به لام نه گهر

۱ چیرۆکی ته به کهی که عی کوری مالیک و دوو هاوری کهی له ههردوو صحیحه که دا ههیه، بوخاری (۴۴۱۸) وهله موسلیمشدا (۲۷۶۹) (۵۳).

خوینهری بهر پیر و الله ی نه گهر بیت و به جوانی نهو فهرموده به بخوینته وه چهنده ها وانهی به سوود فیر ده بیت له وانه ﴿ دانان بهو تاوانه ی که نه نجات داوه، وه راستگویی، وه ههله خه له تان به وانه ی ده بانه ویت به خو شیه کانی دونیا سهر گهردان و گوهرات بکهن، وه نارامگرتن له سهه نهو تاقیر کونده وهی به سهه رتا هاتوو، وه چه ندان دهه سی دیکمش که باش وایه توی نازیز بوخوت بیخوینته وه : فهرموده که نابهم شیوه بهیه :

حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ سَرْجٍ مَوْلَى بَنِي أُمَيَّةَ أَخْبَرَنِي ابْنُ وَهَبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ ثَمَّ غَزَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- غَزْوَةَ ثُبُوكَ وَهُوَ يُرِيدُ الرُّومَ وَتَصَارَى الْعَرَبُ بِالثَّامِ. قَالَ ابْنُ شِهَابٍ فَأَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنُ كَعْبٍ بْنُ مَالِكٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ كَعْبٍ كَانَ قَائِدَ كَعْبٍ مِنْ بَنِيهِ حِينَ عَمِيَ قَالَ سَمِعْتُ كَعْبَ بْنَ مَالِكٍ يُحَدِّثُ حَدِيثَهُ حِينَ تَخَلَّفَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فِي غَزْوَةِ ثُبُوكَ قَالَ كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ لَمْ أَتَخَلَّفَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فِي غَزْوَةِ غَزَاهَا قَطُّ إِلَّا فِي غَزْوَةِ ثُبُوكَ غَيْرَ أَنِّي قَدْ تَخَلَّفْتُ فِي غَزْوَةِ بَذَرٍ وَلَمْ يُعَاتَبْ أَحَدًا تَخَلَّفَ عَنْهُ إِلَّا مَا خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- وَالْمُسْلِمُونَ يُرِيدُونَ عِيرَ قُرَيْشٍ حَتَّى جَمَعَ اللَّهُ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ عَدُوِّهِمْ عَلَى غَيْرِ مِيعَادٍ وَلَقَدْ شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- لَيْلَةَ الْعَقَبَةِ حِينَ تَوَافَقْنَا عَلَى الْإِسْلَامِ وَمَا أَحْبَبُّ أَنْ لِي بِهَا مَشْهَدٌ بَذَرٍ وَإِنْ كَانَتْ بَذَرٌ أَذْكَرُ فِي النَّاسِ مِنْهَا وَكَانَ مِنْ خَبَرِي حِينَ تَخَلَّفْتُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فِي غَزْوَةِ ثُبُوكَ أَنِّي لَمْ أَكُنْ قَطُّ أَقْوَى وَلَا أَيْسَرُ مِنِّي حِينَ تَخَلَّفْتُ عَنْهُ فِي تِلْكَ الْغَزْوَةِ وَاللَّهُ مَا جَمَعَتْ قُلُوبًا رَاحِلَتَيْنِ قَطُّ حَتَّى جَمَعَتْهُمَا فِي تِلْكَ الْغَزْوَةِ فَقَزَاهَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فِي خَرِّ شَدِيدٍ وَاسْتَقْبَلَ سَفَرًا بَعِيدًا وَمَقَارًا وَاسْتَقْبَلَ عَدُوًّا كَثِيرًا فَجَلَّ لِلْمُسْلِمِينَ أَمْرُهُمْ لِيَتَأَهَّبُوا أَهْبَةً غَزَوْهُمْ فَأَخْبَرَهُمْ بِوَجْهِهِمُ الَّذِي يُرِيدُ وَالْمُسْلِمُونَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- كَثِيرٌ وَلَا يَجْمَعُهُمْ كِتَابٌ حَافِظٌ - يُرِيدُ بِذَلِكَ الدَّبَّانَ - قَالَ كَعْبٌ فَقُلْ رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَتَغَيَّبَ يَظُنُّ أَنَّ ذَلِكَ سَخَفِي لَهُ مَا لَمْ يَنْزَلْ فِيهِ وَحَى مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَغَزَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- تِلْكَ الْغَزْوَةَ حِينَ طَابَتِ النَّصَارُ وَالظُّلَالُ فَأَنَا إِلَيْهَا أَضْعَفُ فَتَجَهَّزَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- وَالْمُسْلِمُونَ مَعَهُ وَطَفِقْتُ أَغْدُو لَكِي أَنْتَجَهَّزَ مَعَهُمْ فَأَرْجِعُ وَلَمْ أَقْضِ شَيْئًا. وَأَقُولُ فِي نَفْسِي أَنَا قَادِرٌ عَلَى ذَلِكَ إِذَا أَرَدْتُ. فَلَمْ يَزَلْ ذَلِكَ يَتِمَّادِي بِي حَتَّى اسْتَمَرَّ بِالنَّاسِ الْجِدُّ فَأَصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- غَادِيًا وَالْمُسْلِمُونَ مَعَهُ وَلَمْ أَقْضِ مِنْ جَهَازِي شَيْئًا ثُمَّ عَدَوْتُ فَرَجَعْتُ وَلَمْ أَقْضِ شَيْئًا فَلَمْ يَزَلْ ذَلِكَ يَتِمَّادِي بِي حَتَّى اسْرَغُوا وَتَفَارَطَ الْغَزْوُ فَهَمَمْتُ أَنْ أَرْجِعَ فَأَذَرْتُ كَهْمُ فَيَا لَيْتَنِي فَعَلْتُ ثُمَّ لَمْ يَقْدَرْ ذَلِكَ لِي فَطَفِقْتُ إِذَا خَرَجْتُ فِي النَّاسِ بَعْدَ خُرُوجِ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَخْرُجُنِي أَنِّي لَا أَرَى لِي أَسْرَةً إِلَّا رَجُلًا مَعْمُومًا عَلَيْهِ فِي التَّفَاقِ أَوْ رَجُلًا مِمَّنْ عَدَرَ اللَّهُ مِنَ الضُّعْفَاءِ وَلَمْ يَذْكُرْنِي رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- حَتَّى بَلَغَ ثُبُوكًا فَقَالَ وَهُوَ جَالِسٌ فِي الْقَوْمِ بِثُبُوكَ « مَا فَعَلَ كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ ». قَالَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي سَلَمَةَ يَا رَسُولَ اللَّهِ حَبَسَهُ بُرْدَاهُ وَالنَّظَرُ فِي عِطْفِيهِ. فَقَالَ لَهُ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ بَشَسَ مَا قُلْتَ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ إِلَّا خَيْرًا. فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فَتَبَيَّنَا هُوَ عَلَى ذَلِكَ رَأَى رَجُلًا مُبِيضًا يَزُولُ بِهِ السَّرَابُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « كُنْ أَبَا خَيْثَمَةَ ». فَإِذَا هُوَ أَبُو خَيْثَمَةَ الْأَنْصَارِيُّ وَهُوَ الَّذِي تَصَدَّقَ بِصَاعِ التَّمْرِ حِينَ لَمَزَهُ الْمُنَافِقُونَ. فَقَالَ كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ فَلَمَّا بَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَدْ تَوَجَّهَ قَائِلًا مِنْ ثُبُوكَ حَضَرَنِي بَنِي فَطَفِقْتُ أَنْذَكُرُ

الْكُذْبَ وَأَقُولُ بِمُ أَخْرُجُ مِنْ سَخَطِهِ غَدًا وَأَسْتَعِينُ عَلَى ذَلِكَ كُلِّ ذِي رَأْيٍ مِنْ أَهْلِي فَلَمَّا قِيلَ لِي إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَدْ أَطْلَقَ قَادِمًا زَاحَ عَنِّي الْبَاطِلُ حَتَّى عَرَفْتُ أَنِّي لَنْ أَلْجُوَ مِنْهُ بِشَيْءٍ أَبَدًا فَأَجْمَعْتُ صِدْقَهُ وَصَبَّحَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَادِمًا وَكَانَ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ بَدَأَ بِالْمَسْجِدِ فَرَكَعَ فِيهِ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ جَلَسَ لِلنَّاسِ فَلَمَّا قَضَى ذَلِكَ جَاءَهُ الْمُخْلِفُونَ فَطَفِقُوا يَغْتَابُونَ إِلَيْهِ وَيَخْلِفُونَ لَهُ وَكَانُوا بِضَعَةِ وَكَمَائِينَ رَجُلًا فَقَبِلَ مِنْهُمْ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- غَلَايَتَهُمْ وَبَايَعَهُمْ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ وَوَكَّلَ سَرَائِرَهُمْ إِلَى اللَّهِ حَتَّى جِثَتْ فَلَمَّا سَلِمْتُ تَبَسُّمُ تَبَسُّمِ الْمُغْضَبِ ثُمَّ قَالَ « تَعَالَى » فَجِئْتُ أَمْسِي حَتَّى جَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ لِي « مَا خَلَّفَكَ ». أَلَمْ تَكُنْ قَدْ ابْتَغْتَ ظَهْرَكَ ». قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي وَاللَّهِ لَوْ جَلَسْتُ عِنْدَ غَيْرِكَ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا لَرَأَيْتُ أَنِّي سَاحِرٌ مِنْ سَخَطِهِ بَعْدَ وَلَقَدْ أَغْطَيْتُ جَدَلًا وَلَكِنِّي وَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُ لَيْنَ حَدِيثِكَ الْيَوْمَ حَدِيثَ كَذِبٍ تَرْضَى بِهِ عَنِّي لِيُوشِكَنَّ اللَّهُ أَنْ يُسَخِّطَكَ عَلَيَّ وَلَيْنَ حَدِيثِكَ حَدِيثَ صِدْقٍ تَجِدُ عَلَيَّ فِيهِ إِنِّي لَأَرْجُو فِيهِ غَفْبَى اللَّهِ وَاللَّهِ مَا كَانَ لِي غَدَرٌ وَاللَّهِ مَا كُنْتُ قَطُّ أَقْوَى وَلَا أَيْسَرُ مِنِّي حِينَ تَخَلَّفْتُ عَنْكَ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَمَا هَذَا فَقَدْ صَدَقَ فَقَمٌ حَتَّى يَقْضِيَ اللَّهُ فِيكَ ». فَقُمْتُ وَكَارَ رِجَالٌ مِنْ بَنِي سَلَمَةَ فَأَتَّبَعُونِي فَقَالُوا لِي وَاللَّهِ مَا عَلِمْنَاكَ أَذْبَنَ ذَنْبًا قَبْلَ هَذَا لَقَدْ عَجَزْتَ فِي أَنْ لَا تَكُونَ اعْتَدَرْتَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- بِمَا اعْتَدَرْتَ بِهِ إِلَيْهِ الْمُخْلِفُونَ فَقَدْ كَانَ كَافِكَ ذَلِكَ اسْتَغْفَارَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- لَكَ. قَالَ فَوَاللَّهِ مَا زَالُوا يُؤْتِبُونِي حَتَّى أَرَدْتُ أَنْ أَرْجِعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فَأَكْذَبَ نَفْسِي - قَالَ - ثُمَّ قُلْتُ لَهُمْ هَلْ لَقِيتُ هَذَا مَعِيَ مِنْ أَحَدٍ قَالُوا نَعَمْ لَقِيتُ مَعَكَ رَجُلَانِ قَالَا مِثْلُ مَا قُلْتَ فَقِيلَ لَهُمَا مِثْلُ مَا قِيلَ لَكَ - قَالَ - قُلْتُ مَنْ هُمَا قَالُوا مُرَارَةُ بْنُ رَبِيعَةَ الْعَابِرِيُّ وَهَلَالُ بْنُ أُمَيَّةَ الْوَالِيقِيُّ - قَالَ - فَذَكَرُوا لِي رَجُلَيْنِ صَالِحَيْنِ قَدْ شَهِدَا بَذْرًا فِيهِمَا أَسْوَدَ - قَالَ - فَمَضَيْتُ حِينَ ذَكَرُوهُمَا لِي. قَالَ وَلَهُي رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- الْمُسْلِمِينَ عَنْ كَلَامِنَا إِلَيْهَا الثَّلَاثَةُ مِنْ بَيْنِ مَنْ خَلَّفَ عَنْهُ - قَالَ - فَاجْتَنَبْنَا النَّاسَ - وَقَالَ - تَغَيَّرُوا لَنَا حَتَّى تَنَكَّرْتُ لِي فِي نَفْسِي الْأَرْضُ لَمَّا هِيَ بِالْأَرْضِ الَّتِي أَعْرِفُ فَلَبَّيْنَا عَلَى ذَلِكَ خَمْسِينَ لَيْلَةً فَأَمَّا صَاحِبَايَ فَاسْتَكَنَّا وَقَعَدَا فِي بُيُوتِهِمَا يَنْكِحَانِ وَأَمَّا أَنَا فَكُنْتُ أَشْبُ الْقَوْمَ وَأَجْلَدُهُمْ فَكُنْتُ أَخْرُجُ فَأَشْهَدُ الصَّلَاةَ وَأَطُوفُ فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَكْلُمْنِي أَحَدٌ وَآتَى رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فَاَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي مَجْلِسِهِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَأَقُولُ فِي نَفْسِي هَلْ حَرَكْتُ شَفَتَيْهِ بَرْدَ السَّلَامِ أَمْ لَا ثُمَّ أَصَلَّى قَرِيبًا مِنْهُ وَأَسَارِقُهُ النَّظَرَ فَإِذَا أَقْبَلْتُ عَلَى صَلَاتِي نَظَرَ إِلَيَّ وَإِذَا انْقَضَتْ نَحْوُهُ أَغْرَضَ عَنِّي حَتَّى إِذَا طَالَ ذَلِكَ عَلَيَّ مِنْ جَفْوَةِ الْمُسْلِمِينَ مَشَيْتُ حَتَّى تَسَوَّرْتُ جِدَارَ حَانِطٍ أَبِي قَتَادَةَ وَهُوَ ابْنُ عَمِّي وَأَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَوَاللَّهِ مَا رَدَّ عَلَيَّ السَّلَامَ فَقُلْتُ لَهُ يَا أَبَا قَتَادَةَ أَتَشُدُّكَ بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمَنَّ أَنِّي أَجِبُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ قَالَ فَسَكَتَ فَمَدَدْتُ فَنَاسِدَتُهُ فَسَكَتَ فَمَدَدْتُ فَنَاسِدَتُهُ فَقَالَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَغْلَمُ. فَقَاضَتْ عَيْنَايَ وَتَوَلَّيْتُ حَتَّى تَسَوَّرْتُ الْجِدَارَ فَبَيْنَا أَنَا أَمْسِي فِي سُوقِ الْمَدِينَةِ إِذَا تَبَطَّى مِنْ تَبَطُّ أَهْلِ الشَّامِ مِمَّنْ قَدِمَ بِالطَّعَامِ يَبِيعُهُ بِالْمَدِينَةِ يَقُولُ مَنْ يَدُلُّ عَلَى كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ - قَالَ - فَطَفِقَ النَّاسُ يُشِيرُونَ لَهُ إِلَيَّ حَتَّى جَاءَنِي فَدَفَعْتُ إِلَيْهِ كِتَابًا مِنْ مِلْكِ عَسَانَ وَكُنْتُ كَاتِبًا فَقَرَأْتُهُ فَإِذَا فِيهِ أَمَّا بَعْدَ فَإِنَّهُ قَدْ بَلَغَنَا أَنَّ صَاحِبَكَ قَدْ جَفَاكَ وَلَمْ يَجْعَلْكَ اللَّهُ بِدَارِ هَوَانَ وَلَا مَضْيَعَةٍ فَالْحَقُّ بِنَا لَوَاسِكَ. قَالَ فَقُلْتُ حِينَ قَرَأْتُهَا وَهَذِهِ أَيْضًا مِنَ الْبَلَاءِ. فَتَيَامَمْتُ بِهَا التَّشَوُّرَ فَسَجَرْتُهَا بِهَا حَتَّى إِذَا مَضَتْ أَرْبَعُونَ مِنَ الْخَمْسِينَ وَاسْتَلَبْتُ الْوُحْىَ إِذَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَأْتِينِي فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَأْمُرُكَ أَنْ تَعْتَزَلَ أَمْرَاتِكَ. قَالَ فَقُلْتُ أَطْلُقُهَا أَمْ مَاذَا أَفْعَلُ قَالَ لَا بَلْ اعْتَزَلْهَا فَلَا تَقْرَبْهَا - قَالَ - فَأَرْسَلَ إِلَيَّ صَاحِبِي بِمِثْلِ ذَلِكَ - قَالَ - فَقُلْتُ لِأَمْرَأَتِي الْحَقَّى بِأَهْلِكَ فَكُونِي عِنْدَهُمْ حَتَّى يَقْضِيَ اللَّهُ فِي هَذَا الْأَمْرِ - قَالَ - فَجَاءَتْ أَمْرَأَةُ هَلَالُ بْنُ أُمَيَّةَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فَقَالَتْ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ هَلَالَ بْنَ أُمَيَّةَ شَيْخٌ ضَائِعٌ لَيْسَ لَهُ خَادِمٌ فَهَلْ تَكْرَهُ أَنْ أَخْدُمَهُ قَالَ « لَا وَلَكِنْ لَا يَقْرَبُكَ ». فَقَالَتْ إِنَّهُ وَاللَّهِ مَا بِهِ حَرَكَةٌ إِلَّا شَيْءٌ وَاللَّهِ مَا زَالَ يَنْكِسِي مُنْذُ كَانَ مِنْ أَمْرِهِ مَا كَانَ إِلَى يَوْمِهِ هَذَا. قَالَ فَقَالَ لِي بَعْضُ أَهْلِي لَوْ اسْتَأْذَنْتَ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فِي أَمْرَاتِكَ فَقَدْ أَذِنَ لِأَمْرَأَةِ هَلَالُ بْنُ أُمَيَّةَ أَنْ تَخْدُمَهُ - قَالَ - فَقُلْتُ لَا اسْتَأْذِنُ فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-

لہدانیشتن لہ گہلیاندا بہرژہ و ہندیہک ہہبوو بۆ رونکردنہوہی ہق بۆیان وہ
ناگادار کردنہوہیان لہ مہترسیہکانی بیدعہ ئہنجامدان ئہوا قہیناکہو کیئشہی تیادا نیہ
وہلہوانہشہ ئہوہ داواکراو بیت رووہدات لہبہر فہرموودہکہی خوای گہورہ کہ

وَمَا يُدْرِي مَاذَا يَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- إِذَا اسْتَأْذَنَهُ فِيهَا وَأَنَا رَجُلٌ شَابٌّ - قَالَ - فَلَبِثْتُ بِذَلِكَ
عَشْرَ لَيَالٍ فَكَمَلْتُ لَنَا خُمْسُونَ لَيْلَةً مِنْ حِينَ نَهَى عَنْ كَلَامِنَا - قَالَ - ثُمَّ صَلَّيْتُ صَلَاةَ الْفَجْرِ صَبَاحَ خَمْسِينَ لَيْلَةً عَلَى
ظَهْرِ نَيْتٍ مِنْ بُيُوتِنَا فَبَيَّنَّا أَنَا جَالِسٌ عَلَى الْحَالِ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِمَّا قَدْ ضَاقَتْ عَلَيَّ نَفْسِي وَضَاقَتْ عَلَيَّ الْأَرْضُ
بِمَا رَجَبْتُ سَمِعْتُ صَوْتَ صَارِخٍ أَوْفَى عَلَى سَلْعٍ يَقُولُ بِأَعْلَى صَوْتِهِ يَا كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ أَبْشِرْ - قَالَ - فَخَرَزْتُ سَاجِدًا
وَعَرَفْتُ أَنْ قَدْ جَاءَ فَرَجٌ - قَالَ - قَاذَنَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- النَّاسَ بِتَوْبَةِ اللَّهِ عَلَيْنَا حِينَ صَلَّيْتُ صَلَاةَ
الْفَجْرِ فَلَدَهَبَ النَّاسُ يُبَشِّرُونَنَا فَلَدَهَبَ قَبْلَ صَاحِبِي مُبَشِّرُونَ وَرَكَضَ رَجُلٌ إِلَيَّ فَرَسًا وَسَقَى سَاعٍ مِنْ أَسْلَمٍ قِبَلِي وَأَوْفَى
النَّجِلِ فَكَانَ الصَّوْتُ أَسْرَعَ مِنَ الْفَرَسِ فَلَمَّا جَاءَنِي الَّذِي سَمِعْتُ صَوْتَهُ يُبَشِّرُنِي فَزَعْتُ لَهُ تَوْبَتِي فَكَسَوْتُهُمَا إِيَّاهُ بِبِشَارَتِهِ
وَاللَّهُ مَا أَمْلِكُ غَيْرَهُمَا يَوْمَئِذٍ وَاسْتَعَرْتُ تَوْبَتَيْنِ فَلَبِثْتُهُمَا فَانْطَلَقْتُ أَنَا مُمْسِكٌ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَتَلَقَّانِي
النَّاسُ فَوْجًا فَوْجًا يُهْتَنُونَ بِالتَّوْبَةِ وَيَقُولُونَ لَتَهْنِكَ تَوْبَةُ اللَّهِ عَلَيْكَ. حَتَّى دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ إِذَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَحَوْلَهُ النَّاسُ فَقَامَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدٍ اللَّهُ يُهْرَوِلُ حَتَّى صَافَحَنِي وَهَاتَانِي وَاللَّهُ مَا قَامَ رَجُلٌ
مِنَ الْمُهَاجِرِينَ غَيْرُهُ. قَالَ فَكَانَ كَعْبٌ لَا يَنْسَاهَا لَطَلْحَةَ. قَالَ كَعْبٌ فَلَمَّا سَلَّمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ وَهُوَ يَبْرُقُ وَجْهَهُ مِنَ السُّرُورِ وَيَقُولُ « أَبْشِرْ بِخَيْرٍ يَوْمَ مَرَّ عَلَيْكَ مُنْذُ وَلَدْتُكَ أُمْلِكُ ». قَالَ فَقُلْتُ آمِينَ
عِنْدَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمْ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَقَالَ « لَا بَلْ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ». وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- إِذَا سُرَّ
اسْتَنَارَ وَجْهُهُ كَأَنَّهُ وَجْهُهُ قِطْعَةُ قَمَرٍ - قَالَ - وَكُنَّا نَعْرِفُ ذَلِكَ - قَالَ - فَلَمَّا جَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ
مِنْ تَوْبَتِي أَنْ أُلْخِيعَ مِنْ مَالِي صَدَقَةً إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ -صلى الله عليه وسلم-. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- وَأَقُلْتُ يَا رَسُولَ
وَسَلَّمَ - « أَمْسِكْ بَعْضَ مَالِكَ فَهَرَّ خَيْرٌ لَكَ ». قَالَ فَقُلْتُ فَإِنِّي أَمْسِكُ سَهْنِي الَّذِي بِخَيْرٍ - قَالَ - وَقُلْتُ يَا رَسُولَ
اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ إِنَّمَا أُنْجَانِي بِالصَّدَقِ وَإِنْ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ لَا أَحْدِثَ إِلَّا صِدْقًا مَا بَقِيَتْ - قَالَ - فَوَاللَّهِ مَا عَلِمْتُ أَنْ أَحْدَا مِنْ
الْمُسْلِمِينَ أَبْلَاهُ اللَّهُ فِي صِدْقِ الْحَدِيثِ مُنْذُ ذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- إِلَى يَوْمِي هَذَا أَحْسَنَ
مِمَّا أَبْلَانِي اللَّهُ بِهِ وَاللَّهُ مَا تَعَمَّدَتْ كَذِبَةً مُنْذُ قُلْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- إِلَى يَوْمِي هَذَا وَإِنِّي
لَأَرْجُو أَنْ يَحْفَظَنِي اللَّهُ لِيَمَّا بَقِيَ. قَالَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ (لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ
فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَءُوفٌ رَحِيمٌ وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خَلَفُوا
حَتَّى إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَجَبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ حَتَّى بَلَغَ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ
الصَّادِقِينَ) قَالَ كَعْبٌ وَاللَّهُ مَا أُنْعِمَ اللَّهُ عَلَيَّ مِنْ نِعْمَةٍ قَطُّ بَعْدَ إِذْ هَدَانِي اللَّهُ لِلْإِسْلَامِ أَغْظَمَ فِي نَفْسِي مِنْ صِدْقِي رَسُولَ
اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- أَنْ لَا أَكُونَ كَذَبْتُهُ فَأَهْلِكَ كَمَا هَلَكَ الَّذِينَ كَذَّبُوا إِنَّ اللَّهَ قَالَ لِلَّذِينَ كَذَّبُوا حِينَ أَنْزَلَ
الْوَحْيَ شَرٌّ مَا قَالَ لِأَحَدٍ وَقَالَ اللَّهُ (سَيَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا الْقَلْبُ لَكُمْ إِذَا الْقَلْبُ لَكُمْ إِذَا الْقَلْبُ لَكُمْ) فَغَرَضُوا عَنْهُمْ إِيَّاهُمْ رَجَسَ
وَمَا وَاهُمْ جَهَنَّمَ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ يَخْلِفُونَ لَكُمْ لِقَاضِي عَنْهُمْ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ
الْفَاسِقِينَ) قَالَ كَعْبٌ كُنَّا خَلْفَنَا أَيُّهَا الثَّلَاثَةُ عَنْ أَمْرِ أَوْلَيْكَ الَّذِينَ قَبْلَ مِنْهُمْ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- حِينَ
خَلَفُوا لَهُ قَبَائِعَهُمْ وَاسْتَغْفَرُوا لَهُمْ وَأَرْجَأَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- أَمْرَنَا حَتَّى قَضَى اللَّهُ فِيهِ فَبَذَلَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ
وَجَلَّ (وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خَلَفُوا) وَلَيْسَ الَّذِي ذَكَرَ اللَّهُ مِمَّا خَلَفْنَا تَخَلَّفْنَا عَنِ الْغَزْوِ وَإِنَّمَا هُوَ تَخْلِيفُهُ إِنَّمَا وَإِذَا جَاؤَهُ
أَمْرًا عَمَّنْ خَلَفَ لَهُ وَاعْتَدَرُ إِلَيْهِ فَقَبِلَ مِنْهُ. ﴿ وَهَرَكِي ﴾

دەفەر مووئیت : ﴿أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ

أَحْسَنُ﴾ النحل: ۱۲۵

واتە ﴿بانگە وازبکە بۆلای ڕینگای پەرورەدگارت بەدانایی و ئامۆزگاری جوان و شیرین وە بەچاکترین و باشترین شیوە قسەو گفتوگۆیان لە گەڵ بکە﴾ وە ئەوش بێگومان جاری واهەبە بەدانیشتن و قسەکردن دەبێت لە گەڵیاندا وە جاری واش هەبە بەنوسین و نامە گۆڕینە وە دەبێت، وە لە دوورکەوتنە وە لە بیدعەچیەکانیش بە وازەیتانی تەماشاکردنی کتیبەکانیان دەبێت لە وە بترسیت تووشی فیتنە بێت یان بیتە هۆی ڕەواج پێدانی لەناو خەڵکدا جابۆیە دوورکەوتنە وە لە شوێنەکانی گومراپی پێویستە لەبەر فەرماشتە کە ی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کە دەفەر مووئیت : ﴿مَنْ سَمِعَ بِالْذِّجَالِ فَلْيَنْأَ عَنْهُ فَإِنَّ اللَّهَ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَأْتِيهِ وَهُوَ يَحْسِبُ أَنَّهُ مُؤْمِنٌ فَيَتَّبِعُهُ مِمَّا يُبْعَثُ بِهِ مِنَ الشُّبُهَاتِ﴾ رواه أبو داود قال الألباني : وإسناده صحيح^۱.

واتە ﴿هەر کەسێک بێستی و دەجال دەرکەوتوو ئەوا با خۆی لی لا بەدات چونکە سوێند بەو خوا پیاوی واهەبە دیت بۆلای و خۆی وادادەنێت کە باوەردارە جا شوێنی دەکەوێت بەهۆی ئەو هەموو گومانە ی پێدا نێردراوە لە گومان و دوودلی دروستکردن﴾.

بەلام ئەگەر مەبەست لەخوێندنە وە و سەیرکردنی پەرتووکی بیدعەچیەکان ناسینی بیدعەکانیان بێت و بۆرەدەدانه وە یا بێت ئەوا هیچ کێشە ی تێدا نیە بۆ کەسانێک خواوەنی بیروباوەری دروست بن تابهۆیە وە خۆیی پی پاریزیت وە توانای ڕەد دانەوێشیانی هەبیت، بەلکو لەوانەبە ڕەد دانەوێیان بێت بە واجب چونکە ڕەد دانەوێ بیدعە واجبە وە ﴿مالایتم الواجب إلا به فهو واجب﴾ واتە ﴿ئەوێ واجبێک بەبی ئەو ئەنجام نەدریت ئەوێ خۆشی دەبێتە واجب﴾.

۱ حدیث صحیح : أخرجه أحمد (۴/ ۴۳، ۴۴۱) وأبو داود (۴۳۱۹) والحاكم (۴/ ۵۳۱). من حدیث عمران بن حصین . وقد صححه الألباني في صحيح الجامع (۶۳۰۱) وتخریج المشكاة (۵۴۸۸).

﴿دهمهدهمي و بهر بهرہ کانپڪردن له ديندا﴾

الجدال : چاوگي ﴿جادل﴾ هيهوه ﴿الجدال﴾ برتیه برتیه له بهر بهرہ کانيٰ ڪردنی دوژمن بۆ سه كهوتن به سهريدا، وه له فھر ههنگيشدا ﴿الجدال﴾ برتیه له زور دوژمنابه تيڪردن، وه ﴿الخصام والمجادلة﴾ ههردوو کيان بهيهك واتا ديت. دهمهدهمي و بهر بهرہ کانپڪردن له ديندا دهبيت بهدوو بهشهوه :

په كهه: دهبيت مهبهست لهو دهمهدهمي و بهر بهرہ کانپڪردنه جيگير ڪردنی ههق و پوجهل ڪردنهوهی بهتال بيت وهئوهش فھرمانپيڪراوه يان به واجبيهتي يان بهوهی كه شتيكي باشه نهجمادانی بهگویرهی بارودوخه كه حوكم دهدریت بهسهریدا له بهر فھر مووده كهی خواي گهوره كه دهفهرموويت : ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ النحل: ۱۲۵ واته ﴿بانگهوازيكه بولای ريگای پهروهردگارت بهدانایی و ناموزگاری جوان و شیرين وه بهچاڪترین و باشترین شیوه قسهو گفتوگويان له گهل بکه﴾.

دووهه: كهمهبهست ليی نارهحه تڪردن و بيزار ڪردنی بهرام بهر بيت يان سهرخستن بيت بۆ نهفسي خوی يان سهرخستن بيت بۆ بهتالتيك جائهوه شتيكي خراب و ناشيرين و رپينه دراوه له بهر فھر مووده كهی خواي گهوره كه دهفهرموويت : ﴿مَا يُجَدِّلُ فِيَّ آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ غافر: ۴ واته ﴿ههړئه وانه له بارهی ثايه ته کاني خواوه ململانی و ده مبارزی نه کهن ((له پروی عينا دهوه)) کافرو بيپاوه رن﴾.

وه ههروه ها دهفهرموويت ﴿وَجَدَلُوا بِالْبَطْلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ﴾ غافر: ۵ واته ﴿وه بۆ سرپينه وهی ههق و راستی دهستيان دايه دهمه قالي و شهړه قسهو کاري بهتال له گهل پهيام بهر که ياندا تا ههق له بن بينن و ناههق سهړبخنه

ئینجا منیش ((خوای گەوره خۆی)) ھەریە کەیان بەجۆرە سزایە ک قارم لیگرتن و فەوتاندنم جا ئایە تۆلەو سزای من چۆن بوو؟ ﴿﴾

﴿﴾ وکلُّ مُتَسَمِّ بِغَيْرِ الْإِسْلَامِ وَالسُّنَّةِ مُبْتَدَعٌ، كَالرَّافِضَةِ وَالْجَهْمِيَّةِ، وَالْخَوَارِجِ، وَالْقَدَرِيَّةِ وَالْمَرْجِيَّةِ، وَالْمُعْتَزَلَةِ، وَالْكَرَّامِيَّةِ، وَالْكَلَّابِيَّةِ، وَنَظَرَائِهِمْ، فَهَذِهِ فِرْقُ الضَّلَالِ وَطَوَائِفُ الْبِدْعِ أَعَادَنَا اللَّهُ مِنْهَا.

و ھەموو ناولەخۆنانێک بێجگە لە ناوی ئیسلام و سوننەت داھێنراو . و ھەکو رافیزو و جەھمیە، و ھەخواربج و قەدەرییە و مۆرجیئە، و ھەمۆتەزێلە و ھەکەرانیە و ھەکولابیە و ھەواشیو کانیان، جائەمانە ھەموویان دەستە ی گۆمراپن و کۆمەلێ بیدەچین خوای گەورە پەنامان بدات لێیان .

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثمین

نیشانی بیدەچیەکان و باسکردنی ھەندیک دەستە و گروپیان :

بیدەچیەکان کۆمەلێک نیشانیان ھەیە بۆھۆیانەو دەناسرێنەو لەوانە :

۱- نیشانیەکیان ئەوێە ئەوانە بە جگە لە ئیسلام و سوننەت وەسفدەکرێن بە گۆیرە ی ئەوانە ی خۆیان باسی لێو دەکەن لەو بیدە و تەبی و کرداری و بیروباوەریە ی دایدەھێنن .

۲- ئەوانە دەمارگیری دەنوێنن بۆ بیروبوچوونەکانیان جاناگەرێنەو بۆ ھەق و راستی و ئەگەر بۆشیان پروون ببێتەو .

۳- ئەوانە زۆر رقیان لە پێشەواکانی دینی ئیسلام دەبێتەو و رقیان لێیانە .

له دهسعو گروهه ڪانسان :

۱- رافيزيه ڪان : نهوانه ڪهسانئڪن رڳوڊهجن له مافي ئال و بهيتدا واته بنه مالهئ پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم وه جگه لهوانه ڪه ئال و بيتن ڪه هاوه لائن به پياوه ريان داده نين يان به فاسقيان داده نين وه نهوانه ش جهندين پارچه وه دهستن جاهه يانه زور رڳوچوه بانگه شهئ نهوه يان ڪردووه ڪه عهلي خوايه وه هه شيانه ڪه مٽر لهوانه رڳوچوه .

وهيه ڪم جاريش ڪه بيدعهي نهم بيدعه چيانه دهر ڪموت له سرده مي خهليفه عهليدا رهزاي خواي لي بيت بوو ڪاتيڪ ڪه عبدالله ي ڪوري سه بهء بي ووت ﴿تو خواو پهرس تراويت﴾ جا پيشهوا عهلي رهزاي خواي لي بيت فرماني ڪرد بيان سوتين وه گهوره ڪه يان ڪه عبدالله ي ڪوري سه بهء بوو هه لهاٽ بو مه دائين له ولاتي عيراق.

وه ريچڪهي نه مانه له سيفه ته ڪاني خواي گهوره دا جياوازان له نيوان خوياندا جاهه يانه خواي گهوره ده شو بهيتت به دوست ڪراوه ڪانيه وه، وه هه يانه سيفه ته ڪاني خواي گهوره پهڪ ده خات و نايهيتت، وه هه شيانه مامناوهنده له نيوان نهواندها، وه ناو تراویشن به رافيزه له بهر نه وهئ نهوان ﴿زهيدى ڪوري عهلي ڪوري حوسه يني ڪوري عهليان﴾ رهفز ڪرد واته قه بوليان نه بوو له ڪاتيڪدا پرسياريان لي ڪرد له باره ي پيشهوايان نه بوبه ڪرو عومره وه رهزاي خويان لي بيت جا نه ویش به باشه باسي ڪردن و بهزه ي پيياندا هاته وه نهوانه ي پرسياره ڪه يان لي ڪرد ره فزيان ڪرد و دوور ڪه وتنه وه ليئ، وه نهوان خويان ناوانوه به شيعه چونكه نهوان واگومان ده بهن ڪومه لي لايه نگرئ ئال و بهيت وه سهريانده خن وه داواي مافه ڪانسان ده ڪن له پيشهوايه تي ڪردندا.

۲- جههميه ڪان : شوئنه ڪه وهئ جههمي ڪوري سهفوانن ڪه سالم يان سهله مي ڪوري نه حوه له سالي ۱۲۱ ي ڪوچيدا ڪوشتوبه تي، ريچڪهي نه مانه له سيفه ته ڪاني

خوای گەورەدا سیفەتەکان پەكدەخەن و نایەتڵن، وە لە قەدەریشدا باوەریان وایە
 مروّفەکان ناچارن بۆ ئەوەی ئەو کارەبکەن کەدەیکەن، وە لە ئیمانیشدا باوەریان وایە
 باوەر پەیوەندی بە کردارەو نیه کەئەوش بریتیه لەوەی کە ئیمان تەنها دانپێدانانی دلە
 و قسەو کردار لە ئیمان نیه ﴿واتە مروّفەهەرچی بکات لە کرداری خراب و قسەى
 نابەجێ زیان لە باوەرەکەى نادات چونکە پەیوەندیان بە ئیمانەو نیه، تەنها مروّفە بلێت
 باوەرم هێناو بەسە لای ئەمانە و باوەردارە کەئەمش بێگومان پێچکەیه کی گومرایە
 خوا بەدوورمان بگرێت لیان – وەرگیر ﴿جا ئەو کەسەى تاوانی گەورە ئەنجام بدات
 لای ئەمانە باوەردارە بە باوەرپێکی تەواو، جائەمانە بە کورتی ﴿معطلة﴾ ن، ﴿جبریة﴾ ن،
 ﴿مرجئة﴾ ن و ئەوانە چەندین گروپ و دەستەى زۆرن .

۳- خەوارپجەکان : ئەوانە کەسانێک بوون کە دەرجوون بۆ شەرکردن لە گەل پێشەوا
 عەلیدا رەزای خوای لی بیت بەهۆی تەحکیمەو .

وەرپێچکەیان بریتیه لەدوورە پەریژی لەپێشەوايان عوسمان و عەلى رەزای خویان لی
 بیت وەدەرچوون دژ بەپێشەوا ئەگەر پێچەوانەى سوننەت جوتایەو وەئەنجامدەری
 تاوانی گەورە بە بێباوەر دەزانن وەباوەریان وایە بەهەتا هەتایی لەئاگری دۆزەخدا
 دەمینیتهو و ئەوانیش چەندین کۆمەلى جیاواز جیاوازن.

۴- قەدەرەکان : ئەوانە کەسانێکن دەلێن قەزاو قەدەری خوای گەورە هیچ
 پەیوەندییه کی بە کردەوێ بەندەکانەو نیه وەباوەریان وایە بەندە وێست و توانایی
 سەر بەخۆی خۆی هەیه بەدەرە لە وێست و توانایی خوای گەورە، وەیه کەم کەسیکیش
 ئەم قەسەیهی لەناو خەلکدا دەرخواست کابرایەك بوو بەناوہ ﴿مەعبەد ئەلجوهەنى﴾
 لە کۆتایی سەردەمى هاوێلانی پێغمەبەرى خوادا صلى الله عليه وعلى آله وسلم کەئەویش
 ئەم قەسەیهی لە کابرایە کی ئاگرپەرستەو وەرگرت لەشارى بەصرە، وەئەمانە لەناو
 خۆیاندا دوو دەستەن گروپێکیان رۆچوون وە ئەویتریان رۆنەچوون جائەوانەى رۆچوون

بوونی زانیی خواو ویستی و توانایی و دروستکاری بو کردهوی مرقه کان رهد ده که نهوه و باوهریان پیی نیه وهئهوانه له ناوچوون و نه مان یان خه ریکه نه میتن، وهئهوانه ی رۆنه چوون باوهریان بهوه هیه خوا زانیه به کردهوی بهنده کان به لām پروودانی رهد ده که نهوه که به ویست و توانایی خوا بیست وهئهوه رهد ده که نهوه که خوا نهو کردهوهی دروست کرد بیست وهئهو بیروبوچوونهش نهوهیه که ریچکه که یانی له سهر جیگیرو وه ستاوه.

ه- مورجیته کان : نهوانه که سانیکن باوهریان به دواخستنی کردار هیه له باوهر کردار لای نهوان له باوهر نیه وه ئیمان لای نهوان تهنها دانپیدانانه به دل و بهس جا که سی له سنورده رچوو فاسق لای نهوان باوهر داره به باوهر پکی تهواو، وه نه گهر ههرچیه کیشی کرد لهوکارانه ی تاوان و سه ریچی خوایه یان وازی له ههرچی هینا لهوانه ی گوپرایه لی خوا ی گهرهیه ههر باوهر داره لای مورجیته کان، وه نه گهر بریارماندا به سهر به بیاهوهری که سیك وازی له هه ندیک یاساکانی دین هیناوه جائه وه له بهر نه بوونی دان پیدانه نانیته ی به دلی نهك له بهر وازه یانی نهو کاره ﴿نه مه قسه ی مورجیته کانه که ده لێن نه گهر له حاله تیکیشدا بریاری بیاهوهریمان دا به سهر که سیکدا تهنها له بهر نهوهیه که له دلیدا دانپیدان نیه و باوهری پیی نیه نهك له بهر نهوه ی کاریکی کردوه که بیاهوهریه بوغونه ههرچی بی خوشه بیکات با بیکات مادام دل که ی باوهری تیدایه ههر باوهر داره به لām نه گهر کاریکی کردو پیی ووترا نهوهت بو کرد بکهر له وه لمددا بلیت من ههر له بهر نهوه باوهرم نیه نهو کاته بیاهوره، خوینهری ئازیز به راستی نه مه ریچکهیه کی بوگه نه پیوسته لی ناگادار بن و نه کهون داوی هه لگرانیه وه به لکو ده بیست باوهرمان وایست که سی کاریکی بیاهوهری نه نجامدا له داوی زانین و پینگه یشتنی به لگه و ریگریه کانی تری بیاهوهر کردن و له گه ل نهوه شدا ههر نه نجامیدا و سووربوو له سهر بیاهوهر کردنی لای نه هلی سونه بیاهوهره و گوینادهین بهوه ی مورجیته کان ده لێن -

وەرگیر ﴿ وئەوێش پێچکە ی جەھمیە کانی وەھەرئەو بۆچوونەش لە گەڵ بۆچوونی جەواربجە کاندای لە دوولای دژ بەیە کدان ﴾ واتە خەواربجە کان دەلێن ئەنجامدەری تاوانە گەورە کان بیاوەرە و بەھەتا ھەتایی لەئاگری دۆزەخدا دەمیتێتەو بەلام مورجیتە کان دەلێن ئەنجامدەری تاوانی گەورە هیچ زیانیك لەباوەرە کە ی نادات و شیاوی ئەو نیە بچیتە دۆزەخ ئێر زۆر دوورە لەوێ بەھەتا ھەتایی لەئاگری دۆزەخدا بمیتێتەو .

۶- موعتەزێلە کان : شوینکەوتە ی واصلی کورپی عەطاءن کە خوێ دابری لە مەجلیسی پێشەوا حەسەنی بەصری وە دانی بەویدا نا کە کەسی لەسنور دەرچوو واتە فاسق لە پێگە یە کدایە لە نیوان دوو شویندا نەباوەر دارەو نە بیاوەرە وئەوێش بەھەتا ھەتایی لە دۆزەخدا دەمیتێتەو ، وە لەو بیروبۆچوونەدا عەمری کورپی عوبەید شوینی کەوتوو ھەمان بیرو بۆچوونی ئەوی ھەبە ، وەرپێچکە ی ئەوانە لە سیفەتە کانی خوا ی گەورەدا بە کخستنی سیفەتە کانی ھەر وە کو جەھمیە کانی وە لە قەدەریشدا وە کو قەدەر یە کانی ئەو ڕەد دە کەنەو کە قەزاو قەدەری خوا ی گەورە پە یوەندی بە کردەوێ بەندە کانی ھەبیت ، وەباوەریشیان وایە ئەنجامدەری تاوانە گەورە کان بەھەتا ھەتایی لە دۆزەخدا دەمیتێتەو وە دەرچوو لە چوارچێوە ی ئیمان وە لە شوینکدایە لەنیوان باوەر و بیاوەریدا ، وەئەمان پێچەوانە ی جەھمیە کانی لەم دوو بنچینە ی بیروباوەریندا .

۷- کەرامیە کان : شوینکەوتە ی موخەمەدی کورپی کەرامن کەلە سالی ۲۵۵ ی کوچیدا مردوو بیروبۆچوونیان بەلای شوبھاندندا دەچن و قسە ی مورجیتە کان دەکەن و ئەمانیش چەندین دەستەو گروپن .

۸- سالمیە کان : شوینکەوتە ی پیاوێکن بەناوی کورپی سالم باوەر یان بە شوبھاندنی خوا ی گەورە ھەبە بە دروستکراو کانی ھەو .

و ئەمە ئەو گروپانەن دانەر باسیکردوون پاشان فەرمووی : وەهاوشیۆه‌کانیان وەکو
ئەشعەرێه‌کان شوێنکەوتە‌ی هەسەنی کورپی عەلی کورپی ئیسماعیلی ئەشعەری
لەسەرەتای کارەکه‌یدا ئارەزووی بۆلای بیروبۆچوونی موعتوزیلە‌کان بوو تا تەمەنی
گەشتە‌چل ساڵ دوای ئەو گەڕانە‌وە‌ی خۆی لەو بیروباوە‌ڕە گومراییه‌ راگەیانند وە
پووجیه‌تی رێچکە‌ی موعنە‌زێلە‌کانی روونکردە‌وە وە دەستی گرت بە رێبازی ئەهلی
سوننەت و جەماعە‌وە رەحمەتی خوای لی بی‌ت بە‌لام ئەوانە‌ی خۆیان دەدەنە پالی
ماونە‌تە‌وە لەسەر رێچکە‌یه‌کی تایبەت بە‌خۆیان ناسراوە بە رێچکە‌ی ئەشعەری کە تەنها
حەوت سێفەت نە‌بی‌ت لە سێفەتە‌کانی خوای پەروەردگار دان بە‌سێفەتە‌کانی تریدا نانین
و بۆ ئەو حەوت سێفەتە‌ش وا گومان دە‌بەن کە عەقل بە‌لگە‌یه‌ لەسەر سەلماندنێ و ئە‌وە‌ی
کە‌دە‌میتێتە‌وە لە سێفەتە‌کانی خوای گە‌ورە و اتاکە‌ی دە‌گۆرن و لەسەر حەقیقە‌تی خۆی
ناپهێلن، ئەو حەوت سێفەتە‌ش لەم دێ‌رە هۆنراوە‌دا باسکراوە :

حی عليم قدير والكلام له إرادة وكذلك السمع والبصر

و‌ه‌ چە‌ندین بیدە‌ی تریان هە‌یه‌ لە واتای کە‌لام و قە‌دەر و جگە‌ لە‌وە‌شدا.

← وَأَمَّا بِالنِّسْبَةِ إِلَى إِمَامٍ فِي فُرُوعِ الدِّينِ كَالطَّوَائِفِ الْأَرْبَعِ فَلَيْسَ بِمَذْمُومٍ، فَإِنَّ
الْإِخْتِلَافَ فِي الْفُرُوعِ رَحْمَةٌ، وَالْمُخْتَلِفُونَ فِيهِ مَحْمُودُونَ فِي إِخْتِلَافِهِمْ، مُتَابِعُونَ فِي
اجْتِهَادِهِمْ وَإِخْتِلَافُهُمْ رَحْمَةٌ وَاسِعَةٌ، وَاتِّفَاقُهُمْ حُجَّةٌ قَاطِعَةٌ.

وهههرچی ده‌بارهی پشه‌ویه له لقه‌کانی دیندا وه‌کو هه‌رچار کۆمه‌لکه‌ی ئیسلامه
 ﴿حه‌نه‌فی و مالیکی و شافعی و حه‌نبلی﴾ ئەوا به‌خراب باسه‌نه‌کراوه، جا جیاوازی له
 نیوان زانایاندا له لقه‌کانی ئایندا به‌زه‌یی خواجه بو‌ئهم ئوممه‌ته، وه‌ئه‌وانه‌یشی جیاوازن
 سوپاسکراون له‌وه‌ی جیازان تیایدا، له‌سه‌ر تیکۆشانه‌که‌یان پاداشت وه‌رده‌گرن، وه
 جیاوازیه‌که‌یشیان به‌زه‌یه‌کی فراوانه، وه‌رپیکه‌وته‌که‌یشیان به‌لگه‌یه‌کی بر‌اوه‌یه
 بۆسه‌لماندنی ئەو شته‌ی رپیکه‌وتوون له‌سه‌ری .

نَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ يَعْصِمَنَا مِنَ الْبِدْعِ وَالْفِتْنَةِ، وَيُحِينَا عَلَى الْإِسْلَامِ وَالسُّنَّةِ، وَيَجْعَلَنَا مِنْ تَبِيعِ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي الْحَيَاةِ، وَيَخْشُرَنَا فِي زَمَرَتِهِ بَعْدَ الْمَمَاتِ بِرَحْمَتِهِ وَفَضْلِهِ آمِينَ.

وَهَذَا آخِرُ الْمُعْتَقَدِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَحْدَهُ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ
تَسْلِيمًا.

داوا له‌خوا‌ی گه‌وره ده‌که‌ین به‌به‌زه‌یی و گه‌وره‌ی خو‌ی که بمان‌پ‌ری‌زیت له‌ بید‌عه‌کان و فیت‌ه و ئاش‌وبه‌کان، وه‌مان‌ژی‌ه‌نی له‌سه‌ر ئی‌سلام و سون‌ه‌ت، وه‌بمان‌گی‌ری له‌وانه‌ی شو‌ین‌که‌وته‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا‌ صلی الله علیه وعلی آله و سلم له‌ زیان‌دا، وه‌حه‌شرمان بکات له‌گه‌ل کۆمه‌له‌که‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا‌دا صلی الله علیه وعلی آله و سلم له‌دوا‌ی مردن .

و نه و هـ ش ک و ت ا بیرو با و هـ ر هـ، و به تـهـنـها سو پـاس بـو خـوای گـهـور هـ و هـ در و و د و سـلـاوی خـوا
لـهـسـر گـهـور هـ مـان مـحـمـد بـیـت صـلی اللـه عـلیـه و عـلی آله و سـلـم و هـلـهـسـر خـز م و کـهـس و
کـار هـ مـو سـلـمـانـه کـانـی و هـا و هـلـه کـانـی بـیـت .

پاڤه‌ی شیخ نینو عثیمین

﴿الفروع : جمع فرع﴾ لقه‌کان کوى لقه‌که‌ئەویش لەزمانەوانیدا بریتیه‌ له‌هەرشتیک بنیاد نرابیت له‌سەر جگه‌ له‌خوى، وه‌له‌زاراوه‌ی زانا یا نیشدا : بریتیه‌ له‌وه‌ی په‌یوه‌ندی‌دار نه‌بیت به‌ بیرو باوه‌ره‌وه‌ وه‌ك بابته‌کانی پا‌کو‌خوا‌یتى و نو‌یژو هاوشیوه‌کانیان.

وه‌جیاوازی تیا‌یدا به‌خراب باس نه‌کراوه‌ به‌جۆریك ئە‌گەر له‌ نیه‌تیكى‌ خوا‌ینه‌وه‌ و له‌پ‌یگه‌ی تیکۆ‌شانه‌وه‌ بیت نه‌ك له‌بهر هه‌واو ئاره‌زوو ده‌مارگیرى بیت چون‌که‌ جیاوازی له‌ به‌ش و لقه‌کانی دیندا له‌سەر ده‌می پ‌یغه‌مبه‌رى خوا‌دا صلى الله عليه وعلى آله وسلم روویداوه‌ و ئینکاری نه‌کردوه‌ به‌جۆریك له‌ غه‌زای به‌نى قوره‌یزه‌دا فه‌رمو‌وى :

﴿لَا يَصَلُّينَ أَحَدَ الْعَصْرِ إِلَّا فِي بَنِي قُرَيْظَةَ فَحَضَرَتِ الصَّلَاةَ قَبْلَ وُصُولِهِمْ فَأَخَّرَ بَعْضُهُم الصَّلَاةَ حَتَّى وَصَلُوا بَنِي قُرَيْظَةَ وَصَلَّى بَعْضُهُمْ حِينَ خَافُوا خُرُجَ الْوَقْتِ وَلَمْ يَنْكِرِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ عَلَى وَاحِدٍ مِنْهُمْ﴾ رواه البخارى ^۱. واته‌ ﴿ه‌یچ كه‌س نو‌یژى عه‌سر نه‌كات ته‌نها له‌ به‌نى قوره‌یزه‌دا نه‌بیت كاتى نو‌یژى عه‌سر هات پ‌یش

۱ البخارى : كتاب صلاة الخوف : باب الطالب والمطلوب راكباً وإيماءً (٩٤٦) من حديث ابن عمر رضى الله عنهما.

خو‌ینه‌رى ئازیز نه‌وه‌ی شه‌یخى پاڤه‌كار ده‌فه‌رمو‌یت پ‌یشه‌وا بو‌خارى ر‌یوا‌یه‌تى ك‌ردوه‌ به‌و شه‌یوه‌یه‌ ژۆر گه‌رام به‌شو‌یتیدا به‌و ده‌رب‌رینه‌ نه‌م‌بینیوه‌ به‌لكو به‌هه‌مان ژماره‌ بو‌خارى له‌ سه‌ح‌یحه‌كه‌یدا ئاوا ر‌یوا‌یه‌تى ده‌كات :

٩٤٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ أَسْمَاءَ قَالَ حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَنَا لَمَّا رَجَعَ مِنَ الْأَخْزَابِ لَا يَصَلُّينَ أَحَدَ الْعَصْرِ إِلَّا فِي بَنِي قُرَيْظَةَ فَأَذْرَكَ بَعْضُهُم الْعَصْرَ فِي الطَّرِيقِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لَا نُصَلِّي حَتَّى نَأْتِيَهَا وَقَالَ بَعْضُهُمْ بَلْ نُصَلِّي لَمْ يَرُدْ مِنَّا ذَلِكَ فَذَكَرَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يُعْنَفْ وَاحِدًا مِنْهُمْ. ﴿وه‌رگ‌یر﴾.

گەشتنیان بە بەنی قورەیزە جا ھەندیکیان نوێژە کەیان دوا خست تا گەیشتنە بەنی قورەیزە و ھەندیکیان نوێژە کەیان کرد کاتێک ترسان کاتە کە ی نەمییت و ھ پێغەمبەری خوا دا صلی اللہ علیہ و علی آلہ وسلم ئینکاری ھیچ کامیکیانی نە کرد ﴿﴾.

و ھەبەرئەو ھی جیاوازی لە لقەکانی دیندا بوونی ھەیە لە نیوان ھاوہلاند و ھەوانیش باشتینی سەدەکان و ھەبەرئەو ھیشی نابیتە ھۆی پەیدا بوونی دوژمنایەتی و رق و کین و ھە قسە و یە کپیزی مەسلمانان بە ھۆی جیاوازی لە لقەکانی نایندا لەت نابیت بە پێچەوانە ی جیاوازی لە بنچینە ی نایندا کە دەبیتە لە تکرەنی ریزی مەسلمانان . ﴿بابە غونە یە ک تێبگە نیم دوو کەسمان ھە یە یە کیکیان باو ھەری وایە لە کاتی نوێژ کردندا دەبیت لە چوون بۆ سوژدە دا دەست لە پێش قاچەو ھە دابریت ئەو پێریان دەلێت نە خێر بە لێکو دەبیت قاچ لە پێش دەستەو ھە دابریت ئەمە بابە تێکە زانایان جیاوازی تیا دا کامیان باشترە لە پێش ئەو پێریان ھە ئەنجام دەریت، ھەر کامیکیان بە لێگە ی خۆ ی ھە یە بوونی ئەم جیاوازیە نابیتە ھۆ ی لە تکرەنی ریزی مەسلمانان، و ھە دوو کەسی ترمان ھە یە یە کە میان مەسلمانێکی یە کە خواناسی بیرو باو ھەری پاک ی شوێنکەوتە ی قورئان و سوننەت دەلێت پێویستە ھەموو جۆرە کانی پەرستش بە تەنھا بۆ خوای گەورە ئەنجام بدریت لەوانە نزا و ھاوار کردنە خوا دەبیت مەروفی ژیر بە تەنھا داوا لە خوا بکات و ھە تەنھا ھاوار بکات خوا و ھە تەنھا نازەل بۆ ئەو سەر بپری و سوژدە بە تەنھا بۆ ئەو ببات لە بەرامبەر دا کەسی دوو ھەمان ھە یە کە سیکی ھاو بەش پەیدا کەری بیرو باو ھەری پووجی شوێنکەوتە ی ھەوا و ئارەزو و ھە گۆر پەرست و کەوتوو لەو شوێنە دا ھاو بەشی بۆ خوا تیا دا پەیدا دە کریت و ھە سەر گۆرە کان و تەکیە و خانە قاکان بە ئارەزو و ی خۆ ی ئەو ھە یات بە دەمیدا نایگێرێت ھە لە و تە ی شیرکی و بی ئەدەبی لە گەل خوا دا داوا لە غەیری خوا دە کات و ھاوار دە کاتە غەیری خوا و سوژدە بۆ غەیری خوا دە بات و نازەل بۆ غەیری خوا سەردە بپری و ھەموو کاریکی بۆ گەنی تریش دە کات و اتە ئەو ھە ی کافرە کانی سەردەمی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ و علی آلہ وسلم نە یان کردوو ھە و پێیان شەرم بوو ھە بیکەن ئەم کەسی دوو ھە

دهبكات له‌جياتی بلی یا الله ده‌لێت یا رسول الله یا غوث یا كاك ئەحمەدی شیخ یا شیخ عبدالقادری گەیلان و هاوشیووی ئەوانە وە زوو زوو دەچیتە سەرگۆڕێك و ئازەل لە گەل خۆیدا دەبات و سەری دەپرێت بەمەبەستی بەرەكەت و دەست كەوتنی سودو قازانج و نوشتە هەڵدەواسیت بەهەموو شتێكدا تەنانت پیتی شەرم نیە ئەگەر سەگی پاسەوانی لار بچولیتەو نووشتەیه‌کی بۆ بنووسیت، جا خۆنەری بەرپێز بوونی ئەم جیاوازی دوو هەمە دەبێتە هۆی لەتکەری ریزی مۆسڵمانان و لەناو بردنی یەکیەتی نیو مۆسڵمانان واتە هەرگیز ناگۆنجیت مۆسڵمانێکی خواپەرست و کەسیکی گۆرپەرست و مردوو پەرست و هاوبەش پەیدا کەر براهەتی لەنیوانیاندا هەبێت و بووتریت چ زیانیکی هەیە ئەو بەرپێی خۆی و ئەویتر بەرپێی خۆی نەخێروالله ی زیانی هەیەو ئەو جیاوازییە لە بنچینەی ناینداو خواپەرە کەتی تێنەخات — وەرگیر .

و وەتە کە ی دانەر کە وتی ﴿و ئەوانە یەشی جیاوازن سوپاسکراون لەو هی جیازان تیایدا﴾ بەباش باسکردنی جیاوازییە کە یان نیە چونکە رێککەوتن باشترە لەو، وە بەلام مەبەست لێی نەهێشتنی گەلییە لەسەری و ئەو هی کە هەموو یەکی لەوانە سوپاسکراو لەسەر ئەو هی کە ووتوێتی چونکە کەسیکی مۆجته‌هیدە و هەق ویستە جا ئەو کە سە سوپاسکراو لەسەر تیکۆشانه‌کەیی و شۆنکەوتنی ئەو هی بۆ دەر کەوتوو لەو بابەتەدا بەبەلگە و ئەگەر چیش بێگومان جاری واهەیه هەق نایێکیت و بەهەڵدا دەچیت .

و وەتە کە ی دانەر کە وتی ﴿جا جیاوازی لە نیوان زانایاندا لە لقەکانی نایندا بەزەیی خواپە بۆ ئەم نۆمەتە وە جیاوازییە کەیشیان بەزەییە کی فراوانە﴾ واتە دەچیتە ناو بەزەیی خواو لیخۆشبوونیو بەجۆرێك ئەركینکی نەخستۆتە سەرشانیان لەتوانایاندا نەبیت ئەنجامی بدەن وەپەییوەستیشی نەکردوون بەزۆرتر لەو هی بۆیان دەر کەوتوو لەدوای گەران و تیکۆشانێك ئەنجامیانداو جا لەسەر ئەو جیاوازییەیان هیچ ناپەرەتیه‌کیان لەسەر نیە بەلکو ئەوان تیایدا لەو کەسانەن لەژێر بەزەیی و لیخۆشبوونی خوا ی گەورەدان جائەگەر پێکایان ئەوا دوو پاداشتیان بۆ هەیە و وە ئەگەر نەیان پێکا ئەوا بەك پاداشتیان بۆ هەیە .

﴿کڙدھنگي و حوڪمھ کي﴾

الإجماع : کڙدھنگي لھ زمانھ وانيدا بريتيھ لھ سوربون بوون و ريڪھوتن، وھلھزارا وھي زاناياندا بريتيھ لھ : ريڪھوتن زانايانن موحتهيد لھ ئومھتي پيغھمبھري خوا محمد صلي الله عليه وعلى آله وسلم لھسھر حوڪميڪي شھري لھدواي پيغھمبھري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم وھئوھش بھلگھيھ لھبھرفھرموودھ کي خواي گھورھ :

﴿فَإِنْ نَزَعْنَاهُ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ النساء: ۵۹ واتھ ﴿جائھ گھر ناڪوڪي کھوتھ نيوانتانهوھ لھ شتيڪدا ئھوا بيگيرنھوھ بۆ لاي خواو پيغھمبھري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم﴾.

لھبھر فھرمائيشته کي پيغھمبھري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم کھدھفھرموويت: ﴿لَا تَجْتَمِعُ أُمَّتِي عَلَى ضَلَالَةٍ﴾ رواه الترمذی^۱.

واتھ ﴿ئومھتھ کھم لھسھر گو مپرايھتي کؤنايتھوھ﴾.

۱ حديث صحيح : أخرجه الترمذی (۲۱۶۷) وابن أبي عاصم في السنة (۸۰) والحاكم (۱/ ۱۱۵، ۱۱۶) والخطيب في الفقيه والمتفقه (۱/ ۶۱) من حديث ابن عمر وقال الترمذی ﴿حديث غريب﴾ وإسناده ضعيف كما في تخريج السنة للألباني (۱/ ۴۰) وله طريق آخر عند الطبراني في الكبير (۱۲/ ۴۴۷) وإسناده حسن . وقال الهيثمي في المجمع (۵/ ۲۱۸) : ﴿رواه الطبراني بإسنادين رجال أحدهما ثقات رجال الصحيح خلا مزروق مولى آل طلحة وهو ثقة﴾ أ.هـ.

وللحديث شواهد كثيرة : منها حديث ابن عباس مرفوعاً ﴿لا يجمع الله أمتي - أو كما قال هذه الأمة - على ضلالة ويد الله على الجماعة﴾ أخرجه الحاكم (۱/ ۱۱۶) واقتصر الترمذی على الأولى منه وإسناده جيد. ومنها حديث أبي مسعود : أخرجه ابن أبي عاصم في السنة (۸۵) والطبراني في الكبير (۱۷/ ۲۳۹، ۲۴۰) والحاكم (۴/ ۵۰۶، ۵۰۷) وصححه ووافقه الذهبي وقال الهيثمي في المجمع (۵/ ۲۱۹) : ﴿رجاله ثقات﴾ وقال الحفاظ في التلخيص (۲/ ۱۴۱) : ﴿إسناده صحيح ومثله لا يقال من قبل الرأي﴾. وراجع تلخيص الخبير (۲/ ۱۴۱) للإطلاع على بقية شواهد.

والحمد لله رب العالمين وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه والتابعين وسلم تسليماً ليکۆلئيهوھ و تويزئيهوھ لھسھر ئھم پھرتو وکھ بھ سوودھ تھواو بوو ﴿شرح لمعة الاعتقاد لابن قدامة﴾ دانراوي زاناي پايھېرز محمد بن صالح العثيمين لھبھياني رۆزي ھېني ريکھوتي ۶ لھمانگي رھجھ ۱۴۱۰ کۆچي. ميصر - شاري نيسماعيليه - لھسھر دھستي ھزار بۆ ليخوشبونوي پھروھردگاري نھشرف کوري عبدالمقصود کوري عبدالرحيم . خوا لھخويي و بارک و دايکي و ھموو موسلمانان خوش بيت.

﴿التقليد - لاساڻ ڪرڻ نه وڃي﴾

التقليد : له زمانه وانيدا برتبه له داناني ملوانكه يهك له ملدا .

وه لهزاراوهي زانايانشدا برتبه له شوينكهوتني قسهي كهسيكي تر بهي بهلگه .

كه نه و هوش دروسته بو كه سيك نه توانيت بگاته ناستيكي زانستي وا بتوانيت خوي

بريار دهر باره ي بابه ته كان بدات له بهر فهرموده كه ي خوي گه و ره دا : ﴿فَسَلُّوا أَهْلَ

الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْمُونَ﴾ النحل: ۴۳ . واته ﴿پرسيار له زانايان بكن نه گهر

خوتان نازان .

رڀاڙه به ناوبانگه ڪاني نيسلا ميس چوارن :

۱- رڀاڙي حنه في : وه پيشه واکه ي نه بو حنه في هه نوعماني ڪوري ثابت پيشه وای

خه لکي عيراق له سالي ۸۰ ي ڪوچي له دا يک بووه و له سالي ۱۵۰ ي ڪوچيدا مردووه رڀه متي خوي لي بيت .

۲- رڀاڙي ماليکي : وه پيشه واکه ي ابو عبدالله ماليکي ڪوري نه نه سه پيشه وای

شاري مهدينه له سالي ۹۳ ي ڪوچي له دا يک بووه و له سالي ۱۷۹ ي ڪوچيدا مردووه رڀه متي خوي لي بيت .

۳- رڀاڙي شافعي : وه پيشه واکه ي ابو عبدالله محمدي ڪوري ئيدريسي شافعيه

له سالي ۱۵۰ ي ڪوچي له دا يک بووه و له سالي ۲۰۴ ي ڪوچيدا مردووه رڀه متي خوي لي بيت .

۴- حنه بي : وه پيشه واکه ي ابو عبدالله نه حمدي ڪوري محمدي ڪوري حنه بي له

له سالي ۱۶۴ ي ڪوچي له دا يک بووه و له سالي ۲۴۱ ي ڪوچيدا مردووه رڀه متي خوي لي بيت .

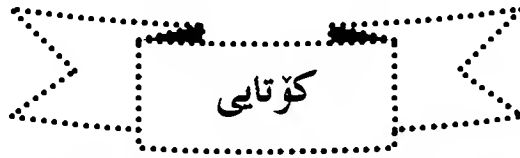
و هچەند رېيازیکى تریش ههیه وه کو ظاهریه کان و زهیدیه کان و سوفیانیه کان و جگه لهوانهش، وهه موو نهوانه قسهی لیوه دهگیریت لهوهی که راسته وه واز له قسه کهی دهیتریت لهوهی که ههلهیه وه وه پارێزاوی لهههله بۆ هیچ کهسیک نیه تهنها بۆ قورئان و سوننهتی پێغه مبهری خوایه صلی الله علیه وعلی آله وسلم .

داوا له خوا ده کهین که بمانگیریت لهو که سانهی دهستیان گرتووه به قورئان و سوننهتی پێغه مبهری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم ئاشکرای و نهیئی وه داوایشی لێده کهین که هه رله سهر نهو ههش بمانگیریت وه پشت و په نامان بیت له دونیاو دواړژدا وه داوا لێده کهین دله کاغان گومرا نه کات له داوی نهوهی رېنمویی کردین وه له بهزه یی خۆیمان پێبه خشیئت چونکه خوی گه وره به خشه ره و میهره بانه .

وه سوپاسکی زۆرو بێ کۆتا بۆ خوی پهروه ردگار ههروه کو پهروه ردگارمان خۆیی بێ خۆشه و لێ رازییه وه ههروه کو پێویسته بۆ رێزو شکۆمه ندیه کهی عز و جل .
وه سوپاس بۆ ئهو خودایه ی که به نیعمه ته کانی خۆی چاکه کان تهواو ده کات .

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد و آل و صحبه

تهواو بوو له عهسری رۆژی ههینی
رێکهوتی : ۱۰-۱-۱۳۹۲ ی کۆچی
به پێنوسی ههزار بۆ لیخۆشبوونی الله
محمد بن صالح العثیمین

له كۆتایی وەرگیرانی ئەم پەرتووکە بەسودەدا داوا لەخوای پەروەردگار دەکەم کە ئەم کارەم بکاتە ھۆکاریک بۆ لێخۆشبوونی گوناھەکانم وە بێخاتە سەرکردەووە چاکاکانم و لێم وەرگیرێت، وەداوای لێدەکەم خۆی پیروزی بکات و بەرەکەى خۆی بەسەردا برێژێت و خۆشەویستی بکات لای مۆسڵمانانی ئازیزو خۆشەویست و بێتە ھۆی زیاتر شارەزابوونیان لە ئاینە پاک و خاوەنەکیان بەتایبەتی فێربوونی بیروباوەری پاک چونکە وەك لەوێ رابوورد بۆت دەرکەوت کە ئەم بیروباوەرەى زانای پایەبەرزی ئین و قودامەى مەقدیسی داینا پوختەیکە دەربارەى بیروباوەرەى ئیسلام بەگشتی و ناو و سیفەتەکانى خوای پەروەردگار بەتایبەتی کەزۆر پێویستە ھەموو مۆسڵمانێک بەباشی بیزانێت و لێی تێگات، وەداوا لەخوای گەورە دەکەم لە گوناھەکانى من و دایک و باوک و مامۆستاکانم خۆشبێت و بمانخاتە بەر رەزامەندى خۆی و بەبەھەشتى جوان و رازاوەمان شاد بکات و بمانگیرێ لەو کەسانەى لەسەر ئیسلام دەژین و لەسەر ئیسلام دەمرن وە بمانکاتە شوێنکەوتەى راستەقینەى پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ئەوانەى بەراستى شوێن ئاینەکەى کەوتوون و یەكخواناس و سونین واتە بەھێچ جوړێک شەریک بۆخوای گەورە ئەنجام نادن و لەسەر سوننەتەکانى پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ھەلسووکەوت دەکەن، وەکۆتا داواکاریم لە مۆسڵمانانى یەكخوا پەرستە کە دوای خێرم بۆبکەن و داوای لێخۆشبوونم لە خوای گەورە و میھرەبان بۆ بکەن وەزیاتر ھەولێ فێربوونی ئاینەکیان بدەن و ھاورپیەتى کەسانى شوێنکەوتەى سوننەت بکەن و خۆیان بەزانستى بەسودەووە خەریک بکەن و دوورکەونەووە لە دووبەرەکی و پارچەپارچەیی نێوان مۆسڵمانان چونکە جگە لەناکۆکی شەڕ و خراپە سودێکی دی لێناینن ئەو شوێنکەوتنە راستەقینەیش بەو دێتە جێ کە بچن

بۆلای مامۆستایانێک خۆیان یەکلایی کردۆتەو بەبۆخزمەتکردنی ئاینی پیروزی ئیسلام و خەریکن بە فێربوونی بەردەوام و فێرکردنی ڕۆڵە ی موسڵمان بە بیروباوەری پاک و جی بەجێکردنی سوننەتەکانی پێغمەبەری خواوە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم و ھەوتی گەرانەوہی موسڵمانان دەدەن بۆ قورئانەکە ی خواو سوننەتە نایابەکانی پێغمەبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم، و ھەول بەدەن لەوانە بەسوودەکانیاندا بەشداری بکەن و فێری زانستی بەسوود ببن خۆ ئەگەر ئەوەتان نەتوانی لەبەر سەرقاتیەکان بە دنیاوہ تا بتوانن سەربەرزانی بژین ئەوا سوپاس بۆ خوای گەورە لەم ڕۆژگارەدا بەھۆی بەرەو پیشکەوتنی نامێرەکانەو ھەموو کەسیک دەتوانێت قوتابخانە یەکی زانستی لەمالەکە ی خۆیدا دروست بکات بەراویژ لە گەل مامۆستایەکی بەرێژدا بەھۆی ئەو وانانە ی مامۆستایانی ئازیز لەبوارە جۆراو جۆرەکاندا ووتیانەتەو بەپەیدا ی بکات و پەرتوو کەکانیش پەیدا بکات و بەگوێگرتن لیان بتوانێت زانستکی بەسوود و دەست یینێت و لەکاتی ھەرتێنە گەشتنێک و کێشە یە کدا پرسیار لە مامۆستایەکی ئەھلی سوننەو جەماعە بکات نابەو شیوہ ی دەتوانێت لە فێربوونی زانست دانەبڕێت بەھۆی کاروباری دنیا ییەو، خوای گەورە من و ئێو ش سەربەرز بکات بۆ ئەوہی خۆ ی پێ خۆشەو لێ رازییە .

سبحانک اللہم و بحمدک أشهد أن لا إله إلا أنت أستغفرک وأتوب إليك

وآخر دعواي أن الحمد لله رب العالمين

وصلّى اللّٰهُ على سيّدنا ونبينا محمّدٍ وعلى آلِهِ وصحبِهِ وسلّم

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

براتان ئاكو جليل كريم ﴿گوڤلانی﴾

ڕۆژی سی شەممە - ۱۲ - رجب - ۱۴۳۱ کۆچی

سلیمانی - کوردستان

پێرستی بابەتەکان

بابەتەکان	لاپەرە
پێشه‌کی : د. عبداللطیف أحمد مصطفی	۵
پێشه‌کی مامۆستا عبدالرحمن حسین پور	۶
پێشه‌کی وەرگیر	۷
کاری وەرگیر لەم پەرتوووەدا	۱۳
پێشه‌کی لیکۆلەر	۱۵
ژبانی ئێبو قودامە‌ی مەقدیسی لەچەند دێژیکدا	۱۹
باسی بەرھەمە‌کانی ئێبو قودامە‌ لەبۆاری بیروباووە‌دا	۲۲
لەبەرھەمە‌کانی لەبنچینە‌ی ئایندا ﴿بیروباووە‌﴾	۲۳
پوختە‌یه‌ک لەژبانی زانای پایە‌بەرز ﴿محمد بن صالح العثیمین﴾ و بەرھەمە‌کانی لەبۆاری بیروباووە‌دا	۲۵
پێشه‌کی رافە‌کار ﴿محمد بن صالح العثیمین﴾	۳۱
چەند بنە‌مایە‌کی گ‌رنگ لەبابە‌تی ناو و سێفە‌تە‌کانی خۆ‌ی گ‌ه‌ورە‌دا	۳۲
بنە‌مای یە‌کە‌م	۳۲
بنە‌مای دوو‌ەم	۳۳
بنە‌مای سێ‌هە‌م	۳۷
بنە‌مای چوارە‌م	۴۴

۴۵	پيشه کي خاوه ني دهقي ﴿لمعة الاعتقاد﴾ پيشهوا ئينو قودامه ي مهقديسي
۴۷	ئوه ي وتاري پهرتو وکي که له خوي گرتو و
۵۱	ملکه چ بوون و وه گرتن بؤ نايه ته کان و فهرمووده کاني سيفه ته کاني خوای گه وړه
۵۴	دابه شکردني دهقه کاني سيفه ته کاني خوای گه وړه و ريگه ي خه لکي له تيگه يشتيديا
۵۶	ساغکردنه و ه ي قسه له دهقه کاند له رووي پروني و ناروونيه و
۵۶	واتاي ره دکردنه و بهر په رچدانه و گورين و ويکچوواندن و هاوشيوه بؤدانان و حوکمي هه ريه که له وانه
۵۷	وه حوکمي گورين و ﴿التأويل﴾ سي جوره
۵۹	وته ي پيشه و ايانی پيشين له باره ي سيفات و ئاوه لئاوه کاني خوای گه وړه و
۶۶	هاندان بؤ په پره و کردني سوننه ت و هوشياريدان له داهيتان له ديندا
۶۸	سوننه ت و بيدعه ت و حوکمي هه ريه که له و دووانه
۷۶	گفتوگو که ي نيوان نادره مي و بيدعه چيه که
۸۱	باسکردني هه نديک له نايه ته کاني سيفه ته کاني خوای گه وړه
۸۱	سيفه تي يه که م : ﴿الوجه - روو﴾
۸۳	سيفه تي دووهم : ﴿اليدان - هه ردو و دهستي خوای گه وړه﴾
۸۷	سيفه تي سيهم : ﴿النفس - نه فسي خوای گه وړه﴾

۸۹	سيفه‌تى چواره‌م : ﴿المجيء - هاتنى خواى په‌روه‌دگار﴾
۹۳	سيفه‌تى پينجه‌م : ﴿الرضى - سيفه‌تى رازيبوونى خواى گه‌وره﴾
۹۵	سيفه‌تى شه‌شم : ﴿الحبة - خوښه‌ويستى﴾
۹۷	سيفه‌تى حه‌وته‌م : ﴿الغضب - تووره‌بوون﴾
۹۹	سيفه‌تى هه‌شته‌م : ﴿السخط - تووره‌يى﴾
۱۰۱	سيفه‌تى نويه‌م : ﴿الكراهة - پيناخوش بوون﴾
۱۰۳	سيفه‌تى ده‌يمه‌م : ﴿النزول - دابه‌زىنى خواى گه‌وره﴾
۱۰۵	سيفه‌تى يانزه‌يمه‌م : ﴿العجب - سه‌يرليها‌تن﴾
۱۰۹	سيفه‌تى دوانزه‌يمه‌م : ﴿الضحك - پيکه‌نين﴾
۱۱۲	سيفه‌تى سيانزه‌همه‌م : ﴿الإستواء على العرش - به‌رزبوونه‌وه بو سهر عرش﴾
۱۱۹	سيفه‌تى چواره‌ده‌يمه‌م : ﴿العلو : به‌رزيبه‌تى﴾
۱۲۲	واتاى نه‌وه‌ى خواى گه‌وره له ناسماندايه
۱۲۸	سيفه‌تى پانزه‌يمه‌م : ﴿قسه‌کردن - که‌لامى خواى گه‌وره﴾
۱۳۰	نه‌وانه‌ى پينجه‌وانه‌ى نه‌هلى سوننه‌ن له‌باره‌ى قسه‌کردنى خواى گه‌وره‌وه
۱۳۲	دووان له‌سهر قسه‌ى دانهر له‌باره‌ى قسه‌ى خواوه
۱۳۹	قورئان قسه‌ى خواى گه‌وره‌يه
۱۴۷	قورئان پيته‌کان و وشه‌کانه

۱۴۹	وەسفەکانی قورئان
۱۵۳	بینینی باوەرداران بۆ پەرورەدگاریان لە پۆژی قیامەتدا
۱۵۷	بەشی ﴿قەزا و قەدەر﴾
۱۶۲	باوەر بە قەدەر نایەتەدی تەنها بەم چوار کارە نەبێت
۱۶۴	قەدەر بەلگە نیه بۆ تاوانبار و سەرپێچیکار لەسەر کردنی تاوان و سەرپێچی
۱۶۷	پێکھێنانی نیوان ﴿التوفیق بین﴾ ئەوەی کاری بەندە دروستکراوی خواپە لەلایەک و لە ھەمانکاتیشدا دەستکەوتە بۆ بکەرەکە
۱۶۸	ئەوانە ی جیاوازی و مل بۆ ھەق نادەن لەبارە ی قەزا و قەدەرە و ە پەدی ئیمەش بۆیان
۱۶۹	جۆرەکانی ویست و جیاوازی نیوانیان
۱۷۱	الإيمان قولٌ وَعَمَلٌ ﴿باوەر و تەو کردارە﴾
۱۷۳	باوەر
۱۷۶	باوەر بوون بە ھەموو ئەوانە ی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم ھەوالتی لەبارە و ە داوہ
۱۷۷	باسی یە کەم : ﴿الإسراء والمعراج – شەوڕویی و بەرزبوونەوہ﴾
۱۸۰	باسی دووہم : ھاتنی فریشتە ی رۆح کێشان بۆلای پێغەمبەر موسا سەلامی خوا ی لی بیت
۱۸۲	باسی سیھەم : نیشانەکانی پۆژی دوا یی

١٨٣	١- دەرچوونی دەجال
١٨٦	٢- دابەزینی عیسی کۆری مەریەم سەلامی خوا لە خۆیی و دایکی بێت
١٨٨	٣- یەئجوج و مەئجوج
١٩٣	٤- دەرچوونی زیندەوهریکی سەیر ((الدابة))
١٩٤	٥- هەڵهاتی خۆر لە خۆرناواوە
١٩٧	تاقیکردنەوی ناو گۆر
٢٠٠	سزای گۆر یان خۆشیەکی
٢٠٤	ئایە سزای ناو گۆر یان خۆشی ناو گۆر لەسەر رۆحەکیە یان لەسەر لاشەکیە بەواتایەکی تر ئایە کامیان دەیچێن ؟
٢٠٥	فوکردن بە صور - کەرەنادا
٢٠٨	البعث - زیندوکردنەو، والحشر - کۆکردنەوی دروستکراوەکان
٢١١	الحساب - لێرسنەو
٢١٧	الموازن
٢٢٣	نشر الدواوين - بڵاوکردنەوی تۆماری کردنەوکان
٢٢٥	چۆنیەتی وەرگرتنی نامەکه ﴿پەرتووکهکه﴾
٢٢٦	الحوض
٢٢٧	چۆنیەتی ھەوزەکه
٢٣٠	الصراط

۲۳۲	چونیه تی پردی ﴿الصّراط﴾
۲۳۳	چونیه تی په رینه وه به سهر پردی ﴿الصّراط﴾ دا
۲۳۶	باسی شفاعت - الشفاعة
۲۴۱	بههشت و دوزه خ
۲۴۴	شوننی بههشت و دوزه خ
۲۴۵	ئه هلی بههشت و ئه هلی دوزه خ
۲۴۶	سهر برینی مردن
۲۴۸	مافه کانی پیغمبري خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم و هاو له کانی
۲۵۲	تایه تمه ندیه کانی پیغمبري خوا صلی الله علیه و علی اله وسلم
۲۶۰	فضائل الصحابة
۲۶۸	شاهی دی دان بۆ که سیك به وهی بههشتیه یان دوزه خیه
۲۶۹	ئوانه ی دیاریکراون له ئه هلی بههشت
۲۷۲	ئوانه ی دیاریکراون له ئه هلی دوزه خن له قورئان و سوننه تدا
۲۷۴	بیباوړ کردنی ئه هلی قبیل به هو ی ئه نجامدانی تاوانه وه
۲۷۷	مافه کانی هاو له لانی پیغمبري خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم
۲۸۰	حوکمی جنیودان به هاو له لانی پیغمبري خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم
۲۸۲	مافه کانی خیرانه کانی پیغمبري خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم

۲۸۷	تۆمەت ھەلبەستى بۆ دايكانى باوەرداران
۲۹۳	حوكمى گوێپرايه‌ئیکردنى خەلیفه
۲۹۸	دوو رکەوتنەو ە لە بیدەچی
۳۰۳	دەمەدەمى و بەربەرە کانیکردن لە دیندا
۳۰۴	نیشانەى بیدەچیە کان و باسکردنى ھەندىك دەستە و گروپیان
۳۰۵	و ە لە دەستەو گروپە کانیان :
	۱- رافیزیه کان
۳۰۵	۲- جەھمیە کان
۳۰۶	۳- خەوارىجە کان
۳۰۶	۴- قەدەریە کان
۳۰۷	۵- مورجیئە کان
۳۰۸	۶- موعتەزىلە کان
۳۰۸	۷- کەرەمىە کان
۳۰۸	۸- سالىیە کان
۳۱۵	کوۆدەنگى و حوکمە کەى
۳۱۷	التقلید - لاسایکردنەو ە
۳۱۷	رێبازە بەناوبانگە کانى ئىسلامىش جوارن
۳۱۹	کۆتایى

۳۲۹	پیرستی بابەتەکان
-----	------------------